STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03695

DRAMATISHE SHRIFTN

Sholem Asch

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שלום אש

דראמאטישע שריפטן

דריטער באנד

פארלאג „קולטור־ליגע" ווארשע

שלום אש

סאציאלע דראמען

גאט פון נקמה

בונד פון די שוואכע

מאטקע גנב

יחוס

פארלאג „קולטור-ליגע“, ווארשע

קויפֿן און פֿאַרקויפֿן אין אַמעריקע פֿאַרבאָטן

געדרוקט פֿון פריער=צוגעגרייטע מאַטריצן אין
1000 עקזעמפּלאַרן. װאַרשע 1923

דרוקעריי „די װעלט״, װאַרשע נאָװאָליפּיע 7

SZ. ASZ — DRAMEN

Wyd. „Kultur-Liga“ Warszawa
Druk. „Di Wełt“, Warszawa, Nowolipie 7

שלום אש

גאָט פון נקמה

א דראַמע אין דריי אַקטען

פארלאג „קולטור-ליגע” ווארשע

איבערדרוקן, איבערזעצן און
אויפפירן אין דער דערלויבעניש
פון מחבר איז פארווערט.
Copyright by Sholem Asch
1922

Wyd. „Kultur-Liga" Warszawa
Druk. „Di Welt", Warszawa, Nowolipie 7

פערזאָנען:

יעקל טשאַטשאַוויטש, דער „פעטער"	אַ בעל-הבית פון אַ פרעהליך „הייזעל".
שרה	זיין ווייב (אַ געוועזענע קאָקאָטקע).
רבקה'לע	זייער טאָכטער, אַ יונג מיידעל פון אַ יאָהר 17.
הינדעל	1-טע מיידעל פון „הייזעל" אַ פער-עלטע טע פון עטליכע און דרייסיג יאָהר).
מאַנקע	2-טע מיידעל, נאָך גענוג יונג.
רייזעל	3-טע מיידעל.
באַשאַ	אַ פראָווינציאַל מיידעל, ערשט אַנ'אָנגעקומענע.
שלמה,	אַ אלפאָנס. הינדעלס געקויפטער חתן, אַ שענער יונג, 26 יאָהר.
ר' אלי	פאָלקס-שדכן, אַ שדכן פון דעם „פעטער".
ר' יעקב	אַ פרומער יוד. אַ סופר.
אַ פרעמדער יוד	אַ מחותן.
אַ יודענע	בלינד אויף איין אויג (פון די אָרימע לייט).

צייט: געגענוואָרט.

אָרט: אין אַ גרעסערע פראָווינציאַלע שטאָדט.

ערשטער אקט

סצענע.

(ביים „פעטער“ אין פריוואט־וואהנונג. ערשטער שטאק פון א אלטער הילצערנער געביידע. דאס צימער געפינט זיך איבער דעם קעלער, אין וועלכען עס איז דאס „הייזעל“. צום וואהנונג פיהרט ארויף א הילצערנע טרעפ פון דרויסען, וועלכע לאזט זיך הערען אין דער שטוב, בשעת מען געהט אויף זיי. די וואהנונג בעשטעהט פון איין גרויסער שטוב מיט א נידריגען באלקען. דאס מעבעל נייעס, ווארשאווער בילליגער סטיל, וועלכעס הארמאנירט נישט מיט דער אלטער געביידע פון דער שטוב. די וועגד זענען בעהאנגען מיט בילדער, אויסגענעהט אויף קאנווע. ביבלישע סצענעס: „אדם וחוה ביים עץ הדעת“ א. ז. וו. מיידעלשע ארבייט. געגענאיבער דער סצענע—די טהיר, וואס פיהרט פון דרויסען אריין. רעכטס א צווייטע טהיר, פיהרט אין רבקה'לעס שטוב אריין. פון ביידע זייטען טהיר—רעכטס צוויי בעטען ביי דער וואנט, הויך אויפגעבעט מיט בעטגעוואנט. לינקס צוויי פענסטערלעך נידריגע, מיט לאדען פון אינווייניג צו צומאכען, בעהאנגען מיט פארהאנגליך, בעשטעלט מיט בלומען־טעפ; צווישען די פענסטער א שויבען־שענקעל. הינטער איין פענסטער א קאמאד. אין שטוב פערפארטיגט מען אויפצורוימען; ס'זעהט זיך אויס: מען גרייט זיך צו אויף געסט... אנגעשטעלט מיט איבריגע טישען און בענק, בעשטעלט מיט קארבס געבעקס און אנדערע עסענווא״ג. א יונגער פריהלינגס־טאג. נאך מיטאג).

ושרה, רבקה׳לע, שפעטער דער „פעטער״.)

שרה

א הויכע און א שלאנק שענע. דאָס פנים שוין רעכט פערדאָרבען, נאָר נאָך גענוג שפורען פון איהר געוועזענער שענהייט, וועלכע האָט נאָך היינט אין זיך א געוויסען טאָן פון פרעכהייט. א שייטעל אויף איהרע קאקעטע לאָקען; די לאָקען גנב׳ענען זיך פון צייט צו צייט פון איהר שייטעל ארויס. אָנגעטהון אין שוין ערנסט מוטערליכער קליידונג, וועלכעס איז נאָך דאָ און דאָרט קאָקעט בעפוצט מיט פיעל צירונג. אין איהרע בעוועגונגען קען זי זיך נאָך גישט גאנץ בעפרייען פון דער וועלט, פון וועלכער זי איז ארויסגעגאנגען... שטעהט מיט

רבקה׳לען

רויצענד יונג מיידיל, ועהר נעט געקליידעט, בעל הבת׳יש, נאָך אין א קורץ קליידעל, צוויי לאנגע צעפ האָר, אין פערפערטיגען אויסצופוצען דאָס צימער.

רבקה׳לע

(שטעקט אריין פאפירענע בלומען אין די גארדינען).

אָט אַזוי, מאַמעשי, יעצט דאָס שפיגעלע בעפוצען, זעה, מאַמעשי, וי׳עט שען זיין!

שרה

(איז פערנומען ביים טיש אָנגרייטען).

— פלינקער, טאָכטערשי, פלינקער, דער טאַטע איז שוין געגאנגען בעלי-בתים בעטען דאָס ספר-תורה אַהיים ברענגען.

רבקה׳לע.

וועט שען זיין, מענשען וועלען קומען ... מען וועט שפילען, מען וועט זינגען ... יאָ, מאַמעשי?

שרה.

יאָ, טאָכטער-לעבען, עס איז אַ חנוך, עס איז אַ גרויסע מצוה ... נישט אַלע קענען זיך ספר-תורות שרייבען. אַ בעל-הבית, אַ אָנגע-זעהענער מענש ...

רבקה׳לע.

און מיידלעך וועלען אויך קומען? מען וועט טאַנצען? ס׳וואָהר, מאַמעשי? (שטעלט זיך אָב) איך מוז דאָך מיר אַ בלוזקע קויפען, מאַמעשי, און אַ פּאָר ווייסע פאַנטאָפעל קויפען. (ווייזט איהרע קאַמאַשען) אין קאַמאַשען קען מען דאָך נישט טאַנצען?

שרה.

אַז דו וועסט אַ כלה ווערען, אם ירצה השם, חל המועד פּסח, וועל איך דיר אַ לאַנג קלייד מאַכען, פאַנטאָפעל קויפען, ס׳וועלען מיידלעך קומען, פיינע מיידלעך, בעל-הבתישע טעכטער, דו וועסט דיך חבר׳ן מיט זיי.

רבקה׳לע

(עקשנט זיך).

שטענדיג לייגסט דו אָב אויף פּסח. איך בין שוין היינט גרויס. (שטעלט זיך אין שפיגעל אריין) זעה, מאַמעשי, איך בין שוין גרויס. (ווייזט די האָר) אַזעלכע לאַנגע צעפּ האָר האָב איך שוין. מאַנקע זאָגט, אַז ... (כאַפּט זיך צוריק) און מאַנקע וועט אויך זיין, ס׳וואָהר, מאַמעשי?

שרה.

ניין, טאָכטער לעבען. בעל-הבית׳ישע קינדער, אָר׳נטליכע מיידלעך... דו ביזט אַ בעל-הבית׳יש קינד, אַ אָר׳נטליך קינד.

רבקהל׳ע.

פאַר וואָס נישט, מאַמע לעבען? האָט מיר מאַנקע אַ מגן-דוד אויפגעריסעוועט אויפ׳ן ספר-תורה-קליידעל... איך נעה איהם איצט מיט זיידענע ווּלישקע אויס, מיט בלעטער בעפּוצט, מיט בלומען בעפּוצט, וועסט זעהן, ווי שען, מאַמעשי. (ווייזט אויף די בילדער פון וואנד) הונדערט מאָל שענער פאַר די...

שרה

(ערשראָקען)

ווערה איז מיר, פערצעהל נישט דעם טאַטען. ער וועט שרייען, ער וועט זיך בייזערן.

רבקה׳לע.

פאַרוואָס, מאַמעשי? עס איז דאָך פאַר׳ן ספר-תורה׳ס וועגען?

שרה.

דער טאַטע וועט זיך בייזערן. (עס הערען זיך טריט) שווייג, רבקה׳לע, דער טאַטע געהט.

דער „פעטער"

(נאָך אויף די טרעפּ).

וואָס, בעטען וועל איך מיך ביי זיי... האָב איך טאַקע אַ גע-

שעפּט! (קומט אריין, אַ הויכער, שטאַרקער יונג פון אַ יאָהר 40, אַ דיק בייכעל מיט אַ שוואַרץ בעוואַקסען געזיכט. אַ שוואַרץ רונד געשוירען בערדעל, רעדט הויך, גראָב, באַבּענדיג דערביי מאוס'ע בעוועגונגען מיט די הענד, אָנגרייפענדיג דעם צוויַיטען, וואָס ער רעדט צו איהם, ביי דער קלאַפּע. דאָך ליגט אויסגעגאָסען אויף זיין געזיכט און אין זיין גאַנצער פּערזאָן אַנ'אָפּענהאַרציגקייט). וועלען זיי נישט קומען, דאַרף מען נישט... האָב איך אָרעמע-לייט צוזאַמענגענומען... האָב איך נישט קיין מורא, עס וועלען זיך געפינען בעלנים אויף די לעקעכער מיט די גענז. (דערזעהט רבקה'לען, זעצט זיך) קום נאָר אַהער צום טאַטען,

שרה

(בייז, אָבער בעמיהט זיך נישט דערפון בעמערקען צו געבען. סערווירט דעם טיש).

זיי וועלען זיך, מיינסט דו, דעם יחוס מיט דיר איינרייכטען? אַז זיי דאַרפען אַ הונדערטער צו באָרגען... אַ נדבה צו נעהמען שעמען זיי זיך גאָר נישט מיט דיר... דער גוי איז טרפה, אָבער זיין גראָשען איז כשר...

דער „פּעטער“.

ווי זי האָט דאָס מורא, אַ זאָרג אָנגעקריגען! האָב נישט קיין מורא, עס וועט דיר גאָרנישט קאַליע ווערען... (רופט רבקה'לען) נו, קום נאָר אַהער צום טאַטען.

רבקה'לע

(געהט צו צום פאָטער זעהר נישט גערן, האָט מורא).

וואָס וויל דער טאַטעשי?

דער „פּעטער“.

האָב נישט קיין מורא, רבקה'לע, איך וועל דיר קיין שלעכטס נישט טהון. (נעהמט זי אָן ביי דער האַנד) האָסט ליעב דעם טאַטען, יאָ?

רבקה׳לע

(שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ אויף יאָ).

דער „פּעטער".

און פאַרוואָס האָסטו מורא פאַר׳ן טאַטען?

רבקה׳לע.

איך ווייס נישט.

דער „פּעטער".

האָב נישט קיין מורא פאַר׳ן טאַטען, דער טאַטע האָט דיך ליעב. זעהר ליעב. איך לאָז היינט אַ ספר־תורה שרייבען, עס קאָסט אַ סך געלד. פאַר דיר, מיין קינד, פאַר דיר.

רבקה׳לע

(שווייגט. פּויזע).

דער „פּעטער".

און אַז גאָט וועט העלפען און דו וועסט אַ כלה ווערען, וועל איך קויפען דיין חתן אַ גאָלדענעם זיינער מיט אַ גאָלדענער קייט — אַ האַלב פונט גאָלד זאָל ער וועגען... דער טאַטע האָט דיך זעהר ליעב.

רבקה׳לע

(שווייגט, לאָזט אראָב דעם קאָפּ, שעמענדיג זיך. פּויזע).

דער „פעטער".

דו שעם דיך נישט, אַ כלה מעג מען ווערען, גאָט האָט גע-הייסען. (פויזע) דאָס איז גאָר נישט... אַלע מענשען ווערען ו׳ [illegible]ן-כלות.

רבקה׳לע

(שווייגט. פויזע).

דער „פעטער".

נו, האָסט דו ליעב דעם טאַטען דיינעם?

רבקה׳לע

(שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ, שטיל).

יאָ.

דער „פעטער".

נו, וואָס ווילסטו זאָל איך דיר קויפען? זאָג, רבקה׳לע. (רבקה׳לע ענטפערט נישט) נו, זאָג, האָב נישט קיין מורא, דער טאַטע האָט דיך ליעב, נו, זאָג, וואָס זאָל איך דיר קויפען?

רבקה׳לע

(שווייגט).

שרה

(איז פערנומען ביים טיש; צו רבקה׳לען).

נו, פאַר וואָס ענטפערסט דו נישט, אַז דער טאַטע רעדט צו דיר?

רבקה׳לע.

איך ווייס נישט...

שרה

(צום „פעטער״).

אַ זיידענע בלוזקע וויל זי מיט אַ פּאָר ווייסע פּאַנטאָפּעל.

דער „פעטער״.

אָ, דו ווילסט אַ זיידענע בלוזקע מיט אַ פּאָר ווייסע פּאַנטאָפּעל?

רבקה׳לע

(שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ אויף יאָ).

דער „פעטער״.

דאָס קומט דיר. (נעהמט ארויס פון די געלד־קלינגענדע קעשענע אַ גאָלד־שטיק און גיט איהר) יאָ, גיעב דאָס דער מאַמעשי, לאָז זי דיר קויפען. (רבקה׳לע נעהמט צו דאָס געלד, טראָגט עס צו צו דער מוטער. עס הערט זיך אַ גע־רודער אויף די טרעפּ פון די ארויפקומענדע אָרעמע לייט).

דער „פעטער״

(צו שרה׳ן).

זעהסט, דו האָסט געזאָגט, (עפענט אויף די טהיר) אַז דו וועסט קיין געסט נישט האָבען. (רופט) נו, קומט אַריין, קומט אַריין. (עס קומט אריין אַ חאליאסטרע אָרעמע לייט, מענער און פרויען, צום ערשט איינציגווייז, ווי זיי וואָלטען זיך איינגעגנב׳עט אין שטוב, דערנאָך מעהר, פיהרען זיך אויף ארויספאָדערנדיג, טייל רופען איראָניש צום „פעטער״): גוט מאָרגען אייך, בעל מחנך! (ווענדען זיך צו שרה׳ן) אַ גוטען טאָג, בעל־הבית׳טעשי!

שרה

(טהוט ויך אָן אַ שערץ, לייגט אריין אין איהם חלות, ועמעל, לעקעך און אַנדערע עסענוואַרג. טהיילט אַרום צווישען די אָרימע לייט).

איינער פון די אָרימע לייט.

לאַנג לעבען זאָלט איהר, בעל-הבית'טעשי, איהר זאָלט זוכה זיין מעהר שמחות צו מאַכען.

אַ יודענע.

דאָס ספר-תורה זאָל אייך הצלחה און אַ ברכה אין אייער הויז אַריין...

דער „פעטער"

(וואַרפט די אָרימע לייט שטיקער חלה נאָך שרה'ן).

צו גאַנצע פונטען לעקעך זאָלסט דו זיי געבען און צו פלעשלעך בראַנפען מיט אַ היים. זאָלען זיי וויסען, אַז היינט איז ביי מיר אַ שמחה... נישט-קשה, איך קען בעשטעהן אויף דעם.

אַ יודענע, בלינד אויף איין אויג.

(ריהמט פאַר די אָרימע לייט דעם „פעטער" מיט שרה'ן).

דאָ איז שוין איינס אַ הויז, זאָל איך שוין אַזאַ יאָהר האָבען, געהט שוין קיינער פון דאַנען מיט טרוקענע הענד נישט אַרויס. אַ לע-פעל יויך פאַר אַ קראַנקען, אַ העמד פאַר אַן אָרעמאַן. וואָס דען, דאָרט אין די הויכע פענסטער וועט איהר קריגען?...

(שרה, ווי זי וואָלט נישט בעמערקט דער יודענעס רייד, וואַרפט אריין אין איהר שערץ אַ פּאָר חלקים מעהר. די יודענע האַלט אויף דאָס פאַרטעך איהרס און רעדט ווייטער).

דאָ אַז מען מאַכט אַ שטיקעל שמחה... קען מען זיין, ווער מען וויל... קען מען האַנדלען, מיט וואָס מען וויל...

אַנדערע אָרימע לייט

(שווישען זיך).

אַזאַ יאָהר שוין אויף אונז, אַזאַ יאָהר שוין אויף אונז ...

דער „פעטער"

(נעהמט ארויס אַ פולע האַנד מיט קליינגעלד און גיט עס איבער אין רבקה'לעס שערץ).

נו, צוטייל די אָרימע לייט.

(רבקה'לע טיילט ארום די אָרימע לייט קליינגעלד).

די יודענע, בלינד אויף איין אויג

(מיט מעהר קוראַזש ווייזט אויף רבקה'לען).

און ווייזט מיר אין דער גאַנצער שטאָדט נאָך אַזאַ אָר'נטליך מיידעל ... (צו די אַנדערע ווייבער) רבנים האָבען דאָך נישט אַזעלכע קינדער. (ואָגט שטילער, דאָך, אַז דער „פעטער" און שרה זאָלען הערען) און גאָט ווייסט, פון וואַנען עס נעהמט זיך צו זיי אַזאַ כשר קינד ... דאַכט זיך אויפגעהאָדעוועט אין אַזאַ הויז, גאָט זאָל נישט שטראָפען פאַר די רייד... (הויך) און דאָס איז אָבגעהיט, ווי דאָס אויג אין קאָפּ ... אָבגעוואויגען און אָבגעמאָסטען איז יעדער טריט איהרער, אַ ליעבע לוסט צו קוקען דערויף. (געהט צו צום „פעטער", מאַכט צו איהם) נישט קשה, עס לאָזט זיך הערען! (ווייזט אויף רבקה'לען) איך וואָלט אַ זון אַ רב געהאַט, וואָלט איך זי איהם פאַר אַ כלה געגעבען.

די אַנדערע ווייבער

(צווישען זיך).

עס לאָזט זיך הערען ... עס לאָזט זיך הערען ...

דער „פעטער".

וועט איהר זעהן, ווען איך וועל דאָס מיט מזל אונטער די חופּה

פיהרען! גאַנצע געגנז זאָלט איהר קריגען, גאַנצע העכט לעבעדיגע און מיט רובלען קלינגען, איז מיין נאָמען נישט יעקל טשאַפּטשאָוויטש, אויב איך זאָג ליגען.

די יודענע, בלינד אויף איין אויג.

זאָז איך זאָג אייך, ווי אין שוהל, להבדיל, דאָס וואָלט זיך אויפגעהאָוועט... ציכטיג... שען... אָרנטליכער פּאַר אַלע בעל-הבתישע בעכטער...

די אַנדערע ווייבער.

עס לאָזט זיך הערען... עס לאָזט זיך הערען...

דער „פּעטער"

(ערומטוילענדיג די גלעזלעך בראָנפען די ערימע לייט, לאָזט פאלען א ווארט, ווי נישט בעמערקענדיג).

כאָטש איהר פּאָטער איז יעקל טשאַפּטשאָוויטש...

שרה

(טיילענדיג).

נו, נו, פּאַר ווערען ער האָט זיך דאָ צו ריהמען!

דער „פּעטער"

(נישט איינהאַלטענדיג זיך, זאָגענדיג, גיכט ער אָן די גלעזלעך בראָנפען, מיט אימפעט).

מיר איז נישט קיין אונטערשיעד איז מיר, צי אָרים אָדער רייך, אַלע זאָלען עס וויסען... די גאַנצע שטאָדט זאָל עס וויסען... וואָס איך בין — בין איך, (ווייזט אויף'ן ווייב) וואָס זי איז — איז זי... אַלץ איז וואַהר אַלץ... נאָר אויף מיין קינד זאָלען זיי קיין וואָרט

נישט לאָזען פאַלען... אַז נישט, וועל איך זיי, אָט, מיט דער פלאַש די קאָפּ שפּאַלטען... מעג עס זיין דער סאַמע רב אפילו, איז מיר נישט קיין חלוק... כשר'ער פאַר זיין טאָכטער. (ווייזט אויפ'ן האלז) דאָ מעגט עטץ מיר אַריינשניידען.

שרה

(הערט אויף צו טיילען).

נו, מען האָט שוין געהערט... שוין געהערט... (קלאַפּט זיך אָב די הענד און זוכט דעם בעזעם אין ווינקעל שטוב) מען דאַרף די שטוב צורוימען פאַר בעל-הבתימ'ס וועגען. (ווענדעט זיך צו די אָרימע לייט) דאַכט זיך קיין עולה נישט געהאַט?

די אָרימע לייט.

ניין, בעל-הבית'טעשי, אַ גדולה און אַ נחת אויף אייער קאָפּ... (פערלאָזען די שטוב איינציגווייז, אָנווינשענדיג גוטע ברכות. דער „פעטער" וואַרפט זיך צו עסענוואַרג הינטער דעם ווייב'ס אויגען. די לעצטע זאָגט צו רבקה'לען, אַז די אָרימע לייט זאָלען נאָך הערען). גיי, רבקה'לע, דאָס קליידעל פאַר'ן ספר-תורה פאַרטיג צו מאַכען, ר' אלי וועט דאָך באַלד קומען, דער סופר וועט באַלד קומען. (רבקה'לע געהט אָב אין איהר צימער לינקס).

דער „פעטער". שרה.

שרה

(בלייבענדיג אליין מיט'ן „פעטער", קעהרט אויס די שטוב).

פאַר וועמען ער האָט זיך דאָ געהאַט צו ריהמען, אַ קליינינ-קייט, זאָג איך דיר... און אַזוי, מיינסט דו, וואָלטען זיי נישט גע-קומען צו דיר? מאַך יעדען טאָג אַ שמחה, וועסט דו זיי יעדען טאָג האָבען... אין אָרנטליכע הייזער ווייסט מען דאָס ווי צו האַלטען זיך, אַז עס זאָל דרך-ארץ האָבען פאַר אַ מענשען. וואָס דען, אַזוי, ווי

דו, באַלד „פּאַן-בראַט" ווערען... וואָס איז עס פּאַר אַ בעל-הבית, זאָג איך, נאָ?

דער „פּעטער".

בעל-הבתים, ווילסט דו, זאָלען קומען צו דיר? דו האָסט, אַ כּנים, פּערגעסען, ווער דו ביסט?

שרה.

„ווער דו ביסט"? וואָס, דו האָסט ווען בעגנב'עט? דו האָסט אַ געשעפט. יעדער האָט זיך זיין געשעפט, דו גייסט דאָך קיינעם נישט!... דו מעגסט האַנדלען, מיט וואָס דו ווילסט, אַז דו אַליין טהוסט נאָר נישט קיין שלעכטס... פּרוב זיי נאָר געלד צו געבען — וועסט דו זעהן, וויפיעל זיי וועלען נעהמען פון דיר

דער „פּעטער".

נעהמען וועלען זיי ביי דיר, אָבער דו וועסט ביי זיי ווי דער הונד אויסזעהן... אין בית-המדרש ביי דער טהיר שטעה... קיינמאָל דיר קיין עליה נישט געבען...

שרה.

דו מיינסט טאַקע, אַז זיי זענען בעסער פאַר דיר, אַז דו דאַרפסט נאָר נישט זייער לאַסקע... היינט איז אַזאַ וועלט: האָסט דו געלד, קומט אַריין צו דיר אַזאַ אָרנטליכער יוד, ווי ר' אלי, אַ חסיד, און נעהמט פון דיר אַ שענע נדבה. ער פרעגט זיך נישט פון וואַנען דו האָסט, גנב'ע, גזל, אַבי דו האָסט, אַט — שטאָ!...

דער „פּעטער".

דו קריך נישט צו הויך, שרה, — דו הערסט? — נישט צו הויך... אַז נישט, וועסט דו מיט איינמאָל דעם קאַרק ברעכען, (גראָזשעט מיט'ן

פינגער) און שטופּ דיך נישט... שטופּ דיך נישט, זאָג אין ווער, דו האָסט אַ שטוב — ליעג, דו האָסט ברויט — עס. נאָר קריך נישט דאָרט, וואו מען בעט דיך נישט... יעדער הונד מוז קענען זיין נאָרע...
(געהט אַוועק פון טיש. אַ מאַך מיט'ן האַנד) עס טהוט מיר שוין באַנג די גאַנצע מעשה... איך האָב מורא, דאָ וועט קומען די מפּלה...

שרה

הערט אויף צו געהן, ליינט אַרונטער די הענד אונטער די באָקעס אויף דער הויך).

מאַנספּערשוין! שעמען זאָלסט דו דיך! איך בין אַ נקבה און קען מיר זאָגען: דאָס, וואָס איז געווען, איז נישט דאָ, פיס-ס-ס... אַוועקגעפלויגען... עס איז זיך נישט דאָ פאַר וועמען צו שעמען. די גאַנצע וועלט איז נישט בעסער... מיט די אויגען אין דער ערד וואָלט מען בעדאַרפט אַרומגעהן (דערנעהנט זיך צו איהם) און ווידער אַרום, ווייסט האָבען געלד — פּאַקסט דו איין דאָס „קרעמעל", און קיין האָהן קרעהט ניסט... ווער דאַרפט צו וויסען, ווער דו ביזט געווען...

דער „פּעטער"

(נאָכדענקענדיג).

דאָס וואָלט שוין געווען צום בעסטען... (פּויזע) אַ ־־טאַל פערד זיך איינקויפען, פיהרען קיין אויסלאַנד, ווי אייזיקעל פורמאַן... ווערען אַ מענש... נישט מען זאָל דיר אין די אויגען קוקען ווי אַ גנב...

שרה

(נאָכדענקענדיג).

אַ שאָד אָבער דאָס געשעפט... אין פערד ווייסט דו אַזאַ כשר'ן גראָשען נישט פערדינען... דאָ זעהט מען דאָך כאָטש דעם רובל אויף דער האַנד.

דער „פּעטער".

דאָס איז שוין וואָהר.

שרה

(געהט אַב אין דער צווייטער שטוב, ברענגט אַריין אַ שטאָס טעלער, שטעלט זיי אַרום דעם טיש).

און זעהסט דו, האָבען מיר אַ טאָכטער, גאָט צו דאַנקען ליי־טישער, ווי אַלע בעל־הבתישע קינדער אין דער שטאָדט, ווען חתונה האָבען, נעמען אַ אָר׳נטליכען מענש פאַר אַ מאַן, האָבען אָר׳טליכע קינדער... זעהסט דו, און וואָס איז דער מעהר?

דער „פעטער"

(הייבט זיך אויף צו שרה׳ן).

יאָ, אַז דו וועסט איהר פיהרערין זיין! (בייז) געה, לאָז אַרויף צו איהר מאַנקען פון אונטען... האַלט זי דיר דאָ אין שטוב.

שרה

גיט נאָר אַ קוק, וויפיעל דאָס ברויעט אַרום! איך האָב אַמאָל מאַנקען אַרויפגענומען, אַז זי זאָל רבקה׳לען אויסלערנען אויף קאַנווע הע‌פטען. עס איז דאָך אַ מיידעל, מען דאַרף איך אַ וויפראַווע קלעה־רען... זי האָט זיך דען, מיט וועמען צו חבר׳ן? דו לאָזט זי דאָך נישט אויף דער גאַס אַרויס... (פויזע) ווילסט נישט — איז נישט.

דער „פעטער".

ניין, איך וויל נישט, — דו הערסט? — ניין, איך וויל נישט, אַז מיין שטוב זאָל זיך מישען מיט אונטען (וויזט אויפ׳ן קעלער) אָבגע־שיידט זאָל מיין שטוב זיין! דו הערסט, ווי כשר׳ס פון טרפה׳ס אָב־געשיידט! אונטען (וויזט אויפ׳ן קעלער) איז אַ „הייזעל" און דאָ וואוינט אַ כשר כלה־מיידעל — דו הערסט? (קלאַפט אין טיש מיט פויסטען) אַ כשר כלה־מיידעל וואוינט דאָ! אָבגעשיידט זאָל עס זיין!...

(עס הערען זיך טריט אויפשטייגען אויף די טרעפ).

שרה

איז נישט, איז נישט, נור שריי נישט. (האָרכט זיך איין) שאַ, מענשען געהען, ר׳ אלי געהט. (זי שטופּט אַרונטער די לאָקען פון איהרע האָר הינטער׳ן שייטעל. וואַרפט אַראָב פון זיך דעם שערץ. דער „פּעטער“ מאַכט זיך גלייך די באָרד, דעם ראָק. שטעלען זיך ביי דער טהיר, אָבוואַרטען די געסט... די טהיר עפענט זיך ברייט, עס קומען אַריין שלמה מיט הינדלען).

שלמה. הינדעל.

(אַ הויכער שטאַרקער יונג פון אַ יאָהר עטליכע צוואַנציג, אין לאַנגע שטיוועל מיט אַ קורץ רעקעל, לאָבוסעוואַטע בעוועגונגען, ווינקט מיט די אויגען ביים ריידען גבה׳דיג; הינדעל, — אַ פערעלטערט מיידעל, טראָגט קליידער, וועלכע פּאַסען שוין ניט לויט איהרע יאָהרען, אָבגעשוואונקט דאָס פּנים, געהעןביידע דרייסט, היימיש).

דער „פּעטער“

(צו שרה׳ן).

קוק מיר אָן מיינע געסט... (צו שלמה׳ן) דאָ האָב איך קיין שום געשעפטען נישט, אונטען, אַלץ אונטען... (וויזט אויפ׳ן קעלער) איך וועל אַראָבקומען.

שלמה.

וואָס יאָגסט דו דיך אַזוי, וואָס? דו שעמסט דיך שוין מיט אונז?

דער „פּעטער“.

הכלל, וואָס וועט עט׳ך זאָגען גוטס?

שלמה.

מאַכסט דאָך היינט אַ שטיקעל שמחה, זענען מיר דיר געקומען מזל-טוב זאָגען... אַלטע בעקאַנטע... וואָס, ניין?

שרה.

קוקט׳ס מיר אָן מיינע בעקאַנטע?

דער „פעטער".

אַלץ געווען אַמאָל, פון היינטמאָל אָן — אויס... דו וועסט האָבען אַ געשעפט — יאָ, נור אַלץ אונטען, (ווייזט איהם אויפ׳ן קעלער) דאָ — קען איך דיך נישט, דו מיך נישט פון היינטמאָל אָן. — אַ טרונק בראָנפען קענסט דו נאָך קריגען. (גיסט זיי ביידע אָן צו גלעזלעך בראָנפען) אָבער מאַכּט׳ס פלינקער, עס קען נאָך אַ מענש אָנקומען צו געהן.

שלמה

(נעהמט דאָס גלעזעל בראָנפען אין האַנד אריין, זאָגט צו הינדלען שעלמיש).

זעהסט, חתונה האָבען איז אַ וואוילע זאַך, ווערט מען טאַקע אַ מענש מיט לייטען גלייך, לאָזט מען ספרי-תורות שרייבען, נישט אַזוי ווי דו, אַלפאָנסען, מיידען-יונגען. (צום „פעטער") זעהסט, האָב איך מיך טאַקע פערקוקט אין דיר און בין היינט אַ חתן געוואָרען מיט די חיה׳טע — אָט, (ווייזט אויף הינדלען) אָט, ווער אפשר נישט זיין אַ שענע בעל-הבית׳טע? וועסט זעהן, זי וועט זיך אָנטהון אַ שייטעל, וועט זי אויסזעהען ווי אַ גאַנצע רביצ׳ן, זאָלסט אַזוי לעבען מיט מיר.

דער „פעטער".

זאָל מיר ווערען גוטע בשורות אָנגעזאָגט.... אַזוי, חתן-כלה געוואָרען? און ווען איז די חתונה מיט מזל?

שרה.

גיעב נאָר אַ קוק, מיט וועם ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט אויסטענה׳ן! עס שטעהט איהם טאַקע אָן; מיט אויסוואורפען, גאָט זאָל נישט שטראָפען פאַר די רייד, דער דיין, דער סופר קען נאָך אָנקומען צו געהן.

שלמה.

ווען די חתונה איז, פרעגסט דו? ווען האָט אַ „נאַש בראַט״ חתונה? עס וועלען זיין אַ פּאָר נקבות, וועט מען אַ חופּה שטעלען און אַ „הייזעל״ זיך פערלייגען, וואָס דען, קען אַ „נאַש בראַט״ ווערען? קיין רב שוין נישט, נאָר עס מוז עפּעס זיין עקסטראַ, פיין, פייער און פלאַם, (ווינקט צו איהם) אַז נישט — לוינט נישט...

דער „פּעטער״.

און וואָס ווילסט דו פון מיר, זאַלסט מיר לעבען?..

שלמה.

וואָס איך וויל פון דיר? אַ קליינינקייט נאָר. (ווייזט אויף הינדלען) עס איז דיין נקבה, יאָ? און דאָס איז מיין כלה. זי האָט צו דיר אַ פּרעטענזיע. (נעהמט פון הינדלען איהר לוין-ביכעל) און פון היינטמאָל אָן וועסט דו האָבען מיט מיר צו טהון, היינט וויל איך נאָר אַ קליינינקייט. צעהן רובל אויפ׳ן ביכעל. (קלאַפּט מיט דער האנד אויפ׳ן ביכעל) עס איז גוט געלד, גוט געלד. (מאַכט מיט די אויגען אויף הינדלען) זי וויל זיך דאָרט אַ קאַפּעלוש קויפען.

דער „פּעטער״.

אַלץ אונטען, אַלץ אונטען. איך וועל אַראָבקומען, וועט מען אַלע געשעפטען אָבמאַכען. דאָ קען איך דיך גאָר נישט. דאָ האָב איך מיט דיר קיין שום געשעפטען נישט.

שלמה.

ביי מיר איז אַלץ איינס — אונטען אָדער אויבען, אונטען וואוינט נישט קיין פרעמדער, אויבען וואוינט נישט קיין פרעמדער, „ווסיאָ ראַוונאָ״, איין טייוועל.

דער „פעטער".

(בייז שוין).

קלויב דיר די ביינער צוזאַמען, מאַך פּלאַץ, דו הערסט? — אַ מע"ש דאַרף אָנקומען.

שרה.

אַ בייזע נאַכט אויף זייער קאָפּ, אויף זייער הענד און פיס, אַרויפגעקומען אונז די שמחה פערשטערען... (קוקט אויף הינדלען מיט אַבשוי) עס לוינט טאַקע איבער אַזאַ פעדערינשלאַצערין עגמת נפש צו האָבען.

הינדעל

(צו שרה'ן).

איך געפעל איהן נישט פאַר אַ נקבה, קענען זי זיך צליין אַראָבשטעלען.

שלמה

(מאַכט צו הינדלען).

זאָג איהר, אַז די טאָכטער קען זי אַראָבשיקען. (צו שרה'ן) ח'לעבען, זיי וועלען גאַנץ גוטע געשעפטען מאַכען.

דער „פעטער"

(געהט צו צו שלמה'ן).

מיך זידעל, דו הערסט? — (ווייזט אויף דער ווייב) זי זידעל, מיר זענען „פאַן בראַט", אָבער מיין טאָכטער'ס נאָמען דערמאָן נישט אין דיין מויל. דו הערסט? (דערנעהענט זיך צו איהם) זי דערמאָן נישט, אַז נישט וועל איך דיר די געדערים אויפשניידען. דו הערסט? זי קען דיך נישט, דו קענסט זי נישט.

שלמה.

וועל איך זי קענען, אַ „נאַש בראַטס", נישט קיין ווייטע משפּחה.

דער „פּעטער"

(פּאַקט שלמה'ן פאַר'ן האַלז).

די גערעדערים נעהם איך דיר אַרויס... אין פּנים אַריין פּאַטש מיר, מיט די פּיס קאָפּיע מיך, אָבער מיין טאָכטער'ס נאָמען זאָלסט דו נישט דערמאָנען. (זיי רייסען זיך).

שרה

(לויפט צו).

אַ בראָך איז מיר נישט געשעהן! אַנידערגעשטעלט קריעגען זיך מיט אויסוואורפס, דאָ קען נאָך אַ מענש אָנקומען צו געהן, וועה איז מיר, יעקל, ר' אלי, דער סוכר... יעקל, יעקל, געדענק אָן גאָט! (שלעפּט איהם אַוועק) וואָס טהוט זיך מיט דיר? עס הערען זיך שווערע טריט פון שטייגען אויף די טרעפּ. שרה רייכט אַוועק דעם „פּעטער"). יעקל, יעקל, ר' אלי געהט, דער סופר געהט, אַ חרפּה און אַ שאַנד פאַר לייטען!

דער „פּעטער".

ניין, דאַ אויפ'ן אָרט... (האַלט נאָך שלמה'ן).

ר' אלי'ס קול

(אין דער טהיר).

זייט מוחל, סופר, דאָ וואוינט דער בעל מחנך. (ווייזט זיך אין טהיר, אַריינשטעקענדיג צוערשט זיין גרויסען קאָפּ מיט דער ליולקע). וואָס איז דאָ פאַר אַ גערודער, ביי אַ בעל-מחנך דאַרף זיין ששון ושמחה אין דער שטוב, נישט מען קריעגט זיך. (נעהמט צוריק זיין קאָפּ אין הויז אַריין) זייט מוחל, סופר. (דער „פּעטער", דערהערענדיג ר' אלי'ס קול, לאָזט נאָך שלמה'ן. שרה לויפט צו און שטעקט אַריין שלמה'ן אַ שטיק פּאַפּיערען געלד, וועלכעס זי האָט

און זאָק אַרויסגענומען, שטופט זיי ביידע, שלמה'ן און הינדלען, צו דער טהיר אָב; די לעצטע טרעפען זיך אין דער טהיר מיט'ן סופר און ר' אלי'ן, וועלכע רוקען זיך אָב פאַר אַ נקבה און לאָזען זיי דורך).

שלמה

(צו הינדלען, ביים אַרויסגעהן).

זעהסט, מיט וואָס פאַר אַ לייט ער חבר'ט זיך היינט... וואַרט, וואַרט, ער וועט נאָך אַ דאָזאָר אין שטאָדט ווערען. (געהען אָב, זאָגענדיג עפּעס נאָך אין הויז).

ר' אלי. דער סופר. די פאָריגע.

ר' אלי

(אַ נידריג יודעל, אַ דיקס, רעדט פלינק, מאַכענדיג דערביי בעוועגונגען מיט די הענד צו'חנפּנ'דיג זיך, היימיש און דרייסט, איבערצייגט אין זיך).

זייט מוחל, זייט מוחל, סופר, (אין דער שטיל צום „פעטער" מיט שרה'ן) איהר דאַרפט אייך שוין פיהרען אַ ביסעל אָנשטענדיגער, עס איז שוין צייט, מענשען קומען...

דער סופר

(קומט אַריין. אַ הויכער. אַלטער יוד, זיין לאַנגער, דאַרער קערפּער הילט זיך אין אַ ברייטען חאַלאַט איין. אַ לאַנגע, ווייסע, שיטערע באָרד. טראָגט ברילען אויף די אויגען. האַלט זיך קאַלט און געהיימניספול).

ר' אלי

(ווייזט אויף דעם „פעטער").

דאָס איז דער בעל מחנך.

דער סופר

(שטרעקט צו איהם אויס די האַנד, אַנקוקענדיג איהם).

שלום עליכם, יוד,

דער „פעטער"

(גיט די האַנד אַ קעגען, נישט וויבער, שרה רוקט זיך אַב אָן אַ זייט מיט דרך ארץ).

ר' אלי

(זעצט זיך צום טיש, רוקט צו אַ שטוהל פאַר'ן סופר).

זעצט אייך, סופר.

(צו דעם „פעטער").

זעץ דיך. (דער סופר זעצט זיך, ביי ר' אלי'ן געגענאיבער טיש, דער „פעטער" — נישט וויבער).

ר' אלי

(צום סופר).

דאָס איז דער יוד, וואָס איך האָב פאַר זיינעטוועגען דאָס ספר-תורה בעשטעלט. (ער רוקט זיך צו בראָנפען און גיעסט אָן דעם סופר, דערנאָך זיך) **קיין בן-זכר האָט ער נישט, וויל ער גאָט מהנה זיין מיט אַ ספר-תורה. עס איז אַ מנהג בישראל, גאַנץ שען — דאַרף מען איהם מסייע צו זיין... לחיים, סופר** (גיט איהם די האַנד. צום „פעטער", געבענדיג די האַנד) **לחיים, בעל מחנך, דו ביסט דאָך היינט דער בעל-שמחה.**

(דער „פעטער" גיט צוריק די האַנד נישט וויבער. ר' אלי טרינקט. שרה דערנעהנט זיך צום טיש און רוקט צו ר' אלי'ן איינגעמאַכטס. דער „פעטער" ציהט זי ביים קאַפטען און ווינקט צו איהר, אַז זי זאָל זיך ערווייטערן).

ר' אלי

(נאָכ'ן טרינקען).

טרינקט, סופר, (צום „פעטער") **טרינק, בעל מחנך, דו דאַרפסט דיך היינט משמח זיין, גאָט האָט דיר געהאָלפען. קענסט אַ ספר-תורה שרייבען, עס איז אַ גרויסע מצוה, אַ גרויסע מצוה.**

דער „סופר"

(האַלט דאָס כוס אין דער האַנט, צו ר' אליין, אויפ'ן „פעטער").

ווער איז דער יוד?

ר' אלי.

וואָס איז דער חילוק? אַ יוד... איז ער נישט קיין למדן, אַלע מוזען דען זיין למדנים? אַ יוד וויל מקיים זיין אַ מצוה, דאַרף מען איהם מקרב זיין. (צום „פעטער") טרינק לחיים, זיי דיך משמח.

דער „סופר".

וועט ער נאָר וויסען, ווי זיך מיט אַ ספר אומצוגעהן?

ר' אלי.

ווי הייסט ער וועט נישט וויסען? ער איז דאָך אַ יוד, און וועל־כער יוד ווייס נישט, וואָס אַ ספר־תורה איז? (טרינקט) לחיים, לחיים... זאָל גאָט געבען ישועות טובות אויף יודען.

דער „סופר"

(גיט די האַנד דעם „פעטער")

לחיים, בעל מחנך... (זאָגט איהר אָן) זאָלסט וויסען, אַ ספר־תורה איז אַ גרויסע זאַך, אויף אַ ספר־תורה שטעהט געשטיצט די גאַנצע וועלט און יעדעס ספר־תורה איז פונקט אַזוי ווי די לוחות, וואָס זענען אַראָבּ־געגעבען צו משה רבינו פון באַרג סיני אַראָב. יעדער שורה ווערט געשריבען אין ספר־תורה בטהרה וקדושה... אין דעם הויז, וואו עס שטעהט אַ ספר־תורה, דאַרט געפינט זיך גאָט... מוז עס זיין אָבגעהיט פון יעדערע טומאה... יוד, זאָלסט וויסען אַז אַ ס"ת...

דער „פעטער"

(ווערט דערשראָקען, שטאַמעלט).

רבי... רבי... איך וועל זאָגען דעם רבי'ן דעם גאַנצען אמת,

װעל איך זאָגען... איך בין אַ זינדיגער מענש... רבי, איך האָב מורא...

ר׳ אלי.

(פאַלט איהם אין די רייד אַריין, צום סופר).

דער יוד איז אַ חוזר בתשובה דאַרף מען איהם מקרב צו זיין, עס איז אַ בפירוש׳ע גמרא, און ווי הייסט ער ווייסט נישט, וואָס זאַ ספר-תורה איז? ר׳איז דאָך פאָרט אַ יוד. (צום „פעטער״) פאַר אַ ספר-תורה דאַרף מען דרך-ארץ האָבען, גרויס דרך-ארץ האָבען, פונקט אזוי ווי אַ גרויסער רב וואָלט ביי דיר אין שטוב געווען. מען טאָר נישט ריידען קיין עזות׳דיגקייט אין דעם שטוב, וואו עס שטעהט אַ ספר-תורה, און מען מוז זיין אָבגעהיט מיט צניעות. (רעדט צו שרה׳ן, קוקענדיג אין איהר, נאָר נישט אויף איהר) אַ אשה דאַרף זיך נישט אויפדעקען די האָר אין דער שטוב, וואו עס שטעהט אַ ס״ת... (שרה שטופט זיך אַרונטער די האָר אונטער׳ן שייטעל) טאָר נישט צוגעהן צום ספר-תורה מיט נאַקעטע הענד. פאַר דעם, אין דעם הויז, וואו עס שטעהט אַ ספר-תורה, געשעהט קיין שום שלעכטס נישט, עס איז שטענדיג עושר והצלחה, און עס היט אָב דעם מענש פון אַלדעס בייז (צום סופר) ווי הייסט, ער ווייסט נישט? זענען דאָך יודען... (שרה שאָקעלט צו מיט׳ן קאָפ).

דער סופר.

ר׳ יוד, איהר הערט, אויף אַ ספר-תורה שטעהען גאַנצע וועלטען, אין דער ספר-תורה איז דער גאַנצער קיום היהדות, מיט איין וואָרט, חלילה, מיט איין וואָרט קענט איהר דאָס ספר-תורה פערשעמען און עס קען, חלילה, קומען אַ גרויס אונגליק אויף אַלע יודען, רחמנא לצלן!

דער „פעטער״

(שטעלט זיך אויף פון טיש).

רבי, איך וועל אַלץ זאָגען... רבי, (געהט נעהנטער צו) איך ווייס, איהר זענט אַ הייליגער יוד, איך בין נישט ווערט, אַז איהר, רבי,

זאָלט זיך געפינען דאָ... אונטער מיין באַלקען... רבי, איך בין אַ זינדיגער מענש, זי (ווייזט אויפ׳ן ווייב) איז אַ זינדיגער מענש, מיר טאָרען זיך נישט צוריהרען צו אַ ספר-תורה... רבי, דערינען... (ווייזט אויפ׳ן טהיר לינקס) פאַר איהר, רבי, (געהט אַריין אין רבקה׳לעס צימער און פיהרט אַרויס רבקה׳לען ביי דער האַנד. זי האַלט אין דער האַנד אַ סאַמעט קליידעל פון אַ ספר-תורה, אויף וועלכען זי העפט אַ מגן-דוד אויס מיט גאָלד-שטיק) רבי, זי (אויף רבקה׳לען) מעג מיט אַ ספר-תורה אומגעהן, זי איז אַזוי כשר, ווי אַ ספר-תורה. פאַר איהר, רבי, האָב איך דאָס ספר-תורה בעשטעלט, (ווייזט אויף איהר אַרבייט) זעהט, רבי, זי העפט אויס אַ קליידעל פאַר׳ן ספר-תורה׳ס וועגען, זי מעג, רבי. איהרע הענד זענען כשר׳ע הענד. איך, רבי, (קלאַפּט זיך אויפ׳ן האַרץ) איך וועל זיך נישט צוריהרען צו אַייער ספר-תורה... זי, (אויפ׳ן ווייב) זי וועט זיך נישט צוריהרען צו אַייער ספר-תורה... זי, רבי, (לייגט די האַנד אויף רבקה׳לעס קאָפּ) זי וועט דער-מיט אומגעהן, ביי איהר אין שטיבעל וועל איך דאָס ספר-תורה שטע-לען, חתונה האָבען, אַרויס פון מיין הויז — נעהם דיר דאָס ספר-תורה׳לע מיט מיט דיר צו דיין מאַן...

ר׳ אלי

(צום „פעטער״).

דאָס הייסט, דו מיינסט, אַז דו וועסט חתונה מאַכען דיין בתולה, וועסט דו איהר דאָס ספר-תורה נדן געבען, וואָס, ניין?

דער „פעטער״.

ר׳ אלי, אַז מיין טאָכטער וועט חתונה האָבען, וועל איך איהר נדן געבען, אַ סך געלד נדן און וועל זאָגען צו איהר אַזוי: דו געה אַרויס פון דיין טאַטענס הויז און פערגעס... פערגעס דיין טאַטען... פערגעס דיין מאַמען... און האָב כשר׳ע קינדער, יודישע קינדער, אַזוי ווי יעדע יודישע טאָכטער. אָט וואָס איך וועל זאָגען צו איהר.

ר׳ אלי.

דו ווילסט, הייסט עס, דאָס ספר-תורה אַ חתן-מתנה דיין טאָכטער׳ס

חתן שענקען, וואָס, ניין? (צו דעם סופר) זעהט איהר, ר׳ אַהרן, עס זענען נאָך פערהאַנען יודען אויף דער וועלט; אַ יוד האָט אַ טאָכטער לאָזט ער שרייבען אַ ספר-תורה פאַר׳ן חתן וועגען... ווי שען איז דאָס, ווי גוט איז דאָס, איך זאָג אַייך, ר׳ אַהרן, אַז דאָס יודישקייט... אַז דאָס יודיש... אַך—אַח... (קלאַפּט מיט די ליפּען).

דער „פּעטער“

(פיהרט צוריק אַריין רבקה׳לען אין איהר צימער, מאַכט צו די טהיר נאָך איהר).

רבי, פאַר אייך מעג איך דאָך זאָגען, מיר זענען דאָך אַליין, מיין ווייב מעג עס הערען. רבי, מיר זענען זינדיגע מענשען. איך וויים, גאָט וועט אונז שטראָפען, זאָל ער שטראָפען. האָב איך אַ זאָרג. די פוס זאָל ער מיר אַראָבנעמען, אַ קאַליקע זאָל ער מיך מאַכען... בעטלען זאָל איך אַרומגעהן, נאָר מיט דעם נישט... (שטילער) רבי, אַז מען האָט אַ זוהן, און ער פּאַסקודעוועט זיך — חאַפּט איהם דער טייוועל, אָבער אַ טאָכטער, רבי, אַ טאָכטער פערזינדיגט זיך — איז ווי די מאַמע אין גרוב וואָלט געזינדיגט... בין איך געגאַנגען אין הייליגען בית-המדרש אַריין... בין איך צוגעגאַנגען צו דעם יוד (ווייזט אויף ר׳ אלי׳ן) און זאָג צו איהם אַזוי: דו גיעב מיר עפּעס אַזעלכעס, וואָס זאָל אָבהיטען מיין שטוב פון זינד... מאַכט ער צו מיר: לאָז דיר שרייבען אַ ספר-תורה און שטעל עס דיר אין שטוב אַריין. רבי, אונז... סיי ווי סיי די נשמה דעם טייוועל איבערגעגעבען... פאַר איהר, רבי.. ביי איהר דערינען אין שטיבעל וועל איך דאָס ספר-תורה אריינשטעלען, זי זאָל דערמיט אומגעהן... מיר — טאָרען נישט...

(ר׳ אלי בייגט זיך איין צום סופר און רעדט עפּעס מיט איהם אין דער שטיל, מאַכענדיג דערביי פערשיעדענע בעוועגונגען מיט די הענד, ווייזענדיג אויף׳ן „פּעטער“. דער פּעטער און שרה שטעהען ביים טיש אין וואַרטען פּויזע...)

דער סופר

(נאָך אַ קורצען ישוב הדעת)

און וואו זענען בעלי-בתים? כבוד-התורה?

ר׳ אלי.

מיר וועלן געהן אין בית המדרש אריין, מיר וועלן צוזאמען נעהמען א מנין יודען, עס וועלן זיך שוין געפינען יודען, וואס ווילען מכבד זיין די תורה. (הויבט זיך אויף פון טיש און גיעסט אן די גלעזלעך, קלאפענדיג דעם „פעטער״ אויף די פלייצעס) נו, נו, גאט וועט העלפען, זיי דיך משמח, בעל מחנך, גאט איז מקרב בעלי תשובות... נישקשה, וועסט אויסגעבען דיין בתולה פאר א תלמיד חכם, וועסט נעהמען א ארים ישיבה-בחור פאר אנ׳איידעם, וועסט איהם פרנסה געבען, ער וועט זיצען און לערנען אין די הייליגע תורה, אין דעם זכות פון דער תורה וועט דיר גאט מוחל זיין... (פויזע) איך האב שוין טאקע געקלעהרט וועגען דעם און האב טאקע אויפ׳ן אויג א חתן — אנ׳אנטיק, א פיינעם קאפ... דער פאטער, זעהר א ארנ׳ליכער יוד... (אבהאקענדיג) א סך ווילסט דו געבען דיין בתולה נדן?

דער „פעטער״.

רבי, אלץ נעהמט מיר אוועק. די קאפאטע וועל איך מיר לאזען אויסטהון... אלץ... אלץ... און דו קען נישט דיין טאטען... דיין מאמען... הינטער ארום וועל איך זיי שיקען. נא דיר דיין עסען, דיין טרינקען און לערן דיר דארט אין דיינע הייליגע ספרים... איך קען דיך נישט... דו קען מיך נישט...

ר׳ אלי.

עס וועט שוין רעכט זיין. אין דעם זכות פון דער הייליגער תורה... קומט, סופר, קומט, בעל מחנך, אין בית-המדרש אריין. א מנין יודען זוכען, וועלען מיר זיך מיט׳ן ספר משמח זיין... (צום סופר) זעהט איהר, ר׳ אהרן. א יוד, חאטש ער זינדיגט... פארט א יוד, א יודישע נשמה — זוכט א איידעם א תלמיד-חכם... (צום „פעטער״) נישקשה, נישקשה, גאט וועט העלפען... גאט האט ליעב בעלי-תשובות, נאר צדקה דארף מען טהון לומדי-תורה; קען מען אליין נישט, מוז מען א תלמיד-חכם אונטערשטיצען, ווארום על תורה עולם עומד; אויף די תורה שטעהט

די וועלט... (צום סו ר) נישט וואָהר, ר׳ אהרן? און פאַר וואָס דען נישט? (אויפ׳ן פעטער) איך האָב דאָך זיין פּאַטער געקענט... אַ גאַנץ אָרנ׳ליכער יוד געוועזן... אַ בעל עגלה געוועזן... אַ גאַנץ שענער יוד... גלויבט מיר, גאָט וועט העלפען און דער יוד וועט נאָך ווערען מיט יודען גלייך... (צום „פעטער״) נאָר דער עיקר איז, מען מוז זיין אַ חוזר בתשובה בשלמות, דאָס הייסט, מען געהט נישט אויף דעם זעלבען וועג, אויף וועלכען מען איז געגאַנגען... און מען שטיצט אונטער לומדי-תורה...

דער „פעטער״

(דרייסטער, דערנעהנטערט זיך צו ר׳ אלי׳ן).

לאָזט מיך נאָר, ר׳ אלי, אַביסעל אויפ׳ן לייב קריעגען, אַז איך זאָל מיין טאָכטער אַ שענעם נדן קענען געבען, איז מיין נאָמען נישט יעקל טשאַפּטשאָוויטש, ר׳ אלי, אויב איך מאַך נישט צו דאָס „קרעמעל״... איך וועל האַנדלען מיט פערד, וועל איך האַנדלען... ווי מיין טאַטע, עליו השלום... איך וועל מיר אַ שטאַל פערלייגען, פאָהרען אויפ׳ן לאָוויטשער מאַרק, און מיין איידעם וועט זיך דאָרט, דערינען, זיצען און לערנען תורה. אַהיים קומען אויף אַ שבת — וועל איך מיך אָט דאָ אַנידערזעצען און וועל מיר אויסהערען ווי מיין איידעם לערנט אין די גמרות — איז נישט מיין נאָמען יעקל, אויב איך זאָג ליעגען!

ר׳ אלי

נישקשה, נישקשה, גאָט וועט דיר העלפען, גאָט וועט דיר העלפען. נישט וואָהר, ר׳ אהרן?

דער סופר.

ווער קען וויסען? אונזער גאָט איז אַנ׳אל רחום וחנון — אָבער ער איז אויך אַנ׳אל נוקם ונוטר. (געהט ארוים) נו, עס ווערט דאָך שוין שפעט, לאָז מען געהן אין בית-המדרש אַריין. (געהט אָב).

דער „פעטער".

וואָס זאָגט דער רבי?

ר׳ אלי.

גישקשה, גישקשה, גאָט וועט העלפען... ער מוז העלפען...
קום, קום, בעל מחנך, נעהם אַהיים דאָס ספר-תורה בשמחה וששון.
(געהט, דער פעטער וויגערט זיך. וויסט נישט, וואָס צו טהון. ר׳ אלי בעמערקט עס). וואָס, דו ווילסט נאָך עפּעס דיין פלונית זאָגען, אַז זי זאָל אָנ-גרייטען, ווען מיר וועלען מיט׳ן ספר קומען?

שרה.

(צו ר׳ אלי׳ן).

עס איז אָנגעגרייט, ר׳ אלי, אָנגעגרייט.

ר׳ אלי.

נו, וואָס וואַרטסטו? דער סופר איז שוין געגאַנגען.

דער „פעטער"

(שטעהט ביי דער טהיר, נישט ווײַטער, ווייזט מיט׳ן פינגער),

איך אינאיינעם מיט׳ן רבי׳ן איבער דער גאַס?

ר׳ אלי.

קום, קום, אַז גאָט איז דיר מוחל, זענען מיר דיר אודאי מוחל.

דער „פעטער"

(ענטוזיאסטיש).

ר׳ אלי, איהר זענט אַ גוטער רבי, (שפּרייט אויס די הענד, וויל איהם

ארומגעהמען, דערמאָנט זיך, האַלט זיך צוריק). אַ גוטער רבי... זאָל איך שוין אַזוי לעבען... (געהען אָב אינאייגעם. עס ווערט פאַרנאַכט).

ערה. נאָכהער רבקה׳לע.

שרה.

(נעהמט זיך פלינק די שטוב צוצורוימען, דעם טיש גלייך צושטעלען. רופט אין דער צווייטער שטוב, צו רבקה׳לען):

רבקה׳לע, רבקה׳לע, קום מיר אַריין העלפען, מען וועט דאָך באַלד מיט׳ן ספר-תורה אַנקומען צו געהן.

רבקה׳לע.

(ווייזט זיך אין דער טהיר. נישט ווײַטער).

דער טאַטע איז שוין נישט דאָ?

שרה.

ניין, רבקה׳לע, ער איז געגאַנגען אין בית-המדרש אַריין מיט ר׳ אלי׳ן, מיט׳ן סופר, נאָך בעל-בתים, דער רב וועט קומען.

רבקה׳לע

(ווייזט דאָס ספר-תורה-קליידעל).

זעהסטו, ווי שען איך האָב עס אויסגעהאַפטען?

שרה

(פערנומען)

איך זעה, איך זעה. קעם זיך אויף, טו זיך אָן, די בעלי-בתים וועלען דאָך קומען... דער רב...

רבקה׳לע.

איך וועל אַרויפרופען מאַנקען, זי זאָל מיך אויפקעמען, איך האָב

אַזוי ליעב, אַז זי קעמט מיך אויך. זי פערקעמט מיך אַזוי שען, אַזוי גלייך די האָר... איהרע הענד זענען אַזוי קיהל... (נעהמט עפּעס אין האַנד און קלאַפּט אין דער פּאָדלאָגע, רופענדיג): מאַנקע, מאַנקע!

שרה

(דערשראָקען).

וואָס טהוסטו, רבקה׳לע, ניין, דער טאַטע וועט שרייען. עס פּאַסט שוין נישט פאַר דיר, דו זאָלסט דיך חבר׳ן מיט מאַנקען, דו ביסט שוין אַ כּלה-מיידעל, אַ בעל-הבּתיש קינד, מען רעדט דיר שדוכים, פיינע שדוכים, מיט לערן-קינדער...

רבקה׳לע.

איך האָב אַזוי ליעב מאַנקען.

שרה.

עס איז אַ חרפּה פאַר דיר צו חבר׳ן זיך מיט מאַנקען... דו ביסט אַ בעל-הבּתיש קינד, דו וועסט דיך חבר׳ן מיט בעל-הבּתישע קינדער... מען רעדט דיר שוין שדוכים, פיינע שדוכים, דער טאַטע איז גע-גאַנגען דעם חתן זעהן פאַר דיר, ר׳ אלי האָט געזאָגט... (נעהמט אָב אין דער צווייטער שטוב אריין) מען דאַרף זיך אָנטהון, ריין אַרומוואַשען... די געסט וועלען באַלד קומען..

רבקה׳לע.

אַ חתן, וואָס פאַר אַ חתן, מאַמעשי?

שרה

(פון דער צווייטער שטוב).

אַ חתנ׳דעל — אַ גאָלד, אַ פיין לערן-קינד, פון אַ שענער משפּחה.

(מאַנקע ווייזט זיך אין דער טהיר פון געגענאיבער דער סצענע, שטעקט צו-

ערשט אריין דעם קאפ, ווינקענדיג קאָקעט מיט'ן פינגער אויף רבקה'לען;
רבקה'לע דערגעהנטערט זיך צו איהר הינטערוויילעכס, ווינקענדיג צו מאנקען.
אין שטוב הייבט אָן צו טונקלען.)

רבקה׳לע.

(פאלט אין מאנקעס אָרעמס. רעדט צו דער מוטער אין דער צווייטער
שטוב אריין).

עפּעס אַ שענער חתן, מאַמעשי?

(מאנקע קושט זי ליידענשאפטליך).

שרה

(פון דער צווייטער שטוב).

יאָ, טאָכטערשי, אַ שענעם חתן, מיט צוויי שוואַרצע פּאה׳לעך, אַנ׳אַטלאַסין קאַפּאָטעל מיט אַ סאַמעטען קאַשקעטעל, ווי אַ רב בעהם ער אָנגעטהון, ער איז אַ רב׳ס אַ זוהן, ר׳ אלי האָט געזאָגט.

רבקה׳לע

(אין מאנקעס אָרעמס, גלעטענדיג מאנקעס באקען).

וואו וועט ער זיין, מאַמעשי?

שרה

(פון דער צווייטער שטוב).

דאָרט, דערינען ביי דיר אין שטיבעל, וואו דאָס ספר-תורה וועט שטעהן, וועט ער דאָרט וואוינען מיט דיר און לערנען אין די הייליגע תורה.

רבקה׳לע.

(אין מאנקעס אָרעמס).

וועט ער מיך ליעב האָבען, מאַמעשי?

שרה

(ווי פריהער).

זעהר, טאָכטערשי, זעהר. עטץ וועט האָבען אָרענטליכע קינדער, כשר'ע קינדער..

(אין דער צייט, ווען זיי ריידען, פאלט די פאָרהאנג זעהר לאנגזאם, איבער. לאָזענדיג די שפילענדע אין דער זעלבער פּאָזע).

(פאָרהאַנג).

צווייטער אקט

סצענע.

אין קעלער-שטוב.

אַ גרויסע קעלער-שטוב אין אַן'אַלטער געבוידע. אַ טיעפער אויסגע-וועלבטער באַלקען. האַרט ביים באַלקען — צוויי טיעפע, נידריגע פענסטערלעך מיט פאָרהאַנגליך און בלומען-טעפּ זענען אויפגעפּענט און עס רעגענט דורך זיי אַריין... אַ טרעפּ אַרויף צו דער טהיר, וועל-בע איז געמאַכט אין דעם אָרט, וווּ אַ שיעף-געבוידע. די ערשטע העלפט פון דער טהיר איז אויפגעפּענט אין דער נאַכט אַריין, פון וואַנען עס טריפט אַ דין-רעגענדעל אַהער. אין הינטערגרונד — איינגע, גאַנץ קליינע, חדרים'לעך, אָבגעזונדערט איינס פון דעם צווייטען מיט דינע ווענטלעך, פערהאָנגען מיט דיקע שוואַרצע פאָרהאַנגען. איין פאָרהאַנ: איז אויפגעדעקט, — אין דעם צימערעל שטעהט אַ בעט, אַ וואַש-טיש, אַ שפּיגעל און מיידעל-געשיר, מיט אַ קאָליערט נאַכט-לעמפּעל. דאָס מעבעל פון דעם קעלער-שטוב בעשטעהט פון איינגע קאַנאַפּעס, טיש, בענק, קאָרטען-טישלעך. די ווענט זענען בעהאָנגען מיט שפּיגלען, בעפּוצט מיט ביליגער גאַלאַנטעריי, פּרוזען-בילדער און רייצענדע פּאָ-זעס... אויף איינע פון די קאַנאַפּלעך ליגט שלמה אויסגעצויגען, די לאַנגע שטיוועל זיינע דערגרייכען ביז צו אַ צווייטען בענקעל. ער שלאָפט. פריהלינגס-נאַכט. די שטוב בעלייכטעט אַ גרויסער הענג-לאָמפּ.

שלמה. נאכהער הינדעל.

הינדעל

(קומט אריין, שטעהט א מינוט אויף די טרעפ און קוקט אראב אויף שלמה׳ן. זי איז אין א לייכטער טוך ארומגעהילט, קאקעט געקליידט אין א קורץ קלייד, א נישט פאסענדע לויט איהרע יאהרען. געהט ארום אין שטוב, קלאפענ- דיג מיט די פיס, כדי שלמה זאל זיך אויפוועקען.)

שלמה

(וועקט זיך, קוקט זיך ארום).

דו ביזט עס? וואס נישט אין דרויסען?

הינדעל.

עס האט אנגעהויבען צו רעגענען.

שלמה

(אויפזעצענדיג אויף די קאנאפע).

ענטפערסט מיר גאר, פריצ׳טע? האסט זיך שוין מיט מיר איבער- געבעטען?

הינדעל.

איך בין גאר נישט ברוגז געווען.

שלמה.

אזוי... אז דו ווילסט, קענסט דו ווייטער אויך ברוגז זיין.

(לייגט זיך צוריק).

הינדעל

(קוקט זיך אום. לויפט צו צו א פאָרהאַנג און האָרכט זיך איין, לויפט צו צו שלמה'ן).

שלמה, איך וועל פון דאַנען נישט אַוועקגעהן. זעה, יעצט זענען מיר אַליין, קיינער הערט אונז נישט, זאָג מיר, אַזוי ווי עס איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט, זאָג מיר, מיינסט מיט אַנ'אמת צו שטעלען אַ חופה?

שלמה.

גוטע, פריצ'טע, מאַך דיר קניפּלעך אין העמד, און בעקלאָג דיך דערנאָך פאַר'ן „פעטער", אַז איך נעהם ביי דיר דאָס גאַנצע געלד אַוועק. דו האָסט דיר נישט, פאַר וואָס אַ קאָפּעלוש צו קויפען...

הינדעל.

יאָ, איך האָב געזאָגט. עס האָט מיך געקרענקט, אונטער'ן האַרץ געשניטען. דאָס העמד פון לייב נעהמסט דו מיר אַראָב און דו קריכסט צו דער געלער צויג... דאָס פּרצוף וועל איך איהר מיט פּעטראָל בע-גיסען. מען שפּירט דאָך איהר פון מויל. ווי קען מען ביי אַזעלכעס שטעהן? אויסגעזוכט זיך אַ סחורה!

שלמה.

טרעטסט אָב? גיב איך דיר אַ פּלעם צווישען די אויגען, זעהסט דו די עלטער-באָבע פאַר זיך!

הינדעל.

שלאָג, שנייד פּאַסען פון מיין לייב... (רייסט אַראָב דעם אַרבעל פון איין האַנד און ווייזט) בלאָהע פלעקען האָסט דו מיר געמאַכט. (רייסט דעם אַרבעל פון דער צווייטער האַנד) נאַ דיר, שנייד, קנייפּ, נאָר זאָגען זאָלסט דו מיר, דאָ אויפ'ן אָרט, אַזוי ווי דו געדענקסט דיין טאַטען אין קבר און אַזוי ווי דו זאָגסט קדיש נאָך איהם — ווילסט טאַקע אויף דעם רעכטען אמת מיט מיר חתונה האָבען?

שלמה

(ליגענדיג).

איך האָב אַמאָל געוואָלט. נאָר היינט וויל איך נישט.

הינדעל

דאַרף מען נישט. אָט אַזוי האָב איך ליעב. נאָר נאַרען זאָלסט דו נישט. ווילסט געלד — זאָג, אַ קאַפּאָטע — נאַ דיר. נאָר צו גענאַרען וואָס האָסט דו? (ערווייטערט זיך פון איהם).

שלמה.

נישקשה, הזנים זענען דאָ אויף דער וועלט, וועסט פּאַקען אַ העכט.

הינדעל

(אויפרוקענדיג די פּאָרהאַנג פון איהר צימערל).

וואָס האָסט דו דיר דעם קאָפּ אויסצודאַרען פאַר מיינעט וועגען?

שלמה.

ווילסט נישט, דאַרף מען נישט. (פּויזע) נו, וועסט האָטש נאָך אויסלען אַ גלאָז טהיי דערלאַנגען?..

הינדעל

ברענגט איהם אַריין אַ גלאָז טהיי פון איהר שטיבעל, שטעלט אויפ'ן טיש. אליין געהט זי אָב צו זיך אין איהר צימערל, זעצט זיך אַנידער ביי איהר קאַסטען, זוכט דאָרט אין איהם. נאָך אַ קליינע פּויזע, פון איהר חדר'ל).

אַזוי, איז זי דיר געפעלען, נו... נו... וועסט דו יעצט האָבען אַ געטועכטס, האַנטיכער צו קויפען — דיין ווייבעלס ברוסטען אָנצופּי-הלען, צייהן איהר לאָזען אַריינשטעלען און אויף שטאָלצען זי אַרויפ-

שטעלען, און וועסט דיר אַ קאַטאַרינקע קויפען און אין הויפען זי־
אַרומפיהרען, ווייזען ס'געווערק. אַ שענער קאַטאַרינאַרש, כ'לעבען.
איך וועל דיר אויך אַ צווייער פוז פענסטער ראַבוואַרפען.

שלמה.

האַלט ס'פיסק, זאָג איך דיר...

הינדעל.

און אַז נישט, וואָס וועסט דו מיר טהון?

שלמה.

צונפאַטשען.

הינדעל.

אָ, אָ, היינט פאַטשט מען נישט, היינט גיט מען פאַר פעטש מיט
מעסערס צוריק.

שלמה.

(שטעלט זיך אויף).

וועך דאָס אַזעלכעס? (געהט אריין צו איהר אין צימער) וועך דאָס
אַזעלכעס? (זי בעהאַלט עפּעס פלינק אין קאַסטען) וואָס האָסט דו דאָ אַוועגס
וואָס דו בעהאַלטסט עס אַזש אין דער זיידענער בלוזע?

הינדעל.

וואָס געהט עס דיר אָן?

שלמה.

ווייז, זאָג איך דיר! (רייסט זיך מיט איהר, רייסט פון איהר האַנד

דויטע בלוזע ארויס. ער קומט פון דעם צימער׳ל ארויס) נו, זאָל מען אָקאָרשט זעהן. (ער צורייסט די בלוזע מיט אימפּעט, עס פאַלט ארויס פון איהר א פאָטאָגראַפיע.) אַהאַ, משה׳לע שלאָסער, ער זאָל דער גביר זיין? פון ווען אָן ביסטו דאָס מיט איהם „פּאַן־בראַט” געוואָרען? (געהט אריין צו איהר אין צימערל).

היגדעל.

וואָס געהט עס דיך אָן?

שלמה.

אָט וואָס ס׳געהט מיך אָן... (ער פּאַטשט זי אוים, זי פאַלט אויפ׳ן בעט און וויינט) אַזוי, מיט משה׳לע שלאָסער חבר׳סט דו זיך גאָר, פּאָטאָגראַפיעס געגעבען, חתן־כלה־פּאָר, און איך האָב גאָרנישט געוואוסט? (פּויזע. אָבגעהענדיג צוריק צו זיין טיש) און איך האָב עס גאָר נישט געוואוסט... (טרינקט ווייטער דעם טהיי, שטעלט זיך אויף, געהט אויף די טרעפּלעך צו דער טהיר) און איך האָב עס גאָר נישט געוואוסט... (ער שטעלט זיך אָב ביי דער טהיר) הינדעל! (זי ענטפערט נישט) הינדעל, אַהער קום! (זי ענטפערט נישט) הינדעל! (טופּעט מיט די פיס. בייז אראָבלויפענדיג פון די טרעפּלעך) אַהער, זאָג איך דיר, דו הערסט?...

הינדעל.

(הויבט זיך אויף פון איהר בעט, געהט אהין צו איהם, פערשטעלט זיך דאס פּנים מיט א טיכעל.)

וואָס ווילסטו?

שלמה.

האָסט מיט מאַנקען גערעדט?

הינדעל.

(וויינענדיג).

יאָ.

שלמה.

נו, וואָס זאָגט זי ?

הינדעל

(נאָך מיט געוויין).

אַז מיר וועלען האָבען אונזער „הייזעל״, וועט זי צו אונז אַרי־בערקומען.

שלמה.

געוויס ?

הינדעל

(ווישט זיך אויס די אויגען).

יאָ, אַליין וויל זי אָבער נישט געהן, אַ חבר׳טע וויל זי מיט־ברענגען.

שלמה.

געוויס, פון איין נקבה וועסטו פרנסה האָבען, דירה-געלד צאָהלען ?

הינדעל

זען וואָלט געדאַרפט איינע אַ פרישע...

שלמה.

ה׳לעבען, דאָס וואָלט שוין פרנסה געגעבען, וואו נעהמט מען זי אָבער ?

הינדעל.

איך האָב אַנ׳אויג אויף אַ נקבה—אַ פּאַרשוין ווי אַ בוים, אַ מיידעל נאָר...

ש ל מ ה

(נייגיריג).

עס קען זיין פון איהר פּרנסה?

ה י נ ד ע ל.

אָבער נאָך ווי...

ש ל מ ה.

אַ מיידעל... אַ נקבה פון אַ הייזעל?

ה י נ ד ע ל

ניין, אַ בעל-הבת׳ישע טאָכטער.

ש ל מ ה.

פון וואַנען קענסט דו זי?

ה י נ ד ע ל.

זי קומט צו מאַנקען יעדע נאַכט, גנב׳עט זיך אַרויס פון פאָטערס שטוב... קיינער זעהט נישט... עס ציהט זי אַהער... זי איז אַזוי נייגיריג...

ר ב ק ה ׳ ל ע

(שטעקט ארויס איהר נאסען קאָפּ דורכ׳ן פענסטער, ווינקט צו הינדלען).

פּס-ס-ס, דער טאַטע איז דאָ?

ה י נ ד ע ל

(ווינקט צו איהר).

ניין.

(רבקה׳לע געהט אָב פון פענסטער)

שלמה

(מאַכט מיט די אויגען צו הינדלען).

זי, דעם „פעטערס״ טאָכטער? אַ פּרנסה — אַ גאָלד!

הינדעל.

שאַ, שטיל, זי קומט.

רבקה׳לע

(שלאַנק און שען, בעל-הבתיש געקליידט, אין אַ שווארץ טיכעל ארומגעהילט, שלייכט זיך אריין אין דער שטיל, לויפט אראָב מיט הארץ-קלאפעניש פון די טרעפ, רעדט מעהר מיט די הענד, ווי מיט׳ן מויל).

מאַניע וואו איז? דאָרט? (ווייזט אויף אַ פערהאָנגען צימערל) דאָרט... מיט?...

הינדעל

(ווינקט איהר מיט די אויגען אויף יאָ).

רבקה׳לע

(שטעלט זיך ארונטער די פאָר אָנג, הערט זיך ליידענשאַפטליך איין, מיט הארץ-קלאַפּעניש קוקט זי זיך אלע מאָל אַרום).

שלמה

(אין דער שטיל, צו הינדלען).

מען דאַרף מאָרגען געהן די וואוינונג זעהן, אויף פיוונע גאַס.

הינדעל.

ווען וועט מען די חופה שטעלען?

ש ל מ ה.

מען מוז דאָך צו ערשט אַ וואוינונג האָבען.

ה י נ ד ע ל.

ווער ווייסט, וויפעל דער רב וועט זיך הייסען געבען פאַר מסדר־קדושין זיין?

ש ל מ ה.

עס זאָל נאָר נאָך איבערבלייבען אויף מעבעל אַיינצוקויפען, עס דאַרף דאָך אויסזעהן לייטליך.

(די טהיר פראַלט זיך מיט רעש אויף, עס קומט אריין דער פעטער).

דער „פ ע ט ע ר".

דאָס געזיכט האָט נאָך אין זיך געננג לאָבוסעוואַטע שפורען, וועלכע פערצעהלען פון זיין יוגענד. געקליידט שוין ערנסט. קלאַפּט אָב דעם הוט פון רעגען).

נאַ דיר אַ פרנסה, אַ רעגען גאָר (דערזעהט פלוצלונג רבקה'לען, מיט בעם). וואָס, דאָ? ! (חאַפּט זי אָן פאַר'ן קאָלנער און טרייסעלט זי, קריצענדיג מיט די ציינער) וואָס טהוסט דו דאָ?

ר ב ק ה' ל ע.

די מאַמ... די מאַמע האָט מיך געהייסען... רופען... (וויינט) טאַטע, שלאָג מיך נישט!

דער „פ ע ט ע ר".

די מאמע, די מאַמע האָט דיך געהייסען... דאָ... (שרייט) די מאַמע! (פיהרט זי פאַר'ן קאָלנער אויף די טרעפּ אַרויף) צו אַלדעס שלעכטס וועט זי דיך נאָך ברענגען! עס ציהט זי... זי וויל האָבען, אַז די טאָכטער זאָל זיין ווי די מאַמע איז געווען...

רבקה׳לע

(וויינט).

סאַטע, שלאָג מיך נישט..

דער „פעטער״.

איך וועל דיך לערנען, ווי דו זאָלסט אַ טאַטען פאָלגען. (פיהרט ז־ ־רוים, פון דרויסען הערט מ ען רבקה׳לעס געוויין).

שלמה.

יענקעלע בענקאַרט, עס פּאַסט איהם גאָר נישט אָן, אַז די טאָכטער זיינע זאָל זיין אַ נקבה... (פון באַלקאָן דערהערט זיך אַ געוודער, אַ טאַפּען מיט די פיס, אַ וויינענדיג קול פון א פרוי) מוז ער דאָס איבער דעם ווייב דאָס לעדער צוהאַקען: אָוואַ... אָוואַ...

הינדעל.

גאַנץ גוט אַזוי, אַ מאַמע דאַרף היטען אַ טאָכטער... וואָס די ביסט געווען, — ביסט דו געווען, האָסט דו חתונה געהאַט, האָסט דו אַ קינד, היט עס... וועסט זעהן, אַז גאָט וועט העלפען און מיר וועלען האָבען אונזערע קינדער, וועל איך זיי שוין וויסען ווי אויפצוציהען. ביי מיר וועט אַ טאָכטער זיין אַזוי ריין ווי אַ צדקית, רויטע באַקען ווי די באָרקעס... קיין אויג נישט לאָזען אויף איהר פאַלען. חתונה האָבען — יאָ, נעהמען אַ ליטישען מענש — חופה-וקדושין...

שלמה.

(קלאַפּט איהר אויף די פּלייצעס).

אַז מיר וועלען לעבען, וועלען מיר זעהן. נאָר מיט רבקה׳לען רעד, מיט רבקה׳לען אַרבייט, ברודער, אַז נישט איז אַלץ פערפאַלען.

הינדעל.

האָב נישט קיין מורא, איך וועל מיר קוין אַנ׳עצה געבען.

שלמה.

ווע‍לען מיר זעהען. (פויזע. שטיל.) אַז דו ווע‍סט זי פּאַקען, פערפיהר גלייך אַריבער צו מיר פּאָרט, ווייסט שוין...

דער „פעטער"

(קומט אריין בייז).

עס איז שוין צייט נאַכט צו מאַכען, עס רעגענט, עס וועט שוין סיי-ווי-סיי קיין הונד נישט אַריינשמעקען. (קוקט אויף שלמה'ן) גע-נוג, גענוג זיך שוין אויסגעפּרעהט חתן-כלה. נאַכט מאַכען. (געהט ארויף אויף די טרעפּלעך און רופט) רייזעל, שלאָפען! באַשאַ, שלאָפען!

(פון דרויסען הערען זיך מיידעלשע שטימען: באלד, באלד.)

הינדעל.

(ווינקט צו שלמה'ן אויפ'ן „פעטער", מאַכענדיג מיט דער האנד, אז ער זאָל אהיים געהן.)

שלמה.

(געהט ארויף אויף די טרעפּלעך. ביים ארויסגעהן טרעפט ער זיך אָן מיט'ן פעטער". קוקען זיך אָן).

דער „פעטער".

רוק, רוק, שוין צייט נאַכט צו מאַכען, גענוג זיך שוין אויס-גע'סוד'עט.

שלמה

(שטיקט די הענד אין די הויזען-קעשענעס. קוקט איהם אָן).

פון ווען אָן ביסטו מיר אַזאַ אָרנטליכער מענש געוואָרען?

דער „פעטער".

וואנדער, וואנדער, איך וועל דיר שוין שפעטער דערצעהלען.

שלמה.

א רוח אין דיין טאטען אריין...

הינדעל

(לויפט ארויף אויף די טרעפלעך. צו שלמה'ן).

שלמה, אהיים געה, דו הערסט, אהיים זאג איך דיר!

שלמה

(געהט ארוים, קוקענדיג אויפ'ן „פעטער").

מיינע יאלדען!...

דער „פעטער".

איך דארף איהם דא... (ווייזט אויף הינדלען) קענסט דיר די אלטע פאדלע מיטנעהמען און פערלייגען זיך מיט איהר א „קרעמעל".

הינדעל.

מיט קיין אלטע פאדלעס פערלייגט מען זיך נישט קיין „קרע-מעל", אין אלטע פאדלעס לייגט מען זיך אַרייַז אויסרוהעז... מיט יונגע לאלקעלעך...

דער „פעטער"

(רופט אין קארידאר).

רייזעל! באשא!

(צוויי מיידלעך קומען צולויפען. פון די לייבטע, נאסע, דורכזיכטיגע קליידער

גיסט זיך וואַסער, פון די צופלאָכטענע האָר רינען טראָפּענס וואַסער. זיי ענען אויפגערוימט, ריידען לאַכענדיג. דער „פעטער" האַקט צו די טהיר, געהט אַרוים.)

באַשאַ.

(אַ פּראָווינציאַל מיידעל, אַ דיקע מיט רויטע באַקען, נאַאיוו, רעדט מיט אַ האַרטען אַקצענט.)

ווי דער רעגען שמעקט... (טרויסעלט אָב פון זיך דעם רעגען) פּונקט אַזוי ווי די עפּעל ביי אונז, וואָס טריקענען זיך אויפ'ן בוידעם... עס איז דאָך דער ערשטער מאַיאָווער רעגען...

הינדעל.

אַ משוגעת צו שטעלען זיך אויפ'ן רעגען, די גאַנצע וועלט וויל־לען זיי איינבעהמען... עס וועט סיי־ווי־סיי קיין יאָלד נישט בעוויזען זיך אין אַזאַ גוס... (געהט אָב צו איהר אין חדר'ל, וואו די פאָרהאַנג איז אויפגערוקט, זעצט זיך ביי איהר קאָרב, פּאַקט פאַנאַנדער די צעוואָרפענע זאַכען.)

רייזעל

(אָבטרייסלענדיג פון זיך דעם רעגען).

אויף אַלדע שוואַרץ יאָהר דאַרף איך זיי. מיין ביכעל האָב איך נאָך אייערנעכטען בעצאָהלט... מיר האָבען זיך הינטער דער רינע געשטעלט, דער רעגען שמעקט / וי... דעם גאַנצען ווינטער וואַשט ער פון קאָפּ אָב. (געהט צו צו הינדלען) זעה... (ווייזט איהר די נאַסע האָר) ווי פריש ער איז... ווי ער שמעקט...

באַשאַ.

ביי אונז דאָרט, אין דער היים, אויפ'ן דאָרף מוז שוין אודאי דער ערשטער שטשאַוו זיין. ח'לעבען, אַז דער ערשטער מאַיאָווער רעגען גיסט, קאָכט מען שוין ביי אונז שטשאָוו־באָרשט... און די ציגען מוזען שוין זיך אויף די לאָנקעס פּאַשען... און די טראַטוועס מו־

זען שוין אודאי איבער'ן וואַסער שווימען... און פראַנעק נעהמט די שיקסעס צוזאַמען און טאַנצט אין דער קרעטשמע... און די ווייבער מוזען שוין אודאי קעז-קיכלעך אויף שבועות באַקען... (פויזע) ווייסט איהר וואָס? איך וועל מיר קויפען אַ נייע זומער-פּאָלערינע און פאָהר מיר אויף שבועות צו גאַסט אַהיים... (לויפט אַריין אין איהר צימער'ל, ברענגט זיך פון דאָרט אַ גרויסען זומער-קאַפּעלוש אַרויס מיט אַ לאַנגען פליה-שלייער, זעצט איהם זיך אופ'ן נאַסען קאָפּ אַרויף, און שטעלט זיך אין שפּיגעל אַריין.) זעהט'ס, אַז איך ווייז מיך אַזוי שבועות אין דעם קאַפּעלוש, אַזוי צו די קאָליע אַראָבשפּאַציערען... אַך, די גאַל וואָלט זיי געפּלאַצט פאַר קנאה, וואָס, ניין? איך וואָלט נאָר נישט פאַר'ן טאַטען מורא געהאַט...

ר ײ ז ע ל.

וואַס, ער וואָלט דיך געשלאָגען?

ב אַ ש אַ.

געטויט וואָלט ער מיך אויפ'ן אָרט. ער זוכט מיך אַרום מיט אַנ'אייזערנעם באָטעק. ער האָט מיך אַמאָל מיט פראַנעק'ן געטראָפען אין דער קרעטשמע טאַנצען, האָט ער מיר מיט אַ דראָנג געגעבען אַזאַ קלאַפּ איבער'ן האַנד, אָט, (ווייזט די האנד) איך האָב נאָך אַ צייכען ביז צום היינטיגען טאָג. (פויזע) איך בין אַ בעל-הבתיש קינד, מיין טאַטע איז אַ קצב. וואָס מען האָט מיר שוין שדוכים אויסגערעדט... (דערצעהלט מיט א נידריגען טאָן) איין שדוך האָט מען מיר גערעדט מיט נאָטקע פלייש-האַקער. איך האָב נאָך פון איהם דאָס גאָלדענע פינגערל. (ווייזט אַ פינגערל אויף דער האנד) ער האָט מיר חל-המועד סוכות געגעבען. אוי, האָט ער מיט מיר געוואַלט אַ חתן ווערען, נאָר איך האָב נישט געוואָלט.

ר ײ ז ע ל

פאַרוואָס האָסטו נישט געוואָלט?

באשא.

ווייל איך האב נישט געוואלט... עס שטינקט פון איהם דאס אקסען-פלייש... בּרר... פראשיק רופט מען איהם. געה האב חתונה פאר פראשיק'ן און האב יעדעס יאהר א קליין פראשיקל... בּרר...

רייזעל.

און וואס האסטו דא...

באשא.

דא בין איך דאך מיר א פרייער מענש, איך האב מיר מיין קארב שענע וועש, אנשטענדיג געקליידט, ח'לעבען, א ביסעל שענערע קליידער ווי אונזערע נגידה'סטע. (ברענגט ארויין פון איהר צימערל א קארינ-קאווע העל קלייד) אז איך געה אין דעם ארויס אויף דער מארשאלקאווסקע גאס ווערט א געקוק... פייער און פלאם! אך, ווען איך וואלט מיך אזוי אין דעם קלייד ביי אונז אין שטעדטעל געקענט ווייזען, (ווארפט ארויף אויף זיך דאס קלייד) וואלט איך מיר אזוי שפאציערט צום באהן אראב. (געהט איבער'ן צימער גאלאנט, דערהויבענדיג פון הינטער זיך דאס קלייד, מאכענדיג דערביי א גרויס-שטעדטישע מינע). די גאל וואלט דאך זיי געפלאצט... די פאפלעקציע וואלטען זי געקריגען אויפ'ן ארט. (שפאצירט איבער די שטוב אין איהר סטרוי, פעציהענדיג דאס געזיכט גרויסארטיג.)

רייזעל

(פערריכט איהר די פאלדען פון קלייד פון הינטען אויס. זעצט איהר בעסער דעם הוט אויפ'ן קאפ).

אט אזוי, דעם קאפ נאך א ביסעל אין דער הויך... ווער דארף דען צו וויסען, אז דו ביזט אין אזא הויז געוועזען? דו וועסט זאגען, אז דו ביזט אין א געשעפט. א גראף האט זיך אין דיר פערליעבט...

היגדעל

(פון איהר קאסטען אהער).

און וואס איז דען דער מעהר אזא הויז? מיר זענען נישט,

אפשר, אַזוי ווי די מיידלעך אין די געשעפטען? היינט איז די גאַנצע וועלט אַזוי, די היינטיגע וועלט פערלאַנגט עס. היינט זענען אפילו די בעל-הבת׳ישע טעכטער נישט בעסער. דאָס איז אונזער פרנסה, אָבער אַז אַזאַ איינע, ווי מיר, האָט חתונה, איז זי געטרייער דעם מאַן פון זיי. מיר ווייסען, וואָס אַ מאַן איז דער טייטש...

באַשאַ

(שפּאַצירענדיג איבער דער שטוב אין דער פריגער פּאָזע).

אָ, יאָ, שען וואָלטען זיי שוין נישט דערקענט? דאָס האַרץ זאָגט שוין... און די מאַמע איז דעריבער געשטאָרבען... נישט געקענט איבערטראָגען... איך בין ס׳מאָל אויף איהר קבר נישט געווען...

(שטעלט זיך אָב פלוצלונג אין מיט׳ן שטוב) טייל מאָל קומט זי צו מיר... ביי נאַכט אין חלום, איך זעה זי, קומט זי צו מיר אין איהרע תכריכים מיט דערנער, מיט שטעכערס בעלייגט, איבער מיינע זינד, און רייסט מיר די קודלעס פון קאָפּ...

רייזעל.

אוי וויי, מאַמע-קרוין! האָסט זי געזעהן? ווי זעהט זי אויס? אַ געשטאָרבענע מאַמע? בלייך איז זי?...

הינדעל.

שווייגט! גענומען זיך ביי נאַכט פערצעהלען פון טויטע, דאָ קענען קיין טויטע נישט אַריינקומען: אונזער בעל-הבית האָט דאָך אויבען ביי זיך אַ ספר-תורה שטעהן... (אָבגעהאַקט. פּויזע) איז אונזער בעל-הבית׳טע פּופּצהען יאָהר אין אַזאַ הויז אָבגעוועזען, חתונה געהאַט, איז זי אפשר נישט קיין אָרנ׳ליך ווייבעל?... היט זי אפשר נישט אָב די דינים, וואָס אַ יודישע טאָכטער דאַרף אָבהיטען?... איז אפשר רבקה׳לע איהר טאָכטער, נישט קיין כשר, ריין קינד? און אונזער בעל-הבית איז אפשר נישט קיין אָרנ׳ליכער מענש? פיהרט זיך נישט פיין אויף? די שענסטע נדבה... אַ ספר-תורה געלאָזט שרייבען...

ר י י ז ע ל .

מען זאָגט אָבער, אַז אין אַזאַ ספר-תורה טאָר מען נישט לייע-נען, און די טעכטער פון אַ זעלכע מאַמעס ווערען דערנאָך אַליין ווי די מוטערס... עס ציהט זיי, דער יצר-הרע שלעפּט זיי אין דער בלאָטע...

ה י נ ד ע ל

(דערשראָקען).

ווער האָט דאָס געזאָגט?

ר י י ז ע ל .

אַנ׳אַלטע באָבע, אַ כשוף-מאַכערין האָט עס מיר געזאָגט... אַזוי ווי כשוף איז דאָס...

ה י נ ד ע ל .

עס איז אַ גרויסער ליגען... וואו איז זי, די ציגיינערין, וואָלט איך איהר די אויגען אויסגעדראַפּעט... עס איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט... מיר האָבען אַ גרויסען גאָט אויף דער וועלט...

מ אַ נ ק ע

(שלייכט זיך אונטער די פאָרהאַנג פון איהר צימערל אין האַלבע נאַכט-קליידער, אַרויפגעוואָרפען אויף זיך אַ לייכטע טוך. מען זעהט ביי איהר אַרויס די הויכע קאָלירטע שטרימפּ, די האָר צופלאָשעט. זי איז זעהר אַ שמיידיגע און מיט אַ לאַנג פרעך-שען געזיכט. זי איז נאָך גענוג יונג, אַ לאָק פון איהר קאָפּ איז פערוואָרפען איבער איהר שטערן. אַז זי רעדט, ווינקט זי מיט די אויגען, דענסמאָל גיט אַ ציטער איהר גאַנצער קערפער, און מען האָט דאָס געפיהל, ווי איהרע ביינער וואָלטען זיך צוזאַמען-געבראָכען. קוקט זיך אום פערוואונדערט).

וואָס, קיינער איז נישט דאָ?

ר י י ז ע ל

(דערזעהט מאַנקען, אויפגערוימט).

מאַנקע, דו ביזט עס? גוט, וואָס דו ביזט אַריינגעקומען. (ווייזט אויף הינדלען) זי האָט מיך שוין באַלד פאַר אַ גאַנצע רבי׳צין געמאַכט. וואו האָסט דו דיין יאָלד געלאָזט?

מ אַ נ ק ע.

ער איז איינגעשלאָפען, האָב איך מיך פון איהם אַרויסגעגנב׳עט.

ר י י ז ע ל.

אַ רעכטער פריץ עפּעס? ער וועט אפשר שטעלען ביער?

מ אַ נ ק ע.

אַ משוגע׳נער ליטוואַק עפּעס דאָרט. דאָס דריטע מאָל קומט ער צו מיר. נאָר ער פרעגט זיך אויס — ווער דער טאַטע? ווער די מאַמע? ווי ער וואָלט זיך געוואָלט משדך זיין... קושט ער, בעהאַלט ער דאָס פּנים אין די ברוסט, מאַכט די אויגען צו, און שמייכעלט, ווי די מאַמע וואָלט איהם געהאַט. (קוקט זיך אום, אין דער שטיל צו הינדלען) רבקה׳לע איז נאָך נישט געווען?

ה י נ ד ע ל

(מיט אַ חנפ׳דיג געלעכטערל).

געוועהן... זי האָט דעם פאָטער גייטראָפען... האָט ער דאַ אַ גוואַלד געמאַכט...

מ אַ נ ק ע.

וועה איז ביר... שוין לאַנג?

הינדעל.

לאַנג שוין ... ער איז שוין אודאי אײַנגעשלאָפֿען. (אין דער שטיל) די וועט אודאי באַלד אַרײַנקומען

רייזעל

(אויפֿגערוימט צו מאַנקען).

קום, מאַנקע, מיר וועלען זיך אויף דער גאַס שטעלען, עס רעגענט אין דרויסען, טראָפּענס ווי די פּערל... דער ערשטער מאַיאָווער רעגען. ווער געהט אַרויס מיט מיר אונטער דעם רעגען זיך שטעלען?

מאַנקע

(געהט צו צום פֿענסטערל).

עס רעגענט אין דרויסען. אַך, וואָס פֿאַר אַ לײַכטער רעגען... און ווי ער שמעקט... קומט'ס...

באַשאַ.

ביי אונז אין דערהיים, אַז עס גיעסט אַזאַ רעגען, ווערען די רינשטאָקעס ברייט און פּערפּלייצען די קליינע געסלעך, און מען טהוט זיך אויס באָרפֿיס און מען טאַנצט אין דעם רעגען אַרום... ווער טהוט זיך די שיך אויס? (טהוט זיך די שיך מיט די זאָקען אויס, צו מאַנקען) טהו דיר די שיך אויס, מאַנקע, מיר וועלען אין רעגען אַרומטאַנצען...

מאַנקע

(טהוט זיך אויס די זאָקען, צולאָזט די האָר).

אַזוי וועט אונז דער רעגען בעגיסען פֿון קאָפּ ביז די פֿיס... מען וואַקסט העכער, אַז מ'זי שטעהט אונטער אַ מאַיאָווען רעגען, וואָס, ביין?

באשא

(לויפט צו).

קומט, מיר ווע‏לען זיך בעגיסען איינע די צווייטע מיט וואַסער... מיט גאַנצע הענד וואַסער בעשפּריצען (זי צולאָזט זיר די האָר) אויסצוואַגען זיך ווי די בוימער... קומט.

הינדעל.

וואַרט, וואַרט, דער „פּעטער" שלאָפט נאָך נישט, ער וועט נאָך הערען.

(אלע האָרכען זיך איין צום באַלקען.)

רייזעל.

קומט'ס, איהר הערט, ווי ער שנאָרכט?..

מאַנקע.

וואַרט, מיר וועלען אין דער שטיל אָנקלאַפּען צו רבקה'לען.

(באשא און רייזעל אָב. מאַנקע נעהמט א שטעקען און קלאַפּט ועהר לייכט אין א ווינקעל פון באַלקען. פון דרויסען הערט זיך, ווי די מיידלעך שפּרינגען אַרום אין וואַסער, ווי נעהמען הענד פול מיט וואסער און גיסען דורך די אָפענע טהיר אין שטיבעל אריין, רופענדיג: קומטס אַרויס! קומטס אַרויס!)

רבקה'לע

(שטעקט אריין איהר שוואַרצען קאָפּ האָד דורך דעם קליינעם פענסטער. זי איז אין די נאַכט-קליידער, אין א לייכטען שאַל אַרומגעהילט. רופט שטיל:)

מאַנקע, מאַנקע, דו האָסט מיך גערופען?

מאַנקע

(נעהמט א שטוהל, שטעלט צו צום פענסטער, קריכט אַרויף, דערגרייכט רבקה'לעס הענד.)

יאָ, רבקה׳לע, איך האָב דיך געררופען... קום, מיר ווערלען זיך הינטער דעם מאַי-רעגען אַרונטערשטעלען, מיר ווערלען זיך מיט וואַסער בעגיסען, און ווערלען העכער וואַקסען...

רבקה׳לע

(פון איבער דעם פענסטערל).

שווייג, שטילער רעד, איך האָב מיך פון דעם בעט אַרויסגעגנב׳עט... אַז דער טאַטע זאָל נישט הערען... איך האָב מורא, ער זאָל מיך נישט שלאָגען...

מאַנקע.

האָב נישט מורא פאַר׳ן טאַטען, ער וועט זיך נישט אַזוי פלינק אויפכאַפען... קום, מיר ווערלען זיך ליעבער אויפ׳ן רעגען שטעלען. איך וועל דיר די האָר צולאָזען. (צולאָזט מיט איהרע פינגער רבקה׳לעס שווארצע פלעכט. פון איבער דעם פענסטער) אָט אַזוי וועל איך זיי דיר אין רעגען וואַשען.

רבקה׳לע.

איך בין אין בלויזען נאַכט-העמד... אַ גאַנצע נאַכט בין איך אין בעט געלעגען און האָב געוואַרט ביז דער טאַטע וועט איינגעשלאָפען ווערען, אַז איך זאָל מיך צו דיר קענען אַרויסגנב׳ענען, איך האָב דיין קלאַפען דערהערט און איך האָב מיך פון בעט אַרויסגעשלייערט... אַזוי לייכט זיך אַרויסגעגנב׳עט, באָרפיסערהייט, אַז דער טאַטע זאָל נישט דערהערען

מאַנקע

(נעהמט זי ארום לייִדענשאַפטליך).

קום, רבקה׳לע, איך וועל דיינע אויגען אין רעגען-וואסער וואַשען, די נאַכט איז אַזוי ליעב, דער רעגען איז אַזוי וואַרים און אַלץ שמעקט אַזוי אין דער לופט... קום...

רבקה׳לע.

שווייג... שווייג... איך האָב מורא פאַר׳ן טאַטען... ער האָט מיך געשלאָגען... ער האָט די שטוב צוגעשלאָסען... און האָט דעם שליסעל ביים ספר-תורה בעהאַלטען... איך בין געלעגען אַ גאַנצע נאַכט... איך האָב געהערט, ווי דו האָסט מיך גערופען... אַזוי שטיל האָסט דו מיך גערופען... עס האָט מיך געצויגען צו דיר... און איך האָב דעם שליסעל פון אָרון-קודש אַרויסגעגנב׳עט... מיין האַרץ האָט אַזוי געקלאַפּט... אַזוי געקלאַפּט...

מאַנקע.

וואַרט, רבקה׳לע... וואַרט... אָט געה איך צו דיר... (שפּרינגט אַראָב פון שטוהל, פערלאָזט דעם קעלער) איך קום צו דיר... איך קום צו דיר. (מאַנקע אָב. רבקה׳לע ווערט פערשוואונדען פון פענסטער.)

הינדעל

(וועלכע האָט דעם שמועס צווישען מאַנקען און רבקה׳לען זעהר נייגיריג ביי דער פאָרהאַנג פון איהר צימער׳ל אויסגעהאָרכט, דרעהט זיך איצט מיט רעש ארויף און אראָב איבער דער שטוב צופלאַמט, נאָכדענקענד, ריידענדיג צו זיך אליין זעהר לאַנגזאם.)

ווען גאָט מאַכט אַזוי, און איך פּאַק זיי ביידע אויף אַמאָל, רבקה׳לען מיט מאַנקע׳ן, נאָך היינט אויף דער נאַכט... איך ברענג זיי ביידע אַהין צו שלמה׳נען... נאַ, נאַ דיר ברויט מיט פּוטער... דינג אַ דירה, שטעל אַ חופּה, ווער אַ מענש מיט לייטען גלייך... (שטעלט זיך אָב אין מיטען שטוב נאָכדענקענדיג, צושפּרייט די הענד צום באַלקען) טאַטע אין הימעל, ביסט דאָך אַ טאַטע פאַר יתומים... מאַמע אין קבר, מיה דיך פאַר מיר... לאָז מיך קומען צו אַ ברעג! צו אַ תכלית!... (פּויזע) וואָס, ווען גאָט גיט, אַ ספר-תורה אין שוהל לאָז איך איהם שרייבען... יעדען שבת דריי פונט ליכט אין בית-המדרש אַריין. (א לאַנגע פּויזע. פערזונקען אין דער פאַנטאַזיע פון איהר גליק.) ער איז דאָך אַ גוטער גאָט... אַ גוטער גאָט... טאַטע אין הימעל... מאַמע, מאַמע

שווייג נישט... שווייג נישט... מיה דיך... וועלטען לייג איין... (זי גערט אָב צו זיך אין צימערל, הייבט אָן מיט ענערגיע צוזאַמענצונעהמען די זאַכען פון איהר צימערל און פּאַקט זיי זיך אין איהר קאָרב איין.) **לאָז מיך נאָר קודם-כל גרייט זיין...**

(אַ לאַנגע פּויזע. קיינער ווייזט זיך נישט אויף דער סצענע. מאַנקע פיהרט צו-געטוליעט צו זיך רבקה'לען... זיי זענען ביידע אין איין נאַס טוך אָרומגע-הילט... די האָר צופלאָשעט, אָבגעצוואָגענע... און פון די נאַסע קליידער רי-נען טראָפּענס וואַסער אויף דער פּאָדלאָגע... זיי זענען ביידע באָרפיס... היגרעל שטעלט זיך הינטער'ן פאָרהאַנג פון איהר צימערל און האָרכט זיך איין.)

מאַנקע

(רעדט מיט אַ באַהאַלטענע ליידענשאַפט און ליעבע. שטיל, אָבער זעהר טיעף און קלינגענד.)

עס איז דיר קאַלט, רבקה'לע? טוליע דיך צו צו מיר... גוט טוליע דיך איין אין מיר... וואַרים דיך אין מיר, אַזוי גוט אין מיר... קום, מיר וועלען זיך דאָ ביידע אַנידערזעצען אויף די קאַנאַ-פּע. (פיהרט זי צו צו אַ קאַנאַפּע, זעצט זיך מיט איהר) **אַזוי, אַזוי... טוליע איין דיין פּנים אין מיין ברוסט... אַזוי... אַזוי... און גלעט מיך מיט דיין לייב... אַזוי קיהל, ווי וואַסער וואָלט גערונען צווישען אונז...** (פּויזע) **איך האָב דיר די ברוסטען ענטפּלעקט און האָב זיי דיר געוואַ-שען אין רעגען-וואַסער, וואָס איז אויף מיין האַנד גערונען... אַזוי ווייס און קערנדיג זענען דיינע ברוסטען... און דאָס בלוט אין זיי קיהלט זיך אַזוי אונטער'ן האַנד, ווי ווייסער שניי... ווי געגליווערט וואַסער... און ווי דאָס גראָז אויף די לאָנקעס אַזוי שמעקען זיי... און די האָר האָב איך דיר צולאָזט... אָט אַזוי...** (צוקעמט זיי צווישען איהרע פינגער) **איך האָב זיי אַזוי צווישען רעגען געהאַלטען און געוואַ-שען זיי, אָט ווי זיי שמעקען... ווי דער רעגען,** (זי באָרגט איין דאָס פּנים אין רבקה'לעס האָר) **דער מאַיאָווער רעגען שמעקט פון זיי אַרויס... צוזוי לייכט, אַזוי ווייך... און אַזוי פריש... ווי דאָס גראָז אויף דער לאָנקע... ווי די עפּעל אויף דעם בוים... אָט אַזוי קיהל מיך מיט דיינע האָר,** (זי וואַשט זיך דאָס פּנים אין איהרע האָר) **קיהל מיך צוזוי...**

אָבער וואַרט... איך וועל דיך ווי אַ כלה-מיידעל אויפקעמען... אַ שרימף מיט צוויי שוואַרצע לאַנגע צעפּ. (צוקעמט איהר די האָר) ווילסט, רבקה'לע? יאָ, דו ווילסט?

רבקה'לע

(שאָקעלט מיט'ן קאָפּ).

יאָ, יאָ.

מאַנקע.

דו וועסט זיין די כלה... אַ שענע כלה... פרייטאָג צו נאַכטס, דו זיצסט מיט דיין טאַטעשי מיט די מאַמעשי ביים טיש... איך — דער חתן... דיין חתן... קומט צופאָהרען צו דיר צו גאַסט... ווילסט, רבקה'לע? ווילסט, יאָ?

רבקה'לע

(שאָקעלט מיט'ן קאָפּ).

יאָ, איך וויל.

מאַנקע.

וואַרט, וואַרט... טאַטע-מאַמע האָבען זיך שלאָפען געלעגט... חתן-כלה האָבען זיך דאָ געטראָפען ביי טיש, מיר שעמען זיך... ווילסט, ביין?

רבקה'לע

(שאָקעלט מיט'ן קאָפּ).

יאָ, מאַנקע.

מאַנקע.

דערנאָך געהען מיר צו איינער צום צווייטען: דו ביסט דאָך

מיין כלה, איך דיין חתן... מען נעהמט זיך אַרום, (נעהמט זי ארום)
זעהר פעסט אַרום, און מיר קושען זיך זעהר שטיל, אָט אַזוי (קושען
זיך) קושען מיר זיך... מיר ווערען אַזוי רויט, מיר שעמען זיך אַזוי...
עס איז גוט, רבקה׳לע, גוט?

רבקה׳לע.

יאָ, מאַנקע... יאָ...

מאַנקע

(דערנידערט איהר קול, שעפּטשעט איהר ווי אין אויער).

און מיר לעגען זיך דערנאָך שלאָפען אין איין בעט, קיינער
זעהט נישט, קיינער ווייסט נישט, נאָר איך מיט דיר, אָט אַזוי,
(דריקט זי פעסט צו זיך) ווילסט שלאָפען מיט מיר דורך די נאַכט, אַזוי,
אין איין בעט, ווילסט?

רבקה׳לע

(קלערט זיך ארום אין איהר).

איך וויל... איך וויל...

מאַנקע

ציהט זי צו זיך).

קום... קום...

רבקה׳לע

(אין דער שטיל).

איך האָב מורא פאַר׳ן טאַטען... ער וועט זיך אויפוועקען...

מאַנקע.

וואַרט, רבקה׳לע, וואַרט... (קלערט א ווײלע) ווילסט מיט מיר

אוועק פון דאַנען? מיר וועלען זיין אינאיינעם, גאַנצע טעג, גאַנצע נעכט... דער טאַטע וועט נישט זיין, די מאַמע וועט נישט זיין... קיינער וועט נישט שרייען... שלאָגען... מיר וועלען זיין אַליין... גאַנצע טעג... עס וועט אַזוי פרעהליך זיין, ווילסט, רבקה׳לע, ווילסט?

רבקה׳לע

(פערמאַכט די אויגען).

דער טאַטע וועט נישט וויסען?

מאַנקע.

ניין, מיר וועלען אַנטלויפען שוין יעצט ביי נאַכט מיט הינדלען אין איהר שטוב אַריין... זי האָט אַ שטוב ביי שלמה׳ן, זי האָט מיר געזאָגט, ווענסט זעהען, ווי גוט עס וועט זיין... עס וועלען קומען יונגע מענשען, אָפיצירען... מיר וועלען זיין אַ גאַנצען טאָג אַליין... מיר וועלען זיך ווי די אָפיצירען אָנטהון און אויף פערד אַרומרייטען. קום, רבקה׳לע, ווילסט? יאָ, דו ווילסט?...

רבקה׳לע

(מיט הארץ-קלאפונג).

דער טאַטע וועט נישט הערען?

מאַנקע.

ניין, ניין. ער וועט נישט הערען, ער שלאָפט אַזוי געשמאַק. אָט, דו הערסט, ווי ער שנאָרכט... (לויפט אין הינדעלס צימער, קלאפט זי אָן ביי דער האנד) האָסט אַ שטוב? קום פלינק, פיהר אונז אוועק!...

הינדעל

(כאפט זיך אויף).

יאָ, יאָ, פלינק צו שלמה׳ן (זי האפט א קלייד, ווארפט עס אויף רבקה׳לען) ער וועט אונז שוין פיהרען.

מאַנקע

(טוט אָן פלינק רבקה׳לען).

דו וועסט זעהען, ווי גוט עס וועט זיין... ווי פרעהליך עס וועט זיין. (טהוען זיך אָן, האפען אויף זיך, וואָס זיי קריעגען אונטער דער האנד, א טוך, א קאַפּטאַן, שטייגען זעהר לאַנגזאַם אויף. אין טהיר טרעפען זיי זיך מיט רייזלען און באַשען, וועלכע קומען אָבגעצוואָגען אין שטוב אריין. די לעצטע קוקען אויף זיי פערוואונדערט.)

רייזעל. באַשאַ.

וואָהין דאָס?

הינדעל.

מאַכט׳ס קיין גערודער, קיין גערויש, נאָך ביער, נאָך ליעמאַנאַד...

(הינדעל, מאַנקע, רבקה׳לע אָב. רייזעל און באַשאַ קוקען זיך ביידע אָן פערוואונדערט)

רייזעל.

די מעשה געפעלט מיר נישט.

באַשאַ.

מיר אויך נישט.

רייזעל.

דאָ מוז עפּעס זיין — אָ-וואַ!...

באַשאַ

(קוקט איהר אָן דערשראָקען)

וואָס דאָס ?

ר י י ז ע ל .

און וואָס גערט עס אונז אָן ? לעשען מיר אויס דעם לאָמפּ און לעגען מיר זיך שלאָפען. מיר ווייסען פון גאָר נישט. (דרעהט אראָב דעם לאָמפּ).

(אויף דער סצענע ווערט האלב טונקעל. די מיידלעך געהן אָב יעדע אין איהר צימערל).

ר י י ז ע ל

(אָבגעהענדיג).

אוי, האָט זי וואָהר געזאָגט, די קאָרטען-לייגערין, אוי האָט זי וואָהר געזאָגט ...

(אָב. איייגע סעקונדען איז אויף דער סצענע קיינער נישט דאָ. טונקעל).

ב אַ ש אַ

(לויפט אַרויס ווילד פון איהר צימערל, האלב אויסגעטהון מיט א שלוכצענדיג געשריי).

ר י י ז ע ל

(רוקט אויף די פאָרהאַנג פון איהר צימערל).

וואָס איז דיר באַשאַ ?

ב אַ ש אַ

איך האָב מיך מורא צו לייגען. מיר דאַכט זיך, אַז מיין געשטאָרבענע מאַמע מיט די שטעכערס און די דערנער דרעהט זיך אין מיין שטיבעל אַרום.

ר י י ז ע ל .

דאָס ספר-תורה איז פסול געווארען, האָט אונז שוין קיינער נישט אָבצוהיטען.

באַשאַ.

איך האָב מורא, אַז עס וועט היינט זיין נישט קיין גוטע נאַכט,
מיין האַרץ ציטערט אין מיר...

(פון איבער'ן באַלקען דערהערט זיך פלוצלונג אַגערודער, אַ שאַרען מיט בענ-
קלעך, מיט טישען, די מיידלעך האַרכען זיך, גלאָצענדיג און ערשראָקען, איין.
באַלד דערהערט זיך ווי עמעס שווערעס פאַלט אַראָב פון די טרעפ).

דער „פעטער"

(שרייענדיג).
רבקה'לע, רבקה'לע, וואו ביסט דו?

רייזעל

(צו באַשען).
לייגען מיר זיך אַנידער שלאָפען... מיר ווייסען פון גאָרנישט...
(לייגען זיך ביידע אַנידער און מאַכען זיך הויך שלאָפען...)

דער „פעטער"

(לויפט אריין מיט אַ ליכט אין דער האַנד, צושויבערט די האָר, אויפ'ן העמד
אַ קאַפאָטע ארויפגעוואָרפען. שרייט ווילד).
רבקה'לע, רבקה'לע איז דאָ? (קיינער ענטפערט נישט. גיט אַ רוק די
פאָרהאנגען פון די צימערלעך) רבקה'לע! וואו איז זי? (וועקט אויף די שלאָפענדע
רייזעל און באַשע) וואו איז רבקה'לע! רבקה'לע וואו איז?

רייזעל. באַשאַ

(מאַכען זיך די אויגען אויסרייבען מיט די אַרבעל פון די קאַפּטענס).
וואָס... מיר ווייסען נישט

דער „פעטער"

איהר ווייסט נישט... איהר ווייסט נישט?... (לויפט פלינק ארויס.

מען הערט, ווי ער שטייגט אויף די טרעפ מיט איין שפרונג. נאכהער א שטילע פויזע. מען הערט, ווי עפעס וואַלט זיך אַראָבגעוואָרפען פון די טרעפ. די טהיר גיט זיך א פראל אויף מיט רעש, עס פאלט אריין דער „פעטער“, האלטענדיג שרה'ן ביי די האָר.ביידע זענען אין נאכט-קליידער).

דער „פ ע ט ע ר“

(רייסט שרה'ס קאָפּ פאר די האָר צו דער ערד אראָב. ווייזט מיט'ן פינגער אויפ'ן „הייזעל“).

דיין טאָכטער וואו איז? דיין טאָכטער?

באַשאַ, רייזעל

(שטעהען ביידע צוגעדריקט צו דער וואנד און ציטערן).

(פאָרהאַנג פאַלט פלינק).

דריטער אקט

סצענע.

צימער ווי אין ערשטען אקט. שענק און קאָמאָד זענען אויפגערוקט, און שטיקער-וועש, מלבושים וואלגערן זיך איבער די פּאָרלאָגע ארום. די טהיר אין רבקה'לעס צימער איז אָפען און פון דרינען דרינגט א שטראַהל פון א ברענענדיג ליכט אריין. שרה, מיט צופלאָשעטע האָר, ארויפגעוואָרפען אויף זיך די קליידער אָהן אָרדנונג, דרעהט זיך איבער די שטוב, אויפקלויבענדיג די צעוואָרפענע זאַכען, פּאַקט זיי אין איין פּאַק איין, ווי צום אוועק געהן, אָבער זי לייגט דאָך די מעהרסטע זאַכען צוריק אויף זייער אָרט. גרויער פריה-מאָרגען. פון די צוגעמאַכטע פענסטער-לאָדען דרינגט אריין דער גרויער מאָרגען.

שרה

(אויפקלויבענדיג די זאַכען)

יעקל, וואָס טהוט זיך מיט דיר, יעקל? (געהט צו צו דער אָפענער טהיר פון רבקה׳לעס צימער, קוקט אַריין) וואָס זיצסט דו? (דרעהט זיך אָב, אויפהויבענדיג די זאַכען) אַ אונגליק, אויסגעגאַנגען, דאָס גאַנצע הויז וויל ער איבערפיהרען... (געהט נאָך אַמאָל צו צו דער טהיר) יעקל, וואָס שווייגסט דו? וואָס טהוט זיך מיט דיר? (דרעהט זיך אוים, מיט טרעהרען) זיצט אַ מענש ביי אַ ספר-תורה און קלעהרט, וואָס איז דאָ צו קלעהרען? עס איז געשעהן אַ אונגליק, געה אין צירקעל, נעהם דעם פריסטאַוו... זוך אויף דעם יונג מיט גוטען אָדער מיט בייזען... כל זמן עס איז נאָך דאָ צייט... (ווענדט זיך צו דער טהיר) וואָס שווייגסט דו? וואָס שווייגסט דו? (זי זעצט זיך אַנידער אויף אַ פאַק ביי דער טהיר, פערשטעלט זיך דאָס פנים מיט די הענד און הויבט אָן צו וויינען) ווי משוגע זיצט ער איינער אַליין, קוקט אויפ׳ן ספר-תורה און מורמעלט עפּעס מיט די ליפּען... אַני ער הערט נישט, אַני ער זעהט נישט, וואָס טהוט זיך דאָס מיט איהם? (שטעלט זיך אויף פון פאַק, צום „פעטער" אין דער טהיר) מיר איז דאָרט נישט קיין חלוק... דו ווילסט איך זאָל אַוועק-געהן— געה איך. דער טייוועל וועט מיך נישט נעהמען... איך וועל מיר שוין דאָרט מיין ברויט געפינען. (נעהמט זיך איינצופאַקען איהרע זאַכען שווייגענדיג, פויזע).

דער „פעטער"

(קומט אַריין פון דער צווייטער שטוב אָהן הוט, אָהן קאַפּאָטע, די האָר צופלאָשעט. ער קוקט ווילד מיט די אויגען, רעדט מיט אַ שטילען הייזעריגען טאָן זעהר לאַנגזאַם).

איך וועל געהן... דו וועסט געהן... רבקה׳לע וועט געהן... אַלץ וועט געהן... (ווייזט מיט׳ן פינגער אויפ׳ן קעלער) אַלץ אין „הייזעל" אַריין... גאָט וויל נישט...

שרה.

יעקל, וואָס טהוט זיך דאָס מיט דיר! משוגע ביזט דו געוואָרען... (געהט צו צו איהם) בעדענק, וואָס דו טהוסט. עס איז געשעהן אַ אונ-גליק — ביי וועלכען מענש געשעהט נישט קיין אונגליק? קום, מיר וועלען אויפזוכען שלמה׳נען. גיעב איהם 200—300 רובל — זאָל ער אונז דאָס קינד צוריק-געבען... דער יונג וועט עס טהון... וואָס זיצט דו? וואָס טהוט זיך דאָס מיט דיר?

דער „פעטער"

(מיט דעם זעלבען טאָן. דרעהט זיך איבער דער שטול).

מיר איז שוין איינגאַל... די נשמה דעם טייוועל איבערגעגעבען... עס וועט שוין גאָר נישט העלפען... גאָט וויל נישט...

(ער שטעלט זיך אַנידער ביים פענסטער און קוקט דורך דעם לאָדען-לאָך)...

שרה.

גאָט וויל נישט... אַיינגערעדט זיך, דו ווילסט נישט... דו האָסט דען ליעב דאָס קינד? יעקל, יעקל, (שלעפט איהם) וואָס איז דאָס מיט דיר געוואָרען, בעדענק כל-זמן עס איז נאָך דאָ צייט... ער קען זי זיך דערוויל ערגעץ וואו אַוועקפיהרען... קום אַריבער צום יונג... די מויד האָט זי דאָך אודאי צו איהם אַריבערגעפיהרט. וואָס שטעהסט דו? (אָבגעהאקט) איך האָב געשיקט נאָך ר׳ אלי׳ן. מיר וועלען הערען, וואָס ער וועט זאָגען! — (פויזע. דער „פעטער" קוקט אַלץ אין איינעם דורכ׳ן פענסטער) וואָס קוקסט דו? (פויזע) פאַר וואָס ענטפערסט דו מיר נישט? מאַמע קרוין, מען קען דאָך משוגע ווערען.

(דרעהט זיך אָב פון איהם און וויינט הויך).

דער „פעטער"

(ווי פריהער. דרעהט זיך איבער די שטול).

אויס הויז... אויס וויב... אויס טאָכטער... אין „הייזעל" אַריין... צוריק אין „הייזעל" אַריין... מיר דאַרפען נישט קיין טאָכטער... מיר

דאַרפען נישט... נקבות, ווי די מאַמע געוואָרען.., גאָט וויל נישט... צוריק אין „הייזעל", אין הייזעל אַריין...

שרה.

ווילסט אין „הייזעל"? — מיין כפרה, האָב איך טאַקע אַ געשעפט! (פּאַפּט זיך ווייטער צום איינפּאַקען) דאָס הויז וויל ער איבערפיהרען... וואָס טהוט זיך מיט איהם? (קלערט אַ ווייל) אַז דו ליגסט איבערזאַמען וועל איך מיך נעהמען צו טהון (נעהמט אַראָב פון די אויערען די בריליאַנטענע אויער-רינגען) איך וועל אַריבערגעהן צו שלמה׳נען, איך גיעב איהם אַוועק די בריליאַנטענע אויעררינגען (זי זוכט אין פּאַק, שלעפּט אַרויס אַ גאָלדענע קייט) מיט דער גאָלדענער קייט און וויל ער נישט, לייג איך איהם צו נאָך אַ הונדערטער, (זי זוכט דעם טייסטער מיט געלד אין „פּעטער׳ס" קעשענעס, דער „פּעטער" לאָזט זיך בעזוכען) עס געהט נישט אויס אַ פיערטעל שעה (זי כאַפּט אַ טוך אויף זיך) און רבקה׳לע איז דאָ. (אַרויסגעהענדיג) פאַר מיר וועט ער שוין דאָס טהון. (האַקט די טהיר נאָך זיך).

דער „פּעטער"

(דרעהט זיך איינער אַליין איבער דער שטוב. דעם קאָפּ צו דער ערד).

מ׳ר איז שוין סיי-ווי-סיי אַלץ איינס... דער טייוועל גענומען... אויס טאָכטער... אויס ספר-תורה... אין „הייזעל" אַריין... אין „הייזעל"... גאָט וויל נישט...

(לאַנגע ווייל. רייזעל ווייזט זיך אין דער טהיר, שטעקט אַריין דעם קאָפּ... שלייכט זיך אריין אין דער שטוב, שטעלט זיך ביי דער טהיר. דער „פּעטער" בעמערקט זי, קוקט אויף איהר.)

רייזעל

(שטאַמלענדיג)

איך בין געוועזען נאָך ר׳ אלי׳ז... די בעל-הבית׳טע האָט געהייסען... ער וועט באַלד קומען...

דער „פעטער"

(קוקט זי אָן נאָך אַ ווײַלע).

סײַ־ווי־סײַ דער טײַוועל גענומען... גאָט וויל נישט...

רייזעל

אַזאַ אָרנטליך קינד געווען... אַזאַ שאָד נעבאַך...

דער „פעטער"

(קוקט זי אָן ווי פֿערוואונדערט).

רייזעל

(ווי פֿערענטפֿערנדיג זיך).

די בעל־הבית'טע האָט מיך געהייסען דאָ וואַרטען, ביז זי וועט צוריקקומען.

דער „פעטער".

האָב נישט קיין מורא, איך בין נאָך נישט משוגע געוואָרען... נאָך נישט... גאָט האָט מיך געשטראָפֿט...

רייזעל.

ווער האָט זיך געזאָלט ריכטען אויף דעם... אַזאַ אָרנטליך קינד געווען... אַזאַ שאָד נעבאַך... איך זאָל אַזוי לעבען...

ר' אלי

(מיט אַ לאַמטערן אין האַנד קומט אַרײַן).

וואָס איז דאָס אַזעלכעס געשעהן! אַזש מיך געדאַרפֿט פֿאַרטאָג רופֿען, (קומט מעהר אין דער שטוב אַרײַן, קוקט אין לאָרען־לאָך) מען מעג שוין באַלד דאַווענען...

דער „פעטער"

(נישט קוקענדיג אויף ר' אלי'ן).

דאָס ספר-תורה איז פסול געוואָרען, ר' אלי, אויפס טויט אָבגע'פסל'ט.

ר' אלי

(דערשראָקען).

וואָס רעדסט דו, יוד? חלילה, דאָס ספר-תורה, וואָס איז געשעדן? אויף דער ערד אַראָבגעלאָזט? די גאַנצע שטאָדט דאַרף פאַסטען...

דער „פעטער".

נאָך ערגער, ר' אלי.

ר' אלי

(אויפגערעגט).

וואָס זאָגסטו, די גאַנצע שטאָדט קען זיך, חלילה, פערזינדיגען... וואָס איז געשעהן? זאָג, יוד, רבונו של עולם!

דער „פעטער".

אין „הייזעל" אַראָב... (ווייזט אויף די פאָדלאָגע, דערנאָך אויף רייזלען) אונטען מיט זיי... אין הייזעל אַריין... אויס ספר-תורה...

ר' אלי.

יוד, וואָס רעדסטו? וואָס טהוט זיך דאָס? זאָג!

רייזעל

(בייַ דער טהיר, בערוהיגט ר' אלי'ן).

ביין, רבי, נישט דאָס ספר-תורה, די טאָכטער... רבקה'לע...

די ספר-תּורה איז כּשר. (ווייזט מיט'ן פינגער אין רבקה'לעס שטוב) דערינען...

ר' אלי

(אָטעמעט אָב).

געלויבּט השם יתברך! אָבער דאָס ספר-תּורה איז כּשר?

רייזעל.

יאָ, רבי.

ר' אלי

(רוהיגער, שפּייט אוים).

געלויבט השם יתבּרך, אָבּגעקומען מיט די שרעק... (צום „פּעטער") וואָס האָסטו גערעדט נאַרישקייטען? (צו רייזלען, נישט קוקענדיג אויף איהר) אַוועק... איז זי נאָך נישט דאָ? (צום „פּעטער") איז מען זי שוין געגאַנגען זוכען?

דער „פּעטער".

ביי מיר איז מיין טאָכטער הייליגער, ווי אַ ספר-תּורה.

ר' אלי.

רעד נישט קיין נאַרישקייטען... נאָר שוויינ, נאָר מאַך קיין גערודער נישט... איז מען זי שוין געגאַנגען זוכען? ברענגען? ווייס איך וואָס? וואָס שטעהסטו דאָ?

רייזעל.

די בּעל-הבּית'טע איז שוין געגאַנגען נאָך זיהר.

ר אלי.

וויסט מען, וואו זי איז געגאַנגען?

רייזעל.

יאָ, די בעל-הבית׳טע וועט זי באַלד אַהיים ברענגען.

ר׳ אלי.

איז דאָך ווייטער גוט, וואָס-זשע שרייט עטץ, ליאַרמט... די גאַנצע וועלט זאָל זיך באַלד דערפון דערוויסען. אַזעלכע זאַכען בע-האַלט מען אין דער שטיל... עס איז נישט שען... אַ מחותּן קען נאָך געוואָהר ווערען דערפון — קאָסט עס באַלד אַ פּאָר הונדערט רובעל טייערער...

ער „פּעטער״.

מיר איז שוין סיי-ווי-סיי אַלץ איינס... אַלע קענען עס וויסען... אויס טאָכטער... אויס ספר-תּורה... אין „הייזעל״ אַריין... אַלץ אין „הייזעל״ אַריין...

ר׳ אלי

ע, ביסט דאָך גאָר חסר-דעה... עס געשעהט אַ אונגליק... עס טרעפט זיך ביי מענשען אַ אונגליק. גאָט זאָל שומר ומציל זיין... וואָס? ווען? גאָט העלפט... עס געהט דורך בשלום. דער עיקר, קיי-נער ווייסט נישט... מען הערט נישט, מען זעהט נישט. מעןווישט זיך אָב דאָס מויל און מען מאַכט זיך פון גאָרנישט וויסען... (צו רייזעלען) מען דאַרף זיך היטען מיט אַ וואָרט... עס זאָל, חלילה, ווייטער נישט קומען... געהערט?! (ווענדט זיך צום „פּעטער״, דער לעצטער קוקט ערגיץ וואו ווייט אין דער וועלט אריין.) איך האָב מיך געזעהן. (קוקט זיך אום, אויב רייזעל איז נאָך דאָ. בעמערקענדיג זי, הערט ער אויף. נאָך אַ פּויזע הויבט ער ווייטער אָן צו רעדען שטילער, קוקענדיג אויף רייזלען, אַז זי זאָל אַרויסגעהן. לאַנגזאַם:)

איך האָב מיך געזעהן מיט... מיט... (קוקט אויף רייזלען, רייזעל פערשטעהט און פערלאָזט די שטוב.) איך האָב מיך געזעהען מיט'ן חתנ'ס פאָטער אין בית-מדרש צווישען מנחה-מעריב, איך האָב גערעדט מיט איהם, דער יוד בעשטעהט שוין באַלד, איך האָב איהם אפילו פערשטעהן געגעבען, אַזוי כּדרך אגב, אַז די כּלה איז נישט פון גרויסען יחוס. מילא, פאַר נאָך אַ הונדערטער... היינטיגע צייטען קוקט מען נישט אויף דעם... איך וועל אודאי שבת, אם ירצה השם, מיט דעם יוד דאָ אַרויפקומען... מען וועט געהן צום דין פערהערען דעם חתן... נאָר דער עיקר קיינער זאָל נישט וויסען, זאָל נישט געוואָהר ווערען פון דער מעשה, חלילה... עס קען שאָדען... אַ יוד פון יחוס און דער חתן איז אַ טייערער קאָפּ... נו, נו, שטיל דיך איין, נעהם דיר גאָט צו הילף און אַלץ וועט דורכגעהן בדרך-שלום... מיט גאָטס-הילף, איך געה אַהיים מיך מכין זיין צום דאַוונען און, אַז דאָס מיידעל וועט זיין, זאָלסט דו מיר באַלד צו וויסען געבען... דו הערסט? (ביים אַרויסגעהן) נאָר באַלד למען השם... (וויל אָבגעהן).

דער „פעטער"

(הויבט זיך אויף, כאַפּט ר' אלי'ן ביי דער האַנד).

הערט, איהר רב, איהר נעהמט אייך מיט אַייער ספר-תורה. איך דאַרף עס שוין נישט מעהר...

ר' אלי

(פערוואונדערט).

וואָס רעדסט דו? וואָס ווילסט דו? ביזט משוגע געוואָרען, צו חסר-דעה?

דער „פעטער".

די טאָכטער איז אין „הייזעל" געגאַנגען... דאָס ספר-תורה איז פּסול געוואָרען... גאָט האָט מיך געשטראָפט...

ר׳ אלי

(פרובט איהם איבערהאַקען).

וואָס רעדסט דו?

דער „פעטער״.

איך בין אַ זינדיגער מענש, איך ווייס עס גאַנץ גוט אַזוי... די פוס האָט ער מיר געדאַרפט אונטערברעכן, דעם קאָפּ אין דער ערד... אַ יונגען טויט... פון מיין קינד, וואָס האָט ער געוואָלט? פון מיין אָרים קינד?

ר׳ אלי.

הער דו, מען טאָר נישט אַזוי רעדען געגען גאָט.

דער „פעטער״

(אויפגערעגט).

אַלץ מעג מען רעדען... דעם אמת... איך בין טאַקע יעקל טשאַפּטשאָוויטש — אַ „פעטער״ פון אַ „הייזעל״, נאָר דעם אמת מעג מען אפילו גאָט זאָגען... איך האָב שוין גאָר נישט קיין מורא... איך בין געגאַנגען צו אייך אין בית-המדרש אַריין... איך האָב אייך אַלץ פערצעהלט... האָט איהר מיך געהייסען אַ ספר-תורה שרייבען. דעריבען, ביי איהר אין שטיבעל, האָב איך עס אַריינגעשטעלט... גאַנצע נעכט בין איך דערביי געשטאַנען, און איך האָב דערצו אַזוי געזאָגט: דו ביסט טאַקע אַ גאָט... דו ווייסט פון אַלץ, וואָס איך טו... דו וועסט מיך שטראָפען... שטראָף מיך... מיין ווייב שטראָף, מיר האָבען געזינדיגט, אָבער מיין אונשולדיג קינד שוין... אויף מיין אָרים קינד האָב רחמנות...

ר׳ אלי.

עס איז דאָך איהר קיין שום שלעכטס נישט געשעהן...
זי וועט צוריק-קומען... וועט נאָך זיין אַ גאַנץ יודיש ווייבעל...

דער „פעטער".

סיי-ווי-סיי... דער טייוועל געקומען... עס וועט זי שוין צי־
הען... האָט זי נאָר געמאַכט דעם אָנהויב... וועט זי שוין נישט רו־
הען... נישט היינט איז עס מאָרגען... די נשמה דעם טייוועל איבער־
געגעבן... איך ווייס עס... אוי, איך ווייס עס...

ר' אלי.

דו רעד נישט קיין נאַרישקייטען... דו שטיל דיך איין... דו
בעט גאָט איבער אין האַרץ... לעג אַוועק דיין פרנסה... דיין טאָכטער
וועט נאָך מיט גאָט'ס הילף חתונה האָבן, ווי אַלע יודישע טעכטער
און וועסט נאָך פון איהר נחת האָבן...

דער „פעטער".

פערפאַלען, רבי, אוי, פערפאַלען... וואָלט אויף איהר אַ יונגער
טויט געקומען, רבי, וואָלט איך גאָר נישט געזאָגט... געשטאָרבן,
ווייס איך, אַז איך האָב אַ כשר קינד בעגראָבן... געה איך צו איהר
אויף קבר-אָבות, און זאָג מיר אַזוי: אָט דאָ ליגט דיין קינד... ביסט
דו אַליין אַ זינדיגער מענש, דאָ ליגט דיינס אַ כשר קינד, אַ אָרנטליך
קינד... אָבער אַזוי וואָס בין איך ווערט אויף דער וועלט? דו אַליין
ביזט זינדיג... לאָזט איבער אַ זינדיגען דור... נאָך דיר... און אַזוי
ציהט זיך די זינד פון דור צו דור...

ר' אלי.

דו זאָג נישט אַזוי, אַ יוד טאָר נישט אַזוי רעדען, דו נעהם
דיר גאָט צו הילף און דו זאָג אַזוי: וואָס עס איז געוועז איז
פערפאַלען...

דער „פעטער"

(האקט איהם איבער).

איהר, רבי, רעדט מיר נישט איין... איך ווייס, אַז עס איז

אין פערפאַלען... די זינד ליעגט אויף מיר און אויף מיין הויז, ווי א שנור אויפ׳ן האַלז... גאָט האָט נישט געוואָלט... נאָר איך פרעג אייך, רבי, פאַר וואָס האָט גאָט נישט געוואָלט? וואָס וואָלט עס איהם געאַרט, אַז דו, יעקל טשאַפּטשאָוויטש, וועסט דיך אַרויסראַטעווען פון דעם זומפּ, אין וועלכען דו זינקסט? (געהט אריין אין רבקה׳לעס צימער, ברענגט אריין דאָס ספר-תורה, הויבט עס אויף און רעדט) דו, ספר-תורה! איך ווייס — דו ביסט אַ גרויסער גאָט! דו ביסט דאָך אונזער גאָט... איך, יעקל טשאַפּטשאָוויטש, האָב געזינדיגט... (קלאַפּט זיך מיט די פויסטען אין האַרצען) מיינע זינד... מיינע זינד... דו מאַך אַ נס, דו שיק אַראָב אויף מיר אַ פייער און פערברען מיך, אָט אַזוי ווי איך שטעה! דו עפען אויף די ערד און לאָז מיך איינגעזונקען ווערען... נאָר מיין קינד היט מיר אָב... שיק זי מיר אָב אַזוי ריין, אַזוי אונשולדיג, ווי זי איז געוועזען... איך ווייס... ביי דיר איז אַלץ מעגליך... דו טו אַ נס... דו ביזט דאָך אַ גרויסער גאָט... אַז נישט... ביזטו קיין גאָט נישט... זאָג איך דיר, איך, יעקל טשאַפּטשאָוויטש, אַז דו ביזט קיין גאָט נישט... אַז דו ביזט נקמה׳דיג, ווי אַ מענש ביזט דו...

ר׳ אלי

(נעמט זיך אַ כאַפּ אויף און גיט אַ ריס אַרויס דאָס ספר-תורה פון „פּעטערס" האַנד).

דו ווייסט, צו וועמען דו רעדסט?! (קוקט איהם אָן, געהט דערנאָך אריין אין רבקה׳לעס צימער מיט׳ן ספר.) דאָס ספר-תורה בעט איבער!

דער „פּעטער".

דעם אמת מעג מען אפילו גאָט אין פּנים אַריין זאָגען. (געהט נאָך ר׳ אלי׳ן אין צימער.) איז ער אַ גאָט, זאָל ער דאָ אויפ׳ן אָרט זיין נס בעווייזען...

שרה

(לויפט אריין מיט אימפּעט, זי איז צורודערט, לויפט צו צום שפּיגעל און פערקעמט זיך די האָר מיט דער האַנד, רופענדיג).

קום, אַריין, שלמה, וואָס שטעהסט דו הינטער דער טהיר?

שלמה

(אין דער טהיר)

וואו איז יעקל? זאָל ער וויסען (קוקט אריין) פאַר אַ נאַש בראַט זעל איך אַלץ מאַכען, כאָטש ער האָט מיך בעליידיגט.

שרה

(לויפט צו דערווייל צו רבקה׳לעס טהיר, פערשליסט זיך נאָכ׳ן פעטער און ר׳ אלי׳ן).

לאָז איהם דאָרט צו רוה, (מיט אַ שמייכעל) ער איז דאָך אַ גאַנצער פרומאַק אין דער לעצטע צייט געוואָרען... חבר׳ט זיך מיט פרומע יודען (לויפט צו, פערשליסט די טהיר נאָך שלמה׳נען) כלות זיך אויפגעקליבען, אַזאַ אָנשיקעניש דאָס איז, עס איז זיך דאָך פון איהר נישט אָבצוזאָגען, לויפט זי נאָך ווי דו וואָלסט שוין איהרער געוועזן... אודאי אויך אַ הער-קומען נאָך דיר צו לויפען... (שמייכעלט) אוי, שלמה, אוי שלמה סחורה זיך אַיינגעשאַפּט... (זי געהט צו צום פענסטער. פראַלט אויף די לאָדען, אַ שטראַהל צימער-ליכט בעלויכט דאָס שטיבעל). וואָס האָבען זיי זיך צוגעמאַכט? ווי צו דער קנות...

שלמה.

האָב נישט קיין מורא זאָג איך דיר, אַז איך האָב דיר איינמאָל צוגעזאָגט יאָ — איז יאָ. פאַר ווען איך וועל נישט טהון — פאַר דיר וועל איך עס טהון, כאָטש דו האָסט מיך אין די לעצטע צייט שלעכט בעהאַנדעלט... נאָר עס מאַכט נישט אויס... מעג זי שוין מיט׳ן קאָפּ פערלייגען, עס וועט שוין גאָר נישט העלפען...

שרה

(גיט אַ געה צו איהם, כאַפּט איהם אָן פאַר דער האַנד, קוקט איהם אין די אויגען).

אַזאַ יונג ווי דו ביזט — דאַרפסט דו אַזאַ מויד צו נעהמען? וועך איז זי? אַרום-געוואַלגערט זיך פון „הייזעל" צו „הייזעל", אַזאַ יונג ווי דו ביזט... קענסט יעצט כאַפּען אַ שענעם גראָשען, דאַרפסט דו זי? אַ יונג מיט אַ פּאָר הונדערט רובעל. קענסט דו נישט נעהמען אַ

לייטיש מיידעל? פאַר וואָס נישט? פרעג איך וואָס, דו ביזט נישט אַזאַ יונגער מענש, ווי אַ אַנדערער? (קלאַפּט איהם אויף די פּלייצעס) דו רעד מיט מיר, שלמה, דו ווייסט: איך בין צו דיר קיינמאָל נישט געווען שלעכט.. כאָטש איך בין אין די לעצטע צייט אַזוי געווען צו דיר... דאָך בין איך שטענדיג שרה געווען. זאָג, אפשר נישט? (קוקט איהם אין די אויגען אריין).

שלמה

(מאַכט זיך גלייך די וואָנסען).

ע, ק'טשאָרטו... דער טייוועל וויים, געלאָזט זיך דעם קאָפּ פערדרעהען פון דער מויד... אויף דערוויילּ... אַ פּאָר גראָשען צו כאַפּען... אַ נישט מיינסט דו טאַקע האָב איך געקלעהרט מיט איהר אויף אַ רעכטען אמת... די מאַמע וואָלט מיר די אָדערן פון לייב בעדשאָלטען... כ'האָב אַ אָרנ'ליכע מאַמע... און מיין שוועסטער!

שרה.

קיין אַנדער געשעפט שוין נישט, נאָר זיך דעם קאָפּ צו פער-דרעהען מיט אַזאַ „נישט" און אַ „הייזעל" זיך צו פערלייגען? וואָס מען האָט היינט, משטיינס געזאָגט, פון די גאַנצע „הייזלעך"? עס לוינט טאַקע האָבען צו טהון מיט אַזעלכע אויסוואורפּס... (געהט צו צו איהם, שטעקט איהם די אויערינגען איין) דו נעהם אָט דאָס צו, און נאַ דיר נאָך אַ הונדערטער צו און זאָג מיר, וואו רבקה'לע איז?

שלמה.

וואָס איז וואָהר — דאָס איז וואָהר... דו ביזט אַמאָל געווען אַ גוטע יודענע (ווינקט צו איהר) אין די לעצטע צייט ביזט דו קאַליע גע-וואָרען, נאָר עס קומט נישט צו דעם... זאָלסט וויסען, אַז שלמה איז אַ נאַש-בראַט... (נעהמט צו די אויערדרינגען און בעהאַלט זיי אין קעשענע).

שרה.

דו זאָג מיר, שלמה, וואו זי איז איצט... פאַר מיר מעגסט דו

אַלץ זאָגען, כאָטש איך בין איהר מאַמע... דו ווייסט: איך שרעק מיך נישט איבער מיט אַזעלכע זאַכען... זאָג, האָסט דו ערגעץ זי אַוועק־געפיהרט... צו אַ...

שלמה.

זי איז זעהר נאָהענט פון דאַנען... אַז איך זאָג דיר, אַז איך ברענג זי דיר — ברענג איך זי... הערסט, אַזאַ יאָהר שוין אויף מיר, וואָס פאַר אַ נקבה דאָס קען זיין... איהר בליק... איהר שיק... גע־ממזר'ט זאג איך דיר, אויף איין אויג...

שרה.

הע, שרה קען נאָך... זאָג מיר, שלמה, וואו האָסט דו זי? פאַר מיר קענסט דו אַלץ זאָגען... (נעהמט איהם אַרום מיט איין האנד, קלאַפענדיג איהם מיט דער צווייטער אויף דער פלייצע און קוקט איהם שעלמיש אין די אויגען.) יאָ... זאָג, גוטער־ברודער!

שלמה.

נישט ווייט פון דאַנען... נישט ווייט...

(עם הערט זיך אַ קלאפען מיט פויסטען אין דער טהיר פון דרויסען),

הינדעל

(הינטער דער סצענע).

דו ווייסט נישט פון איהר... דו ווייסט נישט פוז איהר...

שרה.

לאָז זי דעם קאָפּ אָן וואַנד קלאַפּען... אין די לאַפּקע ווי זי האָט איהם אַריינגעכאַפּט... חאַ... חאַ... ער טאָר דאָך גאָרנישט געהן אָהן איהר... (קוקט איהם שעלמיש אָן) שעמען מעגסטו זיך, מיט מיידען טראַגט ער זיך אַרום... (שלמה קלערט אַ ווײַלע. שרה כאַפּט איהם אָן ביי דער

האַנד, גיט איהם אַ פּיהר אַב אין אַ זייט.) מיט מיר רייד... וואָס דאַרפסט דו זי? איך וועל דיר געבען אַ מיידעל... דו וועסט זעהען. (ווינקט צו איהם.)

הינדעל.

(הינדעל ברעכט אויף די טהיר, לויפט אריין מיט אימפעט).

וואָס האָבען זיי זיך אין איהם אָנגעכאַפּט? אַ בייזע נאַכט אויף זייער קאָפּ, ביי זיי לויפט אַוועק אַ טאָכטער... (כאַפּט אָן שלמה'ן ביי דער האַנד) דו ווייסט נישט, וואו זי איז. וואָס ווילען זיי פון דיר?

שרה

(זעצט זיך אוועק אויף אַ שטוהל, קוקט אָן שלמה'ן שעלמיש, ווייזט אויף הינדלען).

דאָס איז זי, די חיה'טע? כאַ—כאַ—כאַ...

הינדעל

(קוקט זיך אום).

ווי אַ בייז געלעכטער עס איז אויף איהר... (צו שלמה'ן) דו ווייסט נישט פון איהר, (פיהרט איהם אין אַ זייט. אין דער שטיל) מיר וועלען אַוועקפאָהרען קיין לאָדז... דאָרט אַ חופה שטעלען... אַ דירה דינגען... אַזעלכע צוויי נקבות... בעדענק, וואָס דו טהוסט? (הויך) וואָס האָבען זיי זיך אָן דיר אָנגעטשעפּעט? דו ווייסט נישט פון איהר... (ציהט איהם ביי דער האַנד) קום, שלמה... (שלמה וויגערט זיך).

שרה

(הויך מיט אַ חנפ'דיג שמייכעלע).

נו, פאַרוואָס געהסטו נישט מיט איהר, שלמה? זי איז דאָך געקומען נאָך דיר... אַוועקפאָהרען נאָך לאָדז... אַ חופה שטעלען... אַ דירה דינגען... הים, הים. (הייבט זיך אויף צו שלמה'ן, ציהט איהם אַוועק

פון הינדלען.) אַזאַ יונגער יונג ווי דו ביסט, האָסט אַ אָרנטליכע יודי־שע מאַמע, אַ פרומען טאַטען געהאַט... וואָס וויל זי פון דיר האָבען? וואָס האָט זי זיך צו דיר צוגעטשעפּעט?

שלמה

(רופט).

קום, שרה, נעהם אַרויף רבקה׳לען.

הינדעל

(פערשטעלט איהם מיט דער האַנד דעם מויל).

דו וועסט נישט זאָגען... דו ווייסט נישט פון איהר, (זי לויפט צו צו דער אויסגאַנגס-טהיר, און מאַכט זי צו, אַוועקשטעלנדיג זיך בייַ איהר). איך וועל דיך נישט אַרויסלאָזען. (וואַרפט זיך צו שלמה׳ן, כאַפּט איהם אָן בייַ דער האַנד) געדענק, שלמה... זיי מעגען, מיר טאָרען נישט?! קום, שלמה... מיר וועלען אַוועקפאָהרען... אַזאַ פּרנסה... אַזאַ פּרנסה...

שלמה.

מיר האָבען שוין געהערט... שוין געהערט... (שטופּט זי אָב פון זיך) שפּעטער וועלען מיר ריידען, איצט האָב איך קיין צייט נישט. (געהט אַרוים מיט שרה׳ן).

שרה

(לויפט צוריק אַריין, גיט אַ פּראַל אויף די טהיר פון רבקה׳לעס צימער, רופט).

רבקה׳לע איז דאָ!

הינדעל

(אין קאָרידאָר).

איך וועל דיך נישט לאָזען... דו וועסט נישט זאָגען...

שלמה

(אין דער טהיר)

קום, שרה.

שרה

(ארויסלויפענדיג נאָך שלמה׳ן).

איך געה, שלמה.

(שרה, שלמה, הינדייר אב).

ר׳ אלי

(קומט אריין מיט׳ן „פעטער״).

גלויבט צו גאָט! גלויבט צו גאָט! (צום „פעטער״, וועלכער דרעהט זיך ארויף און אראָב איבער דער שטוב. ר׳ אלי געהט איהם נאָך) און זעהסט, אָט האָט דיר השם יתברך געהאָלפען... ער שטראָפט טאַקע, אָבער ער שיקט די רפואה פאַר די מכה... כאָטש דו האָסט געזינדיגט, כאָטש דו האָסט גערעדט עזות׳קייטען. (זאָגט איהם אָן) פון איצט אָן מוזט דו בעהמען אויף דיר, אַז דו זאָלסט אַזעלכע ווערטער נישט רעדען... זאָלסט דרך-ארץ האָבען... גרויס דרך-ארץ... זאָלסט וויסען, וואָס אַ ספר תורה איז, און וואָס אַ יוד אַ למדן איז... מוזט געהן אין בית-המדרש אריין, מוזט דו געהן... מוזט אַ גרויסע נדבה אויף תומכי-תורה געבען... און פאַסטען אַ תענית, וועט גאָט דיר מוחל זיין... (פויזע. (קוקט אויפ׳ן „פעטער״, וועלכער דרעהט זיך ארויף און אראָב פערטראַכט אין אנדערע ענינים) וואָס, דו הערסט מיך נישט? מיט השם יתברך׳ס הילף וועט אַלץ דורכגעהן בשלום, איך וועל טאַקע באַלד אַריבערגעהן נאָכ׳ן חתנ׳ס פאָטער... און מיר וועלען די זאַך אַ דורכשמועסען בפרוטרוט... נאָר זאָלסט דיך נישט דינגען, אַ הונדערטער אַרויף, אַ הונדערטער אַראָב. זאָלסט וויסען, ווער ער איז און ווער דו ביזט... און זאָלסט טאַקע באַלד מסלק זיין דעם נדן און נישט בעלעמוטשען מיט די התונה... אַז עס זאָל, הלילה, נאָך אַמאָל צו קיין מכשול נישט קומען... אַזעלכע זאַכען לייגט מען נישט אָב... (קוקט אויפ׳ן „פעטער״) וואָס, דו

הערסט מיך ניעט? איך רעד דאָך צו דיר?

דער „פּעטער"

(ווי צו זיך).

איין זאַך וויל איך זי נאָר פרעגען, נאָר איין זאַך, נאָר דעם אמת זאָל זי מיר זאָגען... דעם גאַנצען אמת: יאָ, אָדער ניין.

ר' אלי.

דו זינדיג נישט, דאַנק גאָט, וואָס ער האָט דיך אויף אַזוי פיעל געהאָלפען.

דער „פּעטער"

(ווי פריהער)

איך וועל איהר גאָר נישט טהון... נאָר דעם אמת: יאָ, אָדער ניין.

אלי.

דעם אמת... דעם אמת... גאָט וועט העלפען... אַלץ וועט אַ דורכגעהן בשלום... איך געה שוין נאָכ'ן מחותן, ער איז אין בית-המדרש און וואַרט אויף מיר אודאי, (קוקט זיך אום) זאָג דיין פלונית, אַז זי זאָל דאָ דערווייל צורוימען... און דו מאַך אַ קנין-יד, טאַקע באַלד אויפ'ן אָרט... אַז ער זאָל קיין צייט נישט האָבען פון עפּעס געוואָהר צו ווערען און חרטה צו האָבען... שמועס אָב די וזתונה און שיק אַוועק די כלה צום חתנ'ס משפחה... נאָר נישט בעלעמוט-שעט... שאַ שטיל, קיינער זאָל נישט געוואָהר ווערען... (מאַכט זיך צום אַרויסגעהן) און דו שלאָג דיר די נאַרישקייטען פון קאָפּ אַרויס, נעהם דיר גאָט צו הילף, און זיי אויפגערוימט... אַז דער מחותן זאָל חלילה גאָר נישט בעמערקען... (ארויסגעהענדיג) זאָג דיין פלונית, אַז זי זאָל דאָ אָרענטליך מאַכען (געהט אָב).

דער „פעטער"

(דרעהט זיך ווי פריהער איבער די שטוב).

נאָר דעם אמת זאָל זי מיר זאָגען... דעם ריינעם אמת.

(אַ לענגערע פויזע)

שרה

(אין דער טהיר).

קום אַריין, קום, דער טאַטע וועט דיך נישט שלאָגען... (פויזע) געה אַריין זאָג איך דיר. (שטופּט אריין רבקה'לען. רבקה'לע איז אין אַ טוך אַרומגעהילט איבערן קאָפּ, שטעהט ביי דער טהיר, קוקט אונפערשעמט מיט די אויגען, פערביסען די ליפּען, שווייגט, שטעהענדיג אויף איין אָרט).

שרה.

און וואָס שטעהסט דו, טאָכטער לעבען? נחת אונז אָנגעטהון... פאַר אונזער פּראַצע... פאַר אונזער מיה... שוין שפּעטער זיך מיט דיר אָבּרעכענען (האַקט אָב) געה אַריין... קעם דיך צו, טהו אָן אַ קלייד, אַ מענש דאַרף צו קומען... (צום „פּעטער") איך האָב געטראָפען ר' אלי'ן, ער איז געגאַנגען נאָכ'ן מחותן... (קוקט זיך אין שטוב אום) אַ חורבן נאָך מיר — ווי דו זעהסט אויס!

(נעהמט זיך האַסטיג די זאַכען גלייך צו שטעלען).

דער „פעטער"

(דערזעהט רבקה'לען, קוקט זי אָן, דערנעהנט זיך צו איהר, נעהמט זי ווייך אָן ביי דער האַנד, פיהרט זי אַהין צום טיש).

האָב נישט קיין מורא, איך וועל דיך נישט שלאָגען... (ער זעצט זיך) זעץ דאָ זיך אַנידער נעבען מיר, (רוקט איהר אַ שטוהל אַהער) זעץ דיך.

רבקה'לע

(ברוגז'יג. בעהאַלט דאָס פנים אין אַ טוך),

איך קען שטעהן אויך.

דער „פעטער".

זעץ דיך, (ער זעצט זי אנידער) האָב נישט קיין מורא

רבקה׳לע

(פון אונטער דער טוך).

וואָס האָב איך מורא צו האָבען?

דער „פעטער"

(שטאַמעלט)

רבקה׳לע, זאָג מיר, רבקה׳לע... דו ביזט מיין טאָכטער, איך בין דיין טאַטע, (ווייזט אויף שרה׳ן) דאָס איז דיין מאַמע... זאָג מיר, טאָכטער, זעה, דעם גאַנצען אמת זאָג מיר... דו האָב נישט קיין מורא פאַר מיר... דו שעם דיך נישט פאַר מיר... איך ווייס, נישט איבער דיינע זינד, נישט איבער דיינע זינד... איבער מיינע, איבער מיינע, איבער דיין מאַמעס זינד... אונזערע זינד... זאָג מיר, טאָכטער.

שרה.

גיב נאָר אַ קוק, ווי ער האָט זיך אַנידערגעזעצט מיט איהר אויסטענה׳ן... וואָס וויל ער פון איהר האָבען? קוים דערלעבט! לאָז זי אַריינגעהן אָנטהון זיך, אַ מענש דאַרף דאָך באַלד אַנקומען. (געהט צו, וויל אוועקנעהמען רבקה׳לען פון „פעטער").

דער „פעטער".

לאָז זי אָב זאָג איך דיר.

(שטופט אָב שרה׳ן פון רבקה׳לען).

שרה.

משוגע איז ער געוואָרען היינט, וואָס טהוט זיך דאָס מיט איהם? (נעהמט זיך ווייטער צו צורוימען).

דער „פעטער״

(וועצט אנידער רבקה׳לען נעבען זיך).

איך וועל דיך נישט שלאָגען... (נעהמט אָן מיט זיינע פינגער איהר־ דינעם האַלז) ווען איך וואָלט דיר דעם האַלז אָבגעדרעהט אָט אַזוי, איי־ דער דו ביזט אויפגעוואַקסען, וואָלט פאַר דיר גלייכער געווען און פאַר מיר גלייכער געווען... נאָר האָב נישט קיין מורא, איך וועל דיר גאָרנישט טהון... נישט איבער דיינע זינד האָט אונז גאָט געשטראָפט, איבער אונ־זערע. איך האָב דיך אָבגעהיט ווי מיין אויג אין קאָפּ, אַ ספר־תורה האָב איך געלאָזט שרייבען, פאַר דיינעט וועגען... איך האָב עס צו דיר אין שטיבעל אַריינגעשטעלט און דערצו געבעטען גאַנצע טעג, גאַנצע נעכט: היט אָב מיין קינד פון שלעכטס... מיך שטראָף, דיין מאַמע שטראָף, נאָר מיין קינד היט אָב... וועסט אויפ־וואַקסען, וועל איך מיט דיר אַ שדוך טהון... איך וועל דיר נעהמען אַ אָרענטליכען יונגען־מאַן פאַר אַ חתן... איך וועל אייך ביידען קעסט געבען... איהר וועט אייך ביידע לעבען...

רבקה׳לע

(פון אונטער דער טוך).

- איך האָב נאָך צייט חתונה צו האָבען... איך בין נאָך נישט אַזוי אַלט.

שרה.

דאָס רעדט נאָך אַקעגען...

רבקה׳לע.

נאָר מיר ווילען זיי מאַכען פאַר אַ רבי׳צין, פאַר וואָס האָט די־ מאַמע נישט אַזוי פריה חתונה געהאַט?

שרה.

האַלט דעם פיסק, וואָרום איך פאַטש עס דיר אויס! אויס־

נעלערענט זיך דאָס, איבער איין נאַכט זיך אויסגעלערנט!

רבקה׳לע

(ניט פערשטענדיג).

יאָ, איך ווייס שוין...

דער „פעטער".

לאָז זי אָב! (האסטיג) איך וויל זי נאָר איין זאַך פרעגען... נאָר איין זאַך, דעם אמת זאָג מיר... איך וועל דיך נישט שלאָגען, איך וועל דיר נישט אָנריהרען, נישט דו ביזט שולדיג... (קען דאָס וואָרט נישט ארויסרייידען) אָפען זאָג מיר, דאָס... דאָס... דעם גאַנצען אמת זאָג מיר... דעם אמת...

שרה.

וואָס פאַר אַ אמת זאָל זי דיר זאָגען? וואָס ווילסט דו פון איהר האָבען?

דער „פעטער".

נישט דיך פרעג איך. (שטעלט זיך אויף, כאפט אָן רבקה׳לען ביי דער האנד) דו שעם דיך נישט פאַר מיר... איך בין אַ טאַטע בין איך... פאַר מיר קענסט דו אַלץ זאָגען... זאָג אָפען... ביזט נאָך... ביזט נאָך אַזוי ריין, ווי דו ביזט אַרויסגעגאַנגען פון דאַנען? ביזט דו נאָך אַ כשר יודיש קינד?

שרה

(רייסט ארויס רבקה׳לען פון פעטערס האנד).

וואָס ווילסט דו פון איהר האָבען; דאָס קינד ווייסט נישט פון קיין שלעכטס, לאַז זי אַב.

דער „פעטער"

(האלט רבקה'לען פעסט ביי דער האנד, פרובט איהר קוקען אין פנים אריין).

דו זאָג מיר דעם אמת, איך וועל דיר גלויבען... אין פנים אַריין קוק מיר... גלייך אין פנים אַריין... ביזט נאָך אַ כשר יודיש קינד? אין פנים אַריין קוק מיר, גלייך אין פנים אַריין! (בעמיהט זיך צו קוקען איהר אין פנים אריין. רבקה'לע בעהאלט דאָס פנים אין טוך).

שרה.

פאַר וואָס נעהמסט דו נישט די טוך פון קאָפּ אַראָב? אין שטוב אין אַ טוך? (רייסט איהר די טוך פון קאָפּ אראָב, רבקה'לע לאָזט זיך נישט, בע-האלט דאָס פנים אין קאפּטען).

דער „פעטער"

(שרייט).

דו זאָג מיר יעצט... שעם דיך נישט... איך וועל דיר גאָר נישט טהון. (האלט זי פעסט ביי די הענד, נעהמט זי צו צו זיך און קוקט איהר אין די אויגען). ביסט דו נאָך אַ כשר יודיש קינד? — זאָג מיר, דאָ אויפ'ן אָרט.

רבקה'לע.

(פרובט פערשטעקען דאָס פנים אין קאפּטען)

איך ווייס נישט...

דער „פעטער"

(שרייט).

דו ווייסט נישט... דו ווייסט נישט, נאָר ווער דען ווייסט?.. ווי הייסט: דו ווייסט נישט?.. דעם אמת זאָגען... זאָג, ביסטו נאָך..

רבקה׳לע.

(גיט זיך אַ ריס ארויס פון פעטער׳ס הענד).

און די מאַמע האָט געמעגט?.. און דער טאַטע האָט געמעגט?.. איך ווייס שוין פון אַלץ... (פערשטעלט זיך דאָס פנים מיט די הענד) שלאָגטס מיך, שלאָגטס מיך!

(שרה לויפט צו מיט אויסגעשטרעקטע הענד, וויל רבקה׳לען שלאָגען, דער פעטער שטופט זי אָב מיט איין קלאַפּ, זעצט זיך אַוועק בלייך אויף זיין שטוהל, אָטעמט שווער אָב. רבקה׳לע זעצט זיך אויף דער ערד, וויינט הויך. אַ שטילע לאַנגע פויזע. שרה דרעהט זיך אין שטוב אַרום. מען זעהט, אַז זי ווייסט נישט, פון וואָס צו אָנפאַנגען. נאָך אַ לאַנגע פויזע נעהמט זי דעם בעזעם און קעהרט אויס די שטוב שווייגענדיג, ווי זי וואָלט עפּעס געגנב׳עט, נאָכהער געהט זי צו צו רבקה׳לען, הויבט זי אויף ביי דער האַנד און פיהרט זי אַריין אין צימער. דאָס אַלץ טהוט זי שווייגענדיג. דער „פעטער" גלייך אויף זיין אָרט. רבקה׳לע אָב).

שרה

(קומט אַריין פון רבקה׳לעס צימער, לויפט צו צום „פעטער", כאַפּט איהם אָן פאַר דער האַנד, בעטענדיג זיך).

יעקל, בעדענק דיך, געדענק אין גאָט, ווער דאַרף דען פון עפּעס צו וויסען?... (פויזע) שטיל דיך איין... (פויזע) רבקה׳לע וועט חתונה האָבען, מיר וועלען נאָך נחת פון איהר דערלעבען...

דער „פעטער"

(שווייגט)

שרה

טהו מיר אַ טובה, זיי ווערען דאָך באַלד אָנקומען. (קוקט אויף דעם „פעטער", אָבהאַקענדיג) ווער דאַרף דען פון עפּעס צו וויסען?

דער „פעטער"

(שווייגט, גלאָצט מיט די אויגען אויף איין אָרט).

שרה

(ברענגט אריין דעם פעטערס ראָק, טהוט איהם אָן אַ הוט. דער „פעטער" לאָזט זיך אָנטהון.)

אַזאַ אונגליק... אַזאַ אונגליק... געה רעכט דיך אויף עפּעס...

(אָנגעטהון דעם „פעטער", מאַכט זי אויף זיך גלייך די מלבושים, שטעלט אַלץ אין אָרד־נונג, לויפט אריין אין רבקה'לעס צימער. מען הערט ווי זי בעהאַלט עפּעס דאָרטען. לויפט באַלד צוריק ארויס.) **שוין שפּעטער מיט דיך זיך אָבּרעכענען.** (קוקט אַרום די שטוב, אויב עס איז אַלץ אין אָרדנונג. גלייכט נאָך עפּעס אוים.) **היינטיגע צייטען... האָווע אויף קינדער, אוי, אוי...**

(אויף די טרעפּ הערט מען אויפגעהעכדע טריט.)

שרה

(לויפט צו צום „פעטער", ציהט איהם ביים ארבעל.)

זיי געהען, געדענק אָן גאָט... יעקל... אַלס קען נאָך גוט ווערען...

(עס קומען אריין ר' אלי און אַ פרעמדער יוד).

שרה

(שטופּט ארונטער די האָר אונטער'ן שייטעל, שטעלט זיך אין די טהיר, גרייט אויפצונעהמען די געסט).

ר' אלי.

גוט מאָרגען.

שרה.

גוט מאָרגען — גוט יאָהר. ברוך הבא, (אַביסעל צומישט. שטעלט זיי אנידער אַ שטוהל. בעט זיצען).

ר' אלי

(פרעהליך).

וואו איז דער מחותן? (ווכט מיט די אויגען דעם „פעטער").

שרה

(מיט אַ שמייכעלע צום „פעטער").

יעקל, פאַרוואָס ווייזט דו דיך נישט? (זי רוקט נעהנטער דעם שטוהל

צום „פעטער".

(די יודען גיבען איהם אָב שלום-עליכם, זעצען זיך.)

ר׳ אלי

(בעוועגט מיט די הענד).

לאָז מען זיך באַלד נעהמען צום ענין. (צום פרעמדען יוד, וויזענדיג אויפ׳ן „פעטער") דער יוד וויל זיך מיט אייך משדך זיין, ער האָט אַ כשר׳ע, יודישע בתולה, וויל ער איהר געבען אַ מאַן אַ תלמיד-חכם, קעסט כל ימיו.

דער פרעמדער יוד.

מהיכי תיתא!

דער „פעטער"

(שטעלט זיך אויף פון טיש.)

יאָ, ר׳ יוד, אַ כשר׳ע יודישע בתולה... אַ כשר׳ע...

ר׳ אלי

(צום פרעמדען יוד.)

פינף הונדערט רובל במזומנים וויל ער באַלד מסלק זיין צו די תנאים... קעסט כל ימיו... האַלטען איהם ווי אַ אייגען קינד.

דער פרעמדער יוד.

מילא מיין סחורה האָב איך נישט אויסצוריהמען, ער זיצט אַ צוויי יאָהר און לערנט — האָט ער די הוראה אין קעשענע.

ר׳ אלי.

דאָס ווייסט מען טאַקע — דער יוד וועט איהם האַלטען ווי אַ אויג אין קאָפּ, פון כל טוב וועט ער דאָ האָבען, ער וועט קענען זיצען און לערנען יום ולילה.

דער „פעטער".

(ווייזט אויף רבקה׳לעס צימער.)

יאָ, דאָרט, דערינען וועט ער זיצען און לערנען אין דער

הייליגער תורה ... איך האָב אַ כשר׳ע, יודישע טאָכטער. (געהט אריי-
אין רבקה׳לעס צימער און שלעפּט אַרויס מיט געוואַלד רבקה׳לען ביי דער האַנד, זי
איז נאָך האַלב אויסגעטאָן, די האָר צופלאָשעט. ווייזט אויף רבקה׳לען) אַ כשר׳ע
יודישע בתולה וועט חתונה האָבען פאַר אייער זוהן ... האָבען כשר׳ע
יודישע קינדער ... ווי יעדע יודישע טאָכטער ... (צו שרה׳ן) וואָס, ניין?
(לאָזט ווילד צום פרעמדען יוד). יאָ, יאָ, מחותן, אַ כשר יודיש ווייבעל
זיין ... מיין ווייב וועט זי אונטער דער חופּה פיהרען ... אין „הייזעל״
אַראָב! אונטען! (ווייזט אויפ׳ן קעלער) אין „הייזעל״! (שלעפּט רבקה׳לען ביי
די האָר צו דער טהיר) אין „הייזעל״ אַראָב

שרה

(לויפט צו ווילד).

געוואַלד, מענשען, ער איז משוגע געוואָרען! (וי וויל אַרויסרייסען רבקה׳לען).

(דער „פעטער״ שטופּט זי אָב, שלעפּט אַרויס רבקה׳לען פאַר די האָר).

דער „פעטער״

אין „הייזעל״ אַראָב ... (אָב מיט רבקה׳לען, הינטער דער סצענע הערט
מען רבקה׳לעס געוויין).

דער פרעמדער יוד.

(ערשטוינט און דערשראָקען).

וואָס איז דאָס?

(ר׳ אלי ווינקט צו איהם, שלעפּט איהם ביים אַרבעל און ווייזט איהם אויף
דער טהיר. דער פרעמדער יוד שטעהט נאָך ערשטוינט. ר׳ אלי ציהט איהם
צו דער טהיר, געהען אָב. פּויזע.)

דער „פעטער״

(ברענגט צוריק צושלעפּען ביי דער האַנד ר׳ אלי׳ן, וועלכען ער האָט אויף
די טרעפּ געפּאַקט.)

דאָס ספר-תורה נעהמט אייך מיט, איך דאַרף עס שוין נישט מעהר

(פאַרהאַנג).

שלום אַש

דער בונד
פון די שוואכע

א דראַמע אין דריי אַקטען.

פאַרלאַג „קולטור-ליגע” ווארשע

איבערדרוקען, איבערזעצען און
אויפפיהרען אָהן דער ערלויבניש
פ'ן מחבר איז פארווערט.
Copyright by
Sholem Asch
1922

פּערזאָנען:

סטעפאַן באַרטקאָוויטש. אַ גוי אין די פֿיערציגער; אויפֿזעהער פֿון דער צוקער־פֿאַבריק „קאָנסטאַנטין“. עס פֿעהלט איהם איין האַנד. אין דריטען אַקט ערשיינט ער אַלס „גנב“.

יאַדוויגאַ באַרטקאָוויטש. זיין סעפּאַרירטע פֿרוי, אין זיינע יאָהרען.

אַנדרזשעי. אַ געוועזענער קונסט־מאַלער, היינט אַ שטובען־מאַלער.

העלענאַ. זיין פֿרוי. אין דריטען אַקט ערשיינט זי אַלס די „מאַדאָנע“.

יאַש
מיכאַל
טאַלשאַ } זיינע קינדער פֿון 6 ביז 9 יאָהר.

אַ איד. אַ שטובען־מאַלער.

שילער פֿון אַ מאַלער־אַקאַדעמיע.

פֿאַנטאַסטישע פיגורן: די פּראָסטיטוטקע, דער שיכּור, דער בעטלער, דער ממזר, דער נאַר, דער גנב, די פֿרוי מיט די קינדער.

ערשטער אַקט

די סצענע שטעלט פאָר אַ גרויסען פויערשען הויף אין אַ קליין שטעדטיל אונטער דער שטאָדט, פון אַלע זייטען קומען זיך אָן פעלדער צו געהען, טייל שוין בעאַרבייטע, טייל נישט. דער הויף איז אַרומגערינגעלט מיט אַ צוים. דער צוים איז באַזעצט מיט אַלטע טאָפּאָלען, צווישען זיי אַג'אַלטער צלם. ווייט אין הינטערגרונד בערג. די ווייכסעל גיסט זיך הינטער זיי. אין הויף אַ פויערשע שטוב מיט צוויי פענסטער, אַ גרויסע וועראַנדע. אַ פויער שטעהט אויף דעם פעלד ביי דעם פענסטער און בעאַרבייט די ערד. עס איז פריהלינג. די ביימער פאַר דעם פענסטער און פאַר דער וועראַנדע בליהען שוין קירשען־בלי־העכץ. עס איז אַ הערליכער זונען־נאָך־מיטאָג

אַלעס איז בעגאָסען מיט ליכט.

אין הויף ווייזט זיך אַנדרושעי, עס איז אַ הויכער מאַנספּערשוין, אַ אַבגעלעבטער, מיט דאַרע, לאַנגע צעשויבערטע האָר, שטאַרק געקנייטשט געזיכט, אָרימליך אָנגעטהאָן, מיט אַ שניט פון אַ פּראָווינציעלען כלי־זמר. די הענד אין די הויזען־קעשענעס און פייפט אַ ליעד. די קינדער לויפען איהם נאָך און שרייען.

אַ נ ד ר ז ש ע י

צו יאַדוויגען.

וויסט, ווער עס איז געקומען? די שוהלע איז דאָ, דער פּראָפעסאָר איז מיט דער שוהלע אויפן לאַנדשאַפט געקומען. אָ, אַ חברה, זאָג איך דיר, די קאָלעגען.

י אַ ד ו ו י ג אַ.

דו דרעה זיך אַרום, דרעה זיך אַרום, און דער איד וועט באַלד קומען נאָך דיר, ער איז שוין דאָ געווען דיך זוכען איינינע מאָל.

אַ נ ד ר ז ש ע י.

קאָן ער זיך אויפ'ן קאָפּ שטעלען. היינט געה איך נישט שטובען מאָלען, עה, די קאָלעגען וועלען זיך אַודאי באַלד אויפ'ן באַרג ווייזען, דאָס לאַנדשאַפט מאָלען. דאָס וועטער היינט פּונקט צום לאַנדשאַפט מאָלען... די לופט אַזאַ קלאָרע. ער קוקט זיך אין הימעל אריין. און די וואָלקען, אָ־וואַ, אָ־וואַ.

י אַ ד ו ו י ג אַ.

דו האָסט אַ פּנים פערגעסען; דו מיינסט, אַז דו ביסט נאָך אין די יונגע יאָהרען. זי ווייזט אויף דער צווייטער טיר. זיי האָבען קיין ברויט נישט דערזינען. די קינדער דרעהען זיך פאַר'ן טיר אַרום ווי די הונגעריגע פויגעליך.

אַ נ ד ר ז ש ע י.

קאָן זיך טאָהן וואָס עס איז, היינט גיי איך נישט שטובען מאָלען, היינט בין איך נישט קיין שטובען־מאָלער. ער כאַפּט אַ צווייג פון די ביימער און ציהט איהם צו זיך. נאַ זעה, ווי גרויס

דאָס בליהעכץ איז שוין, עס שפּאַלטען זיך שוין קנאָספּען.
זעה, די בלעטליך ווייזען זיך שוין.

יאַדוויגאַ.

פּאַרזיכטיג, משוגע׳נער, וועסט די צווייג אָברעכען.

אַנדרזשעי

פּיעשטשעט די צווייג ווי מען פּיעשטשעט אַ קליין קינד.

האָב נישט קיין מורא, איך וועל דעם קיין שלעכטס נישט טהאָן. אז איך דערזעה דאָס ווי עס עפענט דאָס מיילעכעל און די גרינע קעפּליך הויבען זיך אָן ארויסצוברעכען, ווערט אין מיר עפּעס — אָ, איך וויל צוריקכאַפּען דאָס, וואָס איך האָב פּערלאָרען, עס ווערט אַזוי באַנג... אַזוי באַנג... פּלוצים. האָב נישט קיין מורא, איך וועל נאָך אַלעס לאָזען שטעהען און איך וועל אַוועקפאָהרען נאָך פּאַריז נאָך, דאָרט. ער רופט צום פויער האַלב אין שפּאַס. נו, ווי זאָגסט דו, פּעטערעל, בין איך אַ פאַרפאַלענער מענש, אָדער האָב איך נאָך האָפענונג?

יאַדוויגאַ

קוקט איהם אָן.

אַוועקפאָהרען? דו? לעג דאָך אַוועק דיינע שטיק. אַ קראַנק ווייב מיט אַ האַלב טוץ קינדערליך, וואָלסט ליעבער ארבייטען געגאַנגען, ברויט דעם ווייב געבראַכט. צום פויער. הער נישט אויף איהם, ער מאַכט זיך צ׳ם נאַר.

דער פויער

מיט אַ געלעכטעריל.

איך קאָן דעם פּאַן זעהר גוט, האָט ליעב געלעכטער׳ס.

אַנדרזשעי.

דאָס איז אַלעס דער פריהלינג שולדיג. כ׳לעבען, אַז איך דערזעה די קנאָספּען און פיהל דעם לופט דאָ, און אָט די בלימליך וואָס דער פריהלינג ציהט פון יעדען קשאַק זיין בליהעכץ ארויס, דאַכט זיך מ ר, אַז איך בין איך אַ פּער-וואָרפענער קשאַק אונטער אַ צוים ערגעץ און דער פריהלינג האָט צו מיר אויך דערגרייכט. פון דערווייטענס ווייזט זיך העלענקאַ, זי איז אָרימליך געקליידעט מיט אַ פּנים פון אַ היילינגער געפּייניגטע.

יאדוויגא.

דאָס ווייב זוכט דיך.

אנדרזשעי

דערזעהט העלענקען, וועלכע וואגט נישט אהינצוגעהן.

וואָס איז?

העלענא

מיט מורא.

ביזט נישט געגאַנגען צו דער אַרבייט, דער איד וויל קייגעלד נישט געבען.

אנדרזשעי.

און צו דעם האָסט דו מיך געבראַכט, אַז איך זאָל אַ שטובעןמאַלער ווערען. דענסטמאָל, ווען דער פּראָפעסאָר קומט צו פאָהרען און איך זעה די קאָלעגען קומען אויפ'ן לאַנדשאַפט, זאָל איך צום איד געהען שטובען מאָלען. זעה, צו וואָס דו וואָסט מיר געבראַכט.

העלענא

מיט אונטערטעניגקייט און מורא.

די קינדער ווילען עסען.

אנדרזשעי.

איך ווייס, אַז דו וואָלסט געוואָלט, אַז איך זאָל נעהמען דעם פּענזעל און געהן דורך דער שטאָדט, אַז די קאָלעגען זאָלען זעהען, אַז איך בין אַ שטובען-מאַלער; איך ווייס, אַז דו וואָלסט עס געוואָלט, אַז דענסטמאָל, ווען עס ברענט אין מיר, ווען עס האָט מיך געגעבען אַ נעהם אָן דער חשק, איך ווער בעגייסטערט, וואָלסט דו געוואָלט, אַז איך זאָל צום איד שטובען מאָלען געהען. ער געהט צו צו יאדוויגען. זעהען זי דעם גורל פון אַ קינסטלער, וויל ער זיך שוין אַמאָל נעהמען צו דער קונסט, קומט דאָס ווייב, ברויט פאַר די קינדער. אין האמלעטישען טאָן. אָדער ברויט, אָדער די קונסט, דאָס איז די פראַגע? ניין, אַ קינסטלער טאָר נישט חתונה האָבען, טאָר נישט קיין קינדער האָבען, דאַן איז ער אַ פערפאַלענער מענש.

יאדוויגא נעהמט ארויס קליינגעלט פון טאש און גיט איהם.

א נ ד ר ז ש ע י

ביט איבער דאָס בעלד העלענקען, וועלכע בעהט אַב מיט שוייגען צו יאדוויגען.

דאָ איז אַ אַרטיסט, מאַדאַם. אַ אַרטיסט, אַז עס נעהמט איהם אָן דער חשק, אַז עס קומט אויף איהם די בעגייסטערונג, מעג אַפילו דאָס ווייב מיט די קינדער הונגערען, וועט ער אויף גאָרנישט קוקען. ער קוקט זיך איין אין הימעל צריין. אָה, וואָס פאַר אַ וואָלקען... וואָס פאַר אַ וואָלקען, ווי עס ציהט זיך... און דעם קאָליער זעה, זעה, וואָס פאַרע פאַרבען... אָה, וואָלט איך געוואָלט אָט אַזוי, אָט אַזוי... איך וואָלט זיי געוויזען, ווער עס וואָלט בעסער אויפגעכאַפּט דעם וואָלקען; כאָטש איך האָב שוין אַזוי לאַנג דעם פּענזעל אין האַנד נישט געהאַלטען. לאָז מיך נאָר זעהען וואָס זיי מאַכען. געהט צריין אין שטוב, ברענגט צרויס אויף דער חעראַנדע פּענזלען מיט פאַרבען, אין אַ געלעכטעריל. מען איז דאָך אויך אַמאָל אין אַקאַדעמיע געווען, איך האָב דאָך אויך עפּעס אַ מאַדאָנע אין דער קירכע.

• א ד ו ו י ג אַ.

וואָס, דו געהסט שוין ווידער לאַנדשאַפטען מאָלען? אהאַ, די שוהלע, יעדען פריהלינג, ווען די שוהלע קומט, נעהמסט דו דיך לאַנדשאַפטען מאָלען און קיינמאָל ענדיגסט זיי נישט. וויפיעל האָסט זיי שוין דאָרט? יעדען פריהלינג אַ לאַנדשאַפט.

אַ נ ד ר ז ש ע י

בעקוקענדיג די פאַרבען מיט דעם פּענזעל.

דו, פאַניע, לאַך נישט אויס אַ אַרטיסט. אַ אַרטיסט, כאָטש ער איז געפאַלען, כאָטש ער האָט אַ ווייב מיט זעקס קינדערליך, ווי איך האָב, וועלכער בעדאַרף אויף זיי אַרבייטען, דאָך, אַז עס נעהמט איהם אָן די בעגייסטערונג, דער חשק, אָה, קען ער גרויסעס אויפטהאָן. און דאַן ווערט ער ווידער אַזוי בעריהמט, ווי ער איז געוועזען, ווען ער האָט די מאַדאָנע געמאָלט. דו געדענקסט נישט, ווען איך האָב די מאַדאָנע. ער בעקוקט די פאַרבען. ווייסע פאַרב איז דאָ, וועט סטייען, גרויע פאַרב איז נישטאַ, און גרויע פאַרב

דארף מען דוקא צו אַ לאַנדשאַפט אַ סך. ערד, לאַנקעס, בוימער, דאָס ווערט אַלעס מיט גרויע פֿאַרב געמאָלט. נור גרויע פֿאַרב איז ביליג, זעהער ביליג, ווייל זי ווערט פון ערד געמאַכט. ווייסע פֿאַרב קאָסט אַ סך. נאָר ווייסע פֿאַרב האָב איך נאָך, וועט סטייען.

יאַדוויגאַ

צו וועלכער ער האָט געקוקט די גאַנצע צייט, ווען ער האָט גערעדט וועגען די פֿאַרבען, נעהמט אַרויס קליינגעלד און גיט איהם איבער מיט אַ ליבליעכען טאָן, ערנסט.

נו, פֿערטריבק עס נישט, ליעבער.

אַנדרזשעי

בעליידיגט.

קאָנסט דו נישט קיין אַרטיסטישע נשמה. אַ אַרטיסט וועט דיר אַלעס פֿאַרטריבקען, זיין ווייב מיט זיינע קינדער, נור ניט זיין פֿאַליטרע מיט די פֿאַרבען, נור נישט זיין לייווענט אַזוי ווי אַ גנב וועט דיר קיין מאָל נישט זיין קאָלעגע אַרויס־געבען. וואָס מיינסט דו? ס'איז אַ שטוב אויסצומאָלען פֿאַר דעם איד, וואָס מען פֿערקויפֿט די פֿאַרבען און מען פֿער־טריבקט דאָס געלד? דאָס איז. ווייזענדיג אויף דער פֿאַליטרע. די קונסט, און די קונסט איז ביי אַ אַרטיסט ער רופֿט אין דער צווייטער שטוב אַריין. העלענאַ, העלענאַ, שיק אַרויס דעם שירם, דעם גרויסען שירם, לאָז מיך נור זעהן עפעס אַ אָר־דענטליכע רעם. לויפֿט פֿלינק אין שטוב אַריין, ברענגט אַרויס לייווענט מיט אַ רעם, געמט זיך זיי צוצוקלאַפּען אויף די טרעפּעליך פֿאַר די וועראַנדע.

יאַדוויגאַ.

וואָס, אַ נייעס בילד? וואָלט אפשר אַ יושר געווען, זאָלסט דאָס ענדיגען, וואָס האָסט אָנגעהויבען פֿאַר אַ יאָהרען פֿריה־לינג?

אַנדרזשעי.

קאָנסט דו נישט קיין אַרטיסט, פּאַני, אַ אַרטיסט וועט דיר קיינמאָל נישט ענדיגען דאָס, וואָס ער האָט אָנגעהויבען. איינמאָל אָוועקגעלעגט—איז אויס. פֿון קאָפּ אַרויסגעפֿלויגען,

שטענדיג נייעס. ער ווייזט אויפן קאָפּ. פיעל אידעען זענען דאָ. עס קומט אין הויף אריין א איד אין א איינגעווייסטען כאלאט. צום איד. כ'ווייס, איצקא, אַ שטוב אויסצומאָלען אויף פסח? ניין, ניין, היינט נישט. היינט בין איך נישט קיין שטובען־מאַלער. ער ווייזט איהם דעם לייווענד, וואָס ער קלאַפּט צו. זעהט, וואָס איך בין היינט?

דער איד.

אָבער געדענק אין גאָט, אַ האַלבע שטאָדט וואַרט מיט אַרבייט אויף אונז. אַרויסגעשטעלט די זאַבען פון די שטובען. ביים סוחר גאָלדבערג און ביי זילבערשטיינען וואַרטען אלע מיט'ן מאָלען, און איהר זענט נישט געקומען צו דער אַרבייט.

אנדרזשעי

אַרבעטענדיג ביי דער רעם.

היינט וועט איהר גאָרנישט מיט מיר מאַכען, היינט וועל איך נישט געהען צו דיר אַרבייטען. די קאָלעגען פון דער אַקאַדעמיע זענען געקומען אויפ'ן לאַנדשאַפט. דער פּראָפעסאָר איז דאָ.

דער איד

ווענדעט זיך צו דער פּאַני יאַדוויגא.

און זאָגען זי, אַ גאַנץ יאָהר אויף דעם געוואָרט און געלד אויסגענומען, שטענדיג געלד, און היינט, ווען עס ברענט אונטער די הענד, לאָזט ער מיך אין מיטען. איך וועל דאָך אומגליקליך ווערען. די פּאַרב שטעהט, די שטובען אויסגערוימט. מען רייסט דאָך מיר די טירען אָב. וואָס טהוט זיך? ווילסט געלד, נאַ דיר געלד, איך וויל זיך נישט רעכענען, אָבער קום צו דער אַרבייט.

פּאַני יאַדוויגאַ

צו אנדרזשעיען.

כ'לעבען, וואָלסט בעסער געטהאָן, וואָלסט צו דער אַרבייט געגאַנגען; לעג אַוועק, וועסט סיי ווי סיי גאָר נישט מאַכען.

אַנדרזשעי

אַרבייטענדיג די רעם.

וועט אייך גאָרנישט העלפען, אָה, קאָנט איהר אָבער נישט קיין אַרטיסט. *ער האָט געענדיגט די רעם און געהט פלינק אריין אין שטוב.*

דער איד

צו יאדוויגען.

עס איז דאָך נישט צו פערצעהלען, דאָס ווייב מיט די קינ־דער שטאַרבען פון הונגער. שיקען יעדן טאָג צו מיר נאָך געלד. ב'וואָס קאָן איך טהאָן. פון וואַנען האָב איך? מען דאַרף דאָך זיין אַ גזלן, אַ ראַזבאָיניק אויף זיין אייגען ווייב און קינד.

אַנדרזשעי.

קומט ארויס, אויפ'ן קאָפּ אַ גרויסען רעמבראַנדישען קאַפּעליוש אויף דער שפּיץ גרזשיווע, אַ גרויסען שירם אונטער דעם אָרעם, די פּאַליטרע מיט די פּענזלען אויף די פּלייצעס פערוואָרפען מיט אַ ארטיסטישע מינע.

אַ אַרטיסט וועט דיר אויף גאָר נישט קוקען, וועט דיר אַלעס לאָזען שטעהן, ווען עס נעמט איהם אָן דער חשק צו דער קונסט. *ער געהט אָב מיט אַ גרויסאַרטיגער אַרטיסטישער מינע.*

דער איד

לויפט איהם נאָך.

אָבער גוואַלד, וואָס טהוט זיך דאָ אין מיט'ן ברען פון סעזאָן! איהר האָט דאָך אַ ווייב מיט קינדער, וואָס הונגערען, געהט דאָך אויס פאַר אַ שטיקעל ברויט, גוואַלד ווי קומט מען דאָ?

אַנדרזשעי הערט איהם נישט, געהט אָב מיט דער פריהערדיקער אַרטיסטישער מינע, דער איד נאָך איהם, יאדוויגא קוקט זיי נאָך און לאַכט ביז זיי פערשווינ־דען אונטערן טויער.

דאָס טויער עפענט זיך, עס פאָהרט אריין אויף זיין צווייערדער סטעפּאַן באַרט־קאָוויטש. עס איז אַ ברייטביינעגער מאַנספּערשוין, שטאַרק מיט אַ בעוואַקסענער באָרד, הויכע ברעמען, שפּרינגט אַראָב פון פוהר, האַלטענדיג אין דער האַנד דריי בוימליך, דער אַרבעל אין טאַש אריינגעלעגט.

סטעפאַן באַרטקאָוויטש.

גוט מאָרגען, מיין שען ווייבעלע, גוט מאָרגען.

פאַני יאַדוויגאַ.

וואָס ביסט דו געקומען, עס איז דאָך נישט זו טאָג היינט?

סטעפאַן.

העי, מיין שען ווייבעל איז בייז, און איך האָב געמיינט, און איך האָב געמיינט—זעה, דער פריהלינג איז געקומען, זומער געוואָרען אויפין לאַנד. *ער ווייזט איהר די בוימעליך.* זעהסט, וואָס איך האָב דיר געבראַכט?

פאַני יאַדוויגאַ

וואָס פאַלסט דו אָן אויף מיר פין דער הוילער הויט? וואָס לאָזט דו מיך נישט צו רוה? מיר זענען דאָך צושיידט.

סטעפאַן

קראַצט זיך אין קאָפּ.

העי, העי, מיין שען ווייבעלע איז בייז, און איך האָב אורלויב גענומען, פון דער פאַבריק, אַהיים געקומען. איך האָב געוואָלט אַקאַציען=בוימליך פערפלאַנצען דאָ, אין דעם גאָרטען דאָ. עס איז פריהלינג, זומער, די פייגעליך פישטשען.

פאַני יאַדוויגאַ.

איך דאַרף עס נישט, איך וויל עס נישט, פיהר דיר וואוהין דו ווילסט אַקאַציען=פערפלאַנצען. וואָס האָסט דו צו מיר? מיר זענען צושיידט, די קירכע האָט אונז סעפּאַרירט, דער ביסקאָפּ אַליין, וואָס קריכסט דו צו מיר? איך דאַרף פון דיר גאָרנישט, עס איז מיין הויז, מיין היים, איך וויל עס נישט ליידען.

סטעפאַן.

איז נישט גוט. *קראַצט זיך אין קאָפּ.* איז נישט גוט. דאָס ווייבעל טרייבט פון הויז, און איך האָב פון די הערען אורלויב גענומען, און איך האָב מיר גערעכענט, איך וועל מיר אַהיים קומען צו מיין שען ווייבעל, ביים טיש זיך זעצען, דעם ראָק אַראָבוואַרפען, דעם שפּאָדיל נעמען, מיין גאָרטען בעאַרבעטען, ווי אַלע פויערים טהוען, ווען עס קומט דער

פריהלינג. איך וועל זיך מיט מיין שען ווייבעל פרעהען, מתנות שענקען, די אקאציען פערפלאנצען דא פאר דעם הויז, פאר די פענסטער, זיי בליהען אזוי שען. איז נישט גוט, דאס ווייבעל טרייבט פון הויז.

יאדוויגא.

א, איך קאן דיינע שטיקלעך! איך בין דיר נישט קיין ווייב, אז דו זאלסט צו מיר אהיים קומען. האסט דיך געבעטען, אז דו ווילסט ביי א היימישען טיש פערברענגען, עס איז דיר באנג, זאגסט דו, איך האב דיר ערלויבט. הויבסט דו שוין אן אין דער וואכען צו קריכען, אין מיטן העלען טאג ארויבצופאלען, נאך איבער נאכט דא וועלען איבערבלייבען. א, איך קאן דיינע שטיק! ניין, עס וועט דיר גאר נישט געלינגען.

סטעפאן.

ווער וויל דען עפעס פון דיר! איך קוק דיר נישט גאך, איך מיש מיך נישט אריין, טהו דיר וואס דו ווילסט, מיט וועמען דו ווילסט. אלע פויערים זענען אהיים צו די ווייבער געגאנגען, די פעלדער בעארבייטען, בין איך אויך אהיים געקומען. עס איז באנג אליין אין פאבריק צו זיצען, ווען דער פריהלינג קומט.

יאדוויגא

דרייסט איהם איבער.

מיט וואס פאר רעכט מיר נאך צו קוקען? איך בין דאך נישט דיין ווייב, אז דו זאלסט מיר נאכקוקען.

סטעפאן

שמייכעלט.

אודאי נישט, א... נישט, דו האסט רעכט.

פאני יאדוויגא.

און מיט וועם איך וועל וועלען איז נישט דיין עסק. און צו לאכען האסט דו נישט וואס, און דיינע בוימעליך קאנסט דו דיר צו וועמען דו ווילסט פיהרען. דאס פעלד בעארבייט מען שוין אהן דיר. געפינען זיך דען נישט קיין אנדערע

ווייבער אַחוץ מיר אויף דער וועלט, וואָס דו האָסט זיך אָנגעטשעפּעט אָן מיר?

סטעפּאַן

שמייכעלט.

ניין, טייערינקע, איך האָב נישט צו וועמען צו פאָהרען, און וויל נישט קיינעם בוימליך פערפלאַנצען, און אַז דער פריהלינג האָט זיך אין דרויסען בעוויזען, האָט זיך מיר צו קיינעם נישט פערבענקט, נאָר נאָך מיין יונג ווייבעלע, נאָך מיין שען ווייבעלע, אונזער גאָרטען, פאַר אונזער הויז. ער ענדיגט נישט דעם זאץ, שטעהט אין קוקט אויף די פּאני יאדוויגא מיט אַ שמייכעלע, פערקרימט זיינע ליפּען און ווייזט זיינע גרויסע ציינער.

פּאַני יאַדוויגאַ

קוקט איהם אָן מיט פערראַכטונג.

אָה, איך האָב דיך פיינט! וואָלסט געוואוסט, ווי איך קאָן דיך נישט ליידען, וואָלסט דו נישט געקומען צו מיר.

סטעפּאַן

מיט דעם זעלבען שמייכעל.

און איך האָב דיך דוקא ליעב, און אַז דער פריהלינג האָט זיך בעוויזען, און די פויערים האָבען געבעטען אַהיים צו די ווייבער, האָט זיך מיר צו קיינעם נישט געוואָלט, נאָך גאָר נישט געבענקט, נור נאָך מיין שען ווייבעלע, נאָך מיין קליין ווייבעלע, זי דאָ ער ווייזט אויף דער פלייצע פון אַבגעהאַקטער האנד. אויף מיין טראָהן צו זעצען און זי איבער דער שטאָדט צו פיהרען. ער שמייכעלט און ווייזט איהר די פלייצע. קום, מיין ווייבעלע, אויף מיין טראָהן.

יאַדוויגאַ

קוקט אויף איהם מיט דער זעלבער פעראַכטענדער מינע, אַבשאָקלענדיג זיך פון איהם.

אָה, ווי אָבשוילּיך!

סטעפּאַן.

און דו ביזט היינט דוקא אַזוי שען אַזוי... מיין טייער ווייבעלע, מיין קליין ווייבעלע.

זי ווענדעט זיך אָפּ פון איהם. עס קומט צו לויפען אַנדרזשעי מיט'ן הוט אין פּאַליטרע. 15

י אַ ד ו ו י ג אַ

לאַכט.

נו, שוין אַזוי פלינק צוריק געקומען? ווייטער אָנגעהויב׳ען
אַ לאַנדשאַפט?

אַ נ ד ר ז ש ע י.

ניין. איך האָב געטראָפען די קאָלעגען, איך האָב זיי פער-
בעטען אַהער, איך בין פאָראויס געלאָפען אָנזאָגען. דערזעהט
סטעפאַנען. אָה, און דו ביז אויך דאָ! אָה, ווי גוט האָסט
דו געטהאָן, וואָס דו ביזט געקומען. עס דערמאָנט אָן זונ-
טאָג. צו טרינקען האָסט דו עפּעס געבראַכט?

ס ט ע פ אַ ן.

שווייג. ער ווייזט אויף יאַדוויגען. די פאַני איז בייז, זי טרייבט
פון שטוב.

אַ נ ד ר ז ש ע י.

פאַרוואָס? צו יאַדוויגען. אָה, לאָז איהם די פאַני דאָ לאָזען.
עס איז אַזאַ שיינער טאָג אין דרויסען, עס איז איהם אַ שאָד
אין דער פאַבריק צו יאָגען, כ׳לעבען.

ס ט ע פ אַ ן

ווינקט צו איהם.

בעט דו, גראַף, בעט, דו ביזט הייגט אין לאַסקע.

י אַ ד ו ו י ג אַ.

יאָ, ער וועט זיך באַלד אָנשיכור׳ן און סקאַנדאַלען מאַכען,
איבערנאַכט וועלען דאָ איבערבלייבען.

אַ נ ד ר ז ש ע י

צו סטעפאַנען.

וועסט נישט ברויען? וועסט זיין אַרטיג, יאָ? און אַזוי ווי
די זון וועט זיך זעצען אויף דער פוהר, און היידאַ צוריק
אין פאַבריק אַריין—יאָ?

סטעפאַן שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

אַ נ ד ר ז ש ע י.

נו, זעהסט דו, איך זאָג גוט פאַר איהם. ער וועט זיין אַר-
טיג, ער וועט גאָרנישט אָנברויען, לאָז איהם דאָ איבער,

פאַניע. כ׳לעפ׳ען, עס איז אַ רחמנות, אַזאַ שענער טאָג אין דרויסען, פ׳ריהלינג, און ער איז דאָך אַ גוטער יונג. ער קלאַפּט איהם אויף דער פּלייצע. נו, זעץ דיך אַוועק. אַזוי. און צו טרינקען האָסט דו עפּעס געבראַכט? סטעפאַן ווייזט אויף דער פוהר. אַזוי איז רעכט. נאַ געדענק, איך האָב גוט געזאָגט. אַהאַ, איך זעה שוין די קאָלעגען. צו יאַדוויגען. די פּאַני וועט דאָך גאָרנישט האָבען געגען, דיר אויף אַ גלעזעלע צו פּער־בעטען. עס זענען וואוילע יונגען, אָנפאַנגער ערשט, קינדער נאָך, אָבער בעגאַבטע בעסטיעס, רז.פּאַעל׳ס סאַמע, רעמ־בראַנד׳ס סאַמע. ער רופט זיי פון דער וועראַנדע אראָב, לויפט אין הויף, אין דער פאָרטקע ווייזען זיך צוויי־דריי יונגע לייט שילער פון מאַלער־אַקאַדעמיע. בי׳טע, לאָזען די הערין ערלויבען, ביטע. ז״י קומען אריין. אנדרזשעי שטעלט פאָר. די מאַדאַם פון הויז, פּאַני באַרטקאָוויטש, פאַן באַרטקאָוויטש.

י אַ ד ו ו י ג אַ.

ביטע, לאָזען די הערין. די הערין שטעלן זיך פאָר. נ׳וועל איך אין קיך געהען, זעהען וואָס הערט זיך מיט טהע.

ס ט ע פ אַ ן.

וואָס טהע, דאָס איז אַ ווייבערשע זאַך, איך ווייס וואָס די הערין האָבען ליעב. נעהמט ארויס פון קעשענע צוויי פלעשליך קאָניאַק מיט דעם זיך ערוואַרימען, וואָס?

אַ נ ד ר ז ש ע י.

דאָס איז אַ כ׳יטרע בעסטיע. אויף סטעפאַנען. דער ווייסט צו טרעפען אין סאַמע מיט׳ן. ער גיסט אין די גלעזליך. לאָזען די הערין ערלויבען. איך ווייס, וואָס הייסט אַזוי שטעהן אויפ׳ן פעלד און מאָלען די לאָנקעס, די הענד ווערען שטייף, מען דערוואַרימט זיך אַ ביסעל, פליהען די אידעען אַליין אין קאָפּ אַריין. צו דער פּאַני יאַדוויגאַ. ביטע, לאָז די פּאַני מיט אונז ערלויבען. צו די סטודענטען אויף יאַדוויגען. אַ גרויסע ליעב־האָבערין פון אונזער קונסט. אוי, שוין ניט איינעם פון אונזערע ברידער פון נויט אַרויסגעהאָלפען. מיט׳ן גלעזיל צו איהר. קאָלעגען, קיין לעק נישט פריהער. רינגלען ארום די מאַ־דאַם מיט די גלעזליך. אויף דיין וואָהל, פּאַניע.

פאני יאדוויגא

מיט א שמייכעל.

אז איהר ווילט עס. אויף אייער וואהל, הערן.

אלע.

בראווא, בראווא!

אנדרזשעי.

היינט איז די רייהע ביי אונז.

סטעפאן.

נור נישט רעדען צו ערשט, צו ערשט טרינקען.

אנדרזשעי

גיסט ווידער אן די גלעזליך.

ביי וועם שטודירען די הערן, ביי אלכאוויטשען? א, דאס איז א שטארקער קינסטלער. איך האב זיינע בילדער אין קונסט-אויסשטעלונג געזעהען. מיט א פארלעגען שמייכעלע. איך בין דאך אויך אמאל א קינסטלער געוועזן, אין אקאדעמיע געוועזן, מיט'ן פראפעסאר דא אויפ'ן לאנדשאפט געקומען. יא, יא, הערן, מיט סטאכאוויטשען, ביי דעם גרויסען סטא-כאוויטשען געלערענט, נאר דאס איז שוין לאנג, זעהר לאנג — שוין אלעס פערגעסען. אז דו זיצסט דא אין דעם העק, אין דעם קליינעם שטעדטיל.

די סטודענטען

צווישען זיך מיט איראניע.

ביי סטאכאוויטשען! א-ווא, קאלעגע, איהר הערט, ביי סטאכאוויטשען אליין!

סטעפאן

קלאפט אנדרזשעיען אין דער פלייצע.

נאך ווי הייסט, הערן, א גאנצער ראפאעל געוועזען, א מא-דאנע פאר דער קירכע געמאלט. מיט רחמנות. יעצט איז זיך נעבעך געפאלען. אין אריםקייט דא, א שטובען-מאלער גע-ווארען.

אַנדרזשעי

בעשיידען.

אָה, אַ מאַדאָנע, אַראַפאַעל, וואָס ער זאָגט דאָרט. געמאָלט אַ הייליג בילד פאַר די קירכע, דאָס, וואָס הענגט דאָ פאַר׳ן נייעם אַלטאַר, האָבען עס די הערען געזעהן? אַ מאָדעל געהאַט אַ שענעם.

סטעפאַן.

פאַרוואָס רופסט זי דען נישט אַריין, לאָז זי זיך אויך דאָס האַרץ דערכאַפען—זאָלען די הערען דאָס מאָדעל זעהען.

די סטודענטען.

יאָ, יאָ. צו אנדרזשעיען. לאָז זי דער קאָלעגע אַריינרופען. מיר ווילען דאָס מאָדעל זעהען.

אַנדרזשעי.

אָה. צו סטעפאנען. שווייג, זי האָט זיך ניט אין וואָס אַרומצוהילען, פאַר מענשען זיך צו ווייזען. צו די סטודענטען. יאָ, יאָ, אַזוי איז דאָס געווען אַמאָל, קאָלעגען. אין א הייטערען טאָג. מיר מיט סטאַכאָוויטשען לאַנדשאַפטען געפאָהרען מאָלען, מאַדאָנעס פאַר דער קירכע געמאָלט, יאָ, אַ פרייער קינסטלער געהייסען, לאַנגע האָר געטראָגען, אין די קאַפעען געזעסען, מענשען האָבען דרך-ארץ געהאַט. הײנט זעהט איהר זיך איך דאָ אין דעם האַק, אַרבעט ביים איד, אַ שטובען-מאָלער געוואָרען. נור עס מאַכט נישט אויס, קאָלעגען, איך זאָג, אַ קינסטלער איז שטענדיג אַ קינסטלער! מעג ער זיין געפאַלען, ווי ער איז. עס ציט איהם צו דאָס זייניגע, ווי אַ ציגיינער, און אַז איך דערזעה אייך, ווי איהר קומט מיט׳ן פריהלינג דאָ אַהער אויפ׳ן לאַנדשאַפט, וועקט זיך אין מיר דאָ עפּעס אויף... ווערט מיר באַנג, קאָלעגען. אָה, נישט פערפאַלען, אַלעס נאָך איבערלאָזען, קאָלעגען—אַז עס וועט זיך אין מיר ערוועקען, אַלעס איבערלאָזען, נאָך פאַריז פאָהרען, נאָך פלאָרענץ. דאָרט, וואו די גרויסע מייסטער, זעהען אַראַפאַעל, אַ לעאָנאַרדאָ-דאַ-ווינטשי. אָה איך קאָן זיי, קאָלעגען, איך האָב פון זיי געהערט.

סטעפאן

שטעהט די גאנצע צייט, וואס אנדרזשעי רעדט און שמייכעלט איהם אין פנים אריין, ציהט דאן אראב דאס ווייסע טישטוך פון טיש, און געהט אב, זאגענדיג אין אנדרזשעי'ס סאן.

נאך פלארענץ, נאך פאריז, א ראפאעל, א לעאנארדא־דא־ווינטשי—אָה, קאלעגען.

אנדרזשעי.

שרייט אים נאך.

דו לאך, דו לאך און איך זאג דיר, אז א קינסטלער מוז צו ערשט מיט'ן קאפ אין דער ערד ליעגען, און פון אונטען ארויף זיין קונסט אויפצוהויבען. נישט וואהר, קאלעגען?

אייבער פון די סטודענטען.

פאר וואס האט דער קאלעגע די אקאדעמיע פערלאזט? צו די חברים מיט איראניע. א טאלאנט געווען.

אנדרזשעי.

פיעל צו פערצעהלען. אהער געקומען מיט'ן פראפעסאר אויף לאנדשאפט, א מעדעל דערזעהן, פערליעבט זיך און געבליבען ביז היינטיגען טאג.

די סטודענטען.

אָ־וואַ, דאך נישט אין די מאדאנע?

אנדרזשעי

שמייכלענדיג שאקעלט מיט'ן קאפ.

אבער יא. איין קינד געהאט, נאך איינס, דריי, פיער, אלץ געזאלט זיך ארויסרייסען, אין אקאדעמיע צוריק, געבליבען זי־צען. זיצען, ביז אין די אויערען. צום איד געגאנגען שטובען מאלען. אט אזוי זיצט מען דא טיעף אין דער אדמה ביז איבער די אויערען.

אייבער פון די סטודענטען.

אין דער קירכע די מאדאנע, וואס?

אנדרזשעי

נאכדענקענדיג.

און וואס מיינט איהר, טיילמאל געהסט דו אריין אין די קירכע און דו זעהסט, ווי מענשען פאלען אויף די קניען דער־

פאַר, בעטען פאַר איהר, צינדען פאַר איהר ליכט אָן, פער־
געסט דו, אַז דו האָסט דאָס געמאָלט און וואַרפסט דיך פאַר
איהר און גיסט פאַר איהר דאָס האַרץ אויס.

סטעפאַן ברענגט אַהער צו פיהרען העלענען, זי איז איינגעוויקעלט אין דעם ווייס־
סען ליילעך, וואָס ער האָט פון טיש אַראָבגעצויגען, איהר טרויעריג, אויסגע־
מאַטערט געזיכט, וואָס קוקט אַרויס פון ווייסען ליילעך, מאַכט דעם איינדרוק,
ווי אַ געזיכט פון אַ הייליג־געפיינינטע. זי געהט פאַמעליך, שוואַך, ווי זי וואָלט
פון קרייץ געגאַנגען, און איהרע שווארצע אויגען שטראַהלען, ווי ליכטער אַרויס
פון איהר אָבגעשטאָרבען בלייך פנים.

ס ט ע פ אַ ן

פיהרט זי.

קומט דאָך מיט אונז. איהר וועט זיך אויף דאָס האַרץ דער־
כאַפּען. ער רופט צו אַנדרזשעיען. הע, ראַפאַעל, וואָס נעהמסט
דו נישט דיין מאַדאָנע אויף?

ד י ס ט ו ד ע נ ט ע ן

הויבען זיך אויף פון די פלעצער, קוקען פון דערווייטען צו איהר.

דאָס איז דאָס מאָדעל.

אַ נ ד ר ז ש ע י

צו די סטודענטען.

דאָס בילד אין קירכע איז אַנדערש, קאָלעגען. ער הויבט זיי־
אַן צו מאָלען דאָס בילד ביז סטעפאַן מיט העלענען קומען אָן. דער
שטערן איז הויך, גלאַטיג, קיין איין פאַלד נישט אין איהם,
און די בעקעליך זיי־ען רונדיגע, רויטליכע, פולע, און אַ יי־
גען, קאָלעגען, לעבעדיגע, פרישע, און ליפען, און אַ ברוסט
דאָ הויך, אַ געהויבענע, און צעפּ צוויי לאַנגע. יאָ, דאָס בילד
איז גאַנץ אַנדערש, קאָלעגען.

די פאָרהאַנג פאַלט אין דער פויזע, ווען אַנדרזשעי מאָלט דאָס בילד און סטעפאַן
פיהרט צו העלענען.

צווייטער אַקט

אַ פינסטערע אָרעמע שטוב, אַ לעמפיל ברענט אויפ'ן אויווען טונקעל, ביים שיין זעהט אַלעס אוים ווי פעקליך ליעגען. בעטען, צובראָכענע וויעגען, קינדער וויגען. איבער דער שטוב דרעהט זיך ווי אַ שאָטען הע'ענאַ מיט אַ פערבונדען פנים, טרעט צו פון קישעל צו די וויינענדע קינדער. פון דרויסען הערט זיך דאָס מאַיאָהע געבעט־געזאַנג ביים קרייץ. עס איז אַהאַרץ־רייסענדעס קאַטאָלישע קירכען־געזאַנג, וועלכעס איז מעהר עהנליך צו אָפגעריסענע געשרייען, וואָס קומט אַהער פון אַ ווייטעם עכאָ און וואָס בע־שטעהט נור פון די ווערטער: „טאַטע אין הימעל, ערבאַרם זיך איבער אונז! „זוהן, אויסקויפער פון דער וועלט, גאָט, ערבאַרם זיך איבער אונז!" „הייליגער גייסט, גאָט, ערבאַרם זיך איבער אונז!" „הייליגער דרייאייניגער גאָט, ערבאַרם זיך איבער אונז" אַמאָל איז דאָס געזאַנג העכער, אַמאָל נידריגער.

(די טהיר עפענט זיך, אנדרושעי פיהרט אריין דעם שיכור'ן סטעפאן, וועלכער רייסט זיך פון איהם.)

אנדרושעי.

בעדענק, וואָס דו טהוסט, בעזין דיך, בעזין דיך, וועסט מאַכען אַ נאַרישקייט. זי וועט שרייען, שיקען נאָך פאָליציי, עס וועט אַרויסקומען אַ סקאַנדאַל—בעדענק דיך.

סטעפאַן.

ניין, ניין, איך וויל נישט דאָ אַריינגעהן, איך וויל נישט. דאָ איז פינסטער. דאָ איז אומגליק, דאָ איז טויט. איך וויל נישט. דאָ איז די גרוב פאַר די אַרויסגעוואָרפענע הינד. דאָ האַלטען זיך די הינד אויף, וואָס דער היצעל האָט אין שטאָדט געכאַפּט. איך וויל נישט דאָ אַריינגעהן.

אנדרושעי

(ווי ער וואָלט איהם נישט געהערט.)

רוהיג דיך איין, זעה, זי וועט שרייען, בעדענק, זי וועט שוין זונטאָג אויך נישט לאָזען קומען. טאָ שפאַן איין דעם וואָגען און פאָהר צוריק אין פאַבריק.

סטעפאַן

(ווי פאר זיך.)

איך וויל נישט צוריקפאָהרען אין פאַבריק. עס איז פריהלינג היינט. דער זומער איז געקומען, איך האָב אורלויב גענומען. איך וויל צו מיין ווייב פאָהרען, דעם גאָרטען בעאַרבייטען, אַקאַציען-ביימער פלאַנצען, איך וויל נישט צוריק פאָהרען אין פאַבריק, איך האָב אורלויב גענומען. איך וויל נישט דעם שעפער'ס הונד היינט זיין, די פויערים מיט דעם באַטעק היינט צו דער אַרבייט יאָגען. איך האָב אורלויב גענומען, פריהלינג איז היינט, איך בין צו מיין

ווייבעל אַהיים געקומען; עס איז מיין היים, מיין פעלד, מיין גאָרטען, מיין־ווייב;

אין דער צייט, האָט סטעפאַן רעדט אַזוי צו זיך, ווינקט אנדרזשעי צום ווייב, זי זאָל איהם אַ קישען געבען, זי ווארפט אַ קישען צו, אנדרזשעי לעגט דאָס קישען אונטער סטעפאַנ׳ס קאָפּ, לעגט איהם אַוועק, רעדענדיג צו איהם

אנדרזשעי.

שטיל דיך איין, שלאָף דיך אויס, ניכטער דיך אויס. מאָר־גען וועסטו צוריק פאָהרען אין פאַבריק.

ער פערלאָזט די טהיר געשווינד. מען הערט, ווי ער שליעסט די טהיער נאָך זיי אָב.

סטעפאַן

פּיהלט זיך פּלוצלונג אַליין, כאַפּט זיך אויף, לויפט צו צו דער טהיר, האַקט אין איהר, ברומט, זוכט ביי דער וואַנד און רעדט אַריין אין דער צווייטער שטוב.

עפּען אויף, עפּען אויף, מיין שען ווייבעל, לאָז מיך אַריין, איך בין אַהיים געקומען, פריהליגג איז היינט. עפּען אויף, דיין מאַן קלאַפּט אין דיין טויעריל אָן, ליכטיג ווייבעל מיינס, לאָז מיך אַריין, לאָז מיך אַריין. דרעהט זיך אום. זעהט ווי העלענע שטעהט, קוקט איהם אָהן, שאָקעלט אויף איהם מיט׳ן קאָפּ. אַזוי, פּאַני הינדין, פון דער שטוב מיך אַרויסגעטריבען מיין שען ווייבעל, און אין הונדען־נאַרע מיך אַריינגעלאָזט, גע־פינען מיר זיך אין צווייען דאָ. נו, וואָס הערט זיך אין דער גרוב, פּאַני הינדין?

העלענא

לאַכט מיט אַ הייזעריגער, טובאַטישנער שטים.

כאַ, כאַ, כאַ! און דיך האָט מען אויך דאָ אַריינגעלאָזט, דעם אויפזעהער פון קאָנסטאַנטינער פאַבריק! כאַ, כאַ, כאַ! האָסט דו דיך אויך געלאָזט אין דעם הונדען־קאַמער איינ־שליעסען, כאַ, כאַ, כאַ, דער קאָנסטאַנטינער אויפזעהער...

סטעפאַן.

אַזוי ווי דו זעהסט, פּאַני הינדין, מיין שען ווייבעל האָט

מיך געלאָזט איבער נאַכט אין הונדען-לאָך שלאָפען. אַזוי ווי דו זעהסט, פאַני הינדין, האָט מיך מיין שען ווייבעל פון שטוב אַרויסגעטריבען, מיך, דעם קאָנסטאַנטינער אויפזעהער, וואָס איך האָב מיין האַנד אין דער צוקער-פאַבריק פארלאָרען און די הארען האָבען מיך דערפאר פאר אַ אויפזעהער געמאַכט. פינף הונדערט פויערן זענען אונטער מיין רשות, איך טרייב זיי מיט דעם באַטעק פון עסען אַוועק, פון זייערע ווייב און קינדער, ווען זיי זיצען מיט זיי אין שאָטען, מיט די טעפליך אין די הענד, טרייב איך זיי מיט דעם באָטעק אין דער האַנד אין פאַבריק צוריק, ווען די מאַשין פייפט. מען ציטערט פאַר מיר. די קינדער בעהאַלטען זיך אונטער די קשאַקעס און טייטען מיט די פינגערליך מיט פאַרבט נאָך מיר נאָך. דער אויפזעהער געהט! האָט מיך מיין שען ווייבעל אין דעם הונדען-לאָך געשיקט, האָט נישט פאַזוואָלעט אין שטוב איבערצונעכטיגען, האָט אין הונדען-לאָך געשיקט דעם אויפזעהער פון קאָנסטאַנטין.

העלענאַ.

אַזאַ שטאַרקער יונג ווי דו ביסט, אַזאַ מאַנספערשוין ווי דו, אַזאַ ברייטבייניגער ווי דו, לאָזט זיך פון אַזאַ שנעק, פון אַזאַ גאָרנישט, פון אַזאַ כיטרע קליינע באַבע... שעמען מעגסט דו דיך. דעם באַטעק נעהמט מען אין דער האַנד און מען געהט אַריין צו איהר, זי איז דיין ווייב. איינמאָל אין קירכע געווען, דעם רינג גענומען—איז פאַרפאַלען. ביי קריסטען איז קיין גט נישט דאָ, זי מוז דיך פאָלגען. אָך, ווען דאָס וואָלט אויף מיר אָנגעקומען, וואָלט איך אָריינגעגאַנגען צו ג'איהר מיט'ן באַטעק אין האַנט, נאָר מיט'ן באַטעק. איך וואָלט געגעבען אַ טאָפּע מיט'ן פוס, איך וואָלט געגעבען אַ געשריי אויף איהר, איך וואָלט געגעבען אַ קוק זי אָן—פאַר דעם בלויזען קוק וואָלט זי געדאַרפט ציטערן. אָך, איך וואָלט מיך נישט געלאָזט פון איהר, ביי מיר וואָלט זי אַזוי נישט געשפּיעלט. אַ מאַנספערשוין ביסט דו? צו די פויערן האָסט דו נאָר אַ פּיסק, אַ לייעמענער גולם ביסט

דו, און ווייטער נישט מעהר. אויף מיר האָט זי געדאַרפט אָנקומען...

ס ט ע פ אַ ן.

אוּדאי האָסט דו רעכט, אַודאי רעכט. זאָגסט גוט, זאָגסט גוט. מיט'ן באָטעק אין דער האַנד, אַ טאָפּע מיט'ן פוס, און אַ געשריי. זאָגסט גוט, פיעל מאָל האָב איך עס מיר איבערגעטראַכט, איך האָב עס מיר איבערגעלעגט, בעשטימט, געלערנט, געוועזען גרייט, און נישט אויסגעפיהרט. עס איז שוין דאָ אַ זאַך דערביי. נאָר דו האָסט רעכט, פּאַני הינדין, זאָגסט גוט, זאָגסט גוט... נאָר פּאַר וואָס זאָגסט דו אַזוי דיין מאַן דערביי אַזאַ ראָלע שפּיעלען? וואָס האָט ער געטהאָן מיט דיר? זעה, ער האָט דיך אין דעם הויז פון זיין געליעבטער אריינגעבראַכט, ער האָט דיך געבראַכט, אַז דו זאָלסט בעטען לאַסקע, ברויט שנאָרען ביי זיין קעפּס-ווייב. האַלט דיך מיט דיינע קינדער אויף איהר חסד אויף. ער פערלאָזט דיך אויף גאַנצע געכט. דו הערסט דורך דער וואַנד זייער פליסטערן, זייערע קושען, זייער לאַסקע-רייד, מוזט דאָס זעהען מיט דיינע אויגען, מוזט דאָס הערען אַליין. גענומען דיך אַ יונג מעדעל, אַ בלום ביזט דו דאָך געוועזען. און וואָס האָט ער געמאַכט פון דיר? אויסגענאָגט דיך ווי מען נאָגט אויס אַ פייג און אַוועקגעוואָרפען. קוק דיך אין שפּיעגעל אריין, זעה, וואָס האָט ער געמאַכט פון דיר? יעדעס יאָהר מיט דיר אַ קינד געהאַט און איבערגעלאָזט דיך מיט דיינע ווערים אויף דער לאַסקע פון זיין געליעבטער. ווי אַ הינדין וואַרפט זי יעדען מאָרגען דאָס שטיקעל ברויט דיר צו און נעהמט דיר דערפאַר דעם מאַן אַוועק. אָהאָ, ווען איך וואָלט אַזאַ מאַן געהאַט, אָהאָ! איך וואָלט פון איהם נקמה גענומען, מיט די לעצטע קרעפטען, וואָס איז מיר נאָך אין די ביינער געבליבען, וואָלט איך נקמה גענומען פאַר דער בושה. איך וואָלט מיט מיינע פינגער, מיט מיינע נעגעל אין זיין האַלז זיך אריינגעריסען, איך וואָלט איהם מיט מיינע צייהן זיינע אָדערן אין האַלז אַדורכ-

געשטאָכען. דעם לעצטען טראָפּען בלוט, וואָס איז מיר אין מיינע לונגען געבליבען, אויף זיין פּנים אויסגעשפּיגען. אָט, ווען איך וואָלט אַזאַ מאַן געהאַט. עס דערהערט זיך דורך דער וואנד א לאכען. סטעפאן רייסט דאס קראנקע ווייב ביי דער האנד און שלעפּט זי מיט געוואלד צו דער וואנד צו. ער זוכט א שפּארע אין וואנד, געפינט נישט, קראצט מיט די נעגעל אין דער וואנד. הערסט, ווי זיי לאַכען? דאָס לאַכען זיי איבער דיר אַזוי, דאָס פערצעהלט ער איהר, ווי ער האָט דיך אָבגענאַרט, און וואָס ער האָט אויס דיר געמאַכט.

העלענאַ

רייסט זיך פון איהם.

ניין, דאָס לאַכען זיי אויס דיר אַזוי, דאָס פערצעהלט זי איהם, ווי דו ליעגסט ביי איהרע פיס, און זי טרעט אויף דיר, ווי אויף אַ וואָרעם.

סטעפאַן.

ניין, דאָס לאַכען זיי אויס דיר, ער פערצעהלט איהר, ווי ער וועט דיך מאָרגען יאָגען, אַז דו זאָלסט איהר די הענד קושען פאַר דאָס ברויט, וואָס זי גיט דיר, און איהר דאַנקען.

העלענאַ

היסטעריש.

דאָס לאַכען זיי אויס דיר.

סטעפאַן.

ניין, אויס דיר!

העלענאַ.

אויס דיר!

סטעפאַן.

אויס דיר, אויס דיר!

העלענאַ.

וואָס ווילסט דו פון מיר האָבען, יעזוס איינער? מען האָט דיך אַריינגעוואָרפען, ליעג. גיט זיך א ריס פון איהם, א בלאָז, לעשט אויס די לאָמפּ אויפ'ן אויווען. אין שטוב ווערט פינסטער.

ס ט ע פ אַ נ ס ש ט י ם.

כאַ, כאַ, כאַ! נו, זעהסט שוין, פאַני הינדין?! עס איז פינסטער אין שטוב. אַ לאַנגע ווײלע איז שטיל, מען הערט אַ קינד ווײנען. פון דרויסען הערען זיך יעצט די שטימען שאַרפער, רײצענ־דער, און אַ שטאַרקער האַרץ־געוויין. עס זעהט זיך אויס, די תפלה איז געקומען צו איהר לעצטער עקסטאַזע.

ש ט י מ ע ן פ ו ן ד ר ו י ס ע ן

בעטענדיג.

טאַטע אין הימעל, ערבאַרם זיך איבער אונז! זוהן, אויס־קויפער פון דער וועלט, ערבאַרם זיך איבער אונז! הייליגער גייסט, גאָט, ערבאַרם זיך איבער אונז! הייליגער דרײ אײנציגער, גאָט, ערבאַרם זיך איבער אונז!

ה ע ל ע נ אַ

וויעגט דאָס קינד אײן מיט דעם זעלבען טאָן פון די געזאַנגען.

שטיל דיך אײן, אַ, לאַ, אַ, לאַ, טאַטע אין הימעל, ער־באַרם דיך איבער אונז! אַ, לאַ, לאַ. שלאָפט אײן ביים וויעגען דאָס קינד. אַ לאַנגע ווײלע אַ שטילע פויזע. אַלע שלאָפען. אַ מאָדנע בע־לויכטונג פון דער לבנה דורכ'ן פענסטער.

אַ צ ו ו י י ט ק י נ ד

ווײנט פון בעט ארויס.

מאַמע, עס איז מיר קאַלט.

ה ע ל ע נ אַ.

שטיל זײ, יאַשעק, דער טאַטע וועט באַלד קומען מיט'ן באַ־טאַק צו געהען.

דאָס קינד ווײנט.

עס איז מיר קאַלט, מאַמע, דעק מיך אײן.

ה ע ל ע נ אַ.

שווײג, יאַשעק, שווײג, איך האָב דיך נישט מיט וואָס צו־צודעקען, דער טאַטע וועט באַלד אַרײנקומען.

ס ט ע פ אַ ן.

הע, שווײגט, רעמבראַנד'ס, שווײגט, וואָס וועקט איהר דעם טאַטען אויף? דער טאַטע שלאָפט מיט'ן קעפּס־ווײב.

הּעלענאַ.

נאָך דעם האָבען זיי אויף מיין קאָפּ אָנגעשיקט, צו אַלדי שוואַרצע יאָהר; דאָס ווייב לאָזט דעם מאַן נישט אַריין, שלעפּען זיי איהם דאָ אַהער.

סטעפאַן.

הייבט זיך אויף, נעמט ארויס פון טאַש אַ עלעקטריק לאַמטערענדיל, וועלכעס בעלויכט דאָס שטיבעל און געהט דערמיט צו די קינדער צו.

וואָס וויינסט דו, יונג, שווייג, שטיל דיך איין, אָט באַלד קומט דער טאַטע אַריין — ררר!

דאָס קינד ווערט פאַרשוויגען, בעהאַלט דעם קאָפּ אונטער דעם קישען—סטעפאַן לאַכט.

הּעלענא.

וואָס שרעקסט ער מיר די קינדער איבער? געה, לעג דיך אין דיין רוה אַריין.

דאָס קינד ווארפט איין אויג אויף איהם פון אונטער דעם קישען, האָט מורא צו קוקען, ברעכט מיט אַ שטאַרק געוויין ארויס.

סטעפאַן

צום קינד.

האָב נישט קיין מורא. וואָס? בין איך דען אַזוי שרעקליך? בין איך דען דער טאַטע דיינער, דער טייוועל דען, וואָס דו שרעקסט דיך אַזוי פאַר מיר? נאַ, ווילסט דאָס לעמפּיל? זעה, מיט אַ עפּוונג — ווערט עס ליכטיג, נאַ, שטיל דיך איין.

יאַש נעמהט דאָס לעמפּיל אין האַנד צריין. אין שטוב ווערט פינסטער, דאָס קינד וויינט.

סטעפאַ.

לאַכט.

דריק ביים קנאָפּ, דריק ביים קנאָפּ, עס וועט ווערען ליכטיג.

דאַס קינד

וויינט

איך ווייס נישט ווי!

סטעפאן

לאכט.

אָט אַזוי!

ער נעהמט דאָס מאשינדעל, עס ווערט ליכטיג. ער ווייזט דאָס דעם קינד, דאָס קינד נעהמט עס אין האנד און פרעהט זיך.

יאש

וועקט דעם צווייטען ברודער אויף, וואָס שלאָפט ביי איהם.

נאַ, זעה, וואָס איך האָב!

דער צווייטער

כאפט זיך פון שלאָף אויף, מיט פרייד.

אוי, אוי!

אמעדעל

פון א צווייט בעט.

ווייזט מיר אויך, אויך.

העלענא.

שלאָפט דאָך איין, וואָס וועקט ער מיר די קינדער אויף?

סטעפאן.

לאָזען זיי וואַך זיין. עס וועט פרעהליכער זיין.

העלענא.

זיי וועקען מיר דאָס קליינע אויף. אלאַ, לאַ...

סטעפאַן.

בייגט זיך איבער דעם וויעג.

וואָס וויעגסט עס דען איין? גיב איהם ליעבער די ברוסט אין מויל אַריין. דאָס קינד איז הונגעריג. צום קינד. ס'וואהר עס איז אַזוי.

העלענא.

וואָס וויל ער פון מיין קאָפּ? איך האָב קיין טראָפּען מילך אין די ברוסטען נישט, אַ הוץ אייטער און בלוט, וואָס האָט זיך דאָרט אונטער מיין הארץ דורך אַ גאַנצען טאָג אָנגעזאַמעלט—זאָל ער עס אין זיך איינזויגען.

סטעפאַן.

זיי דאָך נישט אַזוי בייז, ווייב, וואו האָסט דו דאָס האָלץ

גיב, איך וויל אייך אַ פייער מאַכען, מיכך איז דאָך אין שטוּב דאָ.

ה ע ל ע נ אַ.

קיין פינגערהוט נישט.

ס ט ע פ אַ ן.

איז נישט גוט, וועט טהע אויך מוזען גוט זיין. צום קינד. קליי־נער רעמבראַנד, וועסט דיך מוזען מיט טהע בעגנוגען לאָזען. צינד די לאָמפּען אָן.

ה ע ל ע נ אַ

געהט די לאָמפּ אַנצינדען.

וואָס האָבען זיי נאָך דעם אויף מיין קאָפּ אָנגעשיקט?

ס ט ע פ אַ ן.

הער אויף צו שרייען, ווייב. צום קינד. ליכטיגער, יונג, דריק אויפ'ן קנאָפּ, לאָז ליכטיג זיין. ער געהט צו די קיך, זוכט עפּעס דאָרט, לעגט אַ פייער אונטער. שוויי, שוויי, קליינער ראַפּאַעל, עס וועט באַלד טהע פאַרטיג זיין.

ה ע ל ע נ אַ

צינדט אָן די לאָמפּ.

וואָס האָט ער טאָג געמאַכט? די קינדער וועלען עסען וועלען.

ס ט ע פ אַ ן.

שאַדט נישט. איך האָב עפּעס אין מיין קעשענע אָנגע־גרייט... ווען איך פאָהר צו מיין ווייבעל אַהיים, דאַכט זיך מיר אַלץ, אַז איך האָב קינדער אין דער היים, וואָס וואַר־טען אויף מיין קומען. קויף איך זיי מתנות מיט, ווען אַ העמדיל, ווען אַ טראָמפּייטיל, און בייגל אַ סך, האָניג־קיכעליך, מיט וואורשטעליך אויף צוויי איילען לאַנג, טי־כעליך און שיכעליך... פאַר יעדען געוועלביל שטעל איך זיך אָב, אין וואו איך זעה אַ שפּיעל־וואַרג, קויף איך עס מיט. איך האָב מיר צוויי גרויסע טאַשענס געמאַכט. אַז איך וועל אַהיים קומען, וועלען מיך די קינדער אַרומרינג־לען, די יונגען מיט די מיידען און פון מיינע טאַשען צי־

(דער בוגד פון די שוואַכע 3.)

העז אָהן אַנ'עק. געהט אוועק פון פייער נעהנטער צו די קינדער און רופט צו זיי. אַהער דאָ, יונגען, זוכט אין מיינע קעשענעס, איהר וועט דאָרט עפּעס געפינען.

די קינדער קוקען מיט בלישטשענדע אויגען פון די בעטליך ארויס אויף איהם, קוקען מיט שרעק און נישט-צוטרויען.

ס ט ע פ א ן.

קומט אַהער, קומט אַהער, איך בין דער דזשאַד, וואָס קומט און ברענגט אין כריסטוס-נאַכט מתנות פאַר די קינדער. ער ציהט זיך דעם הוט איבער די אויערן, צולאָזט זיך די באָרד. אָה, שווער איז מיין זאַק, פול מיט מתנות אָנגעפּאַקט. אָה, קומט אַהער, לעדיגט די טאַשען אויס, איך האָב קיין כח נישט צו שלעפּען מעהר.

י א ש

קוקט אויף איהם מיט שרעק און חשק.

אין וואַלד וועסט דו נישט מיטשלעפּען?

ס ט ע פ א ן.

ניין, ניין, געוויס נישט. איך בין דאָך דער טאַטע אייערער, וואָס בין געקומען פון וועג אַהיים צו געהען. דערקענט איהר מיך דען נישט? קום דאָך נור אַהער, שטעק נור דאָס הענדטיל אין קעשענע אַריין.

דער קליינער יאַש קריכט אַראָב פון בעט, בעהט מיט מורא צו, שטעקט אויף דאָס הענדטיל אין סטעפאַנ'ס טאָרבע אַריין, וואָס ער בעהאַלט אונטער דעם רעק. דאָס קינד זוכט לאַנג, שלעפּט אַרויס אַ שניריל בייגעליך.

י א ש

מיט פרייד.

זעהסט, וואָס איך האָב! אָך, אָך, זעהסט, וואָס איך האָב!...

ס ט ע פ א ן.

אָ, האָסט דו געפּאַקט! אַהאָ, אַהאָ, דו יונגאַטש איינער! ער רופט צו די קינדער. קומט אַהער, קומט אַהער, ער וועט אייך באַלד גאָרנישט איבערלאָזען.

די קינדער שפּרינגען ארויס פון די בעטליך פון פערשיעדענע ווינקעליך, רינגלען איהם אַרום מיט פרייד. יעדעס איינע וויל צוערשט דאָס הענדטיל אין טאָרבע אריינשטעקען סטעפאַן שפּיעלט זיך מיט זיי, פרעהט זיך און לאַכט.

סטעפאַן.

אָ, גישט! יעדעס צו איינס.

אַ מעדיל שטעקט אריין דאָס הענדטיל.

וואָס האָסט דו געפאַקט? אָה, אַ טיכעל ארויס, אָט אַזוי! ער טהוט איהר דאָס טיכעל אויפ׳ן קאָפּ אָן. און דו אַ ליאַלקעלע אַ קליינס. אַ, דו, אַהאָ! וואורשטליך צוויי...

די קינדער פרעהען זיך מיט די זאכען, לאכען, שטופּען אלע מיט אמאָל די הענדטלעך אין די טאָרבע, כאַפּען אויס פערשיעדענע עסענוואַרג, פּאָמעראַנצען, עפּעל, שפּיעלווארג, טהוען זיך אָהן די זאכען, לויפען מיט פרייד צו דער מוטער צהין.

— אַך, אַך, קוקט די שפּיגעליך אָהן!
— נאַ, נאַ, פערזוך דאָס לעקעכיל מיינס!
— אוי, עס איז אַזוי זיס!
— גיב מיר אויך צו פערזוכען!
— און אך האָב צוויי, איך האָב צוויי!

לויפען צו סטעפאַנ׳ען אהין.

נאָך איינס, פעטעריל, נאָך אַ קליינס!

סטעפאַן

ער קוקט אויף העלענע׳ן, ברומט.

נו־ו־ו, יעצט קום דו אהער, דו אַלטעס ווייב, שטעק אויך די האַנד אין מיין טאָרבע אַריין. עס איז פאַר דיר אויך עטוואָס אָנגעגרייט. העלענא הערט איהם נישט. סטעפאן שפּיעלט די ראָלע פון אמאַן. וואָס לאָזט דו דיך בעטען אַזוי לאַנג? אַהאַ, איך ווייס וואָס דו מיינסט! ווילסט, אַז איך זאָל צו דיר קומען אַהין צו געהען. ניין, ניין, דאָס גצהט נישט, מיין ווייב. דער מאַן איז געקומען אַהיים, דאַרפסט דו איהם קומען אַקעגען צו געהען. נו, קום אַהער, דו אַלטעס ווייב.

העלענאַ.

וואָס מאַכסט דו דיך צום נאַר? איך האָב נאָך קיין בראַנפען נישט געטרונקען, אַז איך זאָל שיכור זיין.

סטעפאַן.

וואָס ביזט דו בייז, דו אַלטעס ווייב? לעג אוועק דיין כעס זעהסט נישט, איך בין דאָך דיין מאַן, וואָס איז געקומען

אַהיים. דערקענסט מיך נישט? לעג דאָך די שטותים אַוועק, דו נאַרישעס ווייב! ער רופט צו די קינדער. יונגען! ברענגט דאָך די מאַמען צום טאַטען אַהער. לאָז זי אויך נעהמען פון זאַק...

די קינדער רינגלען ארום די מוטער, ציהען די מוטער ביים שארף און שלעפען זי אהין.

ד י ק י נ ד ע ר.

קום, מאַמע, אַהין, ציה אויך פון זאַק אַרויס.

ס ט ע פ אַ ן.

שטאַרקער, יונגען! שלעפט'ס מיט געוואַלד, אָט אַזוי! בעהענטער!

די קינדער שטופען די מוטער, סטעפאן עפענט אויף דעם זאק.

ס ט ע פ אַ ן.

אָט אַזוי! שטעק אַריין די האַנד, וועסט זעהען, וואָס איך האָב פאַר דיר אָנגעגרייט.

ה ע ל ע נ אַ

האלב אין שפאָט, האלב אין ערנסט.

אַוועק דאָך פון מיר, דאָס קינד וויינט...

ד י ק י נ ד ע ר

מיט געלעכטער.

צום טאַטען קום, צום טאַטען געה, אָט אַזוי.

ס ט ע פ אַ ן.

נאַריש ווייב, לאָז דיך נישט אַזוי בעטען. ער שלעפט ארויס פון טאש א זיידען טוך און בעדעקט איהר קאפ. נאַ, און דאָס האָב איך דיר געבראַכט. ער שלעפט איהר האנד מיט געוואלד אין טאש אריין. אָט אַזוי.

ה ע ל ע נ אַ

מיט שרעק.

וואָס איז דאָס? וויל עס אוועקווארפען.

ס ט ע פ אַ ן.

דאָס איז פאַר דיר, מיין ווייבעל, פאַר דיר האָב איך עס אָנגעגרייט. איך האָב אָפּגעשפּאָרט אַ גראָשען צו אַ גראָשען און פאַר מיין ווייבעל געקויפט. פינף יאָהר האָב איך עס

געטראָגען אויף מיין האַרץ און געוואַרט אויף דער מינוט, אַז איך וועל אַהיים קומען און מיין ווייבעל עס אָנטהאָן. *ער טהוט עס איהר אָהן אויפ'ן האַלז.* אָט אַזוי! ווי שעהן דו ביסט אין דעם! *ער נעמט זי פלוצלונג אַרום מיט דער איינע האַנד און קוקט איהר אין די אויגען אַריין.* וואָס האָבען זיי געמאַכט אויס דיר? דו ביסט געווען אַליין, דורך די גאַנצע צייט אַליין, און קיינער האָט נישט געזעהען דיין פיין. ביסט הונדערט מאָל אין טאָג פאַרשעמט געוואָרען און קיינער האָט זיך נישט אָנגענומען פאַר דיין שאַנד. זיי האָבען דיך געטרעטען מיט די פיס. אָה, וואָס האָבען זיי אויס דיר געמאַכט? אַ בלום ביסט דו געווען, אַ רויז אַ שענע. דיינע באַקען האָבען געבליהט, דיינע האָר. אַך, און וואָס האָבען זיי אויס דיר געמאַכט? ביסט מיט די קינדער געווען אַליין, האָסט זיי געקאָרמעט מיט דיין בלוט. האָסט געזעהן, ווי מען פאַרשעמט דיך, ווי מען פייניגט דיך, און דו האָסט רוהיג דיין קרייץ געטראָגען. האָסט פאַר קיינעם קיין וואָרט נישט געהאַט צו זאָגען. אָה, וואָס האָבען זיי געמאַכט אויס דיר!

ה ע ל ע נ אַ

קוקט אָן ווי משוגע.

וואָס רעדסט דו צו מיר אַזעלכע רייד? *ברעכט אויס אין טרעה־רען.*

ס ט ע פ אַ ן

בויגט איהר קאָפ צו זיין ברוסט.

אַזוי, לעג דיין קאָפ אויף מיין ברוסט, וויין, וויין, וויין. איך וועל דיך נישט פערלאָזען, איך וועל מיט דיר זיין. איך וועל מיך פאַר דיר אָננעהמען. יאָ, יאָ, איך וועל מיך פאַר דיר אָננעהמען. זאָלען זיי קומען, איך שטעה פאַר דיר. איך האָב געבענקט נאָך אַהיים, נאָך אַ ווייב, קינדער, פאַר וועמען איך זאָל אַרבייטען, די פויערן אין פאַבריק טרייבען. איך האָב, איך האָב דיך און וועל דיך מיטנעהמען מיט מיר אין פאַבריק אַריין. דיך מיט דיינע קינדער. איך וועל זיי האַלטען ביי מיר, און וועל אַרבייטען פאַר זיי, אַ טאַטע

זיי זיין. דיך וועל איך ליעב האָבען. וועסט זעהען, ווי אונטער מיין האַנד וועלען דיינע בעקליך ווידער אָנהייבען צו בליהען. דער שטערען וועט ווערען אויסגעגלייכט, דיינע גליעדער, די ברוסט וועט זיך הויבען. דו ביסט דאָך נאָך גאָר אַ יונג ווייבעל, אַ שען ווייבעל. אָה, דאָס האָבען זיי דיך אַזוי מיאוס געמאַכט, אַזוי דיך פערשעמט!... אָה, איך וועל דיך האַלטען ווי אַ קרוין! דו וועסט זיין מיין היים, מיין ווייב, מיינע קינדער. איך וועל אַהיים קומען פון מיין אַרבייט, איך וועל האָבען מיין ווינקעל, מיין אָרט—גאָט, ווי גליקליך איך וועל זיין!

הַעלענאַ

ברעכט ארויס אין געוויין.

יעזוס כריסטוס! וואָס רעדסט דו? איך וועל משוגע ווערען, הער אויף, הער אויף!

סטעפאַן.

ניין, דאָס רעד איך צו דיר, דיין מאַן. עס איז דאָך פריה־לינג היינט. זעה, איך בין געקומען אַהיים, איך האָב דיר אַקאַציען־בוימעליך געבראַכט! מיר וועלען זיי אין אונזער גאָרטען פערפלאַנצען. דער פריהלינג איז היינט. אַך, איך האָב אורלויב גענומען פון מיינע הערען, איך בין אַהיים געקומען, צו מיין שען ווייבעל, צו מיינע קינדער אַהיים געקומען...

העלענאַ.

גאָט, פאַר וואָס פייניגסט דו מיך אַזוי אַ גאַנצע נאַכט, וואָס לאַכסט דו אויס מיר אַזוי?...

סטעפאַן.

זאָג, אַז דו בעשטעהסט. איך וואַרט אויף דעם צעהן יאָהר, פופצעהן יאָהר, מיין גאַנץ לעבען, איך זאָל וועמען מתנות ברענגען, הערען קינדער־פרייד אַרום מיר, מיין ווינקעל זאָל ליכטיג זיין, קינדער לאַכען. קום, איך וועל גליקליך זיין, איך וועל דיך היילען פון דיינע וואונדען. איך בין דאָך דיין מאַן, דו האָסט דאָך געוואַרט אויף מיר דיין גאַנ־צעס לעבען, האָסט דאָך אַרויסגעקוקט נאָך מיר דורך די

לעבער פון דיין פינסטערער נאַכט, פון דיינע צרות. נו, בין איך געקומען צו דיר, גיב די האַנד.

ה ע ל ע נ אַ

נאָכגעבענדיג.

וואָס טהוסט דו מיט מיר? וואָס ווילסט דו פון מיר?

ס ט ע פ אַ ן.

גיב די האַנד—דו ביסט די הינדין, איך דער הונד,ביידע זענען מיר אין הונדען־גרוב אַריינגעוואָרפען געוואָרען. גיב די האַנד, די הינט שליסען אַ בונד היינט, איבאיינעם געהען מיר. וואַרף אַראָפּ פון דיר די קייט, אָט אַזוי! גלייך אויס דעם רוקען. שטייף שטעק אויס דיין ברוסט, אָט אַזוי! קום, מיר זענען אַ פּאָר היינט. די האַנד גיב, קום, אין הונ־דען־גרוב זאָל היינט פרעהליך זיין. הע, חברה, דעם טיש גרייט! *ער רוקט אפיר דעם טיש, נעמט ארויס פון טאש די איבער־געבליבענע זאכען און לעגט זיי אויפ׳ן טיש אראָב.* ענדליך בין איך אַהיים געקומען. אַרויס די זאַכען פון מיינע קעשענעס! גענוג זיי אַרומגעטראָגען איבער אַזוי פיעל יאָהרען—נישט געהאַט וועמען צו פערטהיילען. ענדליך האָב איך מיין ווייב און קינד געפונען, וועמען די זאַכען צו פערטהיילען. *וואַרפט אַרויס פון די קעשענעס פערשיעדענע שפּילוואַרג, צעטהיילט עס די קינדער, טהוט זיי אָהן די זאכען, לעגט אויס דאָס עסענוואַרג אויפ׳ן טיש, דערונטער אויך א פלעשיל קאָניאַק.* אַזוי, פרעהליך זאָל היינט אין הונדען־גרוב זיין. *ער האַקט אויף דאָס פענסטער, עס גרויעט זיך דער מאָרגען.* אַזוי, לאָז דער פריהלינג אויך אַריין אין בעשיינען אונזער גרוב. *ער גיסט אָן א גלעזיל קאָניאַק און גיט׳ס העלענע׳ן.* נאַ, טרינק, עס וועט היינט א הונדען־חתונה דאָ זיין.

ה ע ל ע נ אַ

האַלב־שיכור, כאַפּט דאָס גלאָז קאָניאַק.

יאָ, יאָ, לאָזען מיר אויך שפּיעלען מאַן און ווייב. *זי ווייזט אויף דער וואַנד.* זיי מעגען? גיב אַהער. *זי רייסט אַרויס דאָס פלעשיל קאָניאַק און טרינקט.*

ס ט ע פ אַ ן.

אָט אַזוי! דעם רוקען גלייך אויס. אָך, ביסט דו שען! כאַפּט אוועק פון איהר דאָס פּלעשיל. ביין, ביין!

ה ע ל ע נ אַ

שרייט.

נאָך גיב אַהער! בין צו דעם לעצטען טראָפּען!

ס ט ע פ אַ ן.

נישט מיטאַמאָל, ווייב. הע, יאַש, גיב דער מאַמען צו פערבייסען. ער שניידט אָרום קאָלבאַס, קיכעליך, צוטהיילט עס די קינדער. גיט זיי שנאַפּס. נאַ, טרינקט, לאָזען זיי אויך אויף אונזער התונה זיין.

ה ע ל ע נ אַ

שוין שיכּור, מיט היץ.

נאָך גיב, מיין מאַן! יאָ, יאָ, דו ביסט מיין מאַן. זי הענגט זיך אָהן סטעפאַנען אָן. דו ביסט געקומען צו מיר צוריק צוגעהן. האלב אין טרעהרען. זיי האָבען דיר פון מיר געהאַט אַוועקגענומען, זיי האָבען מיך געפּייניגט, זיי האָבען מיך געשלאָגען. דו ביסט מיין מאַן, איך בין נאָך שען. וועסט זעהן, ווי איך וועל טאַנצען פאַר דיר, איך וועל מיך קליידען פאַר דיר. געדענקסט, מיין מאַן, ווען דו האָסט מיך געמאָלט? איך בין געשטאַנען נאַקעט פאַר דיר און איך האָב געטאַנצט פאַר דיר. זי געהט אין מיט'ן שטוב און טאַנצט. אָט, אַזוי האָב איך געטאַנצט פאַר דיר, אָט אַזוי. לויפט פּלוצלונג צו צו סטעפאַנען, געהמט איהם אַרום. אָה, מיין מאַן! זיי האָבען דיך פאַרשעמט, זיי האָבען דיך פון שטוב אַרויסגעיאָגט, זיי האָבען דיך אין קעלער אַראָבגעוואָרפען דאָ אריין צו מיר, אין מיין אָרימקייט אַריין. זי האַלזט איהם, קושט איהם, גלעט איהם די באָרד, דאָס פּנים. זיי האָבען דיך געשלאָגען, די האַנד דיר אָבגעהאַקט, יאָ, מיין האַנד. זי קושט איהם דעם לעדיגען אַרבעל. אָה, זיי האָבען דיך!... ענדיגט נישט דעם זאַץ, פאַלט אויף זיין ברוסט און וויינט ביטערליך.

ס ט ע פ אַ ן

בערוהיגט זי, קושט זי אויפ'ן קאָפּ, אויף די באַקען.

שווייג, שווייג, אָרים, אָרים ווייב. מיין מאַמע! קוקט זי אָן מיט ליעבע. מיין מאַמעס פּנים האָסט דו דאָך, און ווי מיין מאַמע רעדסט דו צו מיר. ווער האָט מיך דען אין מיין לע-בען אַזוי געטרייסט? דריקט אונטער די טרעהרען פון זיינע אויגען אויף איהר ברוסט. בעהאַלט דאָס פּנים אין איהר און שטעהט אַ ווײלע, דערזעהט דעם טאָג וואָס גרויעט. אָבער זעה, דער טאָג גרויעט, עס איז שוין אויף אונז אויך צייט. קום, מיין קע-ניגען, איך וועל דיך אויף מיין טראָהן זעצען און דיך אין מיין שלאָס פיהרען. צו די קינדער. חברה, מאַכט אייך גרייט, מיר געהען אַהיים!

ד י ק י נ ד ע ר

האַלבליך שיכור פון וויין, שפּריגנען אויף מיט פרייד.

קום, מאַמע, קום.

ס ט ע פ אַ ן.

די טראָמפּייטען געהמט'ס, די טראָמפּייטען. ער הענגט זיי אָן די טראָמפּייטליך, גיט זיי אין דער האַנד אַריין, איינס פאַראויס מיט בלאַכען און וואַלגערהאָלץ, שטעלט זיי אויס צום גאַנג. אַזוי, מיט מוזיק, פיהרען מיר די מאַמען אַהיים. צו העלענען. קום, מיין קעניגין, אויף מיין טראָהן אַרויף. ער נעמט אַרויס דאָס קינד פון וויעג און גיט'ס איבער העלענען. אַליין בויגט ער זיך אַראָב און זעצט העלענען אויף דער פּלייצע פון זיין אָבגעהאַקטער האַנד אַרויף. אָט אַזוי, יונגען, אין די טראָמפּייטען בלאָזט, אין די פּויקען קלאַפּט! הוראַ, הוראַ, די קעניגין געהט!

די קינדער הויבען אָן צו בלאָזען אין די טראָמפּייטליך, קלאַפּען אין די פּויקען, דאָס קינד מיט די בלאַכען אין די הענד פאַראויס און געהען אַרויס. אַ הערליכער פריהלינגס-פריהמאָרגען שיינט זיי אַנטקעגען.

פ אָ ר ה אַ נ ג.

דריטער אַקט

נאכט. אין מארק. ביים פלומפ ברענט א פייעריל. אויף דער באנק נעבען ליעגט דער אָרימאַן און שלאָפט. די אלטע פראָסטיטוטקע ביים פייעריל ווארימט זיך. פון דערווייטענס א געהויל פון היגד. שאָטענס טראָגען זיך ארום.

עס קומט פון דער נאכט ארויס

ד ע ר ש י כּ ו ר.

גוטען אָוועגד, פּאַני פּראָסטיטוטקע. הערט זיך איין. וואָס בּי־לען די הינד היינט אַזוי?

ד י פּ ר אָ ס ט י ט ו ט ק ע.

זיי מוזען וואָס זעהען, ווען זיי הוילען אַזוי.

ד ע ר ש י כּ ו ר.

דיין שוואַרצע נשמה, אָדער אפשר האַלטען זיי דיך פאַר'ן טייוועל, דעריבּער לויפען זיי אַזוי אויף די יאַטקע-קלעצער אַרום. עס איז קיין וואונדער, זיי האָבּען זיך פאַרוואָס צו שרעקען.

ד ע ר אָ ר י מ אַ ן

פון שלאָף.

כי־כי־כי — כאַ־כאַ־כאַ!

ד י פּ ר אָ ס ט י ט ו ט ק ע.

אַ שיכּור אָדער פּראָסטיטוטקע איז אַלץ איינס. מיר זענען אַלע נישט ריין פון זינד.

ד ע ר אָ ר י מ אַ ן

פון שלאָף.

מיך נעהמט נור נישט אין שותּפות אַריין. שלאָפט ווייטער.

ד ע ר ש י כּ ו ר.

איהם לאָז צורוה. ער זינגט זיך אַ גאַנצען טאָג די הייליגע קירכען־ליעדער און — דורך דעם איז ער אויך אַ הייליגער.

ד ע ר אָ ר י מ אַ ן.

אָרימקייט איז קיין שאַנד.

ד ע ר ש י כּ ו ר.

לאָז גוּמאָך. צו דער פּראָסטיטוטקע. וואָס זעהען די הינד אַזעל־כעס בּיינאַכט?

די פראָסטיטוטקע

מען זאָגט, אין ערשטען מאַי-געבעט געהט די הייליגע מאַ־דאָנע, די באַשיצערין פון אונזער קירכע, אין מאַרק אַרום און נעהמט אַלע פערבלאָנדזשעטע נשמות אויף.

דער שיכור.

און ווי קומען די הינט דערצו?

די פראָסטיטוטקע.

דאָס זענען דאָך מענשען בעלאָדענע מיט זינד, אָהן הייליגע סאַקראַמענט געשטאָרבען, אויף יענער זייט פלויט בעגראָבען — וואַלגערן זיי זיך ביינאַכט אין מאַרק אַרום אין געשטאַלט פון הינט. איבער די יאַטקע־קלעצער לויפען זיי אַרום. דער שטן האַלט זיך דאָרט אויף—ביז עס קומט דער ערשטער מאַי—און עס ערהויבט זיך דאָס געבעט, געהט די הייליגע מאַדאָנע דורך דעם מאַרק אַרום. עס בעהעפטען זיך צו איהר קלייד די פערשאָלטענע נשמות און זי נעהמט זיי מיט אין הימעל אריין. (א מינוט פויזע.

דער אָרימאַן

דרעהט זיך אום פון שלאָף.

אויף דעם גנב ברענט דאָס היטעל—שוואַרץ מוז דאָרט ביי איהר אויף דער נשמה זיין.

דער שיכור.

אַ שרעק אַריינצוקוקען. וועסט אויך אַמאָל געהערען... צווישען זיי...

די פראָסטיטוטקע.

האָב איך גישט קיין מורא דערפאַר. די ערבאַרמונג פון גאָט איז גרויס, וועט זי צו מיר אויך דערגרייכען. אויך איהר אַלע וועט אויך אַמאָל זיין צווישען די הינט. ווער עס האַלט זיך אין דער גאַס אויף, דער קומט אין דער גאַס צוריק.

דער אָרימאַן.

די גאַס איז די היים פאַר'ן אָרימאַן. און אָרימקייט איז קיין זינד. (ציהט זיך אויס און שלאָפט.

פויזע.

און דער טונקעלער נאכט ארויס

דער נאַר

ער איז אַ הויכער מאַנספּערשוין מיט אַ נאריש, גוט געזיכט, אָנגעטהאָן אין אַ הויט פון אַ זעלנער מיט אַ קינדערשען, הילצערנעם שווערד ארומגעבונדען. שמייכעלט גוט.

דער שיכור.

אַך, גוטען אָוועגד, נאַפּאָלעאָן. ער גיט איהם אָב „פּאַד קאַזיראָק“.

פון וואַנען קומט מען?

דער נאַר

שמייכעלט.

פון דער טערקיי, דעם טערק פערטריבען.

דער שיכור.

און דאָס מיליטער?

דער נאַר.

אויף דער ווייכסעל געלאָזט.

דער שיכור.

און ווען טרייבסט דו דעם רוס פון דאַנען?

דער נאַר.

איך האָב שוין דעם בעפעהל געגעבען.

דער שיכור.

געהט עס לויז?

דער נאַר.

איך וועל נור ציהען דעם שווערד פון שייד.

דער שיכור.

דעם שווערד?

דער נאַר.

נאַפּאָלעאָן האָט איהם מיר איבערגעגעבען.

די פּראָסטיטוטקע.

לאָז איהם אָב. יעדער איינער האָט זיך זיין משוגעת. צום נאר. עס איז דיר קאַלט, קום צום פייער. עס וואַלגערט זיך אַ גאַנצע נאַכט אין די לעכער אַרום.

דער נאַר.

שמייכעלט.

מיינע זעלנער האָב איך איינקוואַרטירט און אַליין האָב איך נישט וואו צו נעכטיגען.

די פּראָסטיטוטקע.

אַ נאַר, און ווייסט דאָך, וואָס ער רעדט. *גיהט איהם ברויט.* ווילסט עסען?

דער נאַר.

מען ברענגט מיר מיין מיטאָג פון קייזערליכען טיש אַראָב.

דער אָרימאַן

כאַפּט זיך אויף.

נאָך דעם נאַר האָט איהר אַהער געבראַכט. דעם גאַנצען מאַרק האָט דאָס פאַר זיין משוגעת און עס קומט אַהער, וואו מענשען זיינען. *נעהמט דעם שטעקען, וואָס ליעגט ביי איהם, און וויל איהם אַוועקטרייבען.*

די פּראָסטיטוטקע

שטעלט זיך פאַר איהם איין.

לאָז איהם אָב. משוגע כאָטש עס איז, וויל עס דאָך צווישען מענשען זיין. זיינס ציהט צו ס'זייניגע.

דער אָרימאַן.

לאָז עס אויפ'ן גוטען אָרט געהען, צווישען קברים זייך משוגעת אויסשרייען, נישט עס קומט מענשען שטערען פון זייער רוה. די גאַס איז די היים פאַר'ן אָרימאַן, און איך וויל נישט מיט משוגעים אין איינעם הויזען: אַלעס, וואָס די מענשען וואַרפען פון די שטובען אַרויס, טרייבט זיך אין דער גאַס אַרום. *ער יאָגט דעם נאַר אָב און לעגט זיך צוריק אַוועק.*

דער שיכור

וויל זיך וואַרפען אויף איהם.

וואָס איז ער פאַר אַ מורינו דאָ?—די גאַס געהערט צו אַלעמען. זאָל ער זיך אין שטאָדט־הויז לעגען, אין בורמיסטערס בעט אַריין, ווען ער וויל רוה האָבען.

די פּראָסטיטוטקע.

שווייג, ער האָט חזקה אויף דעם אָרט.

דער שיכּור.

וואָס פאַר אַ חזקה! ביסט דו ערשט אַ נעכטיגע דאָ? ווי לאַנג וואוינסט דו שוין אין דער גאַס?

די פּראָסטיטוטקע.

מיין לעבען לאַנג. מיין מוטער האָט דאָך מיך אין גאַס געבוירען, דאָרט הינטער יענעם פּלויט ביי דער קירכע. זי פלעגט מיר שטענדיג ווייזען דאָס אָרט. איך האָב קיינ־מאָל קיין אַנדער היים נישט געהאַט, נור די גאַס. ביי טאָג געהער זי צו אַלעמען. ווען די מענשען עפענען זייערע קראָמען אויף, די פויערים קומען מיט די וועגען צופאָהרען, אין דער האַנדעל פאַנגט אָן, פיהל איך זיך פרעמד אין איהר, בעהאַלט איך זיך אויפ'ן פעלד, ביים בית־עולם. נאָר אַז עס קומט די נאַכט, די מענשען בעהאַלטען זיך אין זייערע לעכער אַריין, דענסטמאָל איז די גאַס מיין. דעם מאַרק, יעדעס לאָך און יעדען ווינקעל קען איך; עס איז מיין שטוב.

דער שיכּור.

האָסט גוט געזאָגט. האָב איך דאָך אין יענעם הויז אַ שטוב, אַ בעט מיט אַ ווייב. ביי טאָג אַרבייט איך דאָרט, זיץ איך ביי מיין שטיוועל און קלאַפּ די שטיפטען אין פּאָדעשווע אַריין, און איך איבערטראָג מיט געדולד מיין ווייבס קללות און געשרייען. נאָר קומט די נאַכט, איך קען נישט מעהר איהר געשריי אויסשטעהן. די שטוב ווערט מיר ענג און עס ציהט מיך אין גאַס אַריין.

די פּראָסטיטוטקע.

דאָס איז די קללה פון דער גאַס, וואָס רוהט אויף דיר, ווי אויף די וואָיעדע הינד. אַלע זענען מיר פערשאָלטען און קומען דאָ אָב אונזערע זינד. און מיר וועלען נישט ווערען פריהער אויסגעלעזט, ביז די הייליגע מוטער וועט

זיך נישט ווייזען און ווערסט דיך אָנכאַפּען אָן איהר קלייד
און דיין נשמה וועט ווערען בעפרייט.

דער אָרימאַן

לאַכט פון שלאָף.

כי־כי כי־כי!—כאַ־כאַ־כאַ!

דער שיכור

ווערט טרויעריג, זיצט, דעם קאָפּ אראָפּגעבויגען:

בייטאָג איז עס גאָרנישט, בין איך מיט אַלעמען גלייך,
אַרבייט איך, ווי אַלע מענשען, נור קוים קומט די נאַכט...

די פּראָסטיטוטקע.

דאָס איז די קללה פון דער גאַס. זאָרג נישט, גאָט וועט
זיך איבער אונז אַלע מרחם זיין. זיין חסד איז גרויס.

פון דערווייטענס הערט זיך אַ ברומען פון אַ קינד, ווי אַ הונד וואָלט בעוואָיעט.

דער שיכור.

וואָס איז דאָס?

די פּראָסטיטוטקע.

עס איז מאַנקע'ס אַ נעהרליך קינד, וואָס וואַלגערט זיך אַרום
אין גאַס. עס וויל צום פייער צוגעהן.

דער שיכור.

רוף עס אַהער.

די פּראָסטיטוטקע.

שווייג. ער וועט עס אָוועקטרייבען. זיי גלויבען, עס איז
פון טייוועל געבוירען געוואָרען.

דער שיכור.

וואָס איז ער פאַר אַ צרה דאָ? מיר זענען אַלע דעם טיי־
וועל'ס קינדער. ער רופט עס צו, ווי מען רופט אַ הינד. „פּאָדו־טאַ",
קום אַהער.

עס שלעפּט זיך צו אַ שטום קינד, שרעקליך צובבעריסען, עס ברומט ווי אַ חיה'לע,
עס ציטערט פאַר קעלט.

די פּראָסטיטוטקע

נעהמט עס איין.

עס ליגעט אַ גאַנצע נאַכט הינטער דער מוטער'ס שוועל. די
מוטער האָט מורא פאַר'ן מאַן. טראָגט עס אין געהיים אַ 50

שטיק ברויט אַרויס, ווען קיינער זעהט נישט. אזוי וואַלגערט עס זיך ווי אַ ווערימעל אין דער גאַס אַרום–מענשענ׳ס פלייש און בלוט.

דער שיכור.

לאָז עס צום פייער צו — אַזוי. *ער רוקט דאָס ממזר׳ל צום פייער.* גיב איהם אַ שטיק ברויט. איך וועל זעהען, ווער דאָס וועט שלעכטס טהאָן!

דער אָרימאַן

וועקט זיך.

ניין! דאָס איז מיר שוין צו־פיעל. דעם אַליין אהער געבראַכט. דו ווייסט דאָך, אַז דער טייוועל שטעקט דערין. *וויל עס אַוועקיאָגען.*

די פּראָסטיטוטקע

בעהאַלט עס אין איהר טוך.

האָב רחמנות דערויף,

דער אָרימאַן.

דו ביסט דעם טייוועל׳ס ווייב, דעריבער האָסט דו רחמנות אויף דעם טייוועל׳ס קינד. *וויל עס אַוועקיאָגען.*

דער שיכור

רייסט איהם דעם שטעקען אַרויס.

מיר זיינען אַלע דעם טייוועל׳ס קינדער. דו האָסט נישט מעהר אויף דיין לייב, ווי ער.

דער אָרימאַן.

הויבט זיך נישט אָן! איך בין אַ קריסט און גלויב אין גאָט. און האָב איך נישט קיין הייב, שלאָף איך אין דער גאַס. יעדער הונד געפינט זיין נאָרע, אָבער מיט דעם טייוועל צוזאַמען זיין וויל איך נישט. און שכנות מיט אַ פראָסטיטוטקע שטעהט מיר נישט אָן, און קיין שיכור איז מיין חבר נישט. *ער נעהמט זיך צוזאַמען זיינע זאַכען.* וואָס לויפט איהר מיר נאָך? די גאַנצע גאַס איז פאַרן טייוועל דאָ, און געהען נאָר דעם מענשען נאָך. *וויל אַבגעהען.*

די פראָסטיטוטקע

פרובט אים איינצוהאלטען.

פערלאָז אונז נישט. לאָז עס זיך אָנוואַרימען, געהט עס אַוועק.

דער אָרימאַן.

איז מיר ניט קיין כבוד מיט אַזעלכע לייט צוזאַמען צו זיין.

אַב.

דער שיכור

וואָס האַלטסט דו איהם אָב? זאָל ער לויפען, ווען עס שטעהט איהם נישט מיט אונז אָן.

די פראָסטיטוטקע.

וואָס, מיט דיר צו בלייבען איז אַ כבוד? ער איז דאָך אַן אָרענטליכער מענש.

דער שיכור.

אָך, אויף דער עלטער ווערסט דו פרום.

די פראָסטיטוטקע.

איך האָב שטענדיג געוואָלט אין אַ בכבוד׳ער געזעלשאַפט זיין.

אַז דער אָרימאַן געהט אַב, הויבען זיך אָן אַרויסצושלייכען פון דער נאכט פערשיידענע ברואים, האלב נאַקעטע. דער נאַר קומט אויך אַהער. עס פערוואַלגערט זיך אויך אַ הונד.

די פראָסטיטוטקע

קוקט זיך מיט שרעק אום.

עס נעהמט דאָך איינעם אָן אימה אָן מיט אַזוי פיעל קראַנקע צוזאַמען צו זיין. עס איז דאָך קיינער נישט דאָ, ווער עס זאָל ביים גלייכען שכל זיין, ווער עס זאָל אַ רוהיגע געוויסען האָבען. דער אָרימאַן איז אויך אַוועק.

דער שיכור.

מיט שרעק.

און די הינד זיינען אויך צום פייער געקומען.

די פּראָסטיטוטקע.

עס ציהט זיי אויך צו מענשען אַהער.

א קליינע מינוט פויזע.

דאָס שטומע יונגעל הויבט מיט אמאָל אָן צו קלאָגען.

דער שיכור.

וואָס איז איהם? גנעהם איהם צו.

די פּראָסטיטוטקע.

דאָס וויינט דער טייוועל אין איהם. ער קיקט ערגעץ וואו מיט די אויגען אַהין.

דער טאָג הויבט אָן צו גרויען. א מאָדנע ווילד ליכט פאלט איבער אלעס. דא מערט איינגעהילט, דא ענטפּלעקט זיך אנ׳אנדער ווינקעל פון א גאַס. אלעס איז בעהילט אין שאָטענס, ווי אין פארנאכט.

דער שיכור.

געלויבט איז גאָט, עס גרויעט.

די פּראָסטיטוטקע.

דאָס ליכט איז אַנדערש ווי יעדעס מאָל.

די הינד וואָיען.

דער שיכור.

וואָס וואָיען די הינד? טרייב זיי פון פייער אַוועק.

די פּראָסטיטוטקע.

זיי קוקען ערגעץ וואו מיט די אויגען אַהין, און לוישען אין דער לופט. זיי מוזען זעהען עפּעס אַצינד.

פון דערווייטענס דערהערט זיך דאָס קלאפּען אין די בלעכען פון גנב׳ס קינדער.

די הינד בילען מיט שרעק.

די פּראָסטיטוטקע.

עפּעס וואָס דערנעהענטערט זיך צו אונ׳

דער נאַר

לאַכט.

דער שיכור.

וואָס לאַכט דער נאַר? וואָס קוקט ער ערגעץ וואו מיט די אויגען אַהין? טרייב איהם פון פייער אַב!

די פראָסטיטוטקע.

זיי זעהען עפּעס בעסער פאַר אונז.

די הינד וואָיען און קופּען זיך אלע צוזאמען.

מען הערט טריט.

דער שיכּור

מיט שרעק.

עפּעס וואָס דערנעהענטערט זיך צו אונז.

אַ מינוט פּויזע. ערוואַרטען אין שרעק.

עס ווייזט זיך דער גנב, סטעפּאַן האַלט אויפ׳ן אַקסעל אַן אָרימע פרוי, העלענאַ, וועלכע האָט אין איהר האַנד אַ קליין קינד. זי איז בעגלייט פון איהרע אָרימע קינדער, וועלכע האַלטען טראָמפּייטען און פּייקליך אין די הענד און שאַלען.

סטעפּאַן

דונערט מיט זיין שטים.

אויף דער ערד לאָזט אייך אַראָב, אויף די קניע! די היט פון די קעפּ! אַ הר זעהט, ווער עס קומט? די קעניגין געהט, די קעניגין געהט!

אלע ווערען בלייך, רוקען זיך אין דער זייט.

סטעפּאַן

געהט אריין אין זיי.

ווער איז דאָ? אַך, דער נאַר. נו, ווי שטעהט עס מיט דיינע חיילות? האַלט זיי גרייט! האַלט זיי גרייט! דער שיכּור! אַך, דער ריכטיגער מאַן פאַר׳ן שפּיעל. ער פערנייגט זיך. איך קוש מיט עהרפורכט די האַנד דער מאַדאַם פּראָסטיטוטקע. אויפן ממזר. און דיין טראָהן-פּאָלגער איז אויך דאָ? צו דער פרוי נעהם זיי מיט, קעניגין. עס אויך הינד, ווי מיר, אויף דער גאַס אַרויסגעוואָרפען. לאָזען זיי מיט-ציהען מיט אונז. עס איז דאָ פּלאַץ פאַר אַ סך.

העלענאַ.

נעהם זיי, מיין מאַן, מיט. אַלע וועלען מיר אין איינעם זיין.

סטעפּאַן

לאָזט די קעניגין אראָב. צו די קינדער.

שטעהט, יונגען, שטעהט, אונזער געזעלשאַפט ווערט גרויס.

קומט דאָך מיט אונז מיט. מיר ציהען אָב אין אַן אַנדער
לאַנד. קומט מיט אונז.

ד ע ר ש י כּ ו ר

כאַפּט זיך אויף און קוקט אים אָן.

דאָס ביסט דו דאָך דער גנב סטעפּאַן!... דערשראָקען זיך אין די
טונקעלע נאַכט... *ער שפּייט אויס.* אַ וואוילען שפּאַס געמאַכט,
שטענדיג טרייבסט דו נאָך דאָס שפּיעל. ווער איז עס—דאָס
ווייב מיט די קינדער? פון וואַנען האָסט דו זיי געפּאַקט?

ס ט ע פּ אַ ן.

ברודער, דאָס איז נישט קיין שפּיעל. *ער ווייזט אויף די פרוי.*
דאָס איז אַ קעניגין. *אויף די קינדער.* און דאָס זיינען פּרינצען.
יעדעס איינעס אַ פּרינץ! אויף די קניע פאַלט פאַר איהר
און ציהט די הוט!

ד ע ר ש י כּ ו ר.

איך קען דעם פּאַני גאַנץ גוט, האָט ליעב צו שפּאַסען.

ס ט ע פּ אַ ן

גערט גאַנץ נאָהענט צו צו איהם.

עס איז היינט אַ נאַכט, ווען הינט ווערען בעפרייט. קוק
אויף איהר. *ער ווייזט אויף דער פרוי.* קוק אויף אונז. איינגע=
שלאָסען האָט אונז דער בעל-הבית און מיר זיינען אַרויס.
מיר זענען אַלע איין משפּחה—הינט. אויף דער גאַס וואַל=
גערען מיר זיך אַרום, פערשלאָסען האָבען פאַר אונז מענ=
שען די הייזער. קומט, הינט! מיר שליסען אַ בונד היינט—
וואַרף אַראָב פון דיר די קייט, ווער בעפרייט און שאָקעל
דיך אָב, ווי מען טרייסעלט אַראָב פון זיך שטויב. דו ביסט
דאָך אַ מענש. איך קען דאָך דיך פון דיין יוגנט אָן, איך
האָב דאָך דיין מוטער געקענט.

ד ע ר ש י כּ ו ר

האַלב פערוואונדערט.

איך ווייס נישט, וואָס דו מיינסט.

ס ט ע פּ אַ ן

רעדט ווייטער צו איהם.

און קוק דיך אַרום, וואָס האָבען זיי געמאַכט פון דיר? אַזוי

ווי אַן אַרויסגעוואָרפענער וואַלגערסט דו דיך אין די גאַסען דורך גאַנצע נעכט אַרום. דיינע קינדער שרעקען זיך פאַר דיר, בעהאַלטען זיך אין די ווינקעליך, ווען זיי זעהען דיך שיכור אויף דער גאַס, און וויינען אויף דיין קאָפּ. און האָסט דו דען שולד דערין? בעהעפטען זיך מיט אַ שטיק פלייש, וואָס דו האָסט פיינד! זיצסט אַ גאַנצען טאָג איינגעבויגען צו דיין שטיוועל און עס פאַלן אויף דיין קאָפּ די קללות און די שלעק. און עס קומט די נאַכט, וואַלגערסט דו דיך אין די רינשטאָקען אַרום, ביז מען וועט דיך געפינען טויט הינטער אַ פּלויט און בעפרייען וועסט דו דיינע קינדער פון זייער שאַנד.

ד ע ר ש י כ ו ר.

וואָס האָסט דו צו רעדען צו מיר אַזעלכע רייד?

ס ט ע פ אַ ן.

און האָסט דו דען שולד דערין? האָסט דו דען איין מינוט אין דיין לעבען פרייד געהאַט? ווער האָט אויף דיר אַכטונג געגעבען? אונטער דיין שטיף-פאָטער'ס שטעקען ביסט דו גרויס געוואָרען. ווייז די פלעקען אויף דיין לייב. געשלאָגען האָבען זיי דיך פון קליינערהייט, צוערשט דיין שטיף-פאָטער, דערנאָך דאָס שטיף-ווייב. קיינמאָל האָט קיינער נישט צו דיר גערעדט, ווי צו אַ פריינד. קיינמאָל האָט דיך קיינער נישט געטרויסט.

ד ע ר ש י כ ו ר

פאַלט צו דער ערד און וויינט.

ס ט ע פ אַ ן

צו הערענען.

און ער איז דאָך אַן אָרענטליכער מענש. איך קען דאָך איהם. מיר זענען דאָך אין איין שוהלע געוועזן. און ער האָט דאָך אַן אָרענטליכע מוטער געהאַט. געליעבט איהם און בעגאַנגען זיך ווי יעדע מוטער מיט איהר קינד. צו הערענען אין דער שטיל. הינטער דעם פאַטער'ס רוקען איהם ברויט געבראַכט.

ע ר ש י כּ ו ר.

איך וועל דאָס שיכּרות אַוועקוואַרפען. איך גיב מיין עהרענ־וואָרט. וויינט ווייטער.

ס ט ע פ אַ ן.

וויין נישט, ברודער. מיר זענען אַלע הינט פון גאַס. מיר שליסען אַ בונד היינט. קום מיט אונז, קום. מיר וועלען אַכטונג געבען אויף דיר און וועלען אַלע צוזאַמען זיין. נעהם די פּראָסטיטוטקע און קום מיט אונז.

ד י פ ר אָ ס ט י ט ו ט ק ע

שפּרינגט אויף און קוקט זיך פאַרוואונדערט אַרום.

מיך?

ס ט ע פ אַ ן

נעהמט זי אָן ביי דער האנד.

מיר וועלן נישט אַנטלויפן פון דיר. נישט אויסמיידען דעם וועג. מיר ווייסען, ווער דו ביסט. דו האָסט קיין שולד דערין. ווער האָט דיך אויפגעצויגען? ווער איז דיין מוטער געוועזן? ווי די ציעג ביזט דו אויף דער גאַס געבוירען געוואָרען — יעדעס לאָך, יעדער שטיין האָט דיך מוטערדיג געגלעט. אַרויסגעוואָרפען האָט מען דיך אין גאַס ביי דיין געבוירען ווערען און מענשען זיינען אַנטלאָפען פון דיר, ווי פון אַ קרעציגען — אַ וואונדער, וואָס עס איז געוואָרען פון דיר? ביסט דאָך, ווי אַן אַרויסגעשמיסענע שמאַטע אין דער גאַס געלעגען.

ד י פ ר אָ ס ט י ט ו ט ק ע

האַלב אין געוויין.

איך בין נישט ווערט, אַז דער פאַן זאָל רעדען צו מיר אַזעלכע רייד.

ס ט ע פ אַ ן.

ביסט ווערט, ביסט מיט אונז אַלעמען גלייך. דיין לייב איז שמוציג געוואָרען, דיין נשמה איז ריין. וואַש דיך נאָר אָב פון דער זינד. וואַרף אַראָב די קללה פון דיינע פּלייצעס און וועסט ווערען אַ מענש, ווי מיר אַלע גלייך. בענקסט דאָך אויך נאָך מענשען, איך קען דאָך דיך. איך ווייס, דו ביסט

גוט און ליעבסט די מענשען. דאָס האָבען זיי דיך אַזוי פער-שאָלטען — דו ביזט שטענדיג געווען אַ ריין קינד. וואָרט-וואָרט. ער ציהט וואסער פון פלומפ און גיסט אויף איהר. אָט וואַש איך דיר דיין קאָפּ און דו ביסט אַ מענש, ווי מיר אַלע גלייך. אָט איז שוין די קללה אַראָב פון דיר. קוק דיך אַרום. דער פריהלינג איז דאָ. עס שמעקט אומעטום. דו ביסט נאָך אַ יונג מעדיל, נאָך גאָר אַ קינד. דו ווייסט פון קיין שלעכטס. דו ווייסט פון קיין שלעכטס. דו ביסט ביי דיין פאָטער אין גאָרטען. דיין מוטער זיצט ביים פענסטער דאָרט, קוקט אויף דיר און דו געהסט מיט דיין יונגען חתן שפּאַ-ציערען אַרום.

ער נעהמט דעם שיכור און שטעלט איהם צו דער פראָסטיטוטקע און פיהרט זיי שפּאַציערען.

די פּראָסטיטוטקע

שמייכעלט.

רעד נישט צו מיר אַזעלכע

סטעפּאַן

שפּילט ווייטער.

עס איז דיין חתונה אַ צינד. יונגע מיידליך קומען און ברענגען דיר דיין ווייסעס הופּה-קלייד, וועלאָן, מירטע-קראַנץ — דו ביסט נאָך אונשולדיג... מען פיהרט דיך צו דער חופּה. די מוטער לעגט דיר די האַנד אויפ'ן קאָפּ און בענשט דיך. לייכ-טע האַרפען שפּיעלען. דיין חתן פיהרט דיך צום אַלטאַר צו.

די פּראָסטיטוטקע

ברעכט ארויס אין טרעהרען.

דער שיכור

כאַפּט זיך אויף

איך וויל מיט איר אין איינעם זיין. איך וועל מיך אָננעהמען פאַר איהר. איך וועל זי נישט בעליידיגען לאָזען. זי איז מיין שוועסטער. איך וועל אַרבייטען פאַר איהר.

סטעפּאַן.

אָט אַזוי, אָט אַזוי. די הינד שליסען אַ בונד הײנט. ער נעהמט דעם ממזר און קושט איהם אויפ'ן קאָפּ. און דאָס איז אויך אונזער-

קינד. אַלע זענען מיר הינט פון דער גאַס, אַלע שליסען מיר זיך אין אַ בונד הייגט.

ד ע ר ש י כּ ו ר

נעמט פון סטעפאַנ'ען דעם קינד.

דאָס איז אונזער קינד. מיט אונז וועט עס זיין. *ער נעהמט אַן די פּראָסטיטוטקע ביים אָרעם.* קום, מיר וועלען אין איינעם־זיין. איך וועל אַרבייטען פאַר דיר. דו וועסט די היים פּיה־רען. *ער ווייזט אויף דעם ממזר.* מיר וועלען ערציהען איהם און אָנערקענען פאַר אונזער קינד. *ער ציהט אראָפּ דאָס טוך פון דער פּראָסטיטוטקע און וויקעלט זיך מיט דער פּראָסטיטוטקע און מיטן קינד איין.* וואָס, דו הערסט נישט? הערך, איך מיין עס מיט'ן גאַנצען האַרץ.

ד י פּ ר אָ ס ט י ט ו ט ק ע

הערט נישט. זי קוקט די גאַנצע צייט מיט שרעק אויף דער פרוי.

ס ט ע פ אַ ן.

אָט אַזוי, אָט אַזוי. מיר שליסען אַלע אַ בונד הייגט. אין איינעם געהען מיר. אין איינעם וועלען מיר זיין מיט די הינט. *ער גלעט אַלעס, וואָס געפינט זיך אויף דער גאַס.* יונגען, אין די טראָמפּייטען בלאָזט, אין די פּויקען קלאַפּט. מיר מאַכען זיך אַ קעניג הייגט. *צום נאַר.* דאָס גאַנצע חיל וואַרט אויף דיר, מיט די שפּיזען אין די הענט, מיט די פּיקעס אָנגעגרייט. דו זעהסט די האַרמאַטען אויפגעשטעלט? אַלע וואַרטען זיי צו דיין בעפעהל. *ער ווייזט איהם איבער דער גאַס.* דו זעהסט דאָס חיל אַרום?

ד ע ר נ אַ ר

מיט פרייד.

אַ יאָ, אַ יאָ!

ס ט ע פ אַ ן.

גיב דעם בעפעהל, הערר נאַפּאָלעאָן, דו ביסט אונזער פעלד־מאַרשאַל. ציה דעם שווערד און גיב דעם בעפעהל!

ד ע ר נ אַ ר

ציהט דעם שווערד און רופט אין מארק, ווי ער וואָלט אַ חיל דערזעהן.

דאָס געוועהר ג—ר—יי—ט!

סטעפאַן.

רופט אין גאַס.

אָט אַזוי. די הינט שליסען אַבונד ... אַלעס געהט אין בונד אַריין. מיר מאַכען איבער זיך אַ קעניגין. ער ווייזט אויף דער פרוי. זי איז ווערטה צו טראָגען די קרוין פון דער גאַס. קום, קעניגין, אויף דיין טראָהן אַרויף. ער שטעלט אונטער די פלייצע. יונגען, אין די טראָמפייטען בלאָזט, אין די פויקען קלאַפט! אויף די קניע! די היט פון די קעפ! די קעניגין געהט, די קעניגין געהט! אַזוי געהען מיר אין אונזער לאַנד.

עס איז ליכטיגער געוואָרען. העלענאַ׳ס געזיכט איז שען געוואָרען און יונג, און ווערט ענהליך צו דעם מאַדאָנע בילד פון דער קירכע.

די פראָסטיטוטקע

וועלכע האָט שוין פון פריער געקוקט אויף דער פרוי מיט מורא און אַנגסט, דערקענט זי יעצט ביים גראָהען ליכט. און ווי אַזוי זי זיצט אויף דעם גנב׳ס פלייצעס מיט דעם קינד אויף די הענד, פאַלט זי פאַר איהר אויף די קניע און שרייט אויס מיט אַן אונמענשליכער שטים.

אָ! זעהט! דאָס איז דאָך די הייליגע באַשיצערין אונזערע די בעשיצערין פון אונזער קירכע! קוקט זי אָן, איהר! געזיכט, זי אין איהר אייגען לייב — איז פון דער קירכע אַרויס. אָ, עס איז דאָס הייליגע בילד, פאַר וועלכען איך בעט תמיד. איך ערקען עס! די בעשיצערין אונזערע אין אין איהר אייגען לייב. זי שרייט אויף און וואַרפט זיך אויפ׳ן פנים פון איהר. אָ, מוטער, מוטער! איך בין בעלאָדען מיט זינד, מיין נשמה איז פאַרפאַלען. מוטער, מוטער, נעהמט מיך אונטער דיין שוץ! זי ציהט זיך אויס אַן ווערטער פאַר איהר.

די אַנדערע ווערען אַנגעשטעקט פון איהר. קיקען זיך מיט שרעק אין דער פרוי׳ס געזיכט איין. ערקענען אין איהר די הייליגע, לאָזען זיך האַלב אויף די קניע אַראָב. דער גנב, וועלכער האָט זי שוין פון פלייצע אַראָגעלאָזט, ציהט דעם הוט, לאָזט זיך אויף די קניע. אַלעס פאַלט אויף דער ערד

עס הערט זיך אַ גלאָק פון דער קירכע.

עס הייבט אָן צו טאָגען.

א נ ד ר ז ש ע י

קול פון דערוזייטענס.

וואו שלעפט זיך דאָס ווייב מיט די קינדער אַרום, הע, הע־לענקאַ, העלענקאַ, סטעפּאַן.

אַלע וואַכען זיך אויף, קוקען זיך מיט ערשטוינונג אַרום.

עס קומט אַן אַנדרזשעי מיט יאַדוויגען.

א נ ד ר ז ש ע י

צו העלענקען. בייז.

וואָס טהוסט דו אין גאַס מיט די קינדער?—פלינק אהיים!

הויבט אויף די פויסט אויף איהר.

ה ע ל ע נ ק אַ

מיט מורא.

איך בין נישט שולדיג. ווייזט אויף סטעפּאַנ'ען. ער האָט גע־טריבן שפּאַס. נעהמט צוזאַמען איהרע קינדער, וויל אַוועק.

א ל ע א ר ו מ י ג ע

לאַכען.

כאַ כאַ, כאַ! עס איז דאָך גאָר העלענקאַ, דעם שיכור'ס ווייב, און מיר האָבען געמיינט... כאַ, כאַ, כאַ.

ס ט ע פ אַ ן.

ניין, ניין. דאָס איז דאָך אונזער קעניגין. די קעניגין פון די הינט. מיר האָבען דאָך געשלאָסען אַ בונד. וואָס אַנט־לויפט איהר?

א ל ע

לאַכען.

מיר ווייסען, דער הער האָט ליעב צו טרייבען שפּאַס. אַנט־לויפען זיך.

ס ט ע פ אַ ן

שרייט זיי נאָך.

איהר הינט, איהר הינט, אַ, איהר פערשאָלטענע הינט!

י א ד ו ו י ג אַ

צו סטעפּאַנ'ען.

נאַ, געם די בייטש, און היירא, אין פאַבריק צוריק! פלינק, עס איז שוין טאָג.

ס ט ע פ אַ ן

שטעהט ערשראָקען.

מיין שען ווייבעל, נאָר איין אויגענבליק.

יאַ ד וו י ג אַ

טאַפּעט מיט'ן פוס.

די מינוט! די נאַכט איז פערביי, עס איז שוין טאָג, אין פאַבריק צוריק!

ס ט ע פ אַ ן.

איהר הינט, איהר פאַרשאָלטענע הינט.

די סצענע פערוואַנדעלט זיך. זי איז אין העלענקעס צימער, ווי אין אָנפאַנג צווייטען אַקט. אַנדרזשעי שטעהט איבער דעם שלאָפענדען סטעפאַן און וועקט איהם.

אַ נ ד ר ז ש ע י.

נו, פלינקער, נעם די בייטש, אין פאַבריק צוריק, איידער יאַדוויגע כאַפּט זיך אויף.

ס ט ע פ אַ ן

רייסט זיך אויף פון שלאָף. קוקט אָן אַנדרזשעיען פערוואונדערט, דער־נאָך העלענקען, וועלכע זיצט ביים קינד'ס וויעגעלע ווי אין אָנפאַנג צווייטען אַקט.

דאָס ביכט דו? געהט צו צו העלענקען און קוקט זי אָן. דאָס ביסט דו? און איך האָב דאָך געמיינט. —

אַ נ ד ר ז ש ע י

גיט איהם די בייטש אין האַנד אריין.

מאַך עס שנעלער, איידער די פריצטע איז אויף. זי וועט שוין אַנ'אַנדערש מאָל גאָר נישט אריינלאָזען.

ס ט ע פ אַ ן

נעמט די בייטש אין האַנד אריין, צו העלענקען.

דאָס ביסט דו? און איך האָב דאָך געמיינט, אַז דו ביסט אַ קעניגין?

ה ע ל ע נ ק אַ

אין צרות.

וואָס וויל ער פון מיין קאָפּ? 62

אַנדרזשעי

מיט געלעכטער.

וואָס טרייבסט דו שפּאַס.

סטעפּאַן

געהט ארויס מיט די בייטש אין האנד.

הינד, הינד, פערשאָלטענע הינד!...

פאָרהאנג.

שלום אַש

מאָטקע גנב

אַ פּאָקלם־שטיק אין דריי אַקטען מיט אַ פּראָלאָג.

פאַרלאַג „קולטור־ליגע" וואַרשע

איבערדרוקען, איבערזעצען און
אויפפיהרען אָהן דער ערלויבניס
פון מחבר איז פארווערט.
Copyright by Sholem Asch
1922

פערזאָנען.

מאָטקע גנב.
בלינדער לייב. זיין פאָטער.
זלאַטקע. זיין מוטער.
אפרים.
בעריש מייסטער.
דאָבטשע. זיין ווייב.
ר׳ מאיר מלמד,
דער בלינדער פערל, א סטראַזשניק.
שפרינצע.
איינער.
אַלטער תרח, קאַטאַרינקאַזש דירעקטאָר.
מערי, א דראַטען־געהערין.
קאַזאַריק. א קאַטאַרינקאַזש.
אַ פוילישער פאַן.
ר׳ מלך, האַלט א קאַפּעע־הויז אויף דער אַלט־שטאָדט אין וואַרשאַ
הינדעל, זיין ווייב.
חנה׳לע, זייער טאָכטער.
באַשע. } מעדלעך.
זשאַכלינערין. }
די רויטע. }
שלטה.

פראלאג.

די בינע שטעלט פאָר א אָרעמען קעלער.

זלאַטקע

וואשט וועש. מען הערט אין דרויסן שרייען: א גנב! א גנב! זי קיקט זיך אום מיט שרעק. עס עפענט זיך אויף א טהיר און עס לויפט אריין מיט אימפעט מאָטקע, א יונגעל פון א יאָהר 12. ער האלט א פאָר שטיוועל מיט א ברויט אונטער'ן אָרעם, אָבגעריסן.

מאטקע

אריינגעלויפענדיג מיט שרעק.

מאַמאַ!

זלאַטע

וועה איז מיר. דו? אנטלויף, דער טאַטע וועט קומען, וועט וועט ער דיך דערהרג'ענען אויפ'ן אָרט.

מאָטקע

מען יאָגט מיך!

זלאַטע

וואָס האָסטו שוין ווידער געטהון? ווער יאָגט דיך?

מאָטקע

זעה. ווייזט אויף די שטיוועל. בעהאַלט, וועט האָבען אויפ'ן ווינטער, ביי אפרים'ען געגנב'עט.

זלאַטע

אַרויס פון מיין שטוב. איך וויל דיר נישט האָבן מיט דער גנבה. אַריס!

פון דרויסען הערען זיך נענטער די געשרייען: א גנב! א גנב!

מאָטקע

מיט שרעק.

מאַמאַ!!

זלאטע.

וואס זאָל איך טהון מיט דיר, אונגליקליך קינד. זיי וועלען דאָך דיר דערהרג'ענען. קריך אַרונטער אונטער'ן בעט, חאָליע דיך שוין אַנידער אַז אויסגערונען האָסטו בעדאַרפט ווערען אין דיין מאַמעס בויך, איידער דו ביזט אויף דער וועלט געקומען. זי בויקערט איהם אָן, שטופט ארונטער אונטער'ן בעט און פערשטעלט איהם מיט זיך. אין די תּפיסות וועסטו דאָך פוילען, נאָך סיביר וועט מען דאָך דיך פערשיקען. —

אפרים׳שי

קומט אריין, אָן קאַפּאָטע מיט א צעפּליאָשעטען קאָפּ האָר.

געוואַלד! געוואַלד, ער האָט דאָך מיך געשאָכטען, אין מיטען העלען טאָג האָט ער דאָך מיך געשאָכטען. שרייט. מענשען! מענשען!

עס קומען אריין מענער און פרויען, מיט שטעקענס און בעזעמס.

איינער.

דאָ איז ער אַנטלאָפען. איך האָב איהם אַליין געזעהן, ווי ער איז אַריין אין קעלער.

שפּרינצעלע.

אַז ער איז נאָר דעם בלינדען לייב׳ס, איז שוין ריכטיג. אין זיין מאַמענ׳ס בויך איז ער שוין געווען אַ גנב.

אפרים׳שי.

ער האָט דאָך מיך געשאָכטען. ער האָט דאָך מיך געקוילעט, ווי אַ אָקס געקוילעט אין מיטען העלען טאָג. אוי וועה איז מיר!

איינער

צו זלאטען.

וואו האָסטו איהם? גיט איהם אַרויס, דעם גנב!

זלאטע.

פערשטעלט איהם ביים בעט,

איך האָב איהם נישט געזעהן, איך ווייס נישט וואו ער איז. וואָס ווילט איהר פון מיר?

שפּרינצעלע

צו די יודען ארום,

אַז ער איז נאָך געווען אַ קליינער שרץ, ער האָט נאָך נישט

געקענט געהן, אויף אַלע פיר געקראָכען, איז ער שוין גע-
ווען אַ גנב, מען האָט דאָך קיין קינד נישט געקענט אַרויס-
לאָזען אויף דער ליכטיגער שיין, געזעהן אַ קינד מיט אַ ביי-
געל, מיט אַ זעמיל, אַוועקגעכאַפּט און אויפגעפרעסען. אַ שטי-
קעל ברויט, אַ טעלערל מיט גרויפּען, אַרויסגעכאַפּט פון
דער האַנד און אויפגעפרעסען. וואָס ער האָט געזעהן, האָט
ער געכאַפּט. אַז ער איז נאָך געווען אַזאַ קליינער ממזר,
אַז מ'האָט דאָס געזעהן אַרויסקריכען אויף אַלע פיר איז
דאָך אַ שרעק אָנגעפאַלען אויף אַלעמען. ס'וואונדער וואָס
ער איז אַ גנב, די מאַמע האָט דאָך איהם געלערנט.

אפרים'שי.

געוואַלד, מיינע שטיוועל, מיינע שיך, ער האָט דאָך מיך
געשאָכטען, ער האָט דאָך מיך געקוילעט, אין מיטען הע-
לען טאָג געקוילעט, מענשען, מענשען! וואָס שווייגט איהר?

איינער.

וואו איז דער יונג? גיב אַרויס דעם יונג!

זלאַטע.

איך ווייס נישט, וואו דער יונג איז, און ווייס נישט, איך
האָב אים נישט געזעהן, איך ווייס נישט.

בעריש מייסטער

לויפט אריין ווי אַ ווילדער, אַ נידריגער יוד, מיט אַ פּאָר שטאַרקע ברעמען, מיט
אַ געדיכט-האָר-בעוואַקסענעם פּנים, מיט אַ רימען אין האַנד.

לאָזט מיר נאָר צו, לאָזט מיר נאָר צו. זלאַטקע גיט אַרויס
דעם יונג. ס'איז בעסער פאַר איהם, איך וועל איהם געבען
מיט מיין רימען, איהר וועט מיר דערנאָך דאַנקען, זלאַטקע.

דאָבטשע

געה, צו וואָס זאָלסטו דיך אָנאַרבייטען ביים יונג, זיי וועט
לען דען דיר דאַנקבאַר זיין? שילטען דיך נאָך.

אפרים'שי.

מענשען, געוואַלד, זעהט, זעהט! ער געפינט אַ שטיוועל אויף דער
ערד. מיין בלוט, מיין פלייש, זעהט, ווי מיין בלוט וואַלגערט
זיך אַרום, זעהט!

א י י נ ע ר.

צו זלאַטקען.

דעם יונג גיב אַרויס, גיב אַרויס די מינוט דעם יונג, זאָגט מען דיר, אַ גזלן וועט ער אויפוואַקסען. װיל זיך װאַרפען צום בעט.

ז ל אַ ט ק ע

כאַפּט אַ וואַלגער האָלץ.

אַוועק פון דאַנען! נישט דערלעבען וועט איהר דאָס, אַז איך זאָל אייך לאָזען מיין קינד שלעכטס טהון. צו עסען גיט איהר איהם, וואָס איהר געהט אים שלאָגען? די קעפּ וועל איך אייך שפּאַלטען, ווער עס וועט צוגעהן צו איהם

ש פּ ר י נ צ ע.

זעהט, מענשען, זעהט, די מאַמע אַליין מאַכט איהם פאַר אַ גנב, די מאַמע אַליין.

ב ע ר י ש

מיט'ן רימען.

זלאַטקע, דאָס איז דאָך פיר דיין טובה וועגען, די הענד דאַרפסטו מיר קושען, וואָס איך געה איהם שלאָגען.

ד אָ ב ט ש ע.

דו האָסט דען כח צו איהם! ס'איז דען דיין קינד? וואָס וועסטו דאָס געזונד אַוועקלעגען. זיי וועלען דען דיר בע-צאָהלען פאַר דעם?

עס קומט אריין דער בלינדער פערל. עס ערשיינט אַ הויכער סטראַזשניק מיט אַ שווערד.

א י י נ ע ר.

יודען, מאַכט אַ וועג, דער בלינדער פערל געהט!

א פ ר י ם.

פאַניע נאַטשאַלניק! פאַניע פאָלקאָווניק, פאָטערל אונזערער, ער האָט דאָך מיך געשאָכטען, ער האָט דאָך מיך געקוילעט, אין מיטען העלען טאָג געקוילעט, מיינע שטיוועל, מיינע שיך, מיין בלוט און פלייש.

ב ל י נ ד ע ר פ ע ר ל.

שש... פאַסמאַטרים, ס'וועט אַלעס זיין אין אָרדענונג. צו זלאטען. וואו האָסטו איהם בעהאַלטען זאָג געשווינד!

ז ל א ט ק ע.

איך האָב איהם נישט בעהאַלטען, איך האָב איהם נישט געזעהן, איך ווייס נישט, וואָס איהר ווילט פון מיין לעבען!

ב ל י נ ד ע ר פ ע ר ל.

דו ווייסט נישט? נו פאַסמאַטרים: זוכט ארום אין שטוב, צום סוף קומט ער צום בעט, וויל ארונטער קוקען, זלאטקע פערשטעלט איהם: אהא. קלאפט מיט'ן שווערד. היי מאַשעניק! ווילעזיי! ווילעזיי!

ז ל א ט ק ע.

טייערע מענשען, האָט'ס רחמנות: זי פערשטעלט איהם דעם וועג. איך וועל דיך נישט לאָזען איהם אָנריהרען, איך וועל דיך נישט לאָזען. ראנגעלט זיך מיט'ן סטראזשניק. ער איז נישט שול-דיג, ער איז דאָך נאָך אַ קינד.

ב ל י נ ד ע ר פ ע ר ל:

אַ קינד איז ער... שטרענג. געהסט אַוועק די מינוט! דו לאָזט מיך נישט דאָס געזעץ אויספיהרען?... יודעלעך, נעמט זי אַוועק פון דאַנען.

א פאר יודען, בעריש, שפרינצע ווילען צוגעהן צו איהר.

ז ל א ט ק ע.

די אויגען וועל איך אויסקראַצען מיט מיינע נעגעל ווער ס'וועט דאָ צוקומען צו מיר. הויבט אן שטארק צו וואוינען, בעטענדיג זיך. יודען האָט רחמנות, האָט רחמנות, ער איז דאָך נעבעך נישט שולדיג.

א י י נ ע ר.

ער איז נישט שולדיג... זעה, ווי זי בעט פאַר איהם דעם גנב!

ז ל א ט ק ע.

איך האָב איהם דען עסען געגעבען, אז ער זאָל נישט גנבענען?... פון וויגעלע אָן, האָט ער זיך דאָך געמוטשט דערנעהרען, די מילך זיינע האָב איך דאָך נאָך פערקויפט, איידער ער איז געבוירען געוואָרען, פאַר די זשאַבלינערס

אייניקעל האָב איך זיין מילך פערקויפט. וויינט. איך האָב געקאָרמעט אַ פרעמד קינד און מיינס איז געלעגען אין דער היים אין צרות, די מילך האָט מיר אין די ברוסטען גע־שטאָכען און מיין קינד האָט געשריגען נאָך דער מאַמען.

ר' מאיר מלמד.

אוי, עס איז אמת, אוי איז עס אמת, איך האָב דאמאָלס געווינט מיט זיי אין קעלער. אַז דער יונג האָט אָנגעהייבען צו שרייען, האָט זיך דער באַלקען געשפּאָלטען פון די קולות, האָב איך גענומען אַ שטיקעל צוקער, איינגעבונדען אין אַ שמאַטקע און איהם געגעבען אין מויל אריין, ער זאָל מיינען, אַז עס איז די מאַמעס ברוסט, ער האָט זיך אָבער נישט געלאָזט אָבנאַרען, האָט בשום אופן נישט געוואָלט די שמאַטקע סמאָטשקען, אוי האָט ער געשריגען, אוי, האָט ער געשריגען...

זלאַטקע

מיינט.

וואָס האָט ער געקענט טהון, אַז עסען געבען האָב איך נישט געהאַט. ווי אַ פערלאָזטער פייגעל האָט ער געמוזט אליין איבער זיך זאָרגען, איידער ער האָט נאָך רעדען גע־קענט, אַז ער איז נאָך אויף אַלע פיר געקראָכען, האָט ער געמוזט די קרישעלעך ווי אַ פייגעלע צוזאַמען פּיקען... וואָס האָט ער געקענט טהון, געזעהן קינדער עסען, געכאַפּט און געגעסען, געווען הונגעריג. עס האָט דען וועגען איהם עמיצער געזאָרגט? איהר האָט איהם עסען געגעבען, וואָס איהר געהט איהם שלאָגען?

אלינער.

איך זאָל מיר געהן דאָס הארץ אָברייסען פאַר דעם בלינדען פערל, האָב איך אַ זאָרג, זאָל ער געהן אַליין דעם יונג ארויסשלעפּען. געהט אוועק.

בעריש.

אַז מען האָט אפרים'ען בעגנב'עט, אַ שיינע ריינע כפרה אויף זיין קאָפּ, די שטיוועל פוילען סיי ווי סיי ביי איהם אין קאַמער. קומט יודען געהט אוועק פון בעט.

בלינדער פערל.

איהר ווילט נישט דעם יונג אַרויסשלעפּען? ניין, יודעלעך, ניין?

איינינע.

זי לאָזט נישט. ווייזען אויף זלאַטען.

בלינדער פערל.

זי לאָזט נישט, איך וועל איהר ווייזען, אַז זי וועט יאָ לאָזען.
געהט צו צו איהר אַוועק פון דאַנען! שטופּט זי אַוועק.

זלאַטע.

ראַנגעלט זיך מיט איהם.

איך וועל דיר נישט לאָזען מיין קינד שלעכטס טהון. יודען, האָט רחמנות, האָט רחמנות. דער בלינדער פּערל וויל זי שלאָגען מיט'ן שייד פון שווערד. שלאָגט מיר און אַוועקגיין וועל איך נישט.

איינער.

וואָס האָט ער זי צו שלאָגען?

שפּרינצע.

טאַקע אַזוי, וואָס האָט ער אַ יודענע צו שלאָגען. ער נעהמט דען נישט 10 גילדען אַ וואָך מיט אַ חלה ביי אונז. אַז מען האָט געגנבעט, וואָס איז דאָס זיין געשעפט וואָס? וואָס האָט ער זיך צו מישען וואָס?

בעריש.

יודען, איך האָב אַ עצה, מען דאַרף איהם בלינד מאַכען. גיט נאָר עפּיס צושטייער. נעהמט אַרויס קליין געלד. גיב נאָר עפּיס צושטייער. די יודען קלייבען צונויף קליין געלד. דער סטראַזשניק קוקט אַהין מיט איין אויג. מ'גיט איהם דאָס געלד. נאַ דאָ האָסטו און ווער בלינד, זעה נישט און הער נישט, ווער אַ בלינדער פּערל.

בלינדער פערל.

נעמט דאָס געלד און מאַכט צו איין אויג.

שוין, איך בין שוין בלינד. דער בלינדער פּערל. אַז איר ווילט אַ גנב טאָ וואָס איז דאָס מיין עסק? האָט איהם אייך געזונ־טערהייד, שוין, איך בין שוין בלינד. וויל אַוועקגעהן

אפרים.

פאַניע נאַטשאַלניק, וואָס טהוסטו, ער האָט דאָך מיר גע־שאָכטען, ער האָט דאָך מיר געקוילעט אין מיטען העלען טאָג, מיינע שטיוועל, מיין פלייש און בלוט! לויפט נאָך דעם סטראזשניק.

בלינדער פערל

קרימט איהם נאָך.

מיינע שטיוועל, מיין פלייש און בלוט. ווער הייסט דיך זיי האַלטען אין קאַמער? שטיוועל זענען דאָ, אַז מענשען זאָ־לען זיי טראָגען, נישט אַז זיי זאָלען פוילען אין קאַמער. אַב.

שפּרינצע.

ער האָט דען נישט רעכט, דער בלינדער פערל, אוי, האָט ער רעכט. אַב.

אלע געהען אַב. פויזע.

זלאַטע

רופט אונטער'ן בעט.

קריך שוין אַרויס, קריך שוין, אין דרערד זאָלסטו קריכען מאַטקע קריכט אַפויער. צוליב דיר וועל איך אַזעלכע חרפות און בושות אויסשטעהן, אַז מענשען זאָלען מיר קומען מיין בלוט צאַפּען. זי פאַלט אַרויף אויף איהם און שלאָגט איהם און בויקערט איהם אָן.

מאָטקע

שטעהט און לאָזט זיך.

דו שלאָג, דו הרג'ע, אַז דו ווילסט, איך וועל דיר גאָרנישט זאָגען, איך וועל מיך לאָזען.

זלאַטקע.

אַ בראָך איז דאָך צו מיינע יאָהר, וואָס שלאָג איך איהם נאָך? דער יונג וואַלגערט זיך אין גאַס אַרום ווי אַ הונד, הונגעריג און קאַלט, און איך שלאָג איהם נאָך... זעה, אין וואָס פאַר אַ הילך דו געהסט, וואָס וועט פון דיר דער סוף זיין? געהט צו צו דער קיך, זוכט עפּעס, גיט איהם עסען.

מאָטקע.

איך וויל נישט עסען.

זלאטקע.

דו ביזט דאָך הונגעריג. זיי האָבען דאָך דיך געיאָגט ווי אַ משוגענעם הונד.

מאָטקע.

איך בין נישט הונגעריג. איך געה אַוועק פון דאַנען. איך וויל מעהר דאָ נישט זיין. איך וועל געהן. איך ווייס שוין, וואו איך וועל געהן.

זלאטקע.

וואו ווערסטו געהן? אין ד'רערד אַריין. ביזט דאָך נאָך אַ יונג קינד, ווער וועט זיך אויף דיר אַרומקוקען, ווער וועט דיר אַ מאַמע זיין?

מאָטקע.

איך ווייס שוין וואָס איך וועל טהון, דו זאָרג זיך נישט מאַמע, איך בין שוין אַ גרויסער יונג. איך וועל זיי שוין געבען (ווייזט מיט'ן פויסט אויפ'ן שטעדטיל). מאַמע, איך וועל אָן דיר שטענדיג געדענקען, וואו איך וועל נישט זיין, וועל איך דיך געדענקען. און אַז איך וועל גרויס ווערען און אַ סך געלד האָבען, וועל איך קומען נאָך דיר, אין אַ קאָטש מיט צוויי פערד וועל איך קומען נאָך דיר, דעם טאַטען נישט מיטנעהמען, נאָר דיך.

זלאטקע.

וואו ווערסטו מיטנעמען, אין דרערד אַריין, וואָס פלודערסטו, וואָס? טהו בעסער די הויזען אויס, וועל איך דיר עס פעררי־כטען זעה אין וואָס פאַר אַ הילך דו געהסט. (זי ציהט פון איהם די הויזען אראב.) וואו שפרינגסטו איבער אַלע פלייטען און מויערן ווי אַ ווילדע ציג, וואָס וועט פון דיר דער שוואַרצער סוף זיין?

מאָטקע.

מאַמע, זאָרג זיך נישט, דו וועסט זעהן, וואָס איך וועל נאָך טהון... איך וועל זיי שוין ווייזען, ווער מאָטקע איז, איך וועל אַוועקגעהן אין דער וועלט אַריין, איך וועל מיך שוין סטאַרען, און אַז איך זאָל רייך ווערען וועל איך אין אַ קאָטש מיט צוויי פערד קומען נאָך דיר.

מען הערט טריט אין דרויסען.

זלאטקע.

אוי אַ בראָך איז נאָך מיר, דער טאַטע געהט! בעהאַלט זיך, ער וועט דיך טויטען אַז ער וועט דיר טרעפען אין קעלער. ער האָט מיר אָנגעזאָגט, אַז איך זאָל דיך אויף דער שוועל נישט אַרויפלאָזען, נו, קריך אַרונטער ער קריכט אין אַ ווינקעל אריין, זי פערשטעלט איהם און זעצט זיך געהען די הויזען.

 לייב, אַ הויכער, שטאַרקער יונג, בלינד אויף איין אויג, מיט אַ שטריק אונטער'ן אָרעם.

לייב.

קומט און שרייט נאָך אין דרויסען.

וואָס האָסטו שוין ווידער דעם ממזר אין קעלער אַריינגעלאָזען? קוקט זיך ארום. איך האָב דאָך דיר אָנגעזאָגט, אַז דו זאָלסט דעם בענקאַרט אויף דער שוועל נישט אַרויפלאָזען, וואו האָסטו דעם יונג ווידער בעהאַלטען?

זלאטקע.

וואָס ווילסטו האָבען, ער האָט נישט געהאַט וואו צו אַנטלויפען, זיי האָבען איהם ווי אַ משוגענעם הונד געיאָגט, איז ער צו די מאַמע אַריינגעלאָפען. וואָס האָסטו געוואָלט, אַז איך זאָל איהם אַרויסוואַרפען, אַז זיי זאָלען איהם דערהרג'ענען? נישט דערלעבען וועסט דו דאָס.

לייב.

אויפגערעגט, שרייט.

בענקאַרטעס האָסטו ערצויגען, גנבים, און דו בעהאַלסט איהם נאָך. וואו איז דער יונג?

זלאַטקע.

ער איז שוין נישטאָ, ר'איז אַנטלאָפען.

לייב

רייסט די הויזען.

וואָס נייסט דו? וואו איז דער יונג? איך וועל דיר מיט איהם אין איינעם דערהרג'ענען אויפ'ן אָרט!

זלאַטקע.

איך ווייס נישט וואו דער יונג איז, וואָס ווילסטו האָבען?

וועהניג האָבען איהם פרעמדע געיאָגט, נאָך דער אייגע-
נער טאַטע.

ל י י ב.

דו נעבּיסט זיך נאָך אָן פאַר איהם, האָסט ערצויגען אַזאַ
גנב, ווי דיין אייגענע משפחה. הויבט אויף אַ האַנד אויף איהר-

מ אָ ט ק ע.

האָט דורך אַ שפּאַלט צוגעזעהן די סצענע, לויפט אַרויס פון ווינקעל מיט
אַ שטעקען.

איך וועל דיר נישט לאָזען שלאָגען די מאַמע, איך וועל
דיר צוריק געבען! מיך שלאָגען יאָ, דער מאַמען נישט,
נישט לאָזען, נישט לאָזען. האַלט דעם שטעקען.

ז ל אַ ט ע

שרייט.

מאָטקע וואָס טהוסטו? געגען אַ טאַטען הויבסטו די האַנד
אויף? !

ל י י ב

נעהמט אַראָב דעם פּאַסעק.

דו משומד איינער! אַרויס פון מיין שטוב, די מינוט. דעם
קאָפּ וועל איך דיר צושפּאַלטען אויף צוויי. וויל איהם שלאָגען.

ז ל אַ ט ק ע

וועלכע האָט זיך שוין געשטעלט צווישען זיי.

געה מאָטקע, געה, וואו דו ווילסט געהן, אין דער גרויסער
וועלט אַריין, דו האָסט נישט קיין טאַטען, האָסט נישט קיין
מאַמען, אַ יתום ביזטו געבּוירען געוואָרען אויף דער וועלט.
אפשר וועלען דיר אַנדערע טאַטע מאַמע זיין, געה מיין
קינד. וויינט.

מ אָ ט ק ע.

וויין נישט, מאַמע, איך וועל שוין וויסען וואָס צו טהון,
איך וועל דיר שטענדיג געדענקען מאַמע. וויל געהן.

ז ל אַ ט ק ע.

וואַרט מיין קינד, נעם כאָטש דאָס רעקל מיט, און דעם

ערשטען ביסען ברויט... נעמט דאָס ברויט, וואָס געפינט זיך אין שטוב מיט די הויזען און גיט איהם,

מאָטקע

מאַרפּט די הויזען איבער די אַקסעל, דאָס ברויט אונטער'ן אָרעם.

בלייב געזונד, מאַמע, ווייַן נישט מאַמע... אַב.

זלאַטקע.

מיין קינד אַב, מיין אָרעם קינד:

ענדע פון פּראָלאָג.

ערשטער אַקט

אַ צימער אין אַ האָטעל, אין אַ קלײנער שטאָדט, אָנגעשטעלט מיט בעטען. פערשיידענע רויטע און אין געשטרייפטע ציכלעך, ווי ביי ציגײנער, פויגלען און שטייגען הײנגען, אַ פּאָפּוגײ, אַ רויטער, אין אַ שטײג, אַ רײטער פּאַפּירענער לאָמפּ אין מיטען שטוב, צוויי קלײנע פענסטערלעך.

טונקעל אין אָווענד

דער אלטער תרח „דירעקטאָר" פון צירק ליגט אויסגעצויגען אויף א בעט. מערי, די „קונצענמאַכערין" אין א ווינקעל ביי א שפיגעלע קעמט זיך די האָר דער פאַפוגיי איבער איהר, מאַטקע, א יונג פון א יאָהר 18 שטעהט און קוקט אויף מערי... איידער דער פאָרהאַנג הויבט זיך אויף, הערט מען זינגען א רוסיש ליד.

סויזענד האָב איך געליעבט
סויזענד האָב איך פערלאָזט
נאָר אָן איין איינציגען
פערגעסען קען איך נישט.

דירעקטאָר. הער נאָר דו, הישפּאַנער טשעמפּיאָן, ווייז אַ קונץ און ציה אַראָב אַ אַלטען מייסטער די שטיוועל, לאָמיר זעהן וואָס דו קענסט. מאַטקע ציהט איהם אַראָב די שטיוועל און דער דירעקטאָר שלעפּט זיך מיט מיט איהם. אַז די נכפה זאָל דיר פּאַקען, ווי ער ציהט, קאַנאַריק, דערשוויצט זיך דערבּיי ווי אַ אַלטער קאָטער, די געלע טשופּערינע שטעלט זיך איהם אויף ווי ביי א האָהן... מערי, איך האָב מורא, ער וועט קאַנאַריקן אין דרערד יאָגען, זאָל איך אַזוי לעבען אין דרערד יאָגען... פערדרייט זיך אויף דער צווייטער זייט און רעדט נאָך צו זיך. מיט איין מאָל אַ פּאָר שטיוועל פון אַ אַלטען קאַטרינעאַזש אַראָבצוציהען בעדאַרף מען טאַקע זיין אַ טשעמפּיאָן — אַ טשעמפּיאָן כראָפּעט, סטהעמט שווער, ביז ער שנערכט הויך.

מאָטקע איז די גאַנצע צייט געשטאַנען און געקוקט מיט גלאַנצענדיגע אויגען אויף מערין, דרעהט זיך אויף איין פוס און ווייזט מיט די פינגער.

אויך אויסטהון?

מערי דערלאַנגט איהם דאָס פּיסעל.

מאָטקע

קניהט אנידער, נעהמט איהר פוס, טהוט אויס די לעטשלעך, גלעט עס ודערבײ רעדט צו זיך מיט פרייד.

ווי אַ טײבעלע, ווי אַ פײגעלע אַ קלײנס, וואָס איך האָב גע־כאַפּט, ווען איך בין אַ קלײנער יונג געווען — איז עס אויך אַזוי לעבעדיג, אַזוי געצאַפּעלט—וואַרעם, מיט פעדער. דריקט איהר פוס צו זײן האַרץ.

מערי.

אנטלויף, קאַנאַריק וועט אַרײנקומען, דיר זעהן האַלטען מײן פיסעל, וועט ער דיך דערהרג׳נען אויפ׳ן אָרט

מאָטקע.

מיך הרג׳ענען? פאַר קאַנאַריק׳ן האָב איך קײן מורא, האָסט געזעהן, ווי איך האָב איהם געלעגט הײנט בײם ראַנגלען זיך אין גאַס, בײן האַלז געשטיקט אַזוי לאַנג ביז ער האָט זיך געמוזט אונטערגעבען.

מערי.

ער האָט זיך נאָר געלאָזט אַזוי, ווײל דו ביזט דער יונגערער—און עס איז שעהנער אַז דער יונגער לעגט דעם עלטערן.

מאָטקע.

געלאָזט, זאָל ער זיך נישט לאָזען, איך האָב פאַר קײנעם קײן מורא נישט, איך בין שטאַרקער פאַר אַלע.

מערי.

קאַנאַריק וועט דיך אָנפּאַטשען, אַזוי ווי ער פּאַטשט מיך.

מאָטקע.

ער שלאָגט דיך?

מערי.

צי ער שלאָגט מיך? נישט אײנמאָל, אַז איך וויל איהם נישט פאָלגען, אָדער ער שיקט מיר ערגעץ וואו אוועק און איך וויל נישט געהן.

מאָטקע.

וואוהין שיקט ער דיך?

מ ע ר י.

דו ווייסט שוין, וואו ער שיקט מיך. שטופט איהם אָב.

מ אַ ט ק ע.

שלאָגט ער דיך?

מ ע ר י.

בלויע פלעקען האָט ער מיר געמאַכט; דו זעהסט. ווייזט איהם די הענד. מיט אַ פּאַסעק, און אָפטמאָל קאַפּיעט ער מיך.

מ אָ ט ק ע.

דיך שלאָגט ער?! אַז די כאָלערע... מיין טייבעלע, מיין פייגעלע מיין קליינס, אויסקושען וועל איך די פלעקען. אַז די נכפּה זאָל איהם אַוועקלעגען. מיין קליין, קליין פייגעלע ווי דאָס שפּרינגט מיט די פיסעלעך. אַז איך האָב היינט דערזעהן, ווי דו שפּרינגסט מיט די פיסעלעך איבער'ן דראָט, האָט מיר דאָס האַרץ אַזוי געקלאַפּט, איך האָב אַזוי מורא געהאַט. איך וואָלט געוואָלט אַראָפּפאַלען, איך זאָל הענד און פיס צוברעכען, נאָר נישט דו, דיר זאָל גאָרנישט געשעהן, גאָר נישט זיין. מיין פייגעלע מיין קליינס, אויס-קושען וועל איך די הענטעלעך. קושט איהרע הענד, די פיס, די באַקען. אַזוי ווייך, אַזוי ווי פּוך, ווי פעדערען, ווי ביי אַ פייגעלע..

מ ע ר י.

שטופּט איהם אָב.

אַנטלויף! אַנטלויף! קאַנאַריק וועט קומען, וועט ער מיר און דיר טויטען.

מ אָ ט ק ע.

האָב נישט קיין מורא, האָב איך דיר געזאָגט, קאַנאַריק'ן וועל איך דעם קאָפּ אַראָפּדרעהען, אַז ער וועט דיר עפּיס טהון... מערי, הער אויס, דו ווילסט, אַז מיר זאָלען זיין גוטע פריינד, אַזוי אויף שטענדיג, אויף אייביג, וואָס עס זאָל זיך נישט מאַכען צווישען אונז, וועלען מיר שטענדיג, שטענדיג גוטע פריינד זיין. איך וועל זיך אָננעמען פאַר דיר, איך וועל דיר נישט לאָזען קיין שלעכץ טהון. זאָג, דו ווילסט, דו ווילסט?

מערי

קוקט איהם אן מיט בעגייסטערונג.

און דו ווערסט מיר נישט שלאָגען ווי קאַנאַריק?

מאָטקע.

איך דיר שלאָגען? די נכפה זאָל מיך נעהמען, דאָ די פּאָפּ-לעקסיע אויפ׳ן אָרט, אויב איך וועל דיר אַזוי פיל שלעכטס טהון. דיינע שעהנע הענטעלעך און פיסעלעך וועל איך דיר אויסקושען. איך וועל דיר זיין אַ געטרייער פריינד, נו, זאָג, דו ווילסט? גיב אַהער די האַנד.

מערי.

שווייג, שווייג. קאַנאַריק האָט זיך אָבגערעדט מיט מ׳ר, אַז ער ווערט אַוועק מיט מיר פון דאַנען, ער וועט מיך נאָך וואַרשאָ פיהרען, זאָגט ער. ער זאָגט, ער וועט מיר ברענגען אין אַזאַ הויז אַריין, וואו מען טאַנצט אַלע אָבענד, און מען געהט אַזוי שעהן אָנגעטהון, ווי די רייכע דאַמען געהט מען אָנגעטהון, און עס קומען קאַוואַליערן, אַזעלכע רייכע קאַוואַליערען קומען און טאַנצען מיט די דאַמען, אין אַזאַ הויז וויל ער מיך פיהרען.

מאָטקע.

און דו ווילסט געהן מיט איהם?

מערי.

יאָ, איך וויל זיין אין אַזאַ הויז וואָס איז אַזוי שעהן, וואו אַזוי פיל ליכט ברענט און מוזיק שפּילט און שעהנע דאַמען געהען אָנגעטהון אין אַזעלכע שעהנע קליידער, איך וועל מיך אָנטהון, ווי אַ ציגיינערין, מיט אַ פּאָר גרויסע רינגען אויף די אויערן און אַזאַ קורץ קליידעל. אוי וועט עס זיין שעהן, זיי וועלען צוזעצט ווערען, אַזוי וועט דאָס זיין שעהן. איך וויל נישט מעהר זיין ביי דעם אַלטען תרח, אויף מערק זיך אַרומשלעפּען, פאַר שיכורע גוים זיך ווייזען און מ׳קויפט מיר אפילו נישט קיין קליידעל. איך וויל נאָך וואַרשאָ פאָהרען.

מאָטקע.

און איך וועל דיר נישט לאָזען מיט קאַנאַריקן פאָהרען. —

איך וועל מיט דיר אַנטלויפען, איך וועל דיר ברענגען נאָך וואַרשאָ, איך וועל דיר קויפען שעהנע קליידער און ווי אַ ציגיינערין דיך אָנטהון, איך וועל דיר פיהרען אין רייכע שטובען, וואו מוזיק שפּילט, איך, איך!

מ ע ר י.

חאַ-חאַ-חאַ! דו? דו וועסט מיך פיהרען, ווער ביזטו? מאָטקע, אַ פּאַס האָסטו? האָסט דאָך אַפילו קיין פּאַס נישט, און קאַנאַריק ה ט אַ פּאַס, קאַנאַריק האָט געלט, און קאַנאַריק איז אַ דערוואַקסענער, אַ שטאַרקער.

מ אָ ט ק ע

שריים אויס.

און איך וועל דיך מיט קאַנאַריק'ן נישט לאָזען, כ'וועל קאַנאַריק'ן דעם קאָפּ אַראָבדרעהען און איך וועל דיר מיט קאַנאַריק'ן נישט לאָזען אַזוי ווי איך בין אַ יוד, כ'וועל דיך נישט לאָזען. קאַנאַריק'ן דעם פּאַס אַוועקנעהמען און מיט מיר וועסטו פאָהרען, מיט מיר, אַז נישט וועל איך דיר שלאָגען אָט מיט דער האַנד מאכט א פויסט. זאָג וועסט געהן, צי נישט? זאָג!

מ ע ר י.

שמייכעלט.

און וועסט מיך ליעב האָבען? שטאַרק ליעב האָבען?

מ אָ ט ק ע.

דיר דיינע פּיסעלאַך קושען, ווי אַ פייגעלע אַ קליינס מיט פעדערען אַזוי דיך האַלטען אויף די הענד.

מ ע ר י.

און קאַנאַריק'ן טויטען און זיין פּאַס צונעמען. ער שאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויף יאָ. זי גלעט איהם איבער'ן קאָפּ. איך האָב דיך באַלד ליעב געהאַט אַזוי ווי איך האָב דיר נור דערזעהן און קאַנאַריק'ן האָב איך פיינד.

מ אָ ט ק ע

נעהמט אַרום איהר פּיסעל.

מיין ווייך, ווייך טייבעלע. קושען זיך. מען הערט שטימען.

מ ע ר י.

לאָז מיר אָב, קאַנאַריק איז דאָ.

מ אָ ט ק ע.

איך וועל דיר נישט אָבלאָזען.

מ ע ר י.

ער וועט מיר דערהרגענען.

מ אָ ט ק ע.

איך וועל זעהען!

מ ע ר י.

ש ש... מאָטקע שפּעטער, שפּעטער, נאָר נישט יעצט. רייסט זיך ארויס פון איהם.

ק אַ נ אַ ר י ק

קומט אריין מיט א באַטיק אין האנד.

ביזט נאָך נישט אָנגעטהון? דער פּאַן קומט באַלד אריין, ער וועט קאָרטען שפּילען, ביר טרינקען. פלינקער טהו צו די רינגען, דו וועסט דעם רוסישען טאַנץ טאַנצען.

מ ע ר י

איך וויל נישט טאַנצען, די פיס טהוען מיר וועה פון די דראָטען, אויף וועלכע איך בין געגאַנגען. איך וויל שלאָפען געהן.

ק אַ נ אַ ר י ק.

וואָס איז דאָס? דו שפּילסט מיר שוין ווידער חתונות? די רינגען טהו אָן!

מ ע ר י.

איך האָב פיינד דעם פּאַן, מ׳שפּירט פון איהם דעם שנאַפּס.

ק אַ נ אַ ר י ק.

דער פּאַן האָט געלד, קענסט פון איהם אַ גראָשען ציהען.

מ ע ר י.

איך וויל נישט!

ק אַ נ אַ ר י ק.

דו טהוסט אָן? הויבט אויף דעם בייטש אויף איהר. מאָטקע לויפט צו צו איהר. וואָס טהוסטו דאָ? וואָס געהסטו נישט ארויס די פערד היטען?

מאָטקע.

איך וויל נישט אַרויסגעהן די פערד היטען. איך וויל דאָ זיין. איך ווייס שוין וועמען צו היטען...

קאַנאַריק

בייז.

געה ממזר, געה! דו זעסט?

מאַטקע.

איך וויל נישט געהן.

קאַנאַריק.

וואָס? וואַגסט אַ עלטערן קאַטריניאַזש...

מערי

ווייזט אויף דעם אלטען.

אַלטער תרח, אַלטער, זעהט וואָס ווערט...

אַלטער.

גנבים! עכברושים, שלאַנגען, פּרעסערס, פייער שלינגערס, איהר געהט דאָ אַרויס, איהר... וואָס? סקאַנדאַלען וועט איהר דאָ מאַכען? שטעלט זיך צווישען זיי.

קאַנאַריק.

דער פּוילישער פּאַן קומט אַריין, אַ וואַזשנע פּובליקום. עס וועט פּרנסה זיין, ער לאָזט נישט די קליינע מויז זיך אָנטהון.

אַלטער.

ווער? דער פּוילישער פּאַן? אָה, ער איז דאָך מיינער אַ אַלטער פּאָקלאָניק. אין יעדער שטאָדט פּאָהרט ער מיר נאָך, זעהט מיך אַרבייטען. איהר וועט זיך דאָ פון מיר אַ שוואַרץ יאָהר אויסריכטען, גנבים, עכברושים, פייער שלינ- גערס! צו מערי. די מינוט טהו דיר אָן די רינגען מיט דעם ציגיינערישען קאָסטיום, און דו קליינער היהנער פּרעסער, וואָס שטעהסטו? נעם דעם פּייקיל מיט די פייפלען, וועסט איהר צושפּילען, עס איז אַ וואַזשנער גאַסט, מען קען אַ שעהנעם גראָשען כאַפּען. לאָז מיר נאָר מיינע מעדאַלען אָנטהון.

מערי ווינקט צו מאַטקען, ער זאָל פאָלגען, טהוט זיך אָן די רינגען אויף די הענד און אויערן מיט'ן ציגײַנערישען ט.ך, מאַטקע שטעהט א ברוגז'ער. קאַנאַריק געהט ארויס.

מ ע ר י

לויפט צו מאַטקען.

שווייג, קיין וואָרט, היינט ביינאַכט וועלען מיר אַנטלויפען.

קאַנאַריק פיהרט אריין דעם פאַן.

אַ ל ט ע ר

בעהט איהם אנטקעגען.

אָה, ווילקאָמען, ווילקאָמען פאַן! מיין טאָכטער וויל אייך גערן זעהן. אָה, שוין אַזוי לאַנג געוואַרט אויף אייך. היינט, האָבען מיר פאַר אייך גאָר עפּיס נייעס, גאַנץ נייעס, אַזעלכעס האָט איהר נאָך נישט געזעהן. מיין טאָכטער וועט היינט טאַנצען דעם רוסישען טאַנץ... נישט וואהר, מיין טייבעלע, מיין... מיין...

פ אַ ן

פערנייגט זיך פאַר מערי.

איך גראַטולירע איהן שעהנעס פריילין, די גאַנצע שטאָדט איז משוגע פאַר אייך. אין די קאַסינאָ האָבען די פאַנעס געטרונקען פאַר אייערע שעהנע פיסעלעך... אָה פאַניע קאַטריניאַזש! דו האָסט אַ קונצען-מאַכערין איינע אין דער וועלט, אין וואַרשאָ איז אַזעלכעס נישט צו זעהן.

אַ ל ט ע ר.

פאָלקאָווניקעס, אָפיצירן זענען איהר נאָכגעפאָהרען צו זעהן איהר אַרבייטען, וואו זי קומט, ווערט מען משוגע פאַר איהר. מיט מיין טאָכטער קען איך זיך פאַר'ן סאַמע קייזער ווייזען... אָט שרייבט צו איהר אַ פּאָלקאָווניק אַ בריף. איך טראָג איהם ביי ז.יר. נעהמט ארויס א בריף. אַ ליעבעס בריף שרייבט ער איהר „טי מאָיאַ מילאַיאַ... דראַגאַיאַ גאָלובטשיק, שרייבט ער איהר... אַזוי שרייבט אַ „טשין פּאָלקאָווניק" צו מיין טאָכטער, און וואָס שאָקאָלאַד און בלומען איהר צוגעשיקט אין יעדער שטאָדט כ'איז שוין נישטאָ וואו אַהינצוטהון. זי עסט נאָר בלויז שאָקאָלאַד. עפּיס אַנדערש קען זי גאָרנישט פערדייען.

פּאַן.

האָב איך אויך איהר פון דעם בעסטען סאָרט געבראַכט. שעהנע דראָטען=געהעריין. איך האָבע די עהרע איהנען צו פּרעזענטירען מיט דעם שאָקאָלאַד אַלס צייכען פון מיין גרויסע פערעהרונג צו איהן און דיזע פלאַש פּערפיום. דאָס קומט פון סאַמע פּאַריז... און אָן אייך פּאַנאָוויע האָב איך אויך נישט פערגעסען. איך ווייס אַז דו האָסט נישט פיינד, אַלטער דעם ביטערן טראָפּען. די פלאַש קאָניאַק איז פאַר דיר—עלצטער קאַטריניאַזש, דיר האָב איך נישט געוואוסט וואָס צו קויפען נאַ אָט האָסטו געלד און קויף דיר אַליין עפּיס. גיט קאַנאַריק'ן געלד.

אַלטער.

און פאַר מיין צווייטען זוהן האָסטו גאָר נישט מיטגעבראַכט? ער וועט זיין ברוגז...

פּאַן.

אָ! פאַר דעם הישפּאַנישען טשעמפּיאָן, געוויס, געוויס האָסט היינט גוט געאַרבעט. נו, נאַ דיר, קויף דיר אויך עפּיס און זיי נישט אויפּערזיכטיג. גיט מאַטקע'ן געלד.

אַלטער

צו מאַטקען וועלכער האָט דאָס געלד נישט גענומען און זיך אַוועקגעדרעהט.

זעהסט גנב, וואָס דו קענסט אָנוואַרען. דער פּאַן איז מיינער אַ פּאָקלאָניק, דו וועסט מיר אים פערטרייבען, נעם צו דאָס געלד אַז נישט וועסטו זיך אַ שווארץ יאָהר אויסריכטען.

מערי.

איך וועל נעהמען פאַר איהם. איך וועל איהם שוין געבען. געהט צו. מאַטקע שפּעטער... ווינקט צו איהם.

אַלטער.

נו, חברה, יעצט עפּיס אַ שטיקעל פאַר'ן פּאַן. עקסטראַ= וואַגאַנץ.

זיי קלאַפּען צו מיט די פּייקלען אַ רוסיש טאַנץ, מערי טאַנצט, זיי זינגען צו, דער פּאַן זיצט און קוועלט.

ק אַ נ אַ ר י ק

צו מאַטקען.

טראָג זיך אָב, זיי דאַרפען זיין אַליין. מאַטקע געהט נישט. ממזר,
דו זעסט דאָך זיי דאַרפען זיין אַליין!

מ אָ ט ק ע.

איך וויל נישט געהן.

ק אַ נ אַ ר י ק

צום אלטען.

דער ממזר וויל דאָך נישט געהן, עס וועט זיין אַ סקאַנדאַל.

אַ ל ט ע ר.

דער פאַן איז אַ אָנשטענדיגער קריסט. דו וועסט מיר איהם
פערטרייבען, זעהסט דאָך, זיי דאַרפען זיין אַליין, קום.

מ אָ ט ק ע.

איך וויל נישט געהן!

אַ ל ט ע ר.

אַ בראָך איז דאָך צו מיינע יאָהר. ממזר, געהסט, ווילסט מיך
חרוב מאַכען. קום שוין קום.

ק אַ נ אַ ר י ק.

צום אלטען.

נעם איהם! וואָס שטעהסטו? ער ווינקט צום אלטען,ביידע
נעמען מאַטקען.

אַ ל ט ע ר

בעמענדיג מאַטקע'ן.

נו, קום מאַטקע, קום געלד פערדינען. ביידע טראָגען איהם אַב.

מ אָ ט ק ע

אין דער צייט וועז זיי טראָגען איהם, שרייט.

איך וויל נישט געהן. איך וויל נישט געהן. מ'טראָגט איהם אוועק.

פ אַ ן.

אויב אַזוי וועל איך זיין דער פאַניענקעס ליובאָווניק, לאָז
זיך נאָר דאָ די פאַניענקע אַוועקזעצען ווייזט אויף זיינע קניה.
וועל איך איהר עפּיס ווייזען

מערי

דרעהט זיך אויס פון איהם.

איך האָב נאָך צייט... וואָס אַזעלכעס וועט ער מיר ווייזען?

פאַן.

אַ שעהנע זאַך. כאַפּט זי אויף די קניע. אַט אַזוי! קושט זי.

מערי.

חישט זיך אָב די באַק.

די וואָנסעס פוילען ביי דיר פּאַן.

פאַן.

די פאַניענקע לאַכט. די פאַניענקע בעהאַנדעלט מיך נישט גוט. וויל זי ווידער אַ קוש טהון.

מערי.

דרעהט זיך אויס פון איהם.

אַז איך זאָג דיר, אַז די וואָנסעס פוילען ביי דיר. אַנטלויפט פון איהם.

פאַן.

לויפט איהר נאָך און קען זי נישט כאַפּען.

איך ווייס, ווי מען כאַפּט פייגעלעך. איך ווייס שוין ווי אַ קליין פייגעלע צו כאַפּען. איך בין אַ געניטער יעגער. מ'לעגט שפּייז אין נעטצל אַריין. נעמט ארויס אַ פּאָרטפעל און נעמט ארויס פון דאָרט פּאַפּיר-געלד. מערי קוקט זיך צו ווי ער לעגט אַוועק דאָס געלד. און דאָס פייגעלע וועט אַליין אין נעטצעל קומען. פייפט זיך צו און זינגט. קום, קום קליין פייגעלע אין נעטצעלע אַריין. מערי געהט צו פּאַמעליך, וויל כאַפּען דאָס געלד, ער כאַפּט זי. אָט אַזוי כאַפּט מען אַ פייגעלע, אָט אַזוי. קושט זי.

מערי.

און דאָס פייגעלע איז אַזוי מיד. לעהנט זיך אָן אויף איהם. האָט אַזעלכע מידע פיסעלעך. לעגט אַרויף די פיס אויף איהם. נו, און יעצט פּאַ', בייג זיך אַראָב און פערמאַך די אויגען, נאָר דו מוזט מיר צ״ז געבן, אַז דו וועסט נישט קוקען, וועל איך דיר עפּיס ווייזען.

פאַן.

עס וועט זיך לוינ[ען]?

מ ע ר י.

זעהר.

פ אַ ן.

אויב אַזוי ווער איך באַלד בלינד. זעה איך נישט. איך פער־לאָז מיך אויף די פּאַניענקע אַז די פּאַניענקע זאָגט מאכט צו די אויגען. מערי שטעקט אריין איהר האנד אין זיין בוזעם. ער לאכט.

דו קיצעלסט מיך.

מ ע ר י.

איך וויל נישט, דו האָסט געקוקט.

פ אַ ן.

שוין איך זעה נישט. סלאָווא האָנאָרו!

מ ע ר י.

ניין. איך וועל דיר די אויגען פערבינדען, אַז דו זאָלסט נישט זעהן.

פ אַ ן.

פאַר וואָס?

מ ע ר י.

איך שעם זיך.

פ אַ ן.

אַז די פּאַניענקע שעמט זיך איז עפּיס אַנדערש. פערבינד איך מיר די אויגען.

מ ע ר י.

פערבינדט איהם די אויגען.

זעהסט נישט?

פ אַ ן.

סלאָוואָ האָנאָרו, גאָר נישט. זי שטעקט אריין די האנד אין זיין בוזים־טאש. אוי עס קיצעלט מיך אַזוי...

מ ע ר י.

דאָס איז נאָך נישט אַלץ. דאָס ריכטיגע וועט ערשט קומען. אָבער שווער מיר, צי דו זעהסט נישט.

פ אַ ן.

סלאָווא האָנאָרו איך זעה נישט.

מערי.

אַזוי גלויב איך דיר. ציהט אַרויס דעם טייסטער פון זיין טאַש און בעהאַלט צווישען די ברוסטען. אָבער דו קוקסט, אַזוי וויל איך נישט.

פאַן.

סלאָוואָ האָנאָרו איך זעה נישט.

מערי.

שוין, נור איין מינוט. זי שטעלט אַרויף איר פוס אויף זיין ליסינע און גלעט איהם. אַנגענעהם?

פאַן.

זעהר, מיט וואָס מאַכסט דאָס?

מערי.

דאָס איז אַ שפּיל צזעלכע „חזיר און פויגעל„ דער פויגעל שטעלט זיך אויפ'ן חזיר'ס רוקען זי קריכט אַרויף אויף איהם. געפעלט עס דיר?

אין פענסטער בעוויזט זיך מאָטקע, מאָטקע וויזט אַ פויסט צו איהר, זי וואַרפט איהם צו די נאַש מיט געלד.

מערי.

בעהאַלט, מיר וועלען היינט אַנטלויפען צוזאַמען.

פאַן.

הערט רעדען, רייסט אַראָב דעם באַנד פון די אויגען.

ווער איז דאָס?

מאָטקע

געהט צו צו איהם.

טראָג זיך אָב פון דאַנען. די בינוט אַרויס. וויל איהם שלאָגען.

מערי.

געדענק אין גאָט, דער פאַן וועט שרייען, אַנטלויף. די שטופּט איהם אַרויס דורכן פענסטער.

מאָטקע.

וואַרט, איך וועל דעם גוי זיין פּליך רויט מאַכען. אַב

פאַן.

וואָס טהוט ער דאָ? איך האָב דערפאַר געלד בעצאָלט.

מערי.

שווייג. קום אהער, וועלען מיר ווייטער שפּיעלען, חזיר און פויגעל, נו, בייג דיך אראָב.

פאַן.

איך וועל מעהר נישט שפּיעלען. וואָס האָט ער געוואָלט? וואָס האָט ער דאָ אריינצוקומען? עס איז נישט קיין אָרענט־ ליך געשעפט דאָ, מען בעהאַנדלט דאָ די געסט נישט אָנשטענדיג. זוכט אין די קעשענעס. וואו האָב איך מיין געלד? ווער האָט מיר מיין געלד אַרויסגעשלעפּט?... אהאַ, דו האָסט מיר די אויגען פערבונדען און מיר דאָס געלד אַרויסגענו־ מען! קאַראַאול! פּאָליציי! איך לויף באַלד נאָך פּאָליציי... מענשען! מענשען! דאָס געלד גיב אַהער די מינוט!

מערי.

וואָס פאַר אַ געלד. וואָס רעדסטו? וואָס ווילסטו פאַן? דו ביזט שיכור, וואָס פאַר אַ געלד?

פאַן.

וואָס דו האָסט דיין ליובאָווניק אַוועקגעגעבען. פּאָליציי! מענשען! מענשען!

דער אלטער און קאַנאַריק לויפען אריין.

אלטער.

וואָס טהוט זיך דאָ? וואָס איז געשעהן? שווייג! געדענק אין גאָט, פאַן, שווייג! מען וועט דאָך מיר דאָס געשעפט צומאַכען.

פאַן.

יודען ליכוויאַזשעס, גנבים! וואו האָט איהר מיך פערפיהרט? זי האָט מיך אונגליקליך געמאַכט, מיין גאַנץ געלד אַרויס־ גענומען. דריי הונדערט רובל אַרויסגעצויגען און אַוועקגע־ געבען איהר ליובאָווניק. איך געה שוין נאָך פּאָליציי! איך וועל אייך ווייזען.

אלטער.

וואָס פּאָליציי!? ווען פּאָליציי?! שווייג דאָך, פאַן! צו מערין. מערי לעבען, מיין קינד, וואו סטו דאָס געלד? גיב אָב

דאָס געלד, ס׳איז דאָך נישט שעהן פון דיר, אַז דו זאָלסט געלד צונעמען. גיב אָב דאָס געלד.

פ אַ ן.

זי האָט עס איהר ליובאָוויניק אָבגעשטעקט.

ק אַ נ אַ ר י ק.

וועמען? מיר?

פ אַ ן.

איך ווייס נישט, ווער עס איז איר ליובאָוניק. דאַכט זיך, עס איז געוועזן אַנ׳אַנדערער דאָ.

ק אַ נ אַ ר י ק.

מאָטקע, לייפט אָב מיט׳ן אַלטען און ברענגען אריין מאָטקען.

א ל ט ע ר.

מאָטקעלע, מיין קינד, גיב אָב דאָס געלד. עס איז דאָך נישט שעהן פון דיר, אַז דו זאָלסט ביים פאַן געלד צו-נעהמען.

מ אָ ט ק ע.

וואָס פאַר אַ געלד? איך ווייס נישט פון קיין געלד.

פ אַ ן.

איך געה נאָך פּאָליציי, שוין נאָך פּאָליציי!

א ל ט ע ר.

וואָס פּאָליציי! די פּאָליציי קען אַזעלכע לייט, ווי דו ביזט, וואָס קומט צו איין אָנשטענדיג-פריילין און מאַכט אויף איהר אַ בלבול אַז זי האָט איהם געלד צוגענומען... מיין טאָכטער האָט דיר געלד צוגענומען?... פּאָלקאָווני-קעס שרייבען צו איהר ליעבעס-בריעף... אָט האָסטו, אַ טשין פּאָלקאָוניק, שאָקאָלאַד שיקט ער צו איר, וועט זי דיר געלד צונעמען? טאָכטער מיינע, דו האָסט פון דעם פאַן געלד צוגענומען?

מ ע ר י.

איך האָב נישט קיין געלד צוגענומען. איך ווייס נישט, וואָס ער וויל פון מיר דער פאַן.

אַלטער.

זי הסטו? ווער ביזטו פאַן? וואָס טהוסטו דאָ? וואָס ביזטו געקומען אהער אין מיטען דער נאַכט און אויף מיין טאָכטער אָנגעפאַלען? פּאָליציי! גערהט ארויס און שרייט. פּאָליציי! פּאָליציי! קומט צוריק. וואָס האָסטו דאָ צו זוכן ביי מיר? וואָס פאַלסטו אָן אויף מיין קינד? אויף מיין אונשולדיק אָרעם קינד, אז זי האָט דיר געלד צוגענומען? א טשין פּאָלקאָווניק איז פאַרליבט אין איהר, שרייבט צו איהר ליבעס־בריף, און זי וועט דיר געלד צונעהמען! וואָס ביזטו אונז בעפאַלען? פּאָליציי! די מינוט קום צו פּאָליציי... א פּאַס האָסטו? איך האָב א פּאַס, און דו האָסט א פּאַס? פּאָליציי... איך וועל דיך אין סיביר אוועקשיקן, אויף קאטאָרגע שיקען. ביזט בעפאַלען מיין טאָכטער אין מיטען דער נאַכט, געוואָלט איהר שלעכטס טהון! זעהט, מענשען, זעהט, געוואָלט מיין קינד שלעכטס טהון, פּאָליציי! די מינוט קום צו פּאָליציי. שרייט. פּאָליציי.

פּאַן.

יוד, וואָס רעדסטו? וואָס זאָגסטו, וואָס?

אַלטער.

שרייט.

פּאָליציי! א מענש איז אונז בעפאַלען אין מיטען דער נאַכט, איך וועל דיך נישט אָבלאָזען, צו פּאָליציי קום די מינוט. דער פּאַן וויל אוועקגעהן. דו וועסט ביי מיר נישט אַנטלויפען! דער פּאַן וויל אנטלויפען. וועסט זיך ביי מיר נישט אַרויסדרע־העַן, צו פּאָליציי מוזטו געהן. דער פּאַן רייסט זיך ארויס און אנטלויפט. ער שרייט איהם נאָך. א שעהגע כפּרה פאַר אַלע יודען... נו, יעצט צו מאָטקען. הער נאָר ממזר'ניק, גיב אָב דאָס געלד. אז נישט מאַך איך מיט דיר אַזוי ווי מיט'ן גוי, ווי איך בין א יוד, איך גיב דיר אַרויס צו די פּאָליציי, קיין פּאַס ביי מיר האָסטו דאָך נישט, און ווער דיין טאַטע איז ווייס איך דאָך אויך נישט... עס וועט שלעכט זיין!

מאָטקע.

זאָל שלעכט זיין, האָב איך א זאָרג, גיט מיר אַרויס דער

פאָליציי, וועל איך דערצעהלען, אַז איר פערקויפט די מויד צו שיכורים פאַר געלד, אַז זי וויל נישט, שלאָגט איהר זי, וועלען מיר אַלע זיצען, וועט אונז היימליכער זיין.

אַלטער.

וואָס זאָגט ער? וואָס האָב איך דערלעבט?

קאַנאַריק.

האַ־האַ־האַ! קוקט נאָר אָן דאָס, אָט דעם שמדניק, וואָס איז געקומען צולויפען צו אונז, אָט דעם יאַט, וואָס דרעהט היהנער דעם קאָפּ אַראָב, אָט דעם האָסטו געלד אָנגעשטעקט, די דראָסטען געהערין, די קינצען מאַכערין. וויל זי שלאָגען.

מאָטקע

שפרינגט צו צו איהם.

ריהר זי נאָר אָן, ריהר זי אָן, לאָמיר זעהן, אַ טויטער וועסטו בלייבען ביי מיר אויפ׳ן אָרט.

קאַנאַריק.

וואָס? דו וועסט מיר נישט לאָזען? אָט האָסטו דעם ערשטען פּאַטש. שלאָגט איהם.

מאָטקע

שפרינגט ארויף אויף קאַנאַריק׳ן דושעט איהם ביים האלז.

אַ טויטען וועל איך דיר לאָזען.

אַלטער.

קלאַפּט מיט׳ן שטעקל איבער ביידענ׳ס הענד.

אַ אונגליק! עכברשים, גנבים! וואָס טהוט איהר! צו מעריץ, וועלכע קוקט מיט פערגעניגען, ווי מאָטקע דושעט איהם. געדענק אין גאָט, טאָכטער, צורייס זיי! וואָס שטעהסטו?

מערי.

ס׳איז איהר פלוצלונג עפּיס איינגעפאַלען, לויפט צו און צורייסט זיי, צו מאָטקען.

— גיב אָב דאָס געלד, די מינוט גיב אָב דאָס געלד!

מאָטקע

פערוואונדערט.

וואָס פאַר אַ געלד?

מערי.

דאָס געלד פון גוי, וואָס איך האָב דיר אָבגעשטעקט. צו

קאנאריק׳ן. איך האָב געמיינט אַז דאָס ביזטו, ווען ער איז אריינגעקומען דורכ׳ן פענסטער האָב איך עס איהם אוועקגעגעבען... גיב אָב דאָס געלד!

קאַנריק

טריאומפירענד.

הערסט דו גנב! צו מערי. האָסט געמיינט אַז דאָס בין איך נעמט זי ארום. הערסט וואָס זי זאָגט, גנב! גיב אָב דאָס געלד, מיר האָט זי דאָס געוואָלט געבען.

מערי.

יאָ, דיר, מיין חתן.

קאנאריק.

הערסט, הערסט?

מאָטקע.

ערשטוינט.

האָסט געמיינט, אַז דאָס איז ער? דיין חתן, האָסט געמיינט הע? נישט איך נאָר קאַנאַריק מיט׳ן רויטען קאָפּ, הע? האָסט מיר דאָס געלד אַוועקגעגעבען... גוט, גוט, איך׳ל דיר אַוועקגעבען דאָס געלד צו קאנאריק׳ן. געה אַרויס אין דרויסען אין שטאַל, אין פערדס כאָמוט האָב איך דאָס געלד אַריינגעלעגט, נעם עס זיך. איך וויל עס נישט.

קאַנאַריק.

דאָס געלד איז אין כאָמוט, האָסט געמיינט, אַז איך בין דאָס, קום אַלטער!

אַלטער

אזאַ גנב, אזאַ... ער האָט געמיינט, אַז עס וועט איהם אָבגעהן ריין ביידע געהען ארויס.

מערי.

שווייג, מאָטקע! דו וועסט האָבען דאָס געלד צוריק מאָטקע קוקט זי אָן. איך האָב דיך ליב, איך וויל מיט דיר צוזאַמען אַוועק.

מאָטקע.

געה צו קאַנאַריק׳ן... האָסט געמיינט, אַז דאָס איז ער, ווען

דו האָסט מיר דאָס געלד אַוועקגעגעבען, האָסט עס אַליין געזאָגט.

מ ע ר י.

איך האָב עקסטרע אַזוי געזאָגט, קאַנאַריק זאָל מיינען, אַז איך האָב איהם ליעב. ווייל איך וויל איהם אָנרעדען, אַז ער זאָל אַנטלויפען מיט מיר די נאַכט.

מ אָ ט ק ע.

וואָס געהט עס מיך אָן, געה אַז דו ווילסט. שטופט זי אָב פון זיך.

מ ע ר י.

מאָטקע, איך האָב דיך ליעב, איך וויל מיט דיר אַוועק, דו דאַרפסט קיין פאַס נישט, קאַנאַריק האָט, נעם ביי איהם דעם פּאַס צו מיט דאָס געלד און אַנטלויף מיט מיר.

מ אָ ט ק ע.

קאַנאַריק וועט אונז אַרויסגעבען.

מ ע ר י.

מאַך אַזוי אַז קאַנאַריק זאָל אונז נישט אַרויסגעבען דער פּאָליציי. אַז קאַנאַריק זאָל פערשווינדען, דו קענסט...

מ אָ ט ק ע.

ווי אַזוי? וואָס מיינסטו?

מ ע ר י

נעמט אַרויס אַ קאָזאַקען מעסער און גיט דאָס מאָטקען.

ווארט אונז אָב היינט ביינאַכט אין וואַלד איך וועל קאַנאַריק'ן אָנרעדען, ער זאָל מיט מיר אַנטלויפען, אין וואַלד וועלען מיר זיך בעהאַלטען ביי'ן שוואַרצען טייך, ווארט אונז דאָרט אָב און מאַך אַזוי, אַז קאַנאַריק זאָל פערשווינדען, אַז דו זאָלסט קאַנאַריק הייסען..

מ אָ ט ק ע.

ציטערט, דער מעסער פאַלט פון זיין האַנד אַרויס

מ ע ר י!

מ ע ר י

הויבט אויף דעם מעסער און גיט איהם.

איך האָב דיך ליעב, איך וויל מיט דיר זיין, נאָר מיט דיר

אַליין. זאָלסט טהון מיט מיר וואָס דו ווילסט, מיין טייערער
ווייל איך האָב דיך ליעב...

מ אָ ט ק ע.

דריקט זי צו זיין הארץ.

מערי!

מ ע ר י.

קאַנאַריק, מיין געליבטער!

מ אָ ט ק ע.

לעגט איהר די האנד איבער'ן מויל.

ש ש... שווייג! *געהען אוועק פון זיך, קוקען זיך אן אייבע די־ אנדערע.*

פ אָ ר ה א נ ג.

צווייטער אַקט

אַ קאַפּעע־הויז אין וואַרשע אויף דער אַלטער שטאָדט. פּאַרנאַכט. אַ פּאָר מעדלעך זיצען און רעדען צווישען זיך, הינטער אַ בופעט, אויף וועלכען עס איז אָנגעשטעלט קעז, קיכלעך, אייער און אַנדערע צובייסעכץ, זיצט אַ מעדעל, חנהלע, פון אַ יאָהר 18-19, זעהער אָנשטענדיג אָנגעטהון און לעזט אַ ביכעל. הינדעלע, די בעל־הבית׳טע פון קאַפּעע־הויז שטעהט און רעדט מיט די מעד־לעך. די זשאָבלינערין לייגט זיך צונויף נייע איינגעקויפטע וועש, לייליכער, ציכער און האַנד־טיכער, זי איז אַ געזונד מעדעל.

באשע.

ג׳יט נאָר אַ קוק אויף די איבערציהערס, איך האָב זיי געקויפט די בעטען צו פערדעקען, איך האָב ליעב, ווען עס איז ווייס אין שטוב... זעהען זי הינדעל, ווי שטאַרק די לייוועגד איז, זי זעבען דאָך עפּיס אַ מבינ׳טע דערויף.

הינדעל

בערזוכט מיט די ציין איינצורייסען, קען נישט.

רייגע וועב... אָבער צו וואָס קויפען זי זיך דאָס אַלעס איין? מיינען זי דען חתונה צו האָבען, וואָס זי זאַמלען זיך אַ אויסשטייער!

באשע

און אַז נישט חתונה האָבען, טאָר איך מיר נישט איינקויפען ווייסוואַרג. איך האָב גערן ווייסוואַרג... אַ גאַנצען קאַסטען האָב איך שוין.

הינדעל.

כויליט עס דאָרט ביי איהר די וועש אין קאַסטען—צו וואָס? חתונה האָבען וועט זי דאָך סיי ווי סיי נישט, זי וואָלט עס ליעבער מ׳ר פערקויפט די וועש, וואָלט איך געהאַט פאַר מיין חנה׳לען אַ אויסשטייער.

באשע.

גיב נאָר אַ קוק, זייער איינע מעג זיך זאַמלען אַ אויסשטייער, און אונזערס איינע טאָר נישט, פון וואַנען ווייס זי שוין דאָס, אַז איך וועל נישט חתונה האָבען! אַז גאָט וויל, קען נאָך אַלעס געשעהן.

שאָכלין.

זי האָט דען נישט רעכט? זי מיינט אַז נאָר חנה׳לע מעג זיך זאַמלען אַ אויסשטייער. געהט צו צו באשען. באשע, זאָלסט דאָס נוצען געזונדערהייט מיט דיין בעשערטען אין פריידען.

ראָזע.

װעלכע איז די גאַנצע צייט געזעסען צין שווארצען זיידען און זיך געלעגט קאַרטען.

באַשע, זאָרג זיך נישט, עס וועט קומען דער בעשערטער

װייזט אויף קאַרטען. זעהט, זעהט, ער געהט, יעדעס מאָהל ווייזט ער זיך, נאָר די טויז פיק שטעלט זיך איהם אין וועג, אָבער די מלכה בעשיצט איהם, זי בעגלייט איהם, ווי אַ גוּ-טער מלך און בעשיצט איהם. נאַ, שוין ווידער די טויז פיק, אוי ווער...

זשאָכלין.

וואָס איז דען די טויז פיק?

ראָזע

ערנסט.

דאָס איז דער טויט, אַז די קאָרט בעווייזט זיך, ווייזט זיך דער טויט.

זשאָכלין.

אוי ווער, פון וואַנען ווייסטו דאָס?

ראָזע.

אַ כישוף-מאַכערין, אַ ציגיינערין, האָט מיך דאָס אויסגעלערנט, ווען איך בין אַ קליין מעדעל געווען. שטענדיג האָט זיך די טויז פיק געוויזען פאַר אַ אונגליק, איידער מיין טאַטע איז געשטאָרבען און ווען דוד קאַמאַשניק האָט מיך פערלאָזען, האָט זיך אויך די טויז פיק בעוויזען.

באַשע.

ווען דענסמאָל? אוי, דערצעהל, דערצעהל...

הינדעל.

געהט, שוין, געהט, מענשען גלויבען אין כשוף ס'איז נאַ-רישקייטען. צו זשאָכלין. זעה ליבער, זי זאָל מיר פערקויפען די וועש, צו וואָס בעדאַרף זי דאָס? זי האָט דערפון קיין נוצן נישט און מיין חנה'לע וואָלט אַ אויסשטייער געהאַט.

װינקט צו זשאָכלין.

זשאָכלין.

און איך ווייס טאַקע נישט, צו וואָס דו זאַמעלסט די וועש

אין קאַסטען. מלא, אַ קאַפּעלוש קויפען פערשטעה איך, דו ווילסט געפּעלען, זיידענע זאָקען, אָבער וועש? דאָס איז גוט פאַר אַ מעדעל, פאַר חנה'לען, פאַר אונזער איינע? די נשמה דעם טייוועל אַלץ איינס איבערגעגעבען, איין שוואַרץ יאָהר...

ד ו י ט ע.

אוי באַשע, פּערקויף טאַקע חנה'לען די וועש, וועט זיין אַזוי שעהן, וועט זיין אַ חתונה. צו הינדעל. אוי, איך האָב אַזוי ליעב אַ חתונה, איך בין נאָך קיינמאָל נישט געוועזן אויף קיין חתונה, אוי וואָלט איך געוואָלט זיין... פּערקויף באַשע די וועש, וועט זיין אַ חתונה.

ח י נ ד ע ל.

זעהסטו, אַלע רעדען דיך צו, פערקויף די וועש. וועט חנה'לע האָבען אַ אויסשטעהער. דיר וועט דיך דאָס סיי ווי סיי נישט צוניץ קומען.

ב אַ ש ע.

אַפילו איך זאָל וויסען, אַז זי זאָל צופוילט ווערען אין קאַסטען, די מייז זאָלען זיי אויפפרעסען, וועל איך זיי אויך נישט פערקויפען. בייז. חנה'לע אַליין איז נאָר אַ מעדעל, איך בין אויך אַ מעדעל, איך וויל מיך אויך זאַכלען אַ אויסשטייער. אַלע לאַכען.

ז ש אָ כ ל י ן.

זי איז אַ מעדעל... זי וויל זיך אויך זאַמלען אַ אויסשטייער... שוועסטער, פערפאַלען, שלאָג דיר די נאַרישקייטען פון קאָפּ אַרויס.

ב אַ ש ע.

אויף אייער צוזעצעניש, מיר האָבען אַ גאָט אין הימעל, אַז ער וויל קען ער נאָך אַלעס מאַכען. די מעדלעך לאַכען איהר אויס.

מ אָ ט ק ע

קומט אַריין, געעלטערט מיט אַ פּאָר יאָהר, טראָגט אַ סאַמעט וועסט מיט אַ גאָלדענעם זייגער, וואַרפט אַ בליק אויף חנה'לען.

וואָס פאַר אַ געלעכטער? די לאָמפּען אָנצינדען, ס'איז שוין פינסטער.

רויטע.

זָה, קאַנאַריק, איך האָב שוין ווידער אָנגעטראָפען די טויז פיק, איך האָב מורא, אַז עס זאָל קיין אומגליק געשעהן.

מאַטקע.

לאָז מיך צורוה. קוקט אויף חנה'לען מיט ליעבע, געהט צו צום בופעט. **חנה'לע** חנה'לע פערטיפט אין לעזען. —

הינדעל

פון ווינקעל.

חנה'לע, דו הערסט נישט? אוי, וועה די קינדער וועלען באַלד קומען, לאָמיך נאָר אריינגעהן, כ'האָב נאָך גאָרנישט צוגעשטעלט. אב.

חנה'לע לעגט אוועק דאָס ביכעל, גיסט אָן צווי גלעזער טיי, דערלאַנגט מאַטקען און די רויטע, דאַן זעצט זי זיך ווידער לעזען. מאַטקע קוקט אויף איהר.

רויטע.

אוי, ווי שעהן עס קליידט דיר דאָס שטייפע העמד מיט די רויטע פראַנצען. דו זעהסט דאָך אויס ווי אַ רייכער מאַן, ווי אַ גראַף. אַ גאַנצען טאָג האָב איך געפּרעסט דאָס העמד אַז ס'זאָל אַזוי שטייף זיין ווי אַ ברעט, זעהסט, וואָס פאַר אַ הענד איך האָב געקריגען פון פּרעסען.

זשאָכלין.

פון דער ווייטענס צו באַשע'ן.

גיט נאָר אַ קוק, ווי זי פּוצט זיך צו צו איהם. גיב נאָר אַ קוק... אַ שאָד, וואָס ס'איז נישטאָ מערי, זיין כלה, זי וואָלט איהר באַלד די אויגען אויסגעדראַפּעט.

באַשע.

ביזט זי מקנה, וואָס קאַנאַריק האָט זי ליעב?

זשאָכלין.

איך זי מקנא? וואָס פעלט מיר חתנים? אַז איך וואָלט נאָר געוואָלט זיך צופּוטצען צו איהם, וואָלסטו שוין געזעהן, וואָס פאַר אַ הוט ער וואָלט מיר געקויפט.

באַשע.

און פאַר וואָס פּוצט, דו זיך נישט צו צו איהם?

זשאָכלין.

ווייל איך וויל נישט. זעה נאָר, זעה נאָר. ווי זי פּוצט זיך... די שטילע וואַסערלעך גראָבען טיף. גערט צו צום טישעל, זאָגט צו מאָטקע'ן מיט א חנדל. אוי, מאַמעלע קרוין, ווי עס קליידט איהם דער נייער אָנצוג מיט דעם גאָלדענעם זייגער. ער זעהט דאָך אויס אין איהם ווי אַ מאַגנאַט: אַ פּער־געניגען צו קוקען אויף איהם.

מאָטקע.

קוקט די גאַנצע צייט אויף חנה'לען, רופט.

נאָך אַ גלאָז טעע מיט קיכלעך. צו זשאָכלין. זעצט זיך!

רויטע.

דאָס האָב איך איהם דעם אָנצוג געמאַכט פינף און צוואַנציג רובל האָב איך באַצאָלט פאַר איהם דעם שניידער.

זשאָכלין.

אַלעס האָט זי געמאַכט, דעם אָנצוג, דאָס העמד. אפשר האָט זי דיך געבוירען אויך קאַנאַריק?

רויטע.

יאָ, אַלעס איך. דעם קראַוואַט אויפגענעהט מיט מיינע אייגענע הענד. איך האָב איהם די קאַמאַשען אויסגעפּוצט אַז ער זאָל שעהן אויסקוקען. נישט אמת קאַנאַריק.

מאָטקע.

אמת אמת קוקט אויף חנה'לען.

זשאָכלין.

גיב נאָר אַ קוק, גיב נאָר אַ קוק. אוי וועט איהר מערי די אויגען אויסדראַפּען.

רויטע

מיר וועלען היינט שפּאַצירען אַרומגעהן, ער וועט מיך אין טעאַטער פיהרען.

זשאָכלין.

נאָר דיר אליין? קאַנאַריק וועט אונז אַלעמען מיטנעהמען נישט, קאַנאַריק?

מאָטקע.

קוקט די גאַנצע צייט אויף חנה'לען. יאָ, אַלע, אַלע!

ז ש אָ כ ל י ן.

טריומפירענד.

זעהסט? זעהסט שוין, ביזט נישט מעהר מורגו ווי מיר אַלע
וואָס ביזטו, זיין כּלה, וואָס? ביזט דאָך אַ פּראָסטע בייגעל-
בעקערין ווי מיר אַלע... שלמה, שלאָסענהעקער קומט אריין. דערזע-
הענדיג איהם. אוי, מאַמעלע קרוין, שלמהלע איז דאָ.

די מעדלעך ווילען זיך אויפהויבען.

מ אָ ט ק ע

מיט אַ בעפעלענדען טאָן.

זיצען בלייבען!

די מעדלעך ווייסען נישט וואָס צו טהון.

ש ל מ ה.

וואו זענען די מוידען? ס'איז שוין שפּעט אין אָוועגד, און
זיי זענען נאָך נישט אויף דער גאַס? קומט צו צו מאָט
קעס טישעל. נאַ, זעה ווי ער זיצט זיך מיט די כּלות דער
חתן בחור. אין דרויסען רייסט מען די פּרנסה פון די העגד
און ער האַלט זיך דאָ די כּלות? וואָס האַלסטו זיי דאָ?
צו די מעדלעך. אַרויס אויף דער גאַס!

מ אָ ט ק ע

בייז.

זיצען בלייבען. טרינקען טהע און עסען קיכלעך!

ש ל מ ה.

וואָס טהוט זיך דאָ פאַר אַ שווארץ יאָהר. דו נעמסט נישט
פון מיר קיין וואָכען-געלד פאַר די כּלות? וואָס האַלטסטו
זיי דאָ? אַרויס אויף דער גאַס!

מ אָ ט ק ע.

זיצען בלייבען!

ש ל מ ה.

וואָס איז דאָס? צו די מעדלעך. אַרויס אויף דער גאַס!

מ ע ד ל ע ך

אין שרעק.

קאַנאַריק, לאָז אונז אַרויס.

מ אָ ט ק ע.

די קעפּ וועל איך שפּאַלטען, ווער עס וועט פון דאַנען צוועקגעהן. דאָ זאָלט איהר זיצען מיט מיר ביים טיש, טהע, קיכלעך, און ווען עס געפעלט נישט זאָל צופּלאַצט ווערען!

ש ל מ ה

(גיט א קלאפּ אין טיש.)

מיין פּרנסה, מיין ברויט פאַר מיין ווייב און קינד, ווילסטו מיר צושטערען, נעמסט נישט קיין געלד פון מיר?

מ אָ ט ק ע

(הויבט זיך אויף.)

טראָג זיך ארויס פון דאַנען די מינוט!

ש ל מ ה

(קלאַפּט זיך אין הארץ.)

מיין ברויט, מיין פליישׁ, מיין בלוט. (קוקען זיך ביידע אָן, גרייט אָנצופאַלען איינער אויף דעם צווייטען.)

ב אַ ש ע

(שרייט.)

אוי, מאַמעלע קרוין, וואָס וועט דאָ ווערען? וואָס וועט דאָ ווערען, חנה׳לע, אוי ווערה!

ח נ ה׳ ל ע.

(געהט צו צו קאַנאַריק׳ן.)

קאַנאַריק, איך בעט איהן, טהוען זי מיר צוליב, דער סטראַזשניק דרעהט זיך פאַר די טהיר, מאַכען זי נישט קיין סקאַנדאַל, לאָזען זי די מעדלעך אַרויסגעהן.

מ אָ ט ק ע

(קוקט אויף חנה׳לען, ווערט ווייכער.)

פאַר איהן וועל איך אַלעס טהון, אַז נישט וואָלט ער אָן אַ קאָפּ אַוועקגעגאַנגען, זאָל איך אַזוי לעבען, אָן אַ קאָפּ... נו שלומה׳לע בענקאַרט, נעם דיר די מעדלעך. (צו די מעדלעך.) נו, אַרויס אויף דער גאַס.

ש ל מ ה.

אַזוי ממזר, די פּרנסה געהט ער מיר אַוועקנעהמען. (ציהט

כון מיר יעדען גראָשען ארויס, און חת־נות מאכט ער זיך
מיט די כלות. אַב מיט די מעדלעך אין גאַס.

חנה׳לע.

איך דאַנק איהן קאָנאַריק זעהר, וואָס זי האָבען מיר גע־
פאָלגט.

מאָטקע.

איך האָב עס נאָר פאַר איהן געטהון, זאָל איך אַזוי לעבען.
נאָר פאַר איהן...

חנה׳לע לאַכט פערשעמט, געהט אונטער׳ן בופעט, נעמט דאָס ביכעל. מאָטקע
קלערט אַ ווײלע, דאַן געהט צו צו איהר מיט לײכטע טריט.

מאָטקע.

חנה׳לע... חנה׳לע, וואָס לעזען זי?

חנה׳לע.

אַ מעשה...

מאָטקע.

אַ שעהנע מעשה?

חנה׳לע.

יאָ, יאָסעלע רופט מען עס... עס איז אַ מעשה מיט אַ יתום
וואָס האָט קײן פאָטער נישט געהאַט און נישט קײן מאַמע
געהאַט און מענשען זענען זעהר שלעכט געווען צו איהם...
זי ווילען עס? גיט איהם דאָס בוך.

מאָטקע

פערשעמט.

כ׳קען נישט לעזען, מיך נישט געלערנט. האָט מען איהם
געשלאָגען? מיר האָט מען אויך געשלאָגען, ווען איך בין
אַ קלײנער יונג געווען... די קאָפּ וואָלט איך זיי יעצט
געשפּאָלטען.

חנה׳לע.

וואָס? זי האָבען אויך קײן מאַמען נישט געהאַט?

מאָטקע.

איך האָב יאָ אַ מאַמען געהאַט, האָט זי מיך נישט געלאָזט
שלאָגען, האָב איך זי דערפאַר ליעב, זעהר ליעב, און איהר
האָב איך אויך ליעב.

חנה׳לע

דערש־אָקען און פערשעמט.

מיך?

מאָטקע

שלאָגט זיך איבער׳ן מויל.

ניין... איך מיין, מיין מאַמע האָב איך ליעב און איהן אויך— ווי מיין מאַמע...

חנה׳לע

לאַבט דערשראָקען.

איך ווייס נישט, וואָס זי מיינען? לעזט ווייטער.

מאָטקע

שטעהט אויף און קוקט זי אָן.

חנה׳לע, איך וויל עפּיס מיט איהן רעדען...

חנה׳לע

ליעגט אוועק אין אנגסט דאָס ביכעל און קוקט איהם אָן מיט שרעק.

וואָס ווילען זי מיט מיר רעדען?

מאָטקע.

חנה׳לע, זי ווילען? איך מיין... איך וויל... חנה לע, האָרכען זי מיך אויס, איך האָב איהן ליעב, זעהער ליעב, ווי מיין מאַמע!

חנה׳לע

נאָך מעהר דערשראָקען, מיט אַ געמאַכטען געלעכטער

געהען זי שוין, וואָס האָבען זי מיך וואָס ליעב צו האָבען. עס פעלט איהן דען וועם ליעב צו האָבען?

מאָטקע

חנה׳לע, איך וויל מיט איהן אַ חתן ווערען, אויף אַ ערנסט, זאָל איך אַזוי לעבען, זאָל מיין מאַמע אַזוי לעבען...

חנה׳לע

ערשראָקען.

עס פעלט איהן דען כּלות? זי האָבען דאָך שוין אַזוי אויך גענוג כּלות, וואָס וו׳לען זי פון מיר? וויל געהן.

מ אָ ט ק ע

נעמט זי ביי דער האנד.

געהען זי נישט אַוועק, איך בעט איהן, געהען זי נישט אַוועק, האָרכען זי מיך אויס, איך וועל איהן גאָרנישט קיין שלעכטס טהון, זאָל איך די פּאַפּלעקסיע קריגען דאָ אויפ'ן אָרט, אויב איך איהן עפּיס שלעכטס טהון וויל. איך האָב אַמאָל איהן געוואָלט שלעכטס טהון, נור נישט געקענט...

ח נ ה ' ל ע

דערשראָקען.

מיר געוואָלט שלעכטס טהון, פאַרוואָס?

מ אָ ט ק ע.

ווען איך האָב איהן דערזעהן חנה'לע, זענען זי מיר אַזוי געפעלען אַז איך האָב איהן געוואָלט שלעכטס טהון, איך האָב מיך צו איהן אריינגעגנ'בעט ביינאַכט, ווען זי זענען געשלאָפען אין אַלקאָריל...

ח נ ה ' ל ע

דערשראָקען.

אוי, מאַמעלע קרוין!...

מ אָ ט ק ע.

נאָר איך האָב איהן דאָס נישט געקענט טהון, געזעהן ווי זי שלאָפען, מיט די אויגען צוגעמאַכט ווי אַ היהנדעלע וואָס פערמאַכט די אויגען און האָט מורא אַז מען זאָל איהר קיין שלעכטס נישט טהון און בעט זיך פונק'ו דענסטאָל ווי מיין מאַמע ווען איך בין אַ קליין יונגעל געוועזן און ווען איך האָב איהר צרות אָנגעטהון, געגנב'עט, און זי האָט מיר די הויזען פערנעהט, האָט זי אויך אַזוי די אויגען פערגלאָצט, ווי אַ היהנדעלע פאַר'ן שעכטען, האָט דאָס מיר געגעבען אַזאַ נעהם ביים האַרצען, אַז איך האָב געוואָלט אַנידער פאַלען פאַר איהן צו דר'ערד... כ'בין גאַנץ שטיל, שטיל אַרויסגעגאַנגען אַז זי זאָלען נישט הערען, נישט געקענט שלעכטס טהון...

ח נ ה ' ל ע

אוי, מאַמעלע קרוין, אוי!

מ אָ ט ק ע.

נאָר פון דענסמאָל אָן האָב איך קיין רוה נישט, איך קען שוין נישט דאָס. ווייזט אויפ'ן קאָפּ. ס'איז מיר פערמיאוסט... אַז איך גיב זיך אַ דערמאָן ווי זי זענען געשלאָפען מיט די פערמאַכטע אויגען, קען איך שוין נישט קוקען אויף די מעדען... איך בענק נאָך איהן, נישט ווי נאָך די מעדלעך. ניין, ניין, גאָר אַנדערש, איך וויל האָבען אַ ווייב, מיין אייגען ווייב. און מיין מאַמע, זיין מיט איהר אין איין שטוב, מיט ווירטשאַפט נאָך דער חתונה, ווי יעדער מענש, איך זאָל פאָהרען אויף יאָהר-מערק אַרום און האַנדלען, און זי זאָלען זיצען אין דער היים און קאָכען נאַכט-עסען. אַהיימקומען פון מאַרק אין אַ קעלט, אין אַ פראָסט, אַראָפּוואַרפען פון זיך די בורקע, בלייבען מיט מיין ווייב, אין דער שטוב אַזוי וואַרעם, אַזוי גוט, נישט ווי דאָ, נישט מיט די מעדלעך.

ח נ ה׳ ל ע.

האָט די גאַנצע צייט איהם מיט שרעק אויסגעהערט, זאָגט מיט האַרץ-קלאַפּען.

פאַר וואָס האָבען זי מיך דוקא אויסגעקליבען? זי ווייסען גאַנץ גוט, אַז איך בין נישט פאַר איהן, זי ווייסען גאַנץ גוט.

מ אָ ט ק ע.

פאַר וואָס נישט? איך וועל אַוועקוואַרפען דאָס געשעפט, איך האָב שוין געקלערט אַוועקוואַרפען דאָס לעבען מיט די מעדלעך, איך וועל ווערען אַ אָרנטליכער מענש ווי אַלע מענשען, איך וועל האַנדלען מיט פערד, אָדער מיט פיש, איך וועל גאָר אַנדערש, גאַנץ אַנדערש ווערען, איך האָב איהן ליעב...

ה י נ ד ע ל.

איז שוין פון פריהער אריינגעקומען אומבעמערקט און האָט צוגעהערט.

וועה איז מיר, חנה׳לע, געה נור אין שטוב אריין! האָסט דאָרט עפּיס צו טהון.

חנה׳לע דערזעהט הינדלען, כאַפּט זיך און לויפט אַב.

מ אָ ט ק ע.

וואָס האָבען זי אַזוי מורא פאַר מיר? איך וועל חנה׳לען גאָרנישט טהון.

הינדעל.

מיט א געמאכטען שמייכעל.

ווער זאָגט דען מורא? ווער האָט דען עפּיס מורא פאַר איהן? וואָס זענען זי אַ גזלן? חלילה... נאַר גלאַט אַזוי, חנה׳לע, האָט דרינען אין שטוב עפּיס צו טהון.

מאָטקע.

זי האָבען נישט וואָס מורא צו האָבען פאַר מיר, איך וועל חנה׳לען גאָרנישט טהון, איך האָב חנה׳לען ליעב, זייער ליעב.

הינדעל.

וואָס האָבען זי געזאָגט, וועה צו מיר! מיט כעס. וואָס האָבען זי צו חנה׳לען? וואָס קעהרען זי זיך אָן מיט חנה׳לען? וואָס פאַר אַ ליעב?

מאָטקע.

הינדעל, איך האָב אַ פּאָר הונדערט רובל, איך וועל אַלעס אוועקוואַרפען, די מעדלעך וועל איך שלמה׳ן פערקויפען, כ׳וועל אַ פורמאַן ווערען אָדער אַ פישער. און וויל מיט חנה׳לען אַ חתן ווערען.

הינדעל.

אַ בעזער חלום אויף מיינע שונאים׳ס קעפּ, מיט ווע מען ווילען זי אַ חתן ווערען? מיט מיין חנה׳לען? פּפוי זאָל עס ווערען, מיין קינד איז אַ ריין קינד, און זי האָבען זיך נישט וואָס צו פרעגען אויף מיין קינד, מיינען זי נישט, דערפאַר וואָס איך האָב אַזאַ פינסטערע פּרנסה, וואָס איך מוז האַלטען אַ קאַוויאַרניע פאַר אַזעלכע מענשען, ווי זי זענען, מעג שוין יעדער איינער מיט מיין קינד האָבען צו טהון... מיין קינד איז נישט פאַר אַזעלכע לייט ווי זי זענען...

מאָטקע

מיט כעס.

ווער בין איך? אַ ממזר? איך האָב אויך אַ מאַמע. קלאַפּט אין טיש.

הינדעל

דערשרעקט זיך.

ווער זאָגט דען עפּיס אויף איהנ'ס מאַמע חלילה, געוויס האָבען זי אַ מאַמע, וועלכער יוד האָט דאָס נישט קיין מאַמע, זאָל זי לעבען ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר פיר מיינעטוועגען.

מאָטקע.

איך האָב געמיינט... עס וואָלט נישט געווען גוט, ווען זי וואָלטען עפּיס גערעדט אויף מיין מאַמען... עס וואָלט נישט גוט געווע... *געהט צו דער טהיר און רופט אין גאַס.* היי, מיידלעך! קומט נאָר אַריין די מינוט!

רויטע

קומט אריין.

וואָס האָט מיך קאַנאַריק גערופען?

שלמה מיט נאָך אַ פּאָר יונגען קומען אריין צו לויפען.

מאָטקע

צו די רויטע.

דו קענסט שרייבען אַ יודיש בריוועל?

רויטע.

יאָ, די באָבע האָט מיך געלערנט.

מאָטקע.

זעץ דיר אַוועק און שרייב מיר אַ בריוועל, אָט דאָ האָסטו טינט און פּאַפּיר און שרייב מיר. *נעמט פון בופעט טינט און פּאַפּיר און דערלאַנגט איהר.*

שלמה.

זעהסט, צו וואָס ער בעראַרף זי?

רויטע.

וואָס זאָל איך שרייבען!

מאָטקע.

שרייב מיר אַ טיטול צו אַ מאַמען, אַ גוטע מאַמע, אַ גוטע מאַמע.

זי שרייבט.

מ אָ ט ק ע.

האָסט שוין אָנגעשריבען?

ר ו י ט ע.

יאָ.

מ אָ ט ק ע.

לעז!

ר ו י ט ע

לעזט.

„צו מיין ליבע מאַמע!"

מ אָ ט ק ע.

צו מיין ליעבע, געטרייע, גוטע בעסטע, מאַמע.

ש ל מ ה.

זעהסט, וואָס פאַר אַ טיטול, ווי צו אַ גרעפין, אַ קלייניגקייט,

זיין מאַמע. זיי לאַכען.

מ אָ ט ק ע

באַמערקט עס און מאַכט זיך נישט וויסען.

און יעצט שרייב אַזוי; „איך שיק דיר מיין ליעבע מאַמע פינף און צוואַנציג רובל, אָט דאָ האָסטו זיי. לעגט געלט אויפ'ן טיש. און קויף דיר אַ שייטיל, אַ פּאָר שיך און אַ שבת-טוך, דעם טאַטען זאָלסטו גאָר נישט קויפען, אַלעס איז פאַר דיר, ווייל ער האָט מיך געשלאָגען, ווען איך בין אַ קליינער יונג געווען.

ש ל מ ה.

אַ שאָד, וואָס ער האָט איהם נישט בעגראָבען קליינערהייד.

מ אָ ט ק ע

מאַכט זיך נישט הערען.

האָסט שוין אָנגעשריבען?

ר ו י ט ע.

יאָ.

מ אָ ט ק ע.

און יעצט שרייב אַזוי; „איך בין אין וואַרשע, אַ בעל-מלאכה, אַ אַרבייטער, בין איך, איך האָב זיך אויסגעלערנט אַ מלאכה,

קלערט וואָס פאַרע מלאכה?..

שלמה.

גנבישע פּלות צו האָבען און געלד פון קעשענעס צו גנב'ענען.

מאָטקע.

נאַכט זיך נישט הערען,

איך בין אַ פּישער. איך האַנדעל מיט פיש.

שלמה.

כאַפּט אונטער

מיט העכט!

מאָטקע.

און שרייב ווייטער אַזוי, קום צו פאָהרען נאָך וואַרשע,
מאַמע, איך געה אַ חתן ווערען!

שלמה.

וואָס האָט ער געזאָגט? אַ חתן ווערען? מזל טוב אונז,
לאָמיר הערען, ווער עס איז זיין כּלה.

הינדעל.

הינטערן בופעט.

אַ בראָך איז דאָך צו מיר, ווייזט צו שלמה'ן אויף מאָטקען. דער
יונג איז דאָך משוגע געוואָרען!

מאָטקע.

האָסט שוין אָנגעשריבען?

רויטע

מיינט, אז מאָטקע מיינט זי, לעזט מיט פריינד.

יאָ איך געה אַ חתן ווערען...

מאָטקע.

„מיט אַ פיין יודיש מעדעל, אַ אָרנטליכע.

רויטע קוקט אַ טרויעריגע אויף איהם מיט שרעק.

שרייב, אַ אָרנטליך יודיש מעדעל.

רויטע

זאָגט נאָך טרויעריג.

אַ אָרענטליך יודיש מעדעל

מאָטקע.

כאַפּט דאָס וואָרט און זאָגט נאָך.

יאָ, אַזאַ אָרענטליכע ווי דו ביסט, מאַמע, ווי זלאַטקע.

ש ל מ ה.

זלאַטקע איז גוט, אַז זי הייסט נאָר זלאַטקע... יעצט פער־שטעהסטו שוין, פאַרוואָס זי האָט אַזאַ זוהן, ווי די מאַמע, אַזוי דאָס קינד, דאָס עפּעלע פאַלט נישט ווייט פון בוים.

מ אָ ט ק ע

כאַפּט אַ שטוהל און האַלט איבער שלמה׳ס קאָפּ.

וואָס האָסטו געזאָגט? וואָס, זאָג איבער נאָך אַמאָל.

ש ל מ ה

מיט שרעק.

וואָס האָב איך געזאָגט? דו האָסט דאָך אַליין געזאָגט, „זלאַטקע".

מ אָ ט ק ע.

מיין מאַמען זידעלסט דו. *כאַפּט אָן דעם יונג ביים האַלז און ווייזט מיטן פינגער אויף דער פּאָדלאָגע.* דאָס איז זלאַטקעס שיך, איהרע נעגעל, פיס, אַראָב אויף דער ערד! אויף די קניע פאַר זלאַטקען! *האַלט ב׳שטוהל איבער שלמה׳ס קאָפּ. שלמה האָט מורא, לאָזט זיך אַראָב אויף דער ערד.* קוש זלאַטקעס פיס, קוש איהרע שיך, אָט אַזוי זאָלסטו קושען, זלאַטקעס שיך. *ער האַקט איהם איבערן קאָפּ ביז שלמה בייגט צו דאָס מויל צו דער פּאָדלאָגע. מאָטקע גיט איהם אַ שטויס אַוועק פון זיך.* געה, ביזט נישט ווערט צו קושען זלאַטקעס שיך. *זעצט זיך צו אַ טישעל, טרויעריג און פערטראַכט.*

אַ לאַנגע פּאַויזע.

ר׳ מלך קומט אריין צו לויפען אָן אָטעם.

ר׳ מ ל ך.

וואָס איז דאָ געשעהן? אַזעלכע געוואַלדען, געשרייען גע־הערט, דער פּריסטאַוו וועט דאָך אַריינקומען, מען וועט דאָך מיך אונגליקליך מאַכען.

ה י נ ד ע ל.

ציהט איהם פאַר׳ן אַקסעל.

שווייג, שווייג... דער יונג איז משוגע געוואָרען. *ווייזט שטיל אויף מאָטקען. שטיל צו מלך׳ן.* ס׳האָט זיך איהם דוקא פערגלוסט מיט חנה׳לען אַ חתן צו ווערען, נישט אַנדערש.

מלך.

מיט חנה'לען, ער? שטיל. איך האָב מורא פאַר דעם יונג, הינדעל, איך האָב מורא, פיהר גלייך אַרויס חנה'לע'ן פון דער שטוב, בעהאַלט זי ביים פעטער. ווייזט אויף מאָטקען. איך וועל איהם שוין איינשטילען, געה פיהר אַוועק חנהלען.

הינדעל געהט אַב.

געהט צו צו מאָטקען מיט אַ געמאַכטער פריינדשאַפט.

וואָס זיצט איהר אַזוי פערטראַכט? אַ יונגער מאַן ווי איהר. וואָס? די געשעפטען געהען שלעכט?

מאָטקע

כאַפּט זיך אויף, דערזעהט מלך'ן, פערבייגט די הענד.

ר' מלך, הערכט מיך אויס, איך וויל מיט אייער טאָכטער אַ חתן ווערען.

ר' מלך

רוהיג.

וואָס עפּעס פּונקט מיט מיין טאָכטער, וועניג פּעהלען אייך!

מאָטקע.

איך וויל מעהר נישט זיין מיט זיי. ווייזט אויף די מעדלעך. איך וויל אָנהויבען צו פיהרען אַ נ'אַנדער לעבען, איך וועל מיט חנה'לען אַ חתן ווערען און פיהרען אַ לעבען, ווי יעדער אַנדערער מענש. אַ פישער וועל איך ווערען. ענדערט דעם טאָן און בעט זיך מיט געוויין. פאַרוואָס ווילט איהר נישט, אַז איך זאָל אויך אַמאָל אַ מענש ווערען, איך האָב דאָך אויך אַ מאַמע, אַ ערליכע, גוטע מאַמע, פאר וואָס ווילט איהר נישט, פאַר וואָס?

מלך.

וואָס וויל איך נישט? איך ווייס נאָך נישט, וואָס איך וויל נישט.

מאָטקע

קוקט איהם אָן פערוואונדערט.

וואָס זאָגט איהר? ר' יוד, הערט מיך אויס. נעמט איהם אָן ביי'ן לאַץ. איך בין נאָך אַ יונגער יונג, איך קען נאָך גאָר אַנדערש ווערען.

מלך.

געוויס, אַז מען וויל, פאַרוואָס נישט.

מאָטקע.

מיט מעהר לוסט.

איך האָב אַ פּאָר הונדערט רובל אייגען געלד, איך וועל זיך נעמען צום האַנדלען, איך וועל מיר קויפען אַ פּאָר פערד און וועל פיהרען פיש פון דער באַהן. איהר וועט זעהן, איך וועל ווערן אַ גאַנץ אַנדערער מענש, אַ גאַנץ אַנדערער מענש. מיין מאַמע זאָל אַזוי לעבען.

מלך.

מיט פריינדשאַפט

פאַר וואָס נישט? אַ יונגער מאַן מיט אַ פּאָר הונדערט רובל קען אַ סך אויפטהון, אַ סך...

מאָטקע.

און פאַר וואָס ווילט איהר נישט, פאַרוואָס?

מלך.

וואָס וויל איך נישט? איך ווייס נאָך נישט, וואָס איך וויל נישט.

מאָטקע.

פאַרוואָס ווילט איהר נישט, אַז איך זאָל מיט חנה'לען אַ חתן ווערען, אַ שידוך טהון.

מלך.

ווער זאָגט דאָס, אַז איך וויל נישט? פון וואַנען ווייסט איהר, אַז איך וויל נישט.

מאָטקע

ערשטוינט.

וואָס זאָגט איהר וואָס? איהר ווילט? יאָ, איהר ווילט? איך מיט חנה'לע'ן אַ חתן ווערען... האָרכט מיך אויס ר' יוד, ר' מלך הערט אויס; איך האָב אַ גוטע מאַמע, אַ געטריייע מאַמע, איך האָב איהר שטענדיג צרות אָנגעטהון, נאָך פון קליינערהייד אָן האָב איך איהר שלעכטס געטהון, און זי־מיר גוטס.

מלך.

עס איז זעהר שעה׳, זעהר גוט אַזאַ מאַמען צו האָבען, אַ כּבוד אַזאַ מאַמען צו האָבען, אָ, וואַ!

מאָטקע.

איך האָב חנה׳לע׳ן אַזוי ליעב ווי מיין מאַמע, הערט מיך אויס יוד, איך וועל זי האַלטען אַזוי געטריי, אַזוי ריין. איך וועל מיין מאַמען גוטס טהון פאַר אַלע צרות וואָס איך האָב איהר אָנגעטהון, אַ חתן ווערען מיט אַ אָרענטליך יודיש מע־דעל, מיט אַ ריינע... איך וועל זי דאָ נישט האַלטען, אַהיים פיהרען זי צו מיין מאַמע, אַז אַלע זאָלען זעהן, אַלע זאָלען זעהן.

די מעדלעך שטעהען אַרום און וויינען.

מלך.

פאַר וואָס נישט, פאַר וואָס נישט. זאָל ער נאָר ווערען פריהער אַ אָנשטענדיגער מענש אַ אָרענטליכער מענש, וועט מען דענסמאָל זעהן, וועט מען דענסמאָל רעדען.

מאָטקע

מיט פרייד.

וואָס האָט איהר געזאָגט, וואָס? חנה׳לע, חנה׳לע! ווייל אַריינ־לויפען אין צווייטען צימער.

מלך.

האַלט איהם צוריק.

צָה, דאָס נישט, חנה׳לע׳ן דאַרפט איהר נישט זעהן, דער־נאָך, דערנאָך, אַז איהר וועט ווערען אַ אָנשטענדיגער מענש, צוזאַמענקלייבען די פּרנסה, ווערען אַ פיש־הענדלער, האָבען אַ פּאָר הונדערט רובל אייגענס, קומען מיט אַ שדכן, ווי יעדער יוד, דעמאָלט איז עפּיס אַנדערש, איהר וועט די מוטער ברענגען, זעהן מיט וועמען איך האָב צו טהון... אָבער יעצט נישט...

מאָטקע

יאָ, יאָ, איהר האָט רעכט, יאָ, יאָ. שלאָגט זיך איבער׳ן מויל. דערנאָך, דערנאָך, יאָ, יאָ, נו שלמה׳לע, האָסט געהערט?

קויפסט אָב די מיידען? קויף זיי אָב, נעם זיי דיר אַלע צו. וויפיל גיסטו? איך בעדאַרף זיי שוין נישט מעהר.

מלך.

לאָז מיר נאָר נישט זיין דערביי, איך ווייס גאָרנישט דער-פון אָב.

די מעדלעך וויינען.

זשאָכלין.

אַ בראָך איז דאָך נאָך מיר. וואָס געהט ער טהון. לאָז מיר נאָר לייפען נאָך די דראָטען געהערין. לויפט ארויס.

באשע.

מיר איז אַלץ איינס; דער הונד אָדער אַ אַנדערער, איין טייוועל.

רויטע.

איך האָב באַלד געוואוסט, אַז עס וועט היינט נישט גוט זיין. דער טויז פיק איז מיר נאָכגעלאָפען ווי אַ שווארצער שאָטען, קאַנאַריק געטרייער, קאַנאַריק גוטער, וואָס געהסטו טהון?

שלמה.

מיינסט טאָקע ערנסט? ווילסט אַוועק פון דער שטאָדט?

מאָטקע.

מיין געביין וועט זיך דאָ מעהר נישט געפינען. איך וועל דיר דיין פרנסה מעהר נישט שטערען.

שלמה.

און מעהר קיין פרעטענסיעס נישט האָבען, גאָר נישט?

מאָטקע.

איך האָב דיר געזאָגט, אַז איך פערקויף דיר ביז איינע.

שלמה.

און מערי די דראָטען — געהערין אויך?

מאָטקע

כאַפּט זיך אויף.

מערי, די דראָטען-געהערין, ניין, זי נישט...

מערי קומט אריין אין שווארצען געקליידעט, נאָך איהר זשאָכלין.

מ אַ ט ק ע

איבער איהר זאָלסטו קיין רעכט נישט האָבען.

מ ע ר י.

צו מאַטקע'ן

וואָס געהסטו טהון?

מ אָ ט ק ע.

בעמט זי אין אַ ווינקעל.

מערי, מיר מוזען זיך שיידען, איך געה אַוועק פון דאַנען.

מ ע ר י.

וואוהין?

מ אַ ט ק ע.

איך געה חתונה האָבען.

מ ע ר י.

פאַרוואָס?

מ אַ ט ק ע.

איך ווייס נישט פאַר וואָס. איך מוז, איך וויל, איך קען נישט אַנדערש.

מ ע ר י.

און וואָס ווילסטו מיט מיר טהון?

מ אָ ט ק ע.

מיט דיר? געה אַוועק פון דאַנען, איך וועל דיך פיהרען אין אַ צירק אריין. אין אַ וואָדעלוויל, דו וועסט געהן אויף דער דראָט, וועסט אַרבייטען און פערדינען געלד פאַר דיר, פאַר דיר אַליין.

מ ע ר י.

איך וויל נישט געהן, איך וויל זיין וואו דו ביזט, מיט דיר.

מ אָ ט ק ע.

דו קענסט נישט זיין מיט מיר, איך געה חתונה האָבען מיט אַ אָנשטענדיג מיידעל... מיר מוזען זיך צושיידען. ס'איז שוין אונזער מול אַזוי.

מ ע ר י

וויינט.

פאַר וואָס? איך האָב דאָך דיך אַזוי ליעב.

מ אָ ט ק ע.

איך ווייס אַז איך בין ביי דיר אין דער האַנד, אַז דו ווילסט קענסטו מיך איבערגעבען צו דער פּאָליציי אין די הענד, אַז איך האָב אַ מענשען געהרג'עט, אַז איך טראָג אַ פרעמדען נאָמען, גיב מיר אַרויס, אַז דו ווילסט, נאָר דאָס לעבען ווייטער פיהרען קען איך נישט, שיק מיר נאָך סיביר, אויף קאַטאָרגע אַז דו ווילסט, נאָר איך קען מעהר דאָ נישט זיין.

מ ע ר י.

וואָס רעדסטו? איך וועל דיר אַרויסגעבען? שלאָג מיר, פּערקיף מיר, טהו מיט מיר וואָס דו ווילסט, איך בין דיינע, איך האָב דיך ליעב, איך האָב דיך ליעבער ווי זי קושט איהם די הענד.

מ אָ ט ק ע

גלעט זי איבער'ן קאָפּ.

שווייג, מערי, שווייג, מיר מוזען זיך צושיידען.

מ ע ר י.

פאַר וואָס? פאַרוואָס קענסטו מיר נישט האָבען מיט חנה'לען. גנב'ע זי אַוועק, מיר וועלען זיין אינאיינעם. מיר וועלען דיר געלד געבען. מיר וועלען דיך ליעב האָבען,ביידע ליעב האָבען.

מ אָ ט ק ע

שווייג, איך שלאָג דיך! הויבט אויף די האַנד.

מ ע ר י?

איך וועל זי אָנרעדען, איך ווייס שוין, ווי מיט איהר צו רעדען, זי וועט בעשטעהן.

מ אָ ט ק ע.

שווייג, וואָרים איך זאַדושע דיך אויפ'ן אָרט, וואָס מיינסטו? חנה'לע איז ווי דו? די מינוט נעם צונויף דיינע זאַכען און אַרויס פון דאַנען, די מינוט.

מ ע ר י

מיט געוויין.

איך וועל טהון אַלעס, וואָט דו הייסט מיך, אַלעס, איך האָב דיך ליעב, איך האָב דיך ליעב. וויינענר אָב.

ש ל מ ה

געהט צו צו מאָטקען.

נו, מאַכען מיר דאָס געשעפט? פערקויפסט מיר די כלות דיינע? זאָג וויפיל דו ווילסט. הונדערט רובל, צוויי הונדערט דריי הונדערט. נעמט ארויס געלד. נאַ, דאָ האָסטו גיט איהם געלד־

מ אָ ט ק ע

קוקט איהם אָן ווילד.

געלד נעמען? פאַר זיי געלד נעמען? ניין, ניין! נאַ! ווארפט איהם דאָס געלד אין פנים. דו זאָלסט איבער זיי קיין הערשער נישט זיין. היי, מוידען! הינדעל! באַשע!

מ ע ד ל ע ך

געהען צו ציטערנדע.

וואָס?

מ אָ ט ק ע.

די מינוט נעמט צונויף די זאַכען און אַוועק פון דאַנען.

מ ע ד ל ע ך

דערשראָקען.

וואוהין?

מ אָ ט ק ע.

אַהיים געהט, צו די מאַמעס, צו די טאַטעס, צו די ברי־דערס, אַרבייטען געהט, דאָ זאָל זיך אייער געביין נישט גע־פינען. אַרויס פון דאַנען!

די מעדלעך שטעהען פערוואונדערט, קוקען מיט שרעק און אונצוטריי דא אויף מאָטקען, דא אויף שלמה'ן.

ש ל מ ה.

וואָס טהוס דו? מיין פרנסה, מיין גאַנצע פרנסה, מיין ווייב און קינד!

מ אָ ט ק ע

צו די מעדלעך.

האָט נישט קיין מורא, איך וויל נאָר זעהן, ווער עס וועט אייך נישט לאָזען, ווער וועט עס וואַגען איין שטעהן אין וועג. צו שלמה'ן. דעם קאָפּ וועל איך שפאַלטען, פערשטאַנען?

צו די מעדלעך. די מינוט אַהיים, צו די טאַטעס, צו די מאַמעס, אַ היים!

באַשע.

גאָט גערעכטער, גאָט געטרייער, דו קענזט דאָך אַלעס. שלעפּט איהר שוועסטער. טהו אַ נס, דעם אויסשטייער האָב איך שוין אָנגעגרייט. אָב.

רויטע

אַבגעהענד וויינט, קוקט מיט בענקשאַפט אויף מאַטקע׳ן.

דו שעהנער פּאַרשוין מיינער, פאַר וועמען וועל איך יעצט העמדער וואַשען? וועמען די שיך פּוצען. אָב.

מאָטקע

צו זשאַכלין.

וואָס שטעהסטו? וואָס געהסטו נישט אַהיים?

זשאָכלין

מיט ביטערקייט.

איך האָב נישט קיין טאַטען. איך האָב נישט קיין מאַמען. איך וויים נישט צו וועמען צו געהן. די גאַס איז מיין היים. געה איך אין גאַס אַריין. לאַנגזאַם אָב.

מערי

קומט אַריין, אָנגעטהון, מיט איהרע זאַכען. קוקט זיך אַרום.

קיינער איז נישטאָ? פאַלט אויף די קניה פאַר מאָטקען. מאָטקע!

מאָטקע.

שש... רוף מיר נישט מאָטקע, מ׳וועט נאָך דערהערען!

מערי.

איך האָב אַזוי ליעב דיך צו רופען מיט׳ן אַלטען נאָמען. לאָז מיך!

מאָטקע.

ווערסט מיך אַרויסגעבען?

מערי.

איך בין שטענדיג דיינע, וואו איך זאָל נישט זיין. איך וועל שטעהען אונטער דיין פענסטער און זעהן ווי דו וואָהנסט ווי דו לעבסט... זיי גליקליך מאָ-קע מיינער... פאַרוואָס?

אוי מאָטקע, ס׳איז מיר אַזוי איינזאַם אָהן דיר, אַזוי טרויע·
ריג... פאַרוואָס?

מ אָ ט ק ע

בערוהיגט זי.

שווייג, שווייג, ס׳איז שוין אודאי אונזער מזל אַזוי; מיר מוזען זיך צושיידען, אונזערע וועגען צוגעהען זיך. בלייב געזונד.

מ ע ר י.

בלייב געזונט מאָטקע מיינער געטרייער, מאָטקע איינציגער·

זינגט אַבגעהענד.

טויזענד האָב איך געליעבט
טויזענד האָב איך פאַרלאָזט
נאָר אָן איין איינציגען
פערגעסען קען איך נישט.

מאָטקע קוקט איהר נאָך.

פ אָ ר ה אַ נ ג.

דריטער אַקט

אַ בעל־הבית'טע שטוב. מען גרייט זיך צו תנאים.
מלך און אַ ראָק העלפֿן די טעלער אויפשטעלן.

הינדעל

גרייטנדיג צום טיש.

אַזאַ יונג איז דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט, דאָס האָט ער אויסגעפיהרט. אַנדערש נישט נאָר מיין חנה׳לען האָט זיך איהם פערגלוסט, און ער קריגט זי.

מלך.

איך האָב געמיינט, אַז איך וועל איהם אָבנאַרען, צום סוף האָט ער מיך אָבגענאַרט, ער איז טאַקע בעסער געוואָרען דער יונג, קענסט דיר עפּיס העלפען! מיט גלויבען. און איך זאָג דיר, מיין ווייב, אַז אַזאַ יונג ווערט אַ לייט, איז ער מעהר לייטישער ווי אַלע יונגע לייט. ס׳איז דאָך איהם נישט צו דערקענען, ער געהט דאָך מיט מיר דאַוונען יעדער שבת אין שוהל אַריין, צוערשט האָב איך געמיינט, אַז איך וועל זיך פון איהם אָבטשעפּען. ערשט דער יונג טהוט טאַקע, וואָס איך הייס איהם, ער מיינט עס אויף אַ אמת.

הינדעל.

און וואָס איז דאָ געשעהן? אַ קינד אין דער שערץ וועט ער דיר נישט אַהיימברענגען... און אַז אַזאַ איינער, אַז ער ווערט אַ מענש—איז ער אַ לייט, און חנה׳לע האָט ער ליעב ווי דאָס לעבען, די אויגען וואָלט ער זיך געלאָזט פאַר איהר אַרויסנעהמען.

מלך.

און דער עיקר פערגעס נישט, אַ פּאָר הונדערט רובל, און חנה׳לען נעהמט ער ווי זי שטעהט און געהט, ער וויל דאָך קיין גראָשען נישט פון איהר, און ווער דאַרף דען וויסען פון וואַנען ער האָט געלד, אין פּאַס שטעהט עס נישט פער־שריבען.

הינדעל.

איך האָב נאָר מורא איין זאַך געהט צו צו איהם און רעדט שטיל.

פון וואַנען ווייסטו אַז דער יונג וועט נישט צוריק געהן אויף זיין פריהערדיגען וועג? אַזעלכע ציהט עס...

מלך.

נאַרישקייטען... וואָס מיינסטו אָן איהר וואָלט ער געוואָרען דאָס וואָס ער איז. נישקשה, זי וועט שוין מאַכען פון איהם אַ לייט, אויף איהר קענסטו זיך פערלאָזען.

מאַטקע לויפט אריין מיט אַ בריף אין האַנד. אַנגעטהון ווי אַ חתן.

מאָטקע.

מחותן ר׳ מלך, די מאַמע מיינע קומט דאָך צופאָהרען צו די תנאים, אָט שרייבט זי מיר... וואו איז חנה׳לע? לויפט אַב אין צווייטען צימער.

מלך.

עס געפעלט מיר אין דעם יונג וואָס ער האָט אַזוי ליעב די מאַמע זיינע, „כבוד אם“ איז אַ גרויסע זאַך.

הינדעל.

און ווער ווייס אויב דאָס איז נישט זיין זכות. אַ יונג איז געלעגען אַזוי טיף אין דער בלאָטע און הויבט זיך אויף, ער מוז האָבען אַ גוטען מלך אין הימעל.

מלך.

זעהסט מיין ווייב... שש...

מאָטקע און חנה קומען רעדענדיג צווישען זיך.

מלך.

איז די מחותנת׳טע הייסט עס דאָ, איז זי געקומען צו די תנאים.

מאָטקע.

יאָ מחותן, יאָ, יאָ, אַז איך וואָלט געוועזן געוואוסט וואו זי איז יעצט וואָלט איך איהר אַקעגען געלאָפען, וואָלט איך איהר... שרייבט זי נישט ווי אַזוי זי וועט קומען, צו מיט דער באַהן, צו מיט אַ פוהר, וואָלט איך געוואוסט מיט וועל־כען וועג, וואָלט איך אַ שטיק פאָראויס געלאָפען, אַקעגען געפאָהרען מיט מיינע פערד, ווייס איך נישט, מוז איך דאָ זיצען און וואַרטען אויף איהר.

מ ל ך.

וועסט דאָ וואַרטען אויף איהר, זי קומט דאָך נישט צו קיין פרעמדע. (ווינקט צו הינדעל.) מיין ווייב, קום אַרויס, יונגע מענשען, אפשר ווילען זיי זיך עפּיס זאָגען פאַר די תנאים, וואָס מיר טאָרען נישט הערען. (שטיל צו איהר.) קום מיין ווייב, מיר וועלען זיך שטעלען אונטער די טהיר און מיר וועלען הערען, וואָס חתן-כלה האָבען זיך צו זאָגען. מיר מעגען אויך וויסען.

ה י נ ד ע ל.

האָסט רעכט מיין מאַן. (אָב מיט מלך, שטעלען זיך אונטער דער טהיר.)

מ אָ ט ק ע.

(קוקט אויף חנה'לע'ן מיט ליעבע, פלוצלונג.)

חנה'לע, חנה'לע, יעצט זאָג מיר, ווילסט דו ווערען פאַר מיר אַ כלה?

ח נ ה' ל ע

מנסתמא איז דאָך מיר בעשערט אַזוי, אַז איך זאָל פאַר איהן אַ כלה ווערען, מען זעהט דאָך אַז ס'איז אַ גאָטעס זאַך!

מ אָ ט ק ע.

חנה'לע!

ח נ ה' ל ע.

איך וועל אַלעס טהון, וואָס טאַטעשי און מאַמעשי וועלען מיך הייסען, זיי וויסען, בעסער פאַר מיר, וואָס איז גוט פאַר מיר.

מ אָ ט ק ע.

חנה'לע!

ח נ ה' ל ע.

איך וועל איהן זאָגען דעם ריינעם אמת, איך האָב עפּיס זעהער מורא, מיין האַרץ שרעקט זיך זעהר.

מ אָ ט ק ע.

פאַר וואָס האָבען זי מורא?

ח נ ה' ל ע.

זי וויסען שוין פאַר וואָס איך האָב מורא... איך האָב מורא,

אַז זי זאָלען נישט געהען אויף דעם זעלבען וועג, וואָס זי זענען געגאַנגען. וואָס טויג מיר שוין אַזאַ לעבען?... איז דאָך גלייכער, אַז פון אונזער שידוך ווערט גאָרנישט, איידער מיר געהען זיך פערבינדען פאַר גאָט און פאַר לייט.

מלך

אונטער דער טהיר.

אַ געזונד אויף איהר קאָפּ, דו הערסט, ווי זי רעדט מיט איהם?

חינדעל.

נאַר איינער, פערלאָז זיך נאָר אויף איהר איך האָב דאָך דיר געזאָגט אַז אויף אונזער חנה'לע'ן קען מען זיך פערלאָזען.

מאָטקע

ווארפט זיך אויף די קניה.

חנה'לע, איך וועל שטאַרבען פריהער, אַ טויט זיך נעמען, אין וואַסער זיך וואַרפען, איידער דיר שלעכטס טהון אויף אַזוי פיל. ווייזט אויפ'ן שפּיץ פינגער. איך וועל דיר זיין אַ געטרייער, מיין חנה'לע, וועסט זעהן. וויינט.

חנה'לע.

וויינען זי נישט, איך גלייב איהן, ווען איך וואָלט איהן נישט געגלויבט, וואָלט איך דאָך פאַר איהן קיין כלה געוואָרען.

מאָטקע.

און פאַרוואָס זאָגסטו מיר נאָך „זי?"

חנה'לע.

נו, זאָל שוין זיין „דו"

מאָטקע.

איך האָב דיך ליעב, ווי מיין מאַמע, זאָג מיר, האָסט ליעב מיין מאַמע?

חנה'לע.

יאָ, איך האָב פאַר דיין מאַמען אָנגעגרייט... אָט וואָס איך האָב אָנגעגרייט. נעמט ארויס פון קאָמאָד אַ שייטיל מיט אַ טוך. אָט די מתנה האָב איך אָנגעגרייט. פאַר די מחותנת'טע אַ שעהנע מתנה?

מאָטקע
שרייט אויס.

חנה׳לע?

חנה׳לע.

און איך וויל דורכאויס אַז די מחותנת׳טע מיט מיין מאַמען זאָלען מיך אונטער די חופּה פיהרען, אַז נישט וועל איך האָבען אַ צושטערטע חתונה.

מאָטקע
ווערט ערנסט, טראַכט אַ ווײַלע, קוקט זיך אַרום.

איך הייס נישט קאַנאַריק, איך הייס מאָטקע, רוף מיך מאָטקע, איך בעט דיך.

חנה׳לע.

מאָטקע? גאָר שוין גוט, דו לאַכסט פון מיר, וואָס פאַר אַ נאָמען איז מאָטקע, מאָטקע פּאַסט זיך פאַר אַ גנב.

מאָטקע.

איך לאַך נישט, חנה׳לע. איך טראָג אַ פרעמדען נאָמען.

מלך
אונטער׳ן טהיר.

וואָס האָט ער געזאָגט? לאָמיך נאָר הערען, הערט זיך איין.

חנה׳לע.

ווי הייסט דו טראָגסט אַ פרעמדען נאָמען? וועלכער מענש טראָגט דאָס אַ פרעמדען נאָמען? דו מאַכסט חוזק.

מאָטקע.

איך מאַך נישט קיין חוזק. הער אויס חנה׳לע, איך האָב דיר שוין פריהער געוואָלט דערצעהלען, דיר חנה׳לע דאַרף איך אַלץ זאָגען, איידער איך געה מיט דיר אַ חתן ווערען, וויל איך, אַז דו זאָלסט אַלעס וויסן און דו מוזט אַלעס וויסען, ועסטו דערנאָך נאָך וועלען מיט מיר אַ כלה ווערען איז גוט, אַז נישט, זאָג מיר, וועל איך זיך אויפ־הויבען און אַוועקגעהן און וועסט מיין געביין נישט מעהר זעהן.

מלך.

וואָס זאָגט ער?

הינדעל.

מיין הארץ זאָגט מיר נישט קיין גוטעס אָן, מלך.

מלך.

שווייג, לאָז הערען, וואָס ער וועט זאָגען.

מאָטקע.

חנה'לע, הער מיך אויס. זעהסט, אַז דו האָסט פריהער גערעדט וועגען מיין מאַמען, האָב איך געזעהן, אַז דו און איך זענען מיר משפחה און מ'קען דיר אַלעס דערצעהלען, אַלעס פערטרויען, הער אויס חנה'לע; איך טראָג אַ פרעמדען נאָמען פון אַ מענשען, וואָס איז שוין נישטאָ, וואָס לעבט שוין נישט, און אַז דו רופסט מיר מיט אַ פרעמדען נאָמען, דאַכט זיך מיר, אַז דו ביזט זיין כלה, נישט מיינע... אַז דו רופסט מיך קאַנאַריק, שטעכט דאָס מיך... פון קבר רופסטו איהם, און איך וויל אַז דו זאָלסט מיין כלה זיין מיינע, מיינע, מאָטקעס, נישט קאַנאַריקס.

חנה'לע.

און פאַרוואָס רופסטו זיך מיט אַ פרעמדען נאָמען? פאַרוואָס טראָגסטו נישט דיין אייגענעם נאָמען?

מאָטקע.

איך האָב קיין נאָמען נישט געהאַט... ווען איך בין געוועזען אַ קליין יונגעל, האָבען זיי מיך אַלע געשלאָגען, איך האָב נישט געהאַט וואָס צו עסען, האָב איך געגנ'בעט, האָבען זיי מיך געשלאָגען, בין איך אַנטלאָפען פון דער היים אָהן אַ פּאַס און אָהן אַ נאָמען, און אַז איך בין עלטער געוואָרען, האָב איך געזעהן, אַז אַ מענש מוז אַ פּאַס האָבען, אַז נישט איז ער קיין מענש נישט, איז ער ווי אַ בראָדיאַגע. אַלע קענען איהם שלעכטס טהון און ער קען קיינעם גאָר נישט טהון, פאַר אַלע מוז ער מורא האָבען, איך האָב אויך געוואָלט זיין ווי זיי מיט אַ פּאַס...

חנה'לע.

און פאַרוואָס ביזטו נישט אַהיימגעגאַנגען צו דיין מאַמען

מ אָ ט ק ע.

איך האָב נישט געהאַט קיין הײם, איך האָב קײנעם נישט געהאַט. איך האָב זיך אַרומגעשלעפּט איבער דער װעלט, ביז איך האָב אָנגעטראָפן אויף דעם מענטשן, װעמענ׳ס נאָמען איך טראָג. ער האָט מיר שלעכטס געטהון, פיל שלעכטס געטהון, און איך האָב איהם גאָרנישט געקענט טהון, װײל ער האָט געהאַט אַ פּאַס און אַ נאָמען און איך נישט. האָב איך געמאַכט אַזוי, אַז איך זאָל האָבן זײן נאָמען און זײן פּאַס. אַזוי האָב איך געמאַכט...

חנה׳לע

דערשראָקען.

װאָס האָסטו געטהון?

מ אָ ט ק ע.

חנה׳לע, איך האָב געמאַכט, אַז ער זאָל פערשװינדען פון דער װעלט, אַבּאָל אַז ער האָט געװאָלט אַװעקנעהמען אַ מענשען, װאָס האָט געהערט צו מיר, האָב איך איהם געפּאַקט... האָב איך געמאַכט, אַז ער זאָל שױן נישט קענען אַנטלױפען... האָב נישט קיין מורא, ער װעט שױן נישט צוריק קומען, ער איז שױן גוט בעהאַלטען אין אַ טײך, מיט אַ שטײן אויפ׳ן האלז אָנגעבונדען... קײנער װײס נישט דערפון, נאָר זײן נאָמען װיל איך מעהר נישט טראָגען, ביז יעצט האָט מיר נישט געאַרט, האָב איך עס נישט בע-טראַכט, נאָר זינד איך בין מיט דיר אַ חתן געװאָרען און דו רופסט מיר מיט זײן נאָמען, שטעכט עס מיר, װײזט זיך מיר אויס, אַז נישט מיר רופסטו, איהם פון טײך רופסטו אַרויס, ער איז מיט דיר אַ חתן געװאָרען, נישט איך, און איך װיל זײן דײן חתן, איך, מאָטקע, איך װעל פאָהרען אין מײן שטעדטיל אַרײן, װאו איך בין געבוירען געװאָרען, איך װעל געבען די סטראַזשניקעס אַ סך געלד, אַ סך געלד די פּאָליציי, און איך װעל אַרויסנעהמען אַ פּאַס אויף מײן אײגענעם נאָמען, איך װעל מיך רופען, װי מײן מאַמע האָט מיך גערופען, מאָטקע האָט מיר מײן מאַמע גערופען.

חנה׳לע זיצט דערשראָקען, קען קײן װאָרט נישט אַרויסרעדען.

הינדעל

מורמעלט אונטער'ן טהיר.

וועה איז מיר, וועה איז מיר.

מלך.

שש... שווייג, שווייג...

מאָטקע

נאָך אַ לאַנגע פויזע.

שוין, יעצט ווייסטו אַלעס, אַלעס, זאָג, ווילסטו נאָך זיין מיין כלה? זיין אַ כלה מיט מאָטקען, נישט מיט קאַנאַריק'ן? קאַנאַריק איז געשטאָרבען, טויט, בעגראָבען, איך בין מאָטקע, איך בין מאָטקע! זאָג, ווילסט מיט מאָטקע'ן אַ כלה זיין? האָב נישט קיין מורא, אַז נישט, בין איך נישטאָ, געה איך אוועק, זעהסטו מיר נישט מעהר. וויל צוגעהן צו חנה'לען. חנה'לע דערשרעקט זיך. וואָס שרעקסטו זיך?

חנה'לע

דערשראָקען.

פאַרוואָס זאָל איך מורא האָבען? דו ביזט דען נישט מיין חתן? און פאַר אַ חתן זאָל מען מורא האָבען!.. איך האָב זיך נאָר דערשראָקען...

מאָטקע

שרייט אויס.

חנה'לע! חנה'לע! פאַלט אויף דר'ערד, גראָבט איין זיין פנים אין איהר שויס, וויינט.

מלך מיט הינדלע'ן קוקען ארויס פון דער פאָרהאַנג און ווינקען צו חנה'לען און שאָקלען מיט די קעפּ. מלך ווייזט מיט דער האַנד אויף זיך, אַז ער ווייסט וואָס ער האָט צו טהון. הינדעל קנייפּט זיך אין די באַקען און ווינקט צו חנה'לען, אַז זי זאָל מאָטקע'ן ארויסשיקען.

חנה'לע

זוכט אין די געדאַנקען עפּעס.

וואָס וויינסטו, מאָטקע, וויין נישט, מן־הסתם איז דאָך שוין דיין מזל אַזעלכער, און דיין מזל איז דאָך מיין מזל... געה אַרויס אין דרויסען, זעה, אפשר קומט די מחותנתטע און זי וועט דאָך נישט וויסען דעם וועג, געה איהר אַנטקעגען

מאָטקע.

שוין, חנה׳לע, האָסט רעכט, אָט געה איך שוין, אָבער זאָג מיר נאָר איין וואָרט, וועל איך וויסען, אז אַלעס איז גוט.

חנה׳לע

וואָס זאָל איך זאָגען?

מאָטקע

מיט בענקשאפט.

זאָג מיר „מאָטקע״!

חנה׳לע

טראכט א אויגענבליק אין צווייפעל, אין טרעהרען.

מאָטקע! מאָטקע!

מאָטקע.

איך וועל שטאַרבען, וועל איך... איך וועל שטאַרבען... ס׳איז אַזוי גוט. אב.

הינדעל

קומט אריין מיט מלך׳ן.

מיין אָרעם קינד. חנה׳לע פאלט אויף איהר האלז און וויינט. וואָס האָסטו צו וויינען? וויין נישט מיין קינד, גאָט זיי דאַנק, וואָס ער האָט זיך דיר פערטרויט, דו ביזט נישט זיינע און ער איז נאָך נישט דיינער, א פרעמדער מענש, מיר מוזען פון זיך דאָס פעקיל אראָבוואַרפען, מיר האָבען דערמיט גאָרנישט צו טהון.

מלך

שטיל צו הינדעל.

הינדעל, איך האָב מורא, אז מיר זיינען דרינען... האָט זי דער יונג קיין שלעכטס געטהון?

הינדעל.

וואָס פאַלט דיר איין? אויף מיינע שונאים׳ס קעפּ, דער יונג איז צו איהר געווען ווי א לערן־בחור, ווי א רב׳ס א קינד איז ער זיך מיט איהר בעגאַנגען.

מלך.

וואָס ווייסט די מויד? הינדעל, עס געפעלט מיר נישט וואָס די מויד ווייסט.

הינדעל:

מלך, געה אוועק פון מיר. לאָז מיר מיט'ן קינד אליין.

מלך.

ווער געוואָהר, הינדעל, ווער געוואָהר וואו מיר האלטען?
איז שוין נאָך אלעמען, מוזען שווייגען? ווער געוואָהר.

הינדעל.

טאָכטער לעבען, זאָג מיר, שעהם זיך נישט, איך בין א מאמע
זאָג מיר:

חנה'לע.

וואָס זאָל איך דיר זאָגען, מאמע לעבען?

הינדעל.

האָט ער דיר קיין שלעכטס געטהון?

חנה,לע.

ווער, מאמע?

הינדעל.

דער יונג.

חנה'לע.

ניין, מאמע, ער איז מיט מיר ארומגעגאנגען ווי א חתן, א פיין לערן־קינד, אלעס, וואָס איך האָב געוואָלט האָט ער געטהון, ווייל ער האָט געוואָלט ווערען א אָנשטענדיגער מענש. איז געגאנגען מיט'ן טאטען דאווענען יעדער שבת אין חברה אריין.

הינדעל.

זעהסטו, וואָס האָסטו געפלאפּעלט? דער יונג איז זיך בע־גאנגען מיט איהר עדעל ווי א לערן־קינד.

מלך.

אויב אזוי, צו דער פּאָליציי, די מינוט צו דער פּאָליציי! אויף זיין קאָפּ אויף זיינע הענד און פיס.

חנה'לע.

מאמע!

הינדעל.

מלך!

מ ל ך.

מיר מוזען פון זיך דאָס פּעקיל אַראָבוואַרפען, אַראָבוואַרפען פון זיך.

חנה׳ל ע.

מאַמעלע קרוין, וואָס געהט איהר טהון?

ה י נ ד ע ל.

מלך!

מ ל ך.

חנה׳לע וואָס ווילסטו אונז אונגליקליך מאַכען, ער וועט דאָך אונז מיטשלעפּען, מיר מוזען פון זיך דאָס פּעקיל אַראָב־וואַרפען, ווייזען נאַטשאַלסטוואָ אַז מיר האָבען נישט גע־וואוסט. מלך אָב.

חנה׳לע

ווייגט.

טאַטע, וואָס געהסטו טהון?

ה י נ ד ע ל.

שווייג, מיין טאָכטער, שווייג, דער טאַטע ווייס בעסער וואָס ער האָט צו טהון.

פון די טרעפּ הערט זיך מאָטקע׳ס פרעהליכע שטימע

מ אָ ט ק ע

אין דרויסען

מאַמע, מאַמע געטרייע!

ה י נ ד ע ל.

שווייג, ער קומט, ווישׁ דיר אויס די אויגן, ער זאָל גאָר־נישט אָנזעהן, יעצט נאָך די מחותנת׳טע געבראַכט, אין אַ גוטע שעה האָט ער זי געבראַכט.

חנה׳ל ע.

מאַמע... איך קען איהר אין די אויגען נישט קוקען. לייפט אָב, הינדעל נאָך איהר.

מאָטקע קומט.

מ אָ ט ק ע.

חנה׳לע, זעה, זעה נאָר, ווער עס איז דאָ, די מאַמע, די מאַמע!

מאָטקע

פיהרט אריין זלאטקע׳ן, אין א טערקישען שאל, אלט, איינגעהייקערט.

וואו זענען זיי? חנה׳לע! זע, מיין מאַמע, *לייפט צו צו דער טהיר.* נישטאָ, זעץ דיך, מאַמע, לאָמיר דיך אָנקוקען, ווי זעהסטו אויס?

זלאטקע.

זעהט, זעהט גאָט׳ס וואונדער, *וויינט.* ווער האָט דיך ערצויגען, מאָטקע מיינער, איך האָב געמיינט אַז דו ביזט שוין געשטאָרבען, און יעצט איז דאָך מיר, ווי איך וואָלט דיך נאָך אַמאָל געבוירען. איך האָב געמיינט, אַז אין אַלע ימים וועסטו זיך טרינקען, און יעצט זעהט גאָט׳ס וואונדער. ווער האָט זיך אָנגענומען פאַר דיר? ווער האָט דיך ערהאַלטען מיין קינד? זעהט מיין נחת, זעהט מיין גליק! גאָטס וואונדער! גאָט׳ס וואונדער! *פאלט אויף זיין קאפ און וויינט.*

מאָטקע.

שווייג, מאַמע, שווייג, איך וועל שטאַרבען... וואו איז דער טאַטע? איך וויל, דער טאַטע זאָל קומען, יאָ, ער זאָל אויך קומען!

זלאטקע.

ער האָט נישט געוואָלט קומען. „אַז ער האָט נאָר געשריבען נאָך דיר, פאָהר צו" — האָט ער געזאָגט, „אַז ער וויל, אַז איך זאָל זיין אויף זיינע תנאים, איז ער נישט קראַנק געוועזן צו קומען נאָך מיר" האָט ער געזאָגט... אוי האָט ער נעבעך געוואָלט פאָהרען... טרעהרען האָט ער געהאַט אין די אויגן, ווען איך האָב זיך אויף דער פוהר אַרויפגעזעצט, נאָר דו האָסט אים נישט געבעטען, מיין קינד, שלעכט בעהאַנדעלסטו דעם טאַטען.

מאָטקע

דערמאָנט זיך.

ער האָט מיך געשלאָגען. *לאכט.* וועל איך פאָהרען נאָך איהם. אַז ער וויל אַז איך זאָל קומען, וועל איך קומען נאָך איהם מיט מיין כלה וועל איך קומען איהם בעטען צו די חתונה.

זאָל ער זעהן אַז מאָטקע לעבט נאָך! יאָ, אָבער וואו איז זי? וואו זענען זיי אַלע? רופט. חנה'לע! חנה'לע! מיין מאַמע איז דאָך געקומען צו פאָהרען. לויפט אַב און שלעפּט אריין חנה'לען. חנה'לע ווישט זיך שנעל אויס די אויגען. זעהסט, מאַמע, דאָס איז מיין כלה, מיין טייערע איינציגע כלה, און דאָס איז מיין אַלטע מאַמע. נעמט ביידע ארום. מיינע צוויי מאַמעס...

זלאטקע.

מיין טאָכטער, ווער האָט זיך געקענט ריכטען אַז איך וועל די זכיה האָבען מיין זוהן, און נאָך דערצו, זיין כלה... גאָטעניו, פאַרוואָס קומט דאָס מיר? מיין קינד; דו האָסט אַ גוטען שטערן אין הימעל, גאָט האָט זיך פאַר דיר אָנגענומען. קושט חנה'לען אין קאָפּ.

מאָטקע

נעמט ארויס פון קאָמאָד אַ שייטעל מיט אַ טוך.

זעהסט, מאַמע, דאָס האָט דיר מיין כלה אַ מתנה געקויפט.

זלאטקע.

דיין כלה'ס מתנות?

מאָטקע.

דו האָסט עס פאַר מיין מאַמע געקויפט, נישט וואָהר? חנה'לע?

חנה'לע.

יאָ, פאַר די מחותנת'טע.

מאָטקע.

טהו עס אָן מאַמע.

זלאטקע.

ניין, מיין זוהן, נישט יעצט, אין אָווענד צו די תנאים,

מאָטקע.

איך וויל שוין, די מאַמע זאָל שוין אָנטהון דאָס בייע טוך, וואָס מיין כלה האָט פאַר דיר געקויפט. טהוט איהר אָן דאָס טיכעל. און נאַ, דאָס האָב איך פאַר דיר געקויפט. נעמט ארויס אַ פּאָר גאָלדענע אויררינגלעך מיט אַ קייט און טהוט עס אָן זלאטקען. איך וויל, אַז דו זאָלסט אויסקוקען שעהן, רייך, ארייכע

מחותנת׳טע זאָלסטו זיין. דו ביזט מאָטקע׳ס מאַמע, איך וויל אז דו זאָלסט אויסזעהן ווי אַ פּריצטע!

זלאַטקע.

זעהט, דעם נחת, מענשען, וואָס איך האָב דערלעבט. צו נה׳לען. איך האָב דאָך געמיינט, אז ער וועט אונטערגעהן, ער איז דאָך אַ גנב געוועזן קליינערהייד, חרפות און בושות האָב איך דאָך געהאַט פון איהם. זעהט וואָס איז געוואָרען פון איהם, זעהט...

מאָטקע.

און איך האָב דיר באַלד געזאָגט, מאַמע, ווייַן נישט אַז איך וועל נאָך קומען נאָך דיר מיט אַ קאָטש צו פאָהרען, מיט צוויי פּאָר פערד... היינט בין איך געקומען נאָך דיר מיט אַ קאָטש צו פאָהרען. יענער מאָטקע איז געשטאָרבען, בע-גראָבען, און אַ אַנדער מאָטקע איז געבוירען געוואָרען. נישט וואָהר, חנה׳לע? פרעג איהר, מאַמע, אַלעס האָט זי געמאַכט, אַלעס זי... מייזט אויף חנה׳לע׳ן.

זלאַטקע.

דאָס ביזטו מיין קינד, זיין מלאך געוועזן... די הענטלעך וועל איך דיר דערפאַר קושען וויל קושען חנה׳לע׳ן די הענד, זי לאָזט נישט. דערפאַר וואָס דו האָסט אַ אָרעמאַן דאָס הארץ דער-פרעהט... פאַרוואָס, רעדסטו נישט צו מיר, מיין קינד? פאַרוואָס שווייגסטו?

מאָטקע

דו שעמסט זיך מיט מיין מאַמע?

הנה׳לע

אין פערצווייפלונג.

וואָס פאַלט דיר איין?

מאָטקע.

וואָס ציטערסטו?

חנה׳לע.

איך בין אַזוי דערשראָקען, וואָס איך זעה דיין מאַמע אַזוי פלוצלונג די מחותנת׳טע ער האָט דאָך אַזוי פיל גערעדט

וועגען די מחותנת׳טע, ער האָט דאָך אַזוי געוואָלט זעהן די מאַמע...

מ אָ ט ק ע.

יעצט וועלען מיר זיי האָבען,ביידע וועלען מיר זיי האָבען מיט אונז וועט זי וואוינען, דאָס בעסטע, וואָס מיר וועלען עסען וועט זי עסען, אָבהיטען זאָלסטו זי מיר, דו וועסט מיר רופען ווי אין דער היים, מאָטקע, גנב *צו חנה׳לען.* מאָטקע גנב האָט זי דאָך מיך גערופען, אַז איך וועל פוילען אין די תפסות, אויף דער תליה הענגען, האָבען זיי געזאָגט... זעהסט וואָס פאַר אַ כלה מאָטקע האָט? מאָטקע וועט אַ היים פאָהרען אין שטעדטיל אַריין מיט זיין כלה און אַרויסגעהען שפּאַצירען אין די גאַסען אַרויס, אַזוי געאַרעמט, אין איין האַנד די מאַמע, אין די צווייטע האַנד די כלה. *נעמט זי און געהט מיט זיי שפּאַצירען.* וועט ווערען אַ געקוק... וועלען זיי פרעגען; ווער געהט עס דאָ? וועלען זיי זאָגען: „דאָ געהט מאָטקע מיט די מאַמע און מיט די כלה זיינע„ וועלכער מאָטקע? מאָטקע גנב? יאָ, יאָ, און ווערט צווזעצט, אַז ס׳געפעלט אייך נישט. כאַ־כאַ־כאַ!

מען הערט אַ פייפען דורך׳ן פענסטער, מאָטקע לויפט צו צום פענסטער, פראַלט עס אויף.

מ ע ר י

שטעקט אַריין דעם קאָפּ.

געדענק אין גאָט אַנטלויף מאָטקע. מען געהט.

מ אָ ט ק ע.

האָסט מיך אַרויסגעגעבען?

מ ע ר י

דורכ׳ן פענסטער.

איך נישט. זיי, דיין כלה.

מ אָ ט ק ע.

ליגענד! *לויפט צו, חאַפּט חנה׳לען ביי דער האַנד און קוקט איהר אין די אויגען אַריין.* זאָג ס׳איז ליגענד. קוק מיר אין די אויגען אַריין.

ח נ ה ׳ ל ע

מיט געוויין.

איך בין נישט שולדיג, דער טאַטע.

מ אָ ט ק ע.

דער טאַטע, דער טאַטע.

ז ל אַ ט ק ע.

וואָס איז דאָס מיין קינד? וואָס ביסט דו אַזוי ערשראָקען? וואָס איז געשעהן.

מ אָ ט ק ע

דערמאָנט זיך, כאַפּט זיך אוריק.

גאָר נישט מאַמע, גאָר נישט. סוחרים קומען צו מיר, איך מוז אויפ׳ן מאַרק געהן. עפּענט אויף די טהיר און רופט. מחותנת׳טע, מטותנת׳טע. נעמט צו מיין מוטער, ווי עס פּאַסט פאַר אַ מחותנת׳טע׃ איהר הערט? הינדעל בעוויזט זיך אין טהיר ער־שראָקען. צו די מוטער. געה אַריין מאַמע, די מחותנת׳טע וואַרט אויף דיר. איך בעדאַרף עפּעס איבערעדען מיט מיין כלה.

ה י נ ד ע ל

צו זלאטקען.

קומט אַריין מחותנת׳טע.

מ אָ ט ק ע

אקצענטירענדיג׃

און בכבוד האַלט זי ווי עס פּאַסט פאַר אַ מחותנת׳טע, געהערט

ה י נ ד ע ל

אין שרעק.

געהערט. געהט אָב מיט שרעק. מיט זלאטקען.

מ אָ ט ק ע

צו חנה׳לען.

פאַר וואָס? פאַר וואָס?

חנה׳לע ציטערט.

מ אָ ט ק ע

האָב נישט קיין מורא, אַז איך וואָלט געוואָלט וואָלט איך דיר אַזוי דעם קאָפּ אַראָבגעדרעהט. נור איך וועל דיר גאָר

נישט טהון, נור איין זאַך וויל איך דיך פרעגען, הצלט
ביים האנד, פאַר וואָס? פאַר וואָס?

מעריס קאָפ

פון פענסטער,

מאָטקע מען געהט,

מאָטקע

וואַרפס אוועק חנה'לען,

געה, רופט צו די מוטער אין צווייטען צימער, בלייב בעזונד
מאַמע,

זלאַטקע,

וואו געהסטו מיין קינד? איצט? אין אזא צייט.

מאַטקע,

איך מוז אין דער וועלט אריין,

זלאַטקע,

און וואו לאָזט דו מיך דאָ אליין,

מאָטקע,

איך וועל קומען נאָך דיר צוגעהן, קושט די מוטער און שפרינגט
ארויס דורכ'ן פענסטער,

בעוועגונג פון סטראַזשניקעס הינטער דער טהיר,

פאָרהאַנג,

שלום אש

יחוס

אַ קאָמעדיע אין דריי אַקטען.

פאַרלאַג „קולטור־ליגע" ווארשע

איבערדרוקען, איבערזעצען און
אויפפיהרען אָהן דער ערלויבניס
פון מחבר איז פֿארוועהרט.
Copyright by Sholem Asch
1922

פערזאָנען.

ה׳ גרויסגליק, פאפא.

לעאָן
וואַנדע
מיטע
זאָשע
} זיינע קינדער.

די טאַנטע, פון דער פאמיליע גרויסגליק.

ראָזע באָרענשטיין, ווירטשאפטערין.

איהר פאָטער, דוד גאַרקיכער.

איהר מוטער.

לייב
בער
} צוויי קוזינען אין דער ווירטשאפט באָרענשטיין.

איינער פון די „געסט".

אַ „מענש".

אַ דינסט.

צוויי קופּלייט.

האנדלונג — אין אַ גרעסערע פּראָווינץ־שטאָדט.

ערשטער אַקט.

אַ ברייט גרויס מעהעל־צימער פון אַ רייך אריסטאָקראַטיש אָבגעקומען הויז, די ווענד בעשטעלט מיט אלטע שויבען־שענקעלעך, פון וועלכע עס קוקען אַרויס טייערע זילבערנע כלים, טייערע פאָרצעליי. אין אַ ווינקעל שטוב אַ אַלטער אָרון בעהאַנגען מיט אַ טייערען פרוכת, אַרום דעם אָרון צוויי גרויסע ספרים־שענק, אַמפיר, בעהאַנגען מיט פאָרהאַנגען, נור דאָס ווינקעל איז פאַרשטעלט מיט דעם פאָרטעפיאַן, וואָס מען דערקענט דערפון, אַז דאָס ווינקעל איז שוין לאַנג אַרויס פון געברויך. די ווענד בעהאַנגען מיט אַלטע פאַמיליען־פאָרטרעטען, טהייל רבנים מיט לאַנגע בערד און פיאות, טהייל סוחרים מיט גאָלדענע ברילען און גאָלדענע רינגען. רעכטס דריי טהירען, די מיטעלסטע אין קאָרידאָר, איינע אין פאַפאַ'ס צימער, די צווייטע אין מאַמאַ'ס צימער, די לעצטע איז בעהאַנגען מיט שוואַרצע קרעפע. אין הינטערגרונד אַ אָפענע אַרקאַדע אויף זיילען געלענט מיט אוועקגערוקטע פאָרהאַנגען, וועלכע פיהרט אין די קינדער'ס צימערן. לינקס דריי גרויסע פענסטער אין גאַס אַרויס. עלעקטרישע לאָמפען, די ברענען זיך נישט; פיעל פון זיי פעהלען גלעזליך, באַניעס, און עס שטאַרען אַרויס האַלבע אָבגעברענטע ליכט. אַלעס אין שטוב איז אָבגעלאָזט, פערנאַכלעסיגט. מען זעהט, אַז עס פעהלט אַ בעל־הבית'טע אין הויז... עס טונקעלט.

פון אַ צווייטען צימער הערט זיך

ה׳ גרויסגליק׳ס קול.

דן... לאה... עס רופט זיך קיינער נישט אָן... נאָך אַ קליינער פויזע קומט ארויס אַ הויכע געשטאַלטע פּערזאָן. כאַראַקטעריסטישע, אריסטאָקראַטישע ציגע, אַ ראַסאָווע גראָבע נאָז, גראָבע ליפּען, רעדט לאַנגווייליג, בעקלאָגענדיג זיך. ער איז האַלב אין נעגליזש. **לאה... דן... וואָס, קיינער נישט דאָ?** קלינגט אָן אין אַ וואַנד-גלאָק, עס קלימפּערט נישט... ער גיהט צו קלינגען ביי דעם לאָמפּ. קלינגט—עס ענטפערט נישט אָב. **אָך, די קלינגער קלינגען נישט...** ער דרעהט דעם עלעקטרישען קנאָפּ—עס לייכט זיך נישט. **דער עלעקטריק לייכט זיך נישט... אַלעס שטעהט אין דעם הויז... גאָט, גאָט... אַ ווירטשאַפט... לאה...** געהט אַליין צו צו דער טהיר פון קיך, עפענט זי פאָרזיכטיג אויף, קוקט אריין. **קיינער נישט דאָ... אַלע איבערגעלאָזט דאָס הויז... וואָס איז דען דאָס אייגענטליך?** דרעהט זיך איבער דער שטוב ארויף און אראָב. **און... ניין, דאָס איז דאָך נישט געהערט געוואָרען.** געהט צו אַ טהיר, קלאַפּט אָן. **טאָכטער, מען קען אַריינגעהען?**

זאָשע׳ס קול

פון אינעווייניג.

אָך, פּאַפּאַ, ניין, פּאַפּאַ.

ה׳ גרויסגליק

אין אַ צווייטע טהיר.

מען קען, טאָכטער, אַריינגעהען?

וואַנדע׳ס קול.

שטילער, פּאַפּאַ, מיטע שלאָפט...

דער אַלטער דרעהט זיך אום, קומט צו צו דער טיהר מיט דער שווארצער קרעפּע... דערשרעקט זיך... דערווייטערט זיך, זעצט זיך דאַן פערצווייפעלט ביי אַ טיש, קלאַפּט מיט די ליפּען.

ניין, אַזעלכעס... איז דאָך נישט ערהערט געוואָרען.

עס קומט אריין אומבעמערקט די טאָכטער אין שווארץ געהילט. א שווארצע שטרוי־הוט מיט א שווארץ שלייפעל, אלטע אָבגעטראָגענע קליידער, טראָגט זיך רוהיג.

מען קען, שוואָגער?

ה׳ גרויסגליק.

ווער איז דאָרט?

טאַנטע.

איך, שוואָגער.

ה׳ גרויסגליק

אָבגעשראָקען.

ווער דאָך?

טאַנטע.

דאָס בין איך, דער שוואָגער, האָסט מיך נישט דערקענט?

ה׳ גרויסגליק.

דו ביסט עס. נו קום דאָך נעהנטער. אַ אונערהערטע זאַך. שטעל דיר פאָר, צוויי דריי שטונדען בין איך אַליין אין מיין צימער, קלינג, דאָס קלינגעל קלינגט נישט, דער עלעקטריק לייכט נישט... די גאַנצע דינערשאַפט ווייזט זיך נישט... צוויי דריי שטונדען, דן... לאה... און קיינער בעווייזט זיך נישט... האָבען אַליין מיך איבערגעלאָזט...

טאַנטע.

די דינער זענען דאָך נאָך אייערנעכטען אַוועקגעגאַנגען, דער שוואָגער האָט פערגעסען? און די פאַבריק אַרבעט דאָך נישט—פון וואַנען זאָל דען עלעקטריק זיין?

ה׳ גרויסגליק.

אַליין, אָהן קיינעם...

טאַנטע.

שוין העכער פון זעקס מאָנאַטען האָבען זיי דאָך קיין געהאַלט נישט בעקומען, דאָס קאָנטאָר צאָהלט דאָך מעהר נישט אויס.

ה׳ גרויסגליק

דערמאָנט זיך.

אָך, דאָס קאָנטאָר... אָבער וואָס קען איך דערצו טהאָן?..

און יעצט בעטראַכט אַליין מיין לאַגע. צוויי דריי שטונדען איינער אַליין... די טעכטער פערשטעקט יעדע בעזונדער אין איהר צימער... קיינער בעוויזט זיך נישט... נעמט עס דאָך איינעם אַ שרעק אָן, פאַר די פוסטקייט דאָ. און יעצט דאָרט די טהיר...

טאַנטע.

עס איז טרויעריג. קרעכצט—האַקט איבער דעם טאָן. נישט געוועזן לעאָן?

די גרויסגליק.

איך ווייס נישט, איז ער דען נישט אין זיין צימער?.. און אויך ער... אין דער לעצטע צייט.

טאַנטע.

עס איז קיין וואונדער נישט. אַ יונגערמאַן געהט איין און אויס... געהט צו צו זיין טהיר, קלאַפּט אָן, עפענט זי דערנאָך אויף. זעה, זיינע קערב זיינען געפּאַקט, רייזט ערגעץ־וואו אָב?

די גרויסגליק.

איך ווייס נישט... מיר האָט ער גאָרנישט געזאָגט דערפון.

טאַנטע.

דער שוואָגער האָט נישט בעמערקט, לעאָן איז זעהר אויפגערעגט אין די לעצטע צייט.

די גרויסגליק.

איך ווייס עס נישט... יאָ, יאָ, איך גלויב, ער וויל נאָך פּאַריז פאָהרען אויפ'ן ווינטער. ער האָט איינִיגע מאָל גערעדט דעריבער... די שוועסטער'ן געזאָגט... גענויעס ווייס איך נישט, ווייסט דו עס פיללייכט?

טאַנטע.

יאָ, יאָ, עס איז טרויעריג. קרעכצט. דאָס קאַנטאָר צאָהלט קיין געלד נישט, דער יונג איז ערוואַקסען, געוואָהנט צו אַלדעם בעסטען. אין זיינע יאָהרען צו רעכענען זיך מיט'ן גראָשען, אפילו נישט אָנשטענדיג צו זיין אָנגעטהאָן אַזוי ווי עס שטעהט איהם אָן לויט די פאַמיליע. אַוודאי איז עס נישט אַנגענעהם, וואָלט ער כאָטש אַזוי נישט ערצויגען געוואָרען... יאָ, יאָ. די זעליגע שוועגערין האָט די קינדער

זעהר געליעבט, פּילייכט צופּיעל געליעבט... דאָס איז נישט ערצויגען געוואָרען צו ליידען... אויך נישט צו אַרבייטען. יאָ, פאַר גרויסגליק'ס קינדער פּאַסט נישט צו אַרבייטען...

קרעכצט. יאָ, יאָ, זעהר טרויעריג. זעהר.

ה' גרויסגליק

מיט געוויסען בייזער.

אָבער דאָס איז דאָך אונערהערט—דאָס קאָנטאָר צאָהלט נישט קיין געלד. וואָס מיינען זיי דען אייגענטליך די הערען?

סאַנטע.

דער שוואָגער איז נאאיוו ווי אַ קינד, די מאַשינען שטעהען, די פאַבריק אַרבייט נישט. נישט דאָ קיין גראָשען מיט וואָס מאַטעריאַל צו קויפען. חובות מעהר, ווי עס בעטרעפט — יאָ, פון וואנען זאָלען זיי דען געלד נעהמען?

ה' גרויסגליק.

אָבער וואָס קען איך דערצו טהאָן? זיי ווייזען מיר רעכ-נונגען. וואָס ווייס איך פון רעכנונגען? פון זעליגען פאָ-טער איבערגענומען די געשעפטען... האָב זיך שטענדיג פערלאָזט אויף די ייט... אַלעס געלאָזט ביי זיי... מיין גאַנץ געלד... האָבען זיי געזאָלט זעהן, אַז די געשעפטען זאָלען גוט געהען... און שטענדיג איז דאָך גוט געווען... יאָ, נור צייט מיין פרוי איז געשטאָרבען געהט אַלעס אַרונטער... אַרונטער...

סאַנטע.

יאָ, יאָ. דאָס איז געווען דאָס אונגליק... עס איז קיינער נישט פון דער פאַמיליע געבליבען, וועלכער זאָל זיך מעהר אויף געשעפט פערשטעהן... און מיין זעליגער מאַן האָט מיך אויך איבערגעלאָזט אויפ'ן געשעפט, געמיינט מיך פער-זאָרגט... אויף די פאַמיליע מיך איבערגעלאָזט.

ה' גרויסגליק.

וואָס בין איך שולדיג? האָב דאָך נאָר גענומען, וואָס מען האָט בעדאַרפט, זעלבסט-פערשטענדליך געמוזט נעהמען. דאָס קאַפּיטאַל האָב איך דאָך ביי זיי געלאָזט... זיי ווייזען מיר רעכנונג, זיי... איך גלויב זיי שוין, אָבער וואָס קען איך

טהאָן?... איבערבלייבען אַזוי קען איך דאָך נישט... אָהן אַ גראָשען געלד, מיט טעכטער. און די טעכטער יענע בע־זונדער. און דו זיצט אַזוי אַליין אין די צימערן. אָך, מאַ־טילדע, מאַטילדע, וואָלסט דו כאָטש געלעבט. געהט צו צו די טהיר מיט די קרעפּע בעהאַנגען און וויינט. אַזוי אַליין... אַליין... אַך, מאַטילדע... מאַטילדע...

ט אַ נ ט ע.

נו, נו, לאָז זיך דער שוואָגער בערוהיגען, עס איז דאָך נישט פון היינט אָן. מען דאַרף דעריבער גאָך קלערען... קוקט זיך אום. פינסטער אין שטוב. יאָ, צימער זענען דאָ, מאַשי־נען זענען דאָ, עלעקטרישע לאָמפּען. אַלעס איז דאָ... נאָר אַ מענש פעהלט... אַ מענש... געהט אין קיך־צימער, ברענגט אריין אַ ליכט. אָך, יאָ. איך האָב ווירקליך פערגעסען, איך האָב דעם שוואָגער עטוואָס געברענגט. ער וועט זיך ווירקליך ערפרעהען. אַ ריכטיגען טאָקייער. זי ווייזט אַ פלאַש וויין. פון די זיבציגסטער יאָהרען נאָך.

הי׳ ג ר ו י ס ג ל י ק

בעקוקט דעם וויין.

אַ פיינע קאָליער. פון וועמען דען? דער קעלער איז שוין לעער. געוויס דאָך נישט פון געגענאיבער? ער ווייזט אין די פענסטער.

ט אַ נ ט ע.

מיט געלעכטער.

אָבער יאָ.

הי׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

ווי הייסט, ווידער פון איהר? איך וויל דאָך פון קיין שענ־קערין קיין מתנות נישט געמהען. מיט וואָס פאַר׳ע רעכט?

ט אַ נ ט ע.

אָך, גאָט. זי איז אַזוי גליקליך, אַז דער שוואָגער נעמהט עפּעס פון איהר צו. זי לייזט דאָך אַזוי פיעל פון דאַנען... נו—ווי שמעקט דעם שוואָגער די מיטיגער פון געגענאיבער? נישט וואָהר, אַ פיינע קיך... נו, איז דער שוואָגער צופרי־דען פון די מיטיגער, וואָס זי שיקט אַריבער?

ה׳ גרויסגליק.

שוין גוט... שוין גוט... און לאָז זי אַלעס אויפ׳ן רעכענונג שרייבען... און דעם וויין אויך... איך וויל קיין געשענק... בעקוקט דעם וויין דורך דער פלאַש. אַ פיינע קאָליער. זי מוז אַ אַנשטענדיגע פרוי זיין, אונזערע שכנת׳טע שענקערין.

טאַנטע.

פאַר דעם זאָל זיך דער שוואָגער נישט זאָרגען... זי האַלט גוט רעכנונג... זעלבסט-פערשטענדליך, זעהר אַנשטענדיגע לייט... אַזוי ווי זי איז נאָר געוואָהר געוואָרען, אַז די קעכין איז אַוועקגעגאַנגען, איז זי אַליין געקומען צו מיר, און האָט מיר פאָרגעלייגט דאָס הויז מיט מיטיגער צו בעזאָרגען... נו, נו, זי ווייסט אָבער אויך, אַז דאָס געלד איז קוראַנט. זי האָט דעם שוואָגער דעם וויין געשיקט צו פרובען, אויב ער געפעלט איהם...

ה׳ גרויסגליק

אַוועקמאַכענד.

קען שוין זיין... קען שוין זיין. אויסמיידענד. זי מוז אַ גרויס געשעפט האָבען... מיר הערען דאָ דעם רעש פון געגענאיבער, דאָס שטערט טהייל מאָל...

טאַנטע.

זי מאַכט גוטע געשעפטען. אָבער זי איז זייער אַ אַנשטענדיגע פרוי...

ה׳ גרויסגליק

האַקט איהר איבער.

איהר פאָטער איז דער גאָרקיכער, ווי הייסט ער דאָס... דער, וואָס פלעגט ביי אונז... צו די פייערטאָגען סערווירען, ווי הייסט ער דאָס?

טאַנטע.

דוד גאָרקיכער. אָבער זי אַליין איז אַ זעהר אַנשטענדיגע פרוי... זי האָט קיין קינדער נישט און זי האָט אַ פיינעס פערמעגען געמאַכט, איינִיגע הייזער אין די שטאָדט, מען קען זי אין שטאָדט...

ה׳ גרויסגליק.

אזוי... זעהט נאָר... זעהט נאָר... ער בעהאלט דעם וויין. זי קען דעם וויין אויף דער רעכנונג צושטעלען... זי מוז אַ גרויסען וויין־קעלער האָבען, די פרוי?

טאַנטע.

יאָ, זעהר אַ גרויסען וויין־האַנדעל, פאַר דער גאַנצער אומ־געגענד—און עס פערקעהרען צו איהר פיעל מענשען... די הייגטיגע יונגע לייט.. לעאָן קומט אויך דאָרט אהין זעהר אָפט.

ה׳ גרויסגליק.

אזוי, לעאָן... שעלמאַ... וואָלט דאָס אַמאָל אין פאָטער גע־דענקט, געהייסען אַ קאָרב וויין אהיים שיקען.

טאַנטע.

ער נעהמט אַליין אויף קרעדיט. דאָס איינציגע הויז, וואו מען גיט איהם אויף קאָנטע.

ה׳ גרויסגליק

אויסמיידענד.

אזוי, אין שכנות מיט אונז. געהט צו צום פענסטער, קוקט ארויס. זעה, דאָס געשעפט איז הייגט געשלאָסען, וואָס איז דען הייגט, נישט יום־טוב?

טאַנטע.

ניין.

ה׳ גרויסגליק.

און פאַרוואָס איז דען דאָס געשעפט געשלאָסען, און די פענסטער אַזוי בעלויכטען? די טישען גרייט מען דעריבער. מען מוז זיך צו עפעס אַ יום־טוב ריכטען, העי?

טאַנטע.

אַזוי, איך וויים עס נישט.

עס קומט אריין לעאָן.

לעאָן

אויפגערעגט, בלייך, דערזעהט דעם פאָטער, וויל צוריק, געהט אָבער דאָך בעה־טער צו.

פּאַפּאַ.

ה׳ גרויסגליק.

אַך, לעאָן, דו ביסט עס. אויפגעלעגט. דו, שעלמאַ, ווייסט פון אַנ׳אָרט, וואו מען בעקומט אַזאַ פיינעם ווין און האָסט ביז יעצט דערפון דעם טאַטען נישט צו וויסען געגעבען.

לעאָן.

איך האָב מיט׳ן פּאָפּאַ עטוואָס זעהר ערנסטעס צו רעדען.

טאַנטע

שעמט זיך צוועקצוגעהען.

איך וויל נישט שטערען, אַדיע. וויל אָב.

לעאָן.

ניין, ניין. די טאַנטע שטערט נישט, פערקעהרט, איך וויל די טאַנטע זאָל זיין דערביי.

טאַנטע.

אַז איך שטער נישט... בלייבט.

לעאָן.

פּאַפּאַ! אַזוי ווייטער קען עס נישט געהען. איך בין אַ יונ־גער מענש. איך בין צו קיין מלאכה נישט געוואָהנט, איך קען מיך נישט יעצט אַוועקשטעלען אין אַ קאַנטאָר אַריין אַלס איבערשרייב־יונגעל. וואָס זאָל איך טהאָן?

ה׳ גרויסגליק.

אָבער לעאָן... זוהן... וואָס איז דען?...

לעאָן.

און דער פּאַפּאַ זעהט גאָ־נישט, אין וואָס פּ אר׳ע הולך איך געה... אַ לאַדע פּריזיר־יונגעל געהט דאָך אָנשטענדיגער אָנגעטהאָן פאַר מיר. דער שניידער וויל מעהר נישט מאַ־כען אויף קרעדיט, און אַזוי מוז איך געהען אין לייכטען זומער־ראָק אין מיטען ווינטער... איך קען דאָך אין קיין אָנשטענדיג הויז נישט אַריינקומען... איך קען דאָך מיך אויף קיין אָרט נישט ווייזען. אַ לאַדע שניידער־יונגעל האָט דאָך מעהר טאַשען־געלד פאַר מיר... און וואָס זאָל איך דאָ מאַכען?... אַזוי איין־און־אויס דרעהען זיך... קען איך דאָך נישט.

ה׳ גרויסגליק.

אָבער זון... דאָס איז דאָך נישט געהערט געוואָרען... דער שניידער וויל נישט מאַכען אויף קרעדיט... אין ווינטער טראָגען דעם זומער-ראָק... צו טאַנטע. ער האָט דאָך רעכט.

טאַנטע

וועקקוקענדיג.

זעלבסט-פערשטענדליך, האָט ער רעכט.

לעאָן.

פּאַפּאַ, ווייטער אַזוי קען איך נישט. אין די שטאָדט זיך אַזוי אַרום דרעהען. איך קען מיך נישט מיט מיינע קאָלעגען מעהר צוזאַמען-קומען. פּאַפּאַ, אַזוי ווייטער געהען קען עס נישט. איך וויל אַוועקפאָהרען, אין אַ פרעמדע שטאָדט פאָהרען. נאָך כאַריז וויל איך אַוועקפאָהרען. איך מוז אָבּרייזען שוין יעצט. איך קען קיין איין סעקונדע נישט לענגער בלייבען. איך מוז.

טאַנטע

פערמישט.

אָב ייזען יעצט, היינט, לעאָן... אָבער דאַכט זיך, היינט איז דאָך נישט מעגליך. עס איז דאָך שוין צו שפּעט...

לעאָן.

איך וואָלט אויף גאָרנישט געקוקט... מיין האַרץ טראָגט עס נישט איבער... עס איז מיר, טאַנטע, שווער, זעהר שווער.

טאַנטע.

אָבער לעאָן... זעה, עס איז דאָך שוין שפּעט... אונמעגליך... די שטאָדט דערנאָך וואָס וואָלט געזאָגט...

ה׳ גרויסגליק.

וועגען וואָס רעדט איהר דען דאָס? ווי הייסט אונמעגליך, צו שפּעט... וואָס זאָל דען דאָס בעדייטען? הע?

לעאָן

צומישט.

פּאַפּאַ, גאָרנישט, איך מוז האָבען טויזענד רובל, יעצט שוין... שוין יעצט, זאָגסט, פּאַפּאַ...

ה׳ גרויסגליק.

אָבער וואָס איז דען אַזעלכעס געשעהן? וואָס צו שפעט?

טאַנטע.

נו, זעלבסט-פערשטענדליך, צו שפעט... אַזאַ יונגער מענש, ווי לעאָן איז, אין זייד און גאָלד געוואָרען אויפגעוואַקסען... געוואָהנט צו אַלדאָס גוטס—קען זיך דאָך נישט מיט איינמאָל אין עלענד געפינען... וואָס וועט ער אין פּאַריז טהאָן? וועגדט זיך צו לעאָן. אָבער בעדענק דיך, אין פּאַריז, אין אַזאַ גרויסער שטאָדט, וואו טויזענדטער מענשען ווערען פערלוירען טעגליך און קיינער ווייסט נישט פון זיי, — וואָס וועסט דו דאָרט טהאָן? ווער וועט זיך אויף דיר אומקוקען? קיין מלאכה נישט געלערנט, צו קיין אַרבייט נישט געוואָנט... די זעליגע מוטער האָט דאָך אייך אין מילך און ויין געבאָדען. און דו, אַזאַ איידעל קינד, מיטאַמאָל אין אַ פרעמדע שטאָדט. צו וועם און ווען וועסט דו דיך ווענדען, קעהרען? בעטראַכט דאָך, לעאָן.

ה׳ גרויסגליק.

זעלבסט-פערשטענדליך, האָט דאָך די טאַנטע רעכט, לעאָן!

טאַנטע.

און דאָ ביסט דו דאָך אין דערהיים, מען היט דיך אָב, ווי אַ אויג אין קאָפּ. פון אַלדאָס בעסטען, דו טהוסט נישט די האַנד אין קאַלטען וואַסער, מען ציטערט איבער דיר... מען אַרבייט אויף דיר... מען ווייסט, ווער דו ביסט, וואָס דו ווילסט... ביסט דאָך דאָ אין דערהיים...

ה׳ גרויסגליק.

מיינע אָרימע קינדער.

לעאָן.

איך וואָלט אויף גאָרנישט געקוקט... טאַנטע, איך ווייס עס גאַנץ גוט... פּאַפּאַ...

ה׳ גרויסגליק.

אָבער די טאַנטע האָט דאָך זעהר רעכט, צו וואָס אין דער פרעמד? בלייב דאָך ליעבער אין דער היים.

ל ע אָ ן.

פּאַפּאַ... איך מוז דאָס געלד האָבען... איך מוז אָברייזען...

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

אָבער לעאָן... זוהן... די טאַנטע האָט דאָך רעכט... בלייב.

ט אַ נ ט ע

פאַלט איהם אריין אין די רייד.

אָבער פון וואַנען האָט דער פּאַפּאַ יעצט געלד? אין די שטוב איז קיין גראָשען נישט דאָ... זיי לעבען אַלע פון איהר קרעדיט... בעדענק דאָך.

ל ע אָ ן.

אָבער איך פרעג דעם פּאַפּאַ איין זאַך, קען מיר דער פּאַ־פּאַ דאָס געלד געבען, שוין יעצט... איך מוז עס האָבען... אַז נישט זאָל דער פּאַפּאַ צו מיר דערנאָך קיין פּרעטענ־זיעס נישט האָבען. קיינע פּרעטענזיעס...

ט אַ נ ט ע.

ווער פּרעטענזיעס? מיר דאַכט זיך, אַז דער פּאַפּאַ וועט אויך ביישטעהן דערויף?

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

אָבער וואָס דען אייגענטליך?

ט אַ נ ט ע.

אַז לעאָן זאָל זיך ארויסציהען פון דערהיים און זאָל זיך נעהמען עפּעס אַליין צו טהאָן.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

איך דענק, אַז עס איז אַ גלייכע זאַך, אַ גלייכע זאַך. מיט טרערען. פון פּאָטער האָסט דו, מיין קינד, נישט מעהר צו ערוואַרטען.

ט אַ נ ט ע.

זעהסט דו שוין?—צו גרויסגליק. לעאָן מאַכט אַ אייגען געשעפט.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

געשעפט, אייגענס.

ט אַ נ ט ע.

מיט אַ שותף—פיינע מענשען.

ה׳ גרויסגליק.

איך ווינש דיר, מיין קינד, גליק.

לעאָן שטעהט נערווירט, קיקט אויף די טאַנטע.

טאַנטע.

ער האָט זיך אויך געדונגען אַ אייגענע וואָהנונג. ווער וואָהנען בעזונדער. פאַר אַזאַ ערוואַקסענעם יונגען מענש פּאַסט ניט צו וואָהנען אין דערהיים. ער מוז שוין געהן אויף זיין אייגען לעבען. צייט שוין צו זאָרגען פאַר זיך אַליין.

ה׳ גרויסגליק

צו דער טאַנטע.

די מוטער איז נישטאָ, וואָס זאָל זיך קימערן איבער זיי, מוזט דו זאָרגען פאַר זיי, גוטע שוועגערין.

טאַנטע.

לעאָן האָט געקריגען אַ פיינע וואָהנונג.

ה׳ גרויסגליק.

נישט ווייט פון דערהיים?

טאַנטע.

ניין, ניין—גאַנץ אין דער נאָהנט.

ה׳ גרויסגליק.

וועט זי איהם נאָר בעקוועם זיין?

טאַנטע.

איך בין דאָרט אַליין געווען, אַ גאַנץ בעקוועמע וואָהנונג.

לעאָן.

פּאַפּאַ.

ה׳ גרויסגליק.

ווער וועט איהם דאָרט אָבהיטען? מיינע קינדער זענען געוואָהנט, מען זאָל איבער זיי וואַכען.

טאַנטע.

גוטע מענשען, זיי וועלען איהם האַלטען ווי אַ אייגען קינד.

ה׳ גרויסגליק.

איך דאַנק דיר, שוועגערין.

ל ע אָ ן.

פּאַפּאַ...

ט אַ נ ט ע.

נישטאָ פֿאַר וואָס, מיין פליכט. ענערגיש צו לעאָנ׳ען. קום, לעאָן, מען וואַרט אויף דיר.

ל ע אָ ן

קוקט אָן די טאַנטע.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

שוין יעצט, גלייך, אין אָבענד.

ט אַ נ ט ע.

עס איז אַלעס פאַר איהם גרייט. און ער געהט דאָך נישט אַוועק אויף לאַנג.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

אָבער אַזוי פּלוצלונג.

ט אַ נ ט ע.

אומגעדולדיג.

אָ, עס איז שוין אַלאַנג אָבגעמאַכטע זאַך. צו לעאָן. קום מען וואַרט אויף דיר.

ל ע אָ ן

באַפּט דעם פאָטער׳ס האַנד.

איך בין נישט שולדיג, טאַטע, איך בין נישט שולדיג.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

וואָס דען? צו טאַנטע. איך פערשטעה נישט? וואָס מיינט ער?

ט אַ נ ט ע.

גאָרנישט, אַ פערוועהנט קינד. מיט אַ קרעכץ. די זעליגע שוועסטער האָט די קינדער זעהר פערוועהנט.

ל ע אָ ן.

בלייב געזונד, פּאַפּאַ.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

דו פאָהרסט דאָך נישט אַוועק.

ל ע אָ ן.

ניין.—אַדיע, פּאַפּאַ.

ה׳ גרויסגליק.

אַדיע, פערגעס נישט אָן פּאַפּאַ, בעזוך אונז אָפטער.

לעאָן.

אַז דער פּאַפּאַ זאָל עס נאָר וועלען.

טאַנטע.

ער וועט עס וועלען.

ה׳ גרויסגליק

רופט אין דער טהיר.

מיידען, מיידען, קומט דאָך אַרויס, דער ברודער ציהט זיך איבער.

זאָשע

אין די טהיר.

וואו אַהין? וואו אַהין?

טאַנטע.

נישט אין דער ווייט, נישט אויף לאַנג.

זאָשע

ווייזט זיך אין טהיר, אַ יונג אַכצען־יעריג מעדעל, קליין געוואַקסען, מיט דינע ביינערליך, רעדט זעהר לוסטיג, פלינק, מיט אַ ביסעל בעהאַלטענער, שעמעוודיגער פרעכהייט.

לעאָן, ציהסט דיך איבער, אוי, ווי איך בין דיך מקנאַ! נעם מיך מיט, לעאָן.

טאַנטע.

שפּעטער אַ ביסעל. ער וועט זיך שוין האָבען אַ ביסעל איינגעאָרדענט.

זאָשע

רופט אַריין אין וואַנדע׳ס טהיר׳ל.

וואַנדע, וואַנדע, לעאָן ציהט זיך איבער, קום מיט, מיר וועלען זעהען, ווי עס זעהט אויס אַ קאַוואַלערסקי וואָהנונג.

טאַנטע.

עס צימט זיך נישט יעצט. עס וועט נאָך צייט האָבען, צייט האָבען.

די טאַנטע געהט אַב מיט לעאָנ׳ען.

ה׳ גרויסגליק

רופט איהם נאָך אין דער טיר.

און מיט די מוטער געזעגענסט דו דיך נישט?

לעאָן געהט צו מיט זעהר איינגעהאלטענע טריט צו דער טיר מיט דער שווארצער קרעפּע בעשלאָגען—קומט נעהנטער צו—טרעט פּלוצלונג מיט שרעק אָב. אנטלויפט פון שטוב ארויס. אלע קוקען איהם נייגעריג נאָך.

טאַנטע.

ער געהט דאָך נישט פון שטוב אַרויס אויף אייביג. *צו גרויסגליק.* דער ווייבקאָרב שטעהט אין קיך. אַדיע, אויף ווידערזעהען. *אָב נאָך לעאָן.*

זאָשע.

פּאַפּאַ, פּאַפּאַ. האָסט געזעהן, ווי ער איז צוריקגעלאָפען פון פאַר די מאַמאַס צימער, פּאַפּאַ.

ה׳ גרויסגליק.

ער האָט זיך געשראָקען. עס איז אויך קיין וואונדער... אין צימער אַריינצוגעהן, אַזוי צווישען נאַכט און טאָג. *אין דער שטיל מיט בעהאלטענע שרעק.* האָט מען זי היינט ביינאַכט ווידער געהערט?...

זאָשע.

איך וויים נישט, פּאַפּאַ, אויב מיטע האָט מאַמאַ ווידער געהערט. איך האָב אַ גאַנצען טאָג היינט מיטען נישט געזעהן. האָסט דו זי פּאַפּאַ געזעהן?

ה׳ גרויסגליק.

זי איז היינט אַ גאַנצען טאָג נישט פון איהר צימער אַרויסגעקומען, מיטע.

זאָשע.

איך וועל אַריינרופען וואַנדען. *קלאַפּט אָן אין אַ טהיר.* וואַנדע, וואַנדע.

דוואַנדע

ווייזט זיך אין טיר. זי איז אַ הויכע, די עלטסטע פון שטוב, מיט גאָלד־בלאָנדע האָר.

דו האָסט מיך גערופען, זאָשקע? וואָס ווילסט דו?

זאָשע.

לעאָן איז אַוועקגעגאַנגען און איז נישט אין מאַמאַ׳ס צימער אַריינגעגאַנגען. ס׳מאָל מיט מאַמאַ זיך צו זעגענען.

וואַנדע.

אין מאַמאַ׳ס צימער, מאַמאַ׳ס בילד נישט געזעהן, פאַרוואָס?

זאָשע.

פאַפּאַ זאָגט, ער האָט מורא געהאַט.

וואַנדע.

דער לעאָן איז שטענדיג אַ נאַר געווען. איך וואָלט נישט מורא געהאַט אַריינצוגעהען אין מאַמאַ׳ס צימער.

זאָשע.

און פאַרוואָס געהסט דו נישט אַריין?

וואַנדע.

איך פאָהר דאָך נישט אַוועק. *פּויזע.* און ווידער איז דאָך היינט ביינאַכט מיטע דרינען געווען, און זעהסט, די מאַמאַ האָט איהר גאַרנישט געטהאָן.

זאָשע

מיט נייגעריגקייט.

דרינען געווען, ביי מאַמאַ, זי האָט מאַמאַ געזעהן? *וויל צו לויפען צו וואַנדע׳ס טיר.* מיטע, מיטע!

וואַנדע.

וועק זי נישט... זי איז אַ גאַנצע נאַכט נישט געשלאָפען. זי שלאָפט יעצט.

ה׳ גרויסגליק.

האָט מען ווידער מאַמאַ געהערט... די נאַכט, טאָכטער?

וואַנדע

שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

יאָ.

פאַפּאַ־זאָשע.

געהערט, פערצעהל דאָך, וואַנדע.

וואַנדע.

כ׳ליג ביינאַכט... איך הער דורך די וואַנד אין מאַמאַ׳ס צימער טריט. געהען אַהין, געהען צוריק... און אַזוי שוועבענד

און לייכט, ווי מאַמאַ'ס טריט... און דער לאַנגער זיידענער שלעפּער, ווי פון איהר לאַנגעס קלייד, ציהט זיך מיט... דאָס זייד רוישט איבער'ן דיוואַן... מיך גרויעלט עס... איך האָב מיך בעהאַלטען הינטער די קאָלדרע, דערנאָך איז אַזאַ שרעק אויף מיר אָנגעפאַלען, איך האָב מיך נישט געקענט איינהאַלטען, איך האָב מיטען אויפגעוועקט...

ה׳ גרויסגליק

מיט שרעק.

טאָכטער, האָסט דו זי אַליין געהערט?.. אַליין געהערט?..

זאָשע.

ערצעהל דאָך ווייטער, וואַנדע.

וואַנדע.

איך האָב מיטען געוויזען.

זאָשע.

האָט מיטע אויך געהערט מאַמאַ'ס טריט?...

וואַנדע.

זי איז אין מאַמאַ'ס צימער אַריינגעגאַנגען. האָט גאָרנישט מורא געהאַט

זאָשע.

גאָרנישט?

וואַנדע.

ניין... האָט גענומען די ווילדע אַסטען, וואָס מיר האָבען נעכטען געפונען, ווען מיר זענען אין וואַלד געגאַנגען, און זאָגט איך וועל אַריינגעהן צו מאַמאַ.

זאָשע.

און זי איז אַריינגעגאַנגען?

ה׳ גרויסגליק.

און דו האָסט זי געלאָזט?

וואַנדע.

און איז אַריינגעגאַנגען און איז דריגנען געוועזען אַזוי אַ ווייַלע און איז צוריק אַרויסגעקומען אָהן די אַסטען.

זאָשע.

זי האָט געזעהען מאַמאַ?

ה' גרויסגליק.

געזעהען—יאָ?

וואַנדע.

איך ווייס נישט. זי האָט מיר נישט געוואָלט דערצעהלען. זי איז צו זיך אין צימער געגאַנגען, זיך פערשלאָסען און ביז יעצט האָב איך זי נישט געזעהען.

ה' גרויסגליק.

וואָרום האָסט דו זי געלאָזט?... וואָרום? עס האָט דאָך, בעהיט גאָט, עטוואָס שלעכטעס געקאָנט געשעהען.

זאָשע.

מאַמאַ וועט דאָך איהר קיין שלעכטעס נישט טהאָן.

ה' גרויסגליק.

אָבער דאָך... ווי קען מען דאָס... ס'איז דאָך שרעקליך...

זאָשע.

נו, האָסט דו נאָך מאַמאַ ווידער געהערט?

וואַנדע.

איך האָב מיך געשראָקען. איך האָב מיך הינטער די קאָלדרע בעהאַלטען און בין געלעגען ביז אין דער פריה און האָב שוין גאָרנישט געהערט.

זאָשע.

פאַרוואָס האָסט דו זיך געשראָקען? עס איז דאָך בלויז מאַמאַ.

ה' גרויסגליק.

אָבער דאָך, אַ טויטער מענש... קוקט זיך אום אין דער שטוב.
עס איז אַזוי טונקעל אין שטוב, מען וואָלט געדאַרפט נאָך אַ ליכט אָנצינדען. ברענג דאָך, וואַנדע, דאָס ליכט פון דיין צימער. אין שטוב איז טונקעל, די נאַכט איז צוגעפאַלען.

וואַנדע.

קום מיט, זאָשע, איך שרעק מיך יעצט אַליין אין מיין צימער אַריינצוגעהן. קום דאָך מיט, זאָשקע. זאָשע וויל מיט.

ה' גרויסגליק

האלט איין זאָשקען.

פאַרוואָס שרעקסט דו דיך דען אין דיין צימער אַריינצוגעהן? ביי דיר איז ראָך דאָ ליכט.

ו ו אַ נ ד ע.

אַליין אין צימער... איך וועל אָפּען לאָזען די טהיר. עפּענט אויף די טהיר פון איהר צימער, וויל גאַנץ לאַנגזאַם מיט געוויסע שרעק אריינגעהן אין איהר צימער, עס הערט זיך אין די פענסטער פלוצלונג מוזיק שפּיעלען, אידישעס-פּרעהליכעס, די פענסטער ווערען בעלויכטען.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק

מיט שרעק.

וואָס איז דאָס אייגענטליך פאַר אַ מוזיק אין פענסטער? צו וואנדען. זעה דאָך, טאָכטער, וואָס פאַרע מוזיק פלוצלונג?

ו ו אַ נ ד ע.

איך האָב מורא אין פענסטער צו קוקען, פּאַפּאַ.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק

אויפגערעגט.

דו האָסט מורא, פאַרוואָס האָסט דו דען מורא? מיר זענען דאָך אין צימער.

ו ו אַ נ ד ע.

אָבער אין פענסטער צו קוקען.

ז אָ ש ע.

איך האָב נישט קיין מורא. איך וועל אין פענסטער אַרויס-קוקען. וויל אַהין לויפען.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

אָבער קינד. וויל זי איינהאַלטען.

ז אָ ש ע

לויפט צום פענסטער, קוקט אַרויס. מיט פרייד.

אָבער זעהט... אָבער זעהט... פּאַטשט זיך אין די הענד. אַ יום-טוב געגעגנאיבער, אין רעסטאָראַן, אַזוי פיעל געסט, פאָר-ליך טאַנצען. מען דערקענט עס דורך די גאַרדינען. קומט דאָך אַהער, אַ יום-טוב, האָכצייט וואַהרשיינליך, אַזוי פיעל מענשען שטעהען, זעהט דאָך דעם טאַנץ.

ה׳ גרויסגליק מיט וואנדען געהען אַהין צום פענסטער, קוקען אַרויס.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק

אויפגערוימט.

אָבער זעהט דאָך, דאָס איז דאָך רעכט אַמיזאַנט.

וואַנדע.

זעהט דאָך, זעהט דאָך, די פּאָרליך, וואָס טאַנצען פאַר די גאַרדינען פערבײ, די שאַטען-סילוועטקעס, ווי נאַריש דאָס זעהט דאָך אויס! און כלי-זמרים זעהט, דער קורצער מיט די גרויסע פּויק, און דער הויכער-לאַנגער מיט דעם טראָמפּייטער! שווייגט, יעצט וועט עס זיין אינטערעסאַנט.

זאָשע.

די מאַדאַם טראָגט די געסט כבוד אויף. דאָס דאַנקען זעהט. דאָס פריילין פערנייגט זיך. שווייגט, מיר איז דאָך בעקאַנט דאָס פריילין. די כלה וואָלט איך געוואָלט זעהען.

וואַנדע.

און איך וואָלט געוואָלט דעם חתן זעהען. זיי מוזען ערגעץ וואו זיצען צווישען די ווינקלען. *די מוזיק הויבט אָן צו שפּיעלען.* נו, יעצט בעגינט עס ווידער, דאָס טאַנצען פאָר. זעהט דאָך דעם הויכען מיט די קורצע דיקע דאַמע.

מיטע.

קומט אַריין פון איהר צימער, זי לאַכט זעהר אין דער שטיל, מיט אַ פרעהליך בענקענדעס געזיכט. זי איז אַנידריגע מיט איידעלע גע'יחוס'טע גליעדער. טראָגט אַ שוואַרץ-זיידענעם קלייד.

אַך, ווי פרעהליך דאָ איז, מוזיק שפּיעלט.

אַלע.

אַך, מיטע, קום דאָך אַהער, זעה דאָך דאָס טאַנצען. *מיטע שווייגט.* יעצט בעגינט די מוזיק אַזאַ טרויעריגעס. *די מוזיק שפּיעלט צום בעדעקענס.*

זאָשע.

וואָס איז דען דאָס אייגענטליך, פּאַפּאַ?

הי גרויסגליק.

דאָס איז דער זעגען פאַר די חופּה.

מיטע.

אַך. *רעדט מיט'ן טאַקט פון די מוזיק דעם ניגון צו בעדעקענס.* איך האָב אַ וואונדערבאַרען טרוים געהאַט. אַ וואונדערבאַרען... מאַמאַ איז צו אונז אין גאַסט געקומען און מאַכט גאַרנישט דעם איינדרוק ווי זי וואָלט געווען געשטאָרבען...

זי איז אזוי שען און אַזוי יונג, ווי זי איז אויף די אָסטענ־
דער פאָטאָגראַפיע... און טראָגט אַ זעהר לאַנגעס זיידע־
נעס העלעס קלייד, מיט אַ לאַנגען שלעפער, אין די פערלען
אָנגעטהאָן. אין די האָר ווייסע, ווייסע כריזאַנטעמען... אָבער
אַזעלכע גרויסע, פון די וואָס זי ליעבט אזוי זעהר, און זי
איז נזוי פרעהליך, און ביי אונז איז עס אַזוי ליכטיג, אַלע
עלעקטרישע לאַמפען ברענען זיך, און אַזויפיעל יונגע מענ־
שען זענען דאָ, און מיר אַלע זענען אין ווייסען אַטלאַס
אָנגעטהאָן. ביי אונז איז אַ גרויסער, גרויסער יום־טוב...
אַלע צימערן זענען בעלויכטען... מאַמאַ זיצט ביים פּיאַנע
און שפּיעלט אַ וואַלצער, און אַזוי פיעל פּאָרליך טאַנצען
אין זאַל. זי זעצט זיך נעבען פּיאַנע און הויבט אָן צו שפּיעלען. אָט
דעם וואַלצער שפּיעלט די מאַמאַ. זי שפּיעלט אָן אַלטען וואַלצער.

ז אָ ש ע

כאַפּט וואַנדען.

שפּיעל דאָך מיטע, מיר טאַנצען.

טאַנצען וואַלצער.

ה' ג ר ו י ס ג ל י ק

קוקט זיך צו.

אַזוי, זייט דאָך פרעהליך אַמאָל, טעכטער. שוין לאַנג, אַז
ביי אונז איז נישט געשפּיעלט געוואָרען.

ז אָ ש ע.

ווייסט איהר וואָס, לאָזען מיר זיך שפּיעלען הײַנט, אַ באַל
מאַכען. מיר אַליין וועלען זיין די געסט—אַז עס קומט קיי־
נער נישט צו אונז.

ו ו אַ נ ד ע.

ניין, ניין. מיר וועלען מיטשפּיעלען די חתונה, וואָס איז
דערציבען. וואָס זיי וועלען שפּיעלען, וועלען מיר טאַנצען.

ה' ג ר ו י ס ג ל י ק.

דאָס איז אַ גלענצענדע אידעע. ווייז האָבען מיר.

ו ו אַ נ ד ע.

און דעם אַלטען ענגלישען סערוויז.

זאָשע

נעהמט ארויס דעם סערוויז פון קרעדענס, גרויסגליק ברענגט דעם וויין.

זעהט דאָך, ווי פערשטויבט ער איז... ווי לאַנג איז ער שוין
ניט געבריכט געוואָרען?

ה' גרויסגליק.

צייט מאַמאַ'ס לעצטער געבורטס-טאָג. גרייטען צום טיש, ווישען
די גלעזער, גיסען אן דעם וויין.

זאָשע

שפּיעלט די ראָלע פון די ווירטהין, טראָגט צו אלע וויין.

ביטע, פריילין... ביטע. אָך, דעם אלטען העררן גרויסגליק
וועל איך זעלבסט בעדיענען. דערלאַנגט דעם פאָטער וויין.

די מוזיק הויבט אן צו שפּיעלען דעם מארש פון חופה-פיהרען. די פענסטער
ווערען זעהר בעלויכטען.

ה' גרויסגליק.

יעצט אויפפּאַסען, אויפפּאַסען. מען פיהרט חתן-כלה צו דער
חופה.

זאָשע.

מוזען מיר דאָך ליכט אין די הענד נעהמען, עס איז דאָך
צו דער חופה.

נעהמען ליכט אין די הענד, און געהען צו פּאַרליך איבער'ן צימער, ווי זיי
וואָלטען צו דער חופה געגאַנגען.

אלע.

מיר פיהרען חתן-כלה צו דער חופה. די מוזיק פערשווייגט גע-
גענאיבער.

ה' גרויסגליק.

אָבשטעלען זיך. יעצט דער וויכטיגסטער מאָמענט, אויפ-
פּאַסען. יעצט איז די טר. יאונג.

שטעהען אלע אין מיטען שטוב מיט די ליכט אין די הענד אין זעהר אנ'ערנס-
טע מינע, פּאַסען אויף. פלוצלונג דערהערט מען פון דעראיבער די מוזיק שפּיעלט
דעם מארש פון נאָך דער חופה, א גרויס געשריי—מזל-טוב! מזל-טוב!

אלע.

מזל-טוב, מזל-טוב! צעקושען זיך, ווינשען זיך. זאָשע פיהרט די
געסט צום טיש.

ז אָ ש ע.

נו, ביטע, מיינע פריי׳נס. ערלויבען זי דאָך צום טיש, צום טיש... זעצען זיך אַלע ארום דעם געדעקטען טיש, נעהמען די גלעזליך, ווינשען זיך, צעקושען זיך.

אַ ל ע

צום פּאָטער.

אָבגעשפּיעלט. פּאַלען אַלע ארויס מיט אַ געלעכטער. כאַ, כאַ, כאַ...

די טהיר עפענט זיך פּלוצלונג, אין די טהיר ערשיינט לעאָן אין פראַק און ציי־לינדער־הוט, הינטערען אָרים ראָזע אין ווייסען קלייד. די טאַנטע פאַר זיי, הינטער זיי געסט.

ט אַ נ ט ע

צו ה׳ גרויסגליק, ווייזענדיג אויפ׳ן פּאָר.

מזל־טוב! דיין זון האָט חתונה־געהאַט און קומט צו דיר נאָכ׳ן פּאָטער׳ס זעגען.

פ אָ ר ה אַ נ ג.

צווייטער אַקט.

בײ בערנשטײן רעסטאָראַטאָר אין פּריוואַט־וואָהנונג, אַ ענג צימעריל, צוויי פענסטער פערהאַנגען, אָנגעשטעלט פול מיט מעבעל, צוויי בעטען הויך אויפגעבעט מיט בעטגעוואַנד, אַ שויבענשענקעל פול מיט זילבער. לינקס אַ טהיר, וואָס פיהרט אין די רעסטאָראַציאָנס־שטובען אַריין. פון דרינען הערט זיך אַ רעש פון בעל־עגלות און אַ רויך פון פּאַפּיראָסען. פון די ווירטשאַפט זעהט מען יעדעס מאָל, ווען מען עפענט די טהיר: טיש, קאַנאַפּע, שטולען ארום. לעאָן זיצט ביים טיש, לאַנגווייליגט זיך. עס קומט אַריין די מוטער.

מ ו ט ע ר

א ברייטע דיקע פרוי מיט א גוט פנים. מען זעהט א מכניס־אורח'טע האלט א טע־לעריל מיט געפרעגעלטע לעבערליך אין די האנד, קוקט זיך אום, געהט צו צו־לעאָנע'ן צוריקהאלטענדיג זיך.

בעסטער הערר... לעאָן... ליבער לעאָן... אַ פּאָר לעבערליך
ערשט יעצט אָבגעפּרעגעלט פון די פרישע גענז, זעה דאָס
שמאַלץ טריפט פון ז״, מעדני מלכים. שטעלט עס פאר איהם.
עס לעאָן לעבען... עס זאָל דיר זיין צום געזונד.

ל ע אָ ן

אויפגערעגט.

איך דאַנקע... מאַמ...ע, איך דאַנק, איך וויל נישט...

מ ו ט ע ר.

פאַרוואָס, לעאָן לעבען? פאַרשעם דאָך נישט מיינע גענ־
זענע לעבערליך, זעהסט דאָך נעבעך אַזוי שלעכט אויס.
אַ יונגערמאַן נאָך דער חתונה דאַרפסט דיר דאָס האַרץ צו
דערכאַפּען, פערזוך, לעאָן לעבען... דו עסט דאָך גאָרנישט..
נו, לעאָן לעבען, מיין קינד... אונזער. ליעבליך. מען וועט דיך
שוין נישט פון אונז אַוועקנעהמען... פערפאַלען... ביזט שוין
אונזער... נאָך חופה וקידושין... וויל זיך דערנעהנטערן צו איהם,
לעאָן האלט זי מיט א מאך פון האנד צוריק.

עס קומט אריין דער אלטער באָרענשטיין מיט א טעלעריל.

פ אָ ט ע ר.

פערזוך פון די פופּעקליך, לעאָן, לעב... אַזעלכע פופּעק־
ליך נאָך נישט דאָ געוועזן, פון די פרישע גענז... דערזעהט
דאָס ווייב. די געסט דרעהען זיך דרינען אַרום, עס האָט זיי
קיינער נישט צו בעדיענען און זי איז גאָר דאָ... געה אַריין,
די געסט געהען אַוועק... גרייט צום טיש פאר לעאָן קעלנער־מעסיג.
שאַדט נישט, לעאָן, וועסט דיר דאָס האַרץ דערכאַפּען דער־
מיט, נו פערזוך.

מוטער.

נאָכגעקראָכען מיר דער אַלטער. אומעטום, וואו איך געה, קריכט ער מיר נאָך. האָב נישט קיין מורא, לעאָן וועט נישט פערהונגערט ווערען אָהן דיר, עס איז דאָ, ווער עס זאָרגט איבער איהם.

פאָטער.

אָבער געה אַריין... געה אַריין, די געסט געהען דאָך אַוועק... ראָזע וועט דיך באַלד זוכען. עס קלאַפּט ווער ביים טהיר, עס ווייזט זיך אין טהיר איינער פון די געסט.

אַגאַסט.

וואו זענען דאָס אַלע? לאָזען די געסט אַליין איבער. פאַר וועמען טראָגען זיי דאָס די פּעטע ביסענס אַריין?

ראָזע

ווייזט זיך באַלד אין טהיר. צום גאַסט.

דאָ איז נישט פאַר קיין געסט... דרינען... פערמאַכט די טהיר נאָך איהם. צו פאָטער און מוטער. וואָס טהוט איהר דאָ? די געסט זענען דאָך אַליין. זי נעהמט די טעלערליך און גיט זיי די עלטערען אָב צוריק. נעמט'ס און געהט'ס. דער אַלטער און די אַלטע אָב מיט די טעלערליך, צו לעאָן. נור, נור, נור נישט אויפגערעגט, עס שאַדט דאָך דיר צום געזונד. געהנטערט זיך צו איהם. עס איז דאָך פאַר ליעבע... די אַלטע, נו, נו.

לעאָן.

אָבער.

ראַזע.

שאַ, שאַ... פון אַלאַדע וואָס, עס וועט שוין מעהר נישט. פּאַכעט איהם מיט'ן האַנד פאַר'ן פּנים. אַוועקגעפלויגען.

לעאָן.

אָבער עס איז דאָך נישט צום אויסהאַלטען... איך וויל נישט מעהר אין דאָס גערודער דאָ. ווייזט אין די צימערן אַריין.

ראָזע

נעהמט איהם איין.

קינד מיינס... אָבער צו וואָס רעגסט דו דיך אויף, עס קען דאָך דיר חלילה שאַדען. אין נאָך אַפּאָר וואָכען... שווייג,

שווייג. יאָ, איך האָב דיר גאָר פערגעסען צו זאָגען, דער שניידער האָט דיר אָבגעבראַכט דעם פעלץ. ביזט געשלאָפען, האָב איך דיך נישט געלאָזט אויפוועקען. וואַרט, וועסט איהם נור אָנמעסטען. זי טהוט איהם אָן דעם פעלץ. אָט אַזוי, געה נור איבער די שטוב, לאָזן אַ ביסעל אָפען, אַז מען זאָל דעם גאָלדענעם זייגער אַרויסזעהען. וואָלסט דיך בעדאַרפט אַ ביסעל אין דער שטאָדט איבערצוגעהן... עס וואָלט דיך בערוהיגט...

ל ע אָ ן.

איך וועל נאָך צייט האָבען.

ר אָ ז ע.

איך ווייס, וואָס דאָס הייסט, אַז דו שעמסט זיך מיט מיר. דאָס וויל איך נישט. שעמען זיך מיט מיר האָסט דו נישט וואָס... איך האָב דיך נישט גענומען ווייל דו ביסט גרויס-גליק'ס זוהן, נור ווייל דו ביסט לעאָן, ווייל איך ליעב דיך... און האָסט דו מיך נישט גענומען ווייל דו ליעבסט מיך? נאָר אַז דו זאָלסט דיך דאַרפען מיט מיר שעמען... וויל איך נישט... קען איך דיך פון געשעפט אַרויסלאָזען... כאָטש ווי אונגליקליך איך זאָל נישט זיין... נור שעמען זיך מיט מיר, וויל איך נישט. זעצט זיך אין אַ ווינקעל, האלט אַ טיכעל צו די אויגען.

ל ע אָ ן

אָבער דאָך... נישט דאָס... איך האָב דאָך נישט דאָס געמיינט... מיר האָבען דאָך געזאָלט באַלד נאָך דער חתונה נאָך פּאַריז פאָהרען... איך מיין. געהט צו צו איהר. נו... ווייז דאָך נישט... עס קען דאָך ווער... ראָזע... גאָט, ווי שלעכט מיר איז...

ר אָ ז ע.

אַודאַי וועט מען נאָך פּאַריז פאָהרען. איך וויל דאָך אויך. מיט אַ שמייכעלע. נו, קינד, מען דאַרף דאָך וואַרטען אַ פּאָר וואָכען, ביז מען וועט די געשעפטען אין אָרדענונג ברענגען.

ל ע אָ ן.

אָבער... שטענדיג, זאָגסט דו מיר פון געשעפטען; וואָס טויגען דיר די געשעפטען... לאָז זיי איבער דיינע עלטערן.

ר אָ ז ע

געהט צו צו איהם.

נאַריש קינד. אוי, ביסט דו אַ נאַריש קינד... געשעפטען קען מען דאָך נישט אויף פרעמדע פערלאָזען, אפילו אויף עלטערען נישט... און היינט איז דאָך דער בעסטער סעזאָן, פערשטעהסט? היינט איז דאָך יעשען, אלע אַגענטען פאָהרען יעצט אויף זייערע רייזעס מיט סחורה, נו, וואָס פערשטעהסט דו פון דעם? נאָך אין אַ פּאָר וואָכען ווצסט, זעהן, לעאָן לעבען... וואו מיר וועלען פאָהרען? בערלין, פּאַריז... אומעטום, אומעטום וועלען מיר פאָהרען. די טאַנטע איז נאָך נישט צוריק געקומען?

ל ע אָ ן.

וויאו אַהין האָסט דו זי דען געשיקט? צו פּאַפּאַ? צו וואָס?

ר אָ ז ע

צו פּאַפּאַ? ווי פּאַלסט דו אויס? גלאַט אַזוי, איך פרעג, אויב די טאַנטע איז גאָך נישט געוועזן אויף דער נאַכט; זי קומט דאָך שטענדיג אויף דער נאַכט אַריין... אַודאַי וועט מען פאָהרען... ווען? ווען? קלעהרט. דעם פונפצעהנטען, די סוחרים פון די וועלדער... און דערנאָך די סוחרים פון די שעפּסען... און דערנאָך דער וואָל-מאַרק, יאָ, און דערנאָך, אַזוי גרויס ווי אין פינף זעקס וואָכען אַרום. לאָמיר זעהען, ווען געהט דער צוג אָב? איך וועל אַריינשיקען נאָך דעם באַהן-קאַלענדאַר. רופט דורך דער טהיר. טאַטע... טאַטע... ווען געהט דער צוג אָב צו די גרעניץ?

פ אָ ט ע ר.

איבער טהוירען, אָדער איבער קראַקוי?

ר אָ ז ע.

איבער טהוירען, קיין בערלין?

פ אָ ט ע ר

זאָגט פּלינק אויפ'ן קאָפּ.

12—15 בייטאָג פּאַסאַזשיר-צוג, 2—6 שנעל-צוג I, II קלאַס,
5—50 פּאַסאַזשיר-צוג I, II, III קלאַס, צוויי שטונדען צו

וואַרטען ביים גרענעץ... 12 — 30 ביינאַכט I, II שלאָף־וואַ־
גאָן, בעסטע פערבינדונג, דירעקט בער—לין.

ר אָ ז ע.

גוט, גוט; פּאַטער אָב. מיט וועלכען צוג וועלען מיר אַרויס־
פאָהרען?

ל ע אָ ן

נעהמט ארויס א פּאַפּיער פון קעשענע.

אָט האָב איך מיר שוין די גאַנצע רייזע נאָטירט: צוועלף—
דרייסיג אָב, ביינאַכט, שלאָף־וואַגאָן, טרעפען מיר אָן 11—07
אַנהאַלטער באַהן־הויף. האָטעל, דערנאָך מיט אַ אויטאָ די
שטאָדט אָנזעהען... זעהענסווירדיגקייטען; זיעגעס־אַלעע,
פּאַרלאַמענט, קעניג־שלאָס... מיטאָג וועלען מיר עסען ביי
קעמפּינסקי. קאַפע מאָנאָפּאָל, מעטראָפּאָל. 10—9 אָב קעלן,
קעלנער דאָם...

פּ אָ ט ע ר.

ראָזע, ראָזע, אַ גאַסט וויל בעצאָהלען דעם רעכנונג.

ר אָ ז ע.

איין מינוט נור, מיין לעבען... איך געדענק גאַנץ גוט, מיר
האַלטען ביים קעלנער דאָם. שטרייך־אונטער, אַז דו זאָלסט
נישט פערגעסען. וואַרט, איך קום שוין. אָב. טרעפט זיך אין
טהיר מיט דער טאַנטע, וועלכע דער אַלטער בּאַרענשטיין לאָזט אריין מיט
גרויס רעספּעקט. אָה, די טאַנטע, וויר ביטען שען. ווינקט מיט
די אויגען. נו, וואָס הערט מען

ט אַ נ ט ע

ענטפערט איהר אויך אָב מיט'ן וואונק.

אַל דאָס גוטס... גאָר אויפן בעסטען וועג.

ר אָ ז ע.

פּס... פּס... גאָרנישט רעדען. הויך. איך קום שוין אַריין.
לעאָן, לעאָן, די טאַנטע איז דאָך דאָ... איך געדענק, איך
געדענק: ביים „קעלנער דאָם", איך קום שוין אַריין. אָב.

ל ע אָ ן

צו טאַנטע.

איז די ט נטע דריבען געוועז? ווייזט אויפ'ן פענסטער.

ט אַ נ ט ע.

איך קום פון דריבען.

ל ע אָ ן.

פון דריבען, נו, וואָס זאָגט פּאַפּאַ? גוט בייז אויף מיר?

ט אַ נ ט ע.

וואָס בייז. פאַרוואָס זאָל ער אַזוי דאָס בייז זיין? וואָס האָסט דו אַזאַ שלעכטעס געטהאָן? ער לאָזט דיך גריסען.

ל ע אָ ן

פערוואונדערט.

ער לאָזט מיך גריסען? נו, דאָס איז דאָך נישט מעגליך.

ט אַ נ ט ע.

ווירקליך, ער לאָזט דיך גריסען.

ל ע אָ ן.

און וואַנדע און זאָשע?

ט אַ נ ט ע.

פרעגען אויס אויף דיר ווי דו זעהסט אויס? וואָס דו מאַכסט? ווי דו פיהלסט דיך?

ל ע אָ ן.

וואָס האָט זיי די טאַנטע פערצעהלט, אַז איך זעה גוט אויס? די טאַנטע האָט זיי בעדאַרפט זאָגען, אַז איך זעה זעהר גוט אויס... אַז איך פאָהר באַלד אָב נאָך פּאַריז, פערלאָז די שטאָדט.

ט אַ נ ט ע.

איך האָב זיי געזאָגט, געזאָגט, זיי ווילען דיך אַזוי זעהען, זיי ווייסען נישט, פאַרוואַס דו קומסט נישט אַרויף.

ל ע אָ ן.

איך וויל נישט אַרויפגעהן.

ט אַ נ ט ע.

זיי זאָגען, זיי ווייסען נישט, פאַרוואָס דו שעמסט דיך.

ל ע אָ ן

רויט ווערענדיג.

איך שעם מיך, איך שעם מיך גאָרנישט.

ט אַ נ ט ע.

זיי זאָגען, אַז דו שעמסט דיך, דורך דעם ווילסט דו נישט אַרויפגעהן, וועלען זיי אהער קומען צו דיר.

ל ע אָ ן.

זיי וועלען דאָ אַהער קומען? איך וויל נישט, אַז זיי זאָלען אַהער קומען! הערט די טאַנטע? איך וויל נישט, אַז זיי זאָלען אַהער קומען...

ט אַ נ ט ע.

אַז זיי ווילען אַהער קומען בעזוכען די שוועגערין. וואָס האָסט דו צו דעם? פאַרוואָס ווילסט דו נישט?

ל ע אָ ן.

און ווען וועלען זיי אַהער קומען?

ט אַ נ ט ע.

היינט אויף דער נאַכט. זיי האָבען געוואָלט מיט מיר איני איינעם קומען, איך האָב נישט געוואָלט, איך האָב געזאָגט, אַז דו וועסט דיך דערשרעקען, אַז איך וועל דיר צוערשט צו וויסען געבען.

ל ע אָ ן.

נאָך היינט אויף דער נאַכט. מוז איך דאָך מיך שען איי בערטאָהן... זאָלען זיי זעהען. הויבט זיך אויף. יאָ, און מיטע?

ט אַ נ ט ע.

אוי, לאָז מיך געהן מיט די משוגע'נע פריצ'טע, ווי די מאַ מע, עליה-השלום. פון דענסטמאָל אָן האָט זי זיך איינגע שלאָסען אין צימער, וויל קיינעם נישט זעהן, בלויז נור וואָס זי נעהמט דאָס עסען זיך אַריין, און ביינאַכט געהט זי אין מאַמאַ'ס צימער.

ל ע אָ ן.

איז זי גוט בייז אויף מיר?

ט אַ נ ט ע.

איך ווייס נישט, איך האָב זי נישט געזעהען: אַז זי לאָזט נישט קיינעם צו צו זיך. האָסט דו אַ געשעפט, זי וועט זיך שוין איבערבעטען, די פריצטע; אָבער וואַנדע מיט זאָשקען — וואוילע מיידען, זיי וועלען קומען, אודאי באַלד.

ל ע אָ ן.

דאַרף איך מיך איבערטהאָן; איך וויל נישט, אַז זיי זאָלען מיך זעהען אַזוי. אָבער מיטע איז בייז אויף מיר? גוט בייז? וואָס, ניין? וואָס האָט זי געזאָגט? הע?

ט אַ נ ט ע.

אַז איך האָב נישט גערעדט מיט איהר.

ל ע אָ ן.

האָב איך אַ זאָרג... סיי ווי סיי פאָהר איך נאָך פאַריז... אָבער וואַנדע און זאָשע. ראָזע! וואו איז, ראָזע, דער נייער אַנצוג?... הויבט זיך אויף, עפענט די טהיר. ראָזע... טרעט אָבער באַלד צוריק.

א י י נ ע ר פ ו ן ד י ג ע ס ט

ווייזט זיך אין טהיר מיט אַ קופּעל ביער אין האַנד.

זעהט׳ס, זעהט׳ס, דאָס איז ער, דער בחור. וואָס עסט אויף אַלע פּופּעקליך מיט די לעבערליך פון רעסטאָראַן, דאָס איז ער. געלעכטער פון עולם אין רעסטאָראַן.

לעאָן טרעט צוריק.

ר אָ ז ע

אין טהיר.

ווייטער שוין דאָ... אַוועק פון דאַנען... איך דאַרף שוין נישט קיין געסט היינט. ליב, בער, פערמאַכט דאָס געשעפט. איך דאַרף נישט קיין געסט היינט. שטופּט אָב דעם גאַסט. בער, ליב, אַהער. ס׳ווייזען זיך צוויי הויכע שטאַ־קע יונגען. רייניגט אויס דאָס הויז, קיין פוס זאָל מעהר נישט זיין, און פערמאַכט׳ס דאָס געוועלב.

ל י ב, ב ע ר.

גוט, ראָזע. נו, פאַשאָל, פאַשאָל וואָן! שטופּען אָב די געסט, פער־מאַכען די טהיר, מען הערט פון דרויסען ווי זיי רייניגען אָב דאָס הויז פון מענשען.

ר אָ ז ע.

אַ אומגליק איז דאָס... נו, נו, נישט אויף לאַנג, באַלד פון דעם אַלעס פּטור ווערען. מאַכט זיך גלייך די האָהר. וואָס האָסט דו מיך גערופען, לעאָן?

טאנטע.

געסט קריגסט דו היינט, זיינע שוועסטערין, מוז ער זיך איבערטהאָן.

ראָזע.

אַודאי, אודאי. טאַטע, טאַטע. דער אלטער בארענשטיין ווייזט זיך אין טהיר. וועלכער נומער איז לעדיג?

פּאַטער.

נומער פינף און נומער אַכט.

ראָזע.

פיהר לעאָנ׳ען אין נומער פינף, ער דאַרף זיך איבערטהאָן...

זיי זענען שוין אַוועק?

פּאַטער.

שוין אַוועק. דער אלטער מיט לעאָנ׳ען אָב.

ראָזע

צו די טאנטע.

נו, ווי האַלט עס?

טאַנטע.

גאַנץ גוט, ער איז גרייט דיך צו עמפּפאַנגען. איך האָב איהם געגעבען צו פערשטעהן, נור... קיין איינציגער, קיין איינציגער זאָל נישט וויסען דערפון...

מוטער

ווייזט זיך אין טהיר אויף די שפּיץ-נעגעל, געקומען אריינגע׳גנב׳עט.

קיין איינציגער נישט... קיינער נישט...

ראָזע.

ווי הייסט... ער שעמט זיך. זאָגט צו די מוטער. מאַמאַ, געה אַריין.

טאַנטע.

אויף דערווייל הייסט עס, נאָר אויף דערווייל, אָבער ער בעשטעהט אויף אַלעם... איך האָב עס איהם צו פערשטעהן געגעבען, ווי די זאַך האַלט. נו, און דו וועסט אַלע גע-שעפטען איבערנעהמען, אויסצאָהלען די חובות, דאָס הויז וועט נישט געהן אויף קיין ליציטאַציע, וועסט דיך אין הויז אַריינציהען, אַריינלעגען דיין געלד אין דער פאַבריק... די

פירמע וועט בלייבען דיזעלבע... דער אייגענער נאָמען...
יאָ, ער בעשטעהט אויף אַלעם...

פּאָטער און מוטער

פאַלען ווידער אריין אין טהיר זעהר פאַמעליך, אויף די נעגעל.

ער וויליגט אַיין... ה׳ גרויסגליק אַליין. פאַלען ארויף אויף די טאָכטער. אונזער קינד... אונזער...

ראָזע

שטרענג.

געהט יעצט אַרויס.

פּאָטער

ווינקט צום ווייב.

קום אַרויס, זי דאַרף עפּעס צו רעדען.

מוטער.

אפשר, ראָזע לעבען, דאָס ויידענע קלייד דיר אַרויסנהעמען.

ראָזע.

איך וועל דיר שוין שפּעטער זאָגען.

פּאָטער.

קום, לאָז זי אַליין, זי ווייס שוין וואָס זי האָט צו טהאָן.

ראָזע.

אַזוי, ער וויליגט שוין איין... ער וועט מיך עמפּפאַנגען... אַזוי... נאָר קיין איינציגער זאָל נישט וויסען דערפון... קיין איינציגער... געשעפטען איבערנעהמען יאָ און חובות אויס־צאָהלען—יאָ, געלד — יאָ, נאָר קיין איינציגער זאָל נישט וויסען דערפון... קלוגע לייט, קלוגע...

טאַנטע.

וואָס?

ראָזע.

גאָרנישט, איך געה נישט אַריבער... איך נעהם אַזעלכע גע־שעפטען נישט איבער, עס איז נישט פאַר מיר,

טאַנטע.

ווי הייסט... וואָס מיינסט דו?

ר אָ ז ע

רוהיג.

גאָרנישט... מיר זענען שוין דריבען געווען, ביים שווער, איך מיט לעאָנען, נאָך דער חופה, ווען זיי זענען זיך צע־לאָפען, און האָבען אונז אליין געלאָזט... יעצט זאָל דער שווער צו אונז צו גאַסט קומען... מיר געהען נישט אריבער...

ט אַ נ ט ע.

וואָס האָסט דו געזאָגט?... ה׳ גרויסגליק, דאָ אַהער? אין די רעסטאַראַציאָן?... דאָ?...

ר אָ ז ע.

יאָ, יאָ, צו זיין מחותן דוד גאָרקעכער צו גאַסט...

ט אַ נ ט ע.

איך זעה, זי האָבען אַפּנים פערגעסען, ווער ה׳ גרויסגליק איז — ניע. נימאַלס! די פאַמיליע גרויסגליק׳ס.

ר אָ ז ע.

איך האָב נישט פערגעסען, ווער די גרויסגליק׳ס זענען, איך ווייס גאַנץ גוט, ווער דער ה׳ גרויסגליק איז. איך בין אַהי־גע. און ווייס אויך גאַנץ גוט, ווער די גאָרקעכער׳ס זענען, און דערפאַר וויל איך טאַקע, אַז דער ה׳ גרויסגליק זאָל קומען צו די גאָרקעכערס צו גאַסט און נישט ווי די טאַנ־טע האָט עס געוואָלט, אַז איך זאָל מיך אריינציהען צו זיי שטילערהייד... אַז קיינער, קיינער זאָל נישט ווימען. מען וועט מיך בעהאַלטען פאַר מענשען. נור איינציגווייז, איינ־ציגווייז וועט מען מיך צום טיש צו לאָזען... פאַר חרפה וועלען זיי זיך פאַר די געסט רייטלען, אין מיין געגענוואַרט, אַזאַ שנור... נור איינציגווייז, איינציגווייז, ביז איך וועל מיך גוטע מאַניערען אויסלערנען. און דערנאָך זאָלען די לייט זאָגען: זעהס׳, ווי זי האָט זיך אריינגע׳גנב׳עט אין די משפּחה אריין. אָ, ניין, אריינ׳גנב׳ענען וויל איך זיך נישט. שטעה איך זיי נישט אָן פאַר קיין שנור, קען איך זיי פון געשעפט ארויסלאָזען. און די מומע אויך. אַזעלכע געשעפטען נעהם איך נישט איבער. שעמען זיך איז נישט דאָ וואָס...

טאַנטע.

אָבער, זי, ה׳ גרויסגליק איז דאָך דער גרויסגליק. כאָטש ער איז געפאַלען, כאָטש זיי קענען זיך שוין נישט קיין עצה געבן, ווייל עס איז ביי זיי קיינער נישט דאָ, ווער עס זאָל די געשעפטען פיהרען. אָבער דער נאָמען אין די וועלט, די משפחה. איך זעה, זי האָבען עס פערגעסען...

ראָזע.

ניין, גאָרנישט פערגעסען, פאַר דעם לעג איך דאָך אריין מיין גאַנץ פערמעגענס, וואָס אַלעס איך און מיינע עלטערן האָבען געהאָרעוועט צוואַנציג יאָהר. אַ גאַסט געקומען—דעם קישען פון קאָפּ אוועקגעגעבען, דעם ביסען פון מויל, גע־זאַמעלט אַ גראָשען צו אַ גראָשען, און אַז איך האָב חתונה געהאַט מיט גרויסגליק׳ס זוהן, האָב איך נישט חתונה געהאַט אַז עס זאָל קיינער נישט וויסען, נאָר אַלע, אַלע! די גאַנ־צע וועלט זאָל עס וויסען! פאַר דעם האָב איך חתונה גע־האַט מיט גרויסגליק׳ס זוהן, און נישט מיט יעקעל פורמאַן אָדער מיט לייבעל פישער, וועלכע וואָלטען געאַרבייט אויף מיר און איך וואָלט ווי אַ פּריצ׳טע אין דערהיים געזעסען... לעאָן וועט נישט אַרבייטען אויף מיר, נישט די האַנד אין קאַלטען וואַסער אריינשטעקען. די גרויסגליק׳ס זענען נישט געוואָהנט צו אַרבייטען. דאָס ווייסט די טאַנטע אויך גאַנץ גוט.

טאַנטע.

איך ווייס נישט, אייגענטליך, וואָס דו ווילסט? ער איז דאָך דיך ברייט צום עמפּפאַנגען, איך זיין הויז דיך אויפצונעה־מען, פאַר אַ שנור דיך אַנערצוקענען... וואָס ווילסט דו נאָך, אייגענטליך?

ראָזע.

נאָר ניעמאַנד זאָל עס וויסען, בעהאַלטענערהייד, ווי זיינע טעכטער עס טהוען: קומען אַריין בעהאַלטענערהייד... נאָר קיינער זאָל נישט וויסען, פּאַפּאַ זאָל נישט וויסען, לעאָן זאָל נישט וויסען. ניין, מיך וואַרימט דאָס נישט...

טאנטע.

וואָס האָסט דו געזאָגט, זיינע שוועסטערן קומען אריין דאָ׳ בעהאַלטענערהייד? וועמעס שוועסטערן?

ראָזע.

לעאָנ׳ס שוועסטערן... וואַנדע און זאָשע, קומען אריין דאָ יעדען אויף דער נאַכט, ווען די יונגען טאַנצען מיט די מיידען, חבר׳ן זיך מיט מיינע קוזינען, מיט ליבּ׳ן, מיט בער׳ן, און אַז איך וויל זיי אַריינפיהרען צו לעאָנ׳ען, — אָה, ניין, בעהאַלטען זיי זיך — שעמען זיך, לעאָן זאָל נישט וויסען, פאפא זאָל נישט וויסען, שעמען זיך, און קומען דאָך אריין...

טאנטע

פערוואונדערט.

קומען זיי אַריין, דאָ? גרויסגליק׳ס טעכטער?...

ראָזע.

וואונדערט זיך די טאַנטע... עס שטעהט זיי נישט אָן... איך וויים נישט, ווער עס האָט אין וועמען אַ שלעכט געשעפט געמאַכט... געננג גערעדט... איך זאָג די טאַנטע קלאָרע און אָפענע דבורים: וויל די מומע, אַז איך זאָל דאָס געשעפט־איבערנעהמען, אויסצאָהלען יעדען וואָס עס קומט. אקצענטירענ דיג. און די מומען אויסצאָהלען איהר טייל אין געשעפט, און פיהרען ווייטער די פאַבריק, מוז דאָס אויפהערען, הינ־טען אַרום, קיינער זאָל נישט וויסען. צו שעמען זיך איז נישט דאָ וואָס... אָדער יאָ... אָדער נישט...

טאנטע.

איך וועל נישט דאָ דעם ה׳ גרויסגליק אריינברענגען.

ראָזע.

ווי די טאַנטע וויל... איך האָב דאָ אַ גאַנץ גוט געשעפט אויך־די גאָרקיך טראָגט, גאָט צו דאַנקען, גאַנץ שען.

טאנטע.

אָבער בערעכען דאָך... דער ה׳ גרויסגליק... דאָ! וואָס טוט זיך מיט דיר?

ר אָ ז ע.

אַלעס שוין איבערגערעכענט... ה׳ גרויסגליק... די פּאָרנעמס-טע פאַמיליע... דער נאָמען אין די וועלט... צו די גאָרקע-כער ס... אַלעס בערעכענט... ווי די מומע פערשטעהט... צו רעדען לאַנג איז נישט דאָ וואָס... לעאָן וועט באַלד אַריינ-קומען, ער דאַרף נישט וויסען דערפון.

ט אַ נ ט ע.

אָבער גאָט, גאָט, וואָס טהו איך? וואָס טהו איך?

ר אָ ז ע.

ווי די מומע פערשטעהט... מיר איז עס גאַנץ גלייך... מיר האָבען גאָט צו דאַנקען פון וואָס צו לעבען...

ט אַ נ ט ע.

גרויסגליק, גרויסגליק׳ס הויז... דער אָבשטאַם פון דעם זעלי-גען גרויסען גאַטאָן. ווי לעג איך איהם גאָר דאָס פאָר?

ר אָ ז ע.

דאָס איז שוין די מומע׳ס זאַך... פאַר דעם נעהמט די מומע געלד. ווען מען וויל פערדיענען, מוז מען אַרבייטען... געלד איז טייער, זעהר טייער... אַ.וי לייכט קומט עס נישט אָן מען מוז עפּעס דערפאַר טהאָן

ט אַ נ ט ע.

צו דעם האָבען זיך די גרויסגליק׳ס דערלעבט. צו ראָזען. יאָ, יאָ, איך וועל עס טהאָן.. סיי ווי סיי האָבען מיר זיך, שוין די פנימער אַיינגערעכט... אַז שוואַרץ זיין—זאָל דאָס גאַנצע פנים שוואַרץ זיין.

ר אָ ז ע.

אויס, אויס בעהאַלטענערהייד... איך האָב חתונה געהאַט מיט לעאָנ׳ען בחופּה וקדושין, ווי אַ אידישע טאָכטער. עפענט אויף די טהיר און רופט. טאַטע, מאַמע! צו די טאַנטע, וועלכע קוקט אויף איהר פערוואונדערט. אָפען פאַר די גאַנצע שטאָדט, נישט דאָ זיך וואָס צו בעהאַלטען. צו די עלטערן. וואַשט אײַך אָב, טהוט אײַך אָן, דער מחותן ר׳ אָשר גרויסגליק קומט הייַנט צו אײַך צו גאַסט. בראָט אָב דעם אינדיק, מאַמע, און זאָג די יונגען, אַז זיי זאָלען זיך אָנטהאָן די יום-טוב׳דיגע אַנ-

צוגען, — און דאָ אַריין... אַלע דאָ אַריין... נישט דאָ מיט קיי־נעם זיך צו בעהאַלטען... עפענט אויף די לאָדען. אַלע זאָלען זעהן, די גאַנצע שטאָדט זאָל זעהן, אַז ר׳ אָשר גרויסגליק איז היינט ביי זיין מחותן ר׳ דוד גאָרקעכער צו גאַסט. צו די טאַנטע. און די טאַנטע וועט אַריבערגעהן נאָך איהם.

מ ו ט ע ר.

פס... פס... שווייג... זי מאַכט מיט די האַנד. זענען דאָ...

פ אָ ט ע ר.

וואָס הייסט דו זי שווייגען... זי ווייסט בעסער, וואָס זי האָט צו טהאָן...

מ ו ט ע ר.

פס... שווייג... זענען דאָ... דרינען...

ר אָ ז ע.

ווער איז דאָ? אַלע זאָלען זיין, נישט קיין חילוק.

מ ו ט ע ר.

זיי, זייבע שוועסטערן, די פריילייב׳ס גרויסגליק...

ר אָ ז ע.

זאָלען זיי זיין. געהט אַריין צו זיי אין צווייטען צימער. אָך, גוטען אָבענד... פראָשע, ביטע שען, ביטע. עס קומען אַריין וואַנדע און זאָשע, דערזעהען די טאַנטע, מאַכען אַ שריט צוריק.

ר אָ ז ע.

ביטע, ערלויבען זי, זעצען זי זיך... לאָז זיך די טאַנטע זעצען... טאַטע, טאַטע, רוף אַריין לעאָנ׳ען.

ט אַ נ ט ע.

איך דאַנק, איך אייל מיך, אַ גוטע נאַכט, איך וועל באַלד קומען...

ר אָ ז ע.

לויפט שוין די מומע. האָט אַודאי עפּעס וואָס צו בעזאָרגען. אַ שאָד, אַזוי פלינק. אפשר דאָך, לאָז זיך די מומע זעצען.

ט אַ נ ט ע.

אַ ביסעל שפּעטער, איך וועל באַלד קומען, איך דאַרף נאָך עפעס וואָס צו בעזאָרגען.

ר אָ ז ע.

אַ שאָד, אַזוי. אָבער די מומע וועט שפּעטער קומען. גוט. אַ גוטע נאַכט, אַ גוט יאָהר. *בעגלייט זי ארויס, טאַנטע אָב.* איך בעט איבער, איך בין אַזוי אָנגעטהאָן, ביים געשעפט קען מען נישט עטוואָס פיינערס אָנציהען. איך בעט זעהר איבער, איך וועל נאָר אַנ׳אַנדער קלייד אַריבערוואַרפען. *רופט אין די טהיר.* טאַטע, טאַטע רוף אַריין לעאָנ׳ען, איך קום שוין צוריק. *דער פאָטער פון די אינוויינינגסטע צימערן.* שוין, שוין, איך קום שוין צוריק אַריין. *געהט אָב.*

ו ו אַ נ ד ע.

אָבער מען דאַרף דאָך נישט.

ז אָ ש ע

לוסטיג.

אָבער זאָל די שוועגערען דאָך בלייבען... מיר געהען דאָך אויך נישט בעסער אָנגעצויגען... *ווייזט איהר קלייד.*

ו ו אַ נ ד ע

שטופּט זי.

ז אָ ש ע.

איך שעם מיך נישט. עס איז דאָך אונזער שוועגערין...

ר אָ ז ע.

אָבער דאָך... נו, אַזוי גלייך... איך וועל מיר נאָר אַנ׳אַנדער קלייד. *אָב אין טהיר.* לעאָן, זעהסט, דיינע שוועסטערען זענען געקומען צו גאַסט, ווייל אַ רגע דיינע שוועסטערן... איך קום שוין אַריין.

ר אָ ז ע

פיהרט אריין לעאָנ׳ען, וועלכער האַלט זיך צוריקהאַלטענדיג.

אויף איין מינוט נאָר, איך בין שוין דאָ... *אָב, לאָזענדיג זיי אַליין.*

ז אָ ש ע

מיט פרייד.

לעאָן, אַך לעאָן. *לויפט צו צו איהם.* וואָס מאַכסט דו? ס׳איז דיר גוט דאָ?

ל ע אָ ן
ברוגז'דיג.

איך ווייס נישט... צו וואָס זענט עטץ אַהער געקומען?

וו אַ נ ד ע.

מיר האָבען דיך געוואָלט בעזוכען. אַזוי נעהמסט דו אונז אויף? שען גאַסט־פריינדליך ביזט דו?

ל ע אָ ן.

אָבער צו וואָס זענט עטץ אַהער געקומען?

ז אָ ש ע.

צו וואָס? מיר זענען גאָרנישט געקומען צו דיר, מיר זענען געקומען צו אונזער שוועגערין צו גאַסט.

ל ע אָ ן
פערוואונדערט.

צו די שוועגערין?

וו אַ נ ד ע.

קום, זאָשע, זעה ווי ער בעהאַנדעלט אונז.

ז אָ ש ע.

מיר זענען נישט צו איהם געקומען... מיר זענען צו די שוועגערין געקומען.

ל ע אָ ן
פערוואונדערט.

צו די שוועגערין?

ז אָ ש ע.

יאָ, צו די שוועגערין?

ל ע אָ ן.

ווי הייסט, צו די שוועגערין?

ז אָ ש ע.

און די שוועגערין מיט דיר וועלען זיך צו אונז אריבער־ציהען אין די וואָהנונג, איה. וועט ביי אונז וואָהנען... יאָ, די טאַנטע האָט געזאָגט, זי וועט די געשעפטען איבער־נעהמען—איך האָב עס אַליין געהערט.

לעאָן.

ביי אונז וואָהנען? איך מיט איהר? געשעפ־ען פיהרען? ווער האָט עס געזאָגט? ניין, מיר פאָהרען קיין פאַריז! נאָך בערלין!

זאָשע.

איהר פאָהרט נאָך פאַריז, ווען? נעהמט׳ס מיך מיט.

לעאָן

פערגעסענדיג, איבערענדערט דעם טאָן.

יאָ, מיר פאָהרען נאָך פאַריז, מיר וועלען דאָ נישט וואָהנען... מיר ציהען זיך אַוועק פון דאַנען.

זאָשע.

אין בערלין וועט עטץ אויך זיין?

לעאָן.

אָבשטייגען. האָט זי געזאָגט, די טאַנטע, אַז מיר וועלען דריבער וואָהנען, ביי אונז. אָ, עס איז נישט וואָהר.

זאָשע.

אַזוי האָט זי געזאָגט? זעהט׳ס נאָר. דו הערסט, וואַנדע, זיי פאָהרען נאָך פאַריז.

וואַנדע.

לאָז מיך געהן, איך בין ברוגז אויף איהם... ער בעליידיגט אונז.

זאָשע.

האָסט דו אַ זאָרג, ער איז דאָך אַ משוגע׳נער. צום ברודער.

נו, און ווי געהט עס דיר? עס איז דיר גוט דאָ? זיי בעהאַנדלען דיך גוט דאָ? זענען גוטע מענשען, ס׳וואָהר?

וואַנדע

וועלכע בעקוקט די ווירטשאַפט.

זעה נאָר, ווי דאָ זעהט אויס! די בילדלעך—אַזוי אַלט בעל־הבתיש... זעה נאָר, דאָס קאַנוועֿ־אויסנייעכטס.

זאָשע.

און אַזעלכע הויכע בעטען מיט אַזוי פיעל בעטגעוואַנד! גיב נאָר אַ קוק ווי הויך די בעטען זענען געבעט... דאָ מוז זיין וואַרעם צו שלאָפען, ס׳וואָהר, לעאָן? און ביי אונז

איז אַזוי קאַלט צו שלאָפן, פון אַלע פענסטער וויִהען ווינטן.

וואַנדע.

ווען איך האָב אַזאַ דיקע דעק, וואָלט איך אַ גאַנצן טאָג געלעגן אין בעט הינטער די דעק, און וואָלט זיך געוואַרעמט.

לעאָן.

און מיטע האָט געוויינט, יאָ, וואַנדע?

וואַנדע.

ניין, געוויינט האָט זי נישט... זי האָט זיך נאָר געוואונדערט... זעהר געוואונדערט, אַז דו האָסט שוין חתונה געהאַט... און זי איז אויף די חתונה נישט געווען... און קען די שוועגערין נישט...

לעאָן

אין דער שטיל מיט שרעק.

און די מאַמאַ הערט מען ווידער?

וואַנדע.

איך הער די מאַמאַ יעצט זעהר זעלטען... נאָר טייל מאָל, צייטענווייז, דאַכט זיך, הער איך אירע טריט... נאָר מיטע זאָגט, אַז זי הערט זי יעצט יעדע נאַכט, אַז זי קומט אין איהר צימער יעצט יעדע נאַכט און דרעהט זיך אַרויף און אַראָב. מיטע נעכטיגט יעצט יעדע נאַכט ביי מאַמאַ אין צימער.

לעאָן.

זי זעהט זי?

וואַנדע.

איך ווייס נישט, זי פערצעהלט גאָרנישט, מיטע.

לעאָן.

זי מוז זעהר בייז זיין אויף מיר, מאַמאַ...

וואַנדע.

מיר דאַכט זיך אַזוי... וואָרום צייט דו האָסט חתונה געהאַט, האָט זיך מאַמאַ׳ס פנים אויף די פאָטאָגראַפיע געענדערט...

עס איז טרויריגער און שטילער געוואָרען—ס׳וואָהר, האָבן מיר עס באַמערקט, זאָשע?

זאָשע.

יאָ, דאַכט זיך אַזוי, מיטע פערצעהלט עס.

לעאָן.

מ׳ר דאַכט זיך אויך, אַז איך קוק אַרויס דורכ׳ן פענסטער, אַריבער אין די פענסטער צו אונז. ער עפענט די פאָרהאַנג. זעהט׳ס, אַזאַ שוואַרצע טונקעלקייט קוקט אַרויס פון די שוואַרצע גרויסע פענסטער! מיר דאַכט זיך אַז אַ געשטאָרבע־נער דרעהט זיך דאָרט אין די שטובען אַרום... איך קען טייל מאָל אַ גאַנצע נאַכט נישט שלאָפען...

זאָשע.

אָרימער לעאָן. עס קומען אריין ליב און בער, צוויי הויכע שטאַרקע יונגען אַנגעטהאַן אין נייע אַנציגע מיט זייגער׳ס איבער די וועסט, הויכע שטיוועל, פערקעמט וואוילעריש מיט אַ לאַק, פיהלען זיך ביידע אומהיימיש, ווייסען נשיט ווי צו בעוועגען מיט די הענד, שטעהען ביידע אין טיר, נישט שמאַילע, „ליב“ דער יונגערער זעהר שעמעוודיג. דאָס געשפרעך ווערט איבערגעבראָכען, פערוואירט, זאָשע מיט וואַנדען קוקען אויף זיי מיט גרויס נייגעריגקייט און לאַכען.

זאָשע.

גיב נאָר אַ קוק, בער און ליב איז דאָך דאָ! זעה נאָר, אין וואָס פאַר פיינע וועסטלעך זיי זענען אָנגעטהאָן...

וואַנדע

האַלט זי איין.

זאָשע...

זאָשע.

גוט נ׳אַבענד, ליב, גוט נ׳אַבענד, בער. וואָס מאַכט עטץ?

וואַנדע.

זאָשע!

לעאָן

צוּפגערעגט.

פון וואַנען קענט איהר זיך מיט זיי?

ליב.

ראָזע האָט אונז געהייסען דאָ אַריינגעהן. בער ציהט איהם ביים ארבעל.

לעאָן

כאפט זיך אויף.

געהייסען איך דאָ אַריינגעהן. עפענט אויף טהיר. הער... ראָזע...

ראָזע

פון די אינוועניגסטע טהירען.

באַלד, לעאָן.

לעאָן.

אָבער ראָזע, וואָס טהוט זיך דאָ? לויפט ארויס אויפגעגרעגט.

ליב

ווערט צעמישט, וויל ארויסגעהן נאָך לעאָנ׳ען.

בער

כאפט איהם ביים ארבעל.

בלייב, ברודער, האָב קיין מורא... מען האָט דיר געהייסען אַריינגעהן, געה.

זאָשע.

פאַרוואָס ווילען זי אַנטלויפען, ליב? עס איז איהם דאָ נישט גוט מיט אונז? שעמען זי זיך נישט. צו וואנדען. זעה נאָר, ווי ער איז רויט געוואָרען, וואַנדע, ווי ער שעמט זיך... וואָס פאַר אַ רויטע באַקען ער האָט געקריגען. זי געהט צו צו איהם. זי שעמען זיך, ליב, יאָ? און פאַר וואָס שעם איך מיך נישט?

וואַנדע.

זאָשע, געדענק אָן גאָט!

זאָשע

בעטאפט איהם אָן ביי די האנד.

אָך, וואָס פאַרע הענד! אַגו, ווייזען זי נאָר איהנ׳ס מוסקו-לען, ווער האָט שטאַרקערע, איך צי זי? טאפט זיך איהרע און זייגע. און זי? צו בער׳ן. און זי? טאפט בער׳ס מוסקולען. נו, ווער פון איך ביידע איז שטאַרקער?...

ו ו אַ נ ד ע.

אָבער זאָשע...

ז אָ ש ע.

הער אויף! אַ נו, זאָגען זי, ווער איז שטאַרקער, הע, בער?

ב ע ר

דרעהט זיך די וואנסעס.

איך ווייס נישט.

ז אָ ש ע

צו ליב'ן,

און פאַרוואָס ענטפערען זי נישט, זי שעמען זיך? צו וואנדען, זעה, ווי ער איז רויט געוואָרען, און וואָס פאַרע גלאַנצענ-דע אויגען ער האָט.

ו ו אַ נ ד ע.

אָבער זאָשע!

ז אָ ש ע.

האָב איך אַ זאָרג. בעקוקט ליב'ן פון קאָפּ ביז פוס. זי האָבען אַ בייעם אַנצוג. נעהמט איהם אָן ביים קייטעל. און אַ זילבערען קייטעל. פון וועמען האָבען זי עס געקריגען? פון אַ כלה, יאָ?

ל י ב

שמייכעלט.

ז אָ ש ע.

זעה, וואַנדע, ווי ער שמעכעלט, טויזענד חן האָט ער. אין דער שטיל. איך וואָלט איהם זיינע גלאַנצענדע אויגען אַרויס-געקושט.

ו ו אַ נ ד ע.

אָבער זאָשע, געדענק אָן גאָט!

ז אָ ש ע

צו ליב'ן.

ווי אַלט זענען זי? הא?

ל י ב

פערשעמט.

חול-המועד פסח ווער איך צוואַנציג יאָהר.

זאָשע.

איך אויף שבועות אַכטצעהן יאָהר, כלעבען.—פּויזע. און אַ כלה האָבען זי שוין, יאָ?

ליב

שמייכעלט, ענטפערט נישט.

זאָשע

צו בער׳ן, ווייזט אויף ליב׳ן.

ער האָט שוין אַ כלה, יאָ?

בער

קלאַפּט זיך מיט׳ן האַנד אין כאַלעווע.

נישט איינע. געלעכטער.

זאָשע.

כאַ, כאַ, כאַ! זעה, וואַנדע, ווי ער שעמט זיך, ווי ער בע-האַלט די אויגען צו ד׳ערד, כאַ, כאַ, כאַ! צו ליב׳ן. קומט׳ס אַהער, זעצט אייך דאָ אַהער, מיט אונז, ביים טיש.

בער

צו ליב׳ן

קום, לאָזען מיר זיך אַ־דערוועצען. זעצען זיך נעבען טיש אַבי-סעל אַבגערוקט.

זאָשע

רוקט זיך נעהנטער צו ליב׳ן.

וואָס פאַר איינע איז איהנ׳ס כלה, אַ בראָנעטקע צי אַ שאַטי-קע? און וואָס גוסטירן זי, אין אַ בראָנעטקע, צי אין אַ שאַ-טינקע? העַ? ליב שמייכעלט, ענטפערט נישט. צו בער׳ן. הע, אין וואָס פאַרע גוסטירט ער, אין אַ בראָנעטקע, צי אין אַ שאַטינקע?

בער.

ער גוסטירט אין אַלע. געלעכטער.

זאָשע

צו ליב׳ן.

אַנו, זאָגען זי, איך בין אַ שען מיידעל? ווייזט אויף וואַנדען. ווער פון אונז איז שענער? פאַלט איהן בעסער אויס צו איהנ׳ס גוסט? זאָגען זי?

וואַנדע

מיט געלעכטער.

הער אויף. ליב שעמט זיך, לאָזט אראָב דעם קאָפּ.

זאָשע

מיט פרייד.

זעה, ווי ער שעמט זיך... איך האָב׳ן ליעב... נו זאָגט, וועלכע פון אונז ביידע וואָלטען זי פאַר אַ כלה געוואָלט! זאָגט, שעמט אייך נישט... ליב פארשעמט זיך.

בער

שמייכלט.

ער וואָלט ביידע געוואָלט. געלעכטער.

זאָשע.

ער וואָלט ביידע געוואָלט, ניין... ביידע נישט, נאָר איינע... מיך ווילט איהר פאַר אַ כלה, זאָגט, יאָ?

וואַנדע.

זאָשע, הער אויף.

זאָשע.

יאָ, מיך ווילט איהר פאַר אַ כלה, שעמט אייך נישט. הייבט איהם אויף דעם קאָפּ און קוקט איהם אין די אויגען. אַנו, זאָגט, איך געפעל אייך פאַר אַ כלה?

ליב

מיט אַ פערשעמטען געלעכטער.

פאַרוואָס נישט.

זאָשע.

גוט, ווער איך אייער כלה... ווען וועט זיין די תנאים?

וואַנדע.

משוגע׳נע זאָשע, הער אויף, וואָרום איך געה אַרויס.

זאָשע.

פאַרוואָס נישט, ער געפעלט מיר. גיב נאָר אַ קוק ווי ער שעמט זיך, ווי ער רויטעלט זיך... ווי ער שמייכעלט... איך וואָלט איהם די אויגען אויסגעקושט...

וואַנדע.

אָבער זאָשע!

זאשע

צו ליב'ן.

נו גוט, זענען מיר שוין חתן כלה. שוין... אָבגעמאַכט... נו, נעמען זי פון מיר דאָס פינגעריל און גיבען זי מיר איהנ'ס קייטעל. גיבט איהם איהר פינגעריל.

וואַנדע.

זאָשע!

זאָשע.

הער אויף. עס געפעלט דיר נישט, געה אַרויס! וואנדע לאכט.

אַנו, נעהמען זי דאָס פינגעריל. שטופּט עס איהם אין האנד.

בער

שטופּט ליב'ן.

נעהם עס צו. ליב נעהמט צו דאָס רינגעלע.

זאָשע.

און יעצט גיבען זי מיר איהנ'ס קייטעל פון זייגעריל. ליב וויגערט זיך. און פאַרוואָס ווילען זי עס מיר נישט געבען? זי האָבען עס פון אַ כלה, יאָ, דורך דעם ווילען זי עס מיר נישט געבען?

ליב

שאקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין.

איך האָב עס נישט פון קיין כלה.

זאָשע.

און פאַרוואָס ווילען זי עס מיר נישט געבען? ליב נעהמט אראָב דאָס קייטעל פון זייגער און גיט איהר.

זאָשע

בעהאלט דאָס קייטעל.

זענען מיר שוין חתן-כלה... און יעצט גיבען זי מיר אַ קוש.

די יונגען פלאַצען ארויס מיט א געלעכטער.

וואַנדע.

הער אויף.

בער

שטופּט ליב'ן.

קוש זי. מיט א געלעכטער. מיר וואָלט זי נישט געדאַרפט זאָגען צוויי מאָל.

זאַשע.

אַז נישט וועל איך זי קושען, זי זענען שוין מיין חתן. די־ מיידען לאַכען.

וואַנדע

מיט אַ געלעכטער.

זאַשקע, זאַשקע.

ליב

מיט אַנ'אַראַבגעלאָזטען קאָפּ.

לאָז זי.

זאַשע.

לאָז זי, לאָז זי. פאַלט אַרויף אויפ'ן און קושט איהם אויס די באַ־ קען. לאָז זי. קושט איהם. לאָז זי.

וואַנדע

ציהט אַוועק זאַשען.

זאַשקע, בעזין דיך.

בער

צו וואַנדען מיט קוראַזש.

זי האָט זעהר רעכט... פערגעסט זיך, כאַפּט אָן וואַנדען ביי די האַנד, שטעקט אויס זיין באַק. קושען זי אויך.

וואַנדע

גיט איהם אַ קוק אָן שטרענג, דער יונג ווערט פערווירט, לאָזט אַראַב דעם קאָפּ. רוקט זי אָב אין אַ זייט. פון דער צווייטער שטוב הערט זיך אַ וואָרע, טריט קו־ מען אָן.

זאַשע, געדענק, מען געהט...

עס עפענט זיך אויף די טיר, עס קומט אריין ר' אָשר גרויסגליק, ראָזע פאַר איהם. מען זעהט אין די טהיר, ווי זי קושט דעם שווער די האַנד. איהר פאָטער און מוטער אין יום־טוב'דיגען אָנגעטהאָן געהען מיט רעספּעקט נאָך איהם פון דערהווייטענס. ליב און בער גיבען זיך מיט שרעק אַ כאַפּ צוריק, שטעלען זיך אין אַ זייט ביי די טיר, פערקנעפּלען זיך די רעק.

ראָזע

פאר'ן שווער.

לאָז דער שווער ערלויבען... לעאָן וועט באַלד אַריינקומען...

איך געה שוין נאָך איהם, שווער. לויפט ארויס.

פאָטער

לויפט פאַראויס, רוקט ארויס א שטול פאר ר׳ אשר׳ן, מאכט גלייך דאס טישטעך קעלנער-מעסיג.

מאכט׳ס פלאץ, מאכט׳ס פלאץ, פאר ר׳ אָשר׳ן...

ה׳ גרויסגליק

זעצט זיך זעהר לאנגזאם אנידער. פערלעגט די הענד. דער גארקעכער שטעלט זיך פאר איהם ברייט איהם צו בעדיענען, די גארקעכערען נאך איהם, האלט זיך פון דערווייטענס.

ה׳ גרויסגליק

זעהר געריהרט.

און וואו איז מיין זוהן לעאָן?

גאָרקעכער.

לעאָן... לעאָן... באלד, הער גרויסגליק, באלד. לעאָן... לויפט ארויס, נאך איהם זיין ווייב.

ה׳ גרויסגליק

דערזעהט זיינע טעכטער.

אך, מיינע טעכטער. קרעכצט. קומט׳ס אהער צו מיר, מיינע טעכטער. וואנדע און זאשע געהן צו צו איהם, ראזע פיהרט אריין לעאָניען, וועלכער בלייבט שטעהן ביי די טהיר, גרויסגליק דערזעהט איהם, שפרייט אויס די הענט מיט א פאטאס. קום, מיין זוהן, אין דיין פאָטער׳ס אָרימס.

לעאָן.

פאפא. וויל זיך ווארפען אין זיינע ארימ׳ס, בלייבט אבער צוריק מיט טרעהרען. פארוואָס איז פאפא אהערגעקומען? פארוואָס?
לויפט ארויס מיט געוויין פון שטוב.

ראָזע

מיט א געמאכט געלעכטערעל.

זעהט איהר, שווער... שטענדיג האָט מען מיט איהם אזוי צו טהאָן... א איינגעשפארט קינד איז דער לעאָן... איך ברענג איהם באלד אריין. לויפט ארויס גאכין.

דריטער אַקט

דאָס זעלבע צימער ווי אין ערשטען אקט, עס איז געגען אָבענד. די שטוב ביי ר׳ אָשר גרויס־בליק איז אנדערש צוגערוימט, בעשטעלט מיט נייע מעבעל. ביליגע וויגער סעצעסיע, וועלכע פּאַסען נישט צו מיט דעם גאַנצען שניט פון די שטוב. א טעכניק ציהט אריין עלעקטרישע דראָ־טען, און פערשיעדענע קיילעכדיקע לאָמפּאַנען און לאָמפּען און טונקעטען, וועלכע זענען צעוואָרפען איבער׳ן צימער אין פערשיעדענע קאָלירען אָהן געשמאַק, רעקלאַמענמעסיג. נעבען איהם ראָזע, וועלכע ווייזט איהם, וועלכע לאָמפּאַנען אָנצוהעפטען, איהר העלפט מיט זאָשקע, נאָך זיי איהר פאָטער און מוטער.

זאשקע.

אַזוי, לאָז יעצט די שווענערין ביים שפיגעל הייסען אַרומ־מאַכען. קוקט זיך אום. אָך, ווי די שטוב זעהט יעצט אויס. פאַטשט זיך אין די הענד. גאַרנישט צו דערקענען. וואַנדע, מי־טע וועלען דאָס דערזעהען?

פאָטער

צו זאשקען.

וועט שען זיין... האַ... ווייזט אויף די טאַכטער. קען זיך אויף אַזעלכע זאַכען... ווי, געדענקסט דו, ראָזע, מען האָט גע־זעהען אין די גרויסע שטאָדט דעם גרויסען רעסטאָראַן — אַלערהאַנד קאָלירען, רויט, בלאָה, גרין. צו ראָזען. וועסט דו אויך אַזוי לאָזען מאַכען? ראָזע ענטפערט נישט.

מוטער.

מען וועט דיר שוין שפּעטער פערצעהלען; אַז עס וועט פאַרטיג זיין, וועסט דו זעהען.

פאָטער.

האָב נישט קיין מורא, איך קען מיך אויף די זאַכען, בין פערציג יאָהר א רעסטאָראַטאָר געווען... נישט איינמאָל האָב איך אַזעלכע לאַמטערן אויפגעהאַנגען פאַר אונזער רעסטאָ־ראַן, ווען די שׂרה, ווען דער נגיד האָט ביי אונז חתונה געמאַכט. איך בין עקסטרע נאָך וואַרשע געפאָהרען נאָך פייערווערק.

ראָזע.

טאַטע, אריין... מאַמע, אריין... איהר האָט נישט אייער צי־מער? וואָס דרעהט איהר זיך דאָ אַרום און פלוידערט?

פאָטער.

באַלד, ראָזע־לעבען, איך וויל נאָר זעהן ווי דער עלעקטריק וועט זיך אָנצינדען, ווי דאָס וועט אָנהייבען צו לייכטען.

ראָזע.

אָבער שווייגט׳ס...

מוטער

צום דעם פֿאָטער ביים ארבעל.

שווייג...

זאָשע

ווייזט אויפ׳ן אָרון.

און יעצט, שוועגערין, וועט מען דאָס אַרויסשטעלען. ריהרט

אָן דעם אָרון.

פֿאָטער, מוטער

מיט שרעק צו זאָשען.

חלילה, דער רבי, רב נתנ׳לס אָרון-הקודש, ביי וועלכען ער

האָט געדאַווענט.

זאָשע.

אָבער יעצט דאַווענט דאָך שוין קיינער נישט דערביי.

מוטער

מיט עהרענהאפט צו זאָשע׳ן.

זיין זכות שטעהט אונז ביי, פריילין... אַ גרויסער צדיק גע-

וועז. אהן-הילפיג. ראָזע.

ראָזע

צו זאָשען.

ניין, שוועגערין, דאָס איז דעם זיידענ׳ס אָרון-הקודש. דאָס

וועט מען נישט אַרויסשטעלען.

פֿאָטער

צו זאָשען.

אַ גרויסער צדיק געווען, פריילין. מיר ווייסען, ווער ר׳ נתן

איז געווען. אידען האָבען זיינע פערד אויסגעשפאַנט און

אין זיין וואָגען זיך איינגעשפאַנט, ווען ער איז אין שטאָדט

אַריינגעקומען. מיר ווייסען, ווער ר׳ נתן איז געווען.

זאָשע.

וואָס איז ער געווען, אַ רב אַזעלכער? יאָ?

מוטער.

אַ גרויסער צדיק, אַ גרויסער. זיין זכות זאָל אונז ביישטעהן-

זאָשע.

איך ווייס נישט. *צו ראָזען.* וועט זיך דער עלעקטריק שוין ברענען?

מוטער

צו זאָשען.

אַז ער האָט אויף וועמען די האַנד אַרויפגעלעגט, איז ער געבענשט געוואָרען אויפ׳ן גאַנצען לעבען—ווער עס האָט זיין ראָק אָנגעריהרט...

ראָזע.

אונזער זיידע.

זאָשע.

איך וועל אַרויסגעהן זעהען, אויב עס לייכט זיך שוין.

לויפט אַרויס, אין אַ קליינע ווייַלע צינדען זיך אָן אַלע לאַמפּאַנען, זאָשקע קומט אַריינצולויפען. דער עלעקטריק... *פון די איבריגע צימערען קומען אַרויס דער הער גרויסגליק, וואַנדע מיט די ווערטער אויף די ליפּען.* דער עלעקטריק האָט זיך ביי אונז אָנגעצונדען. *דערזעהען פערשיעדענע קאָליערטע לאַמפּאַנען, ווערען ערשטוינט.*

פּאָטער

פון דערווייטענס צו ה׳ גרויסגליק.

זעהט, פּאַניע גרוי... נו, מחותן, מיין טאָכטער ווייסט ווי איינצואָרדענען אַ סאַלאָן, הע. מ׳ר האָבען פאַר גרויסע הער־שאַפטען...

ראָזע.

טאַטע, ווערסט אפשר טהע טרינקען? *דאָס ווייב צופּט איהם ביים אַרבעל, צום שווער.* אַך, דער שווער! גוטען אָבענד, וועט יעצט ליכטיג זיין אין הויז, נישט וואָהר?

ה׳ גרויסגליק.

אָבער... אַזוי שרייענד... אַזוי פיעל קאָליערען...

ראָזע.

איז דאָך שענער, נישט וואָהר, זאָשקע?... *צו וואַנדען.* נישט וואָהר, שוועגערין? אַזוי. *ווייזט אויף די וואַנד.* און דאָ וועלען נאָך קומען אַנדערע בילדלעך, נישט די מיט אַלטע רעמען.

קריכט ארויף אויף א שטול, נעהמט אראב אייניגע פאמיליען־פארטרעטען, אלטע דאמען און הערען. אך, ווי פיעל ווערעם... גאָט ווייסט, ווי לאַנג דאָס איז שוין נישט גערייניגט געוואָרען. מאַמע, מאַמע, רוף אַריין די דינסט מיט'ן האַנדטוך...

ה׳ גרויסגליק.

הויבט אויף די בילדער.

אָבער מאַדאַם, טאָכטער, עס איז דאָך אונערהערט... די פאַמיליען־בילדער!

ראָזע.

אָבער שווער־לעבען, זיי מאַכען דאָך ווערעמדיג דאָס גאַנצע צימער... און עס איז דאָך נישט דעם זיידענס רבי נתן'ס בילד... ווייזט דעם שווער א בילדעל פון גלאַז. אָט דאָס וועט קו־מען אויף דעם אָרט, דאָס גלעזערנע לאַנדשאַפט מיט די דייטשע בוכשטאַבען. לאָז נאָר דער שווער זעהן, ווי שען עס וועט אויסזעהן... האַנד־אַרבייט... דאָ וועט נאָך בעפוצט ווערען מיט דעם פאָכער אַזוי אויף דער זייט, און אויף דער זייט... די דינסט קומט אריין מיט'ן האנדטוך. גוט אויסווישען... גוט... ווער ווייסט, ווי לאַנג שוין עס איז נישט גערייניגט געוואָרען. צום שווער. זעהט, שווער, וועט שען זיין?

ה׳ גרויסגליק:

איך ווייס נישט, טאָכטער, קען מיך נישט אויף דעם.

פאָטער:

דער מחותן קען זיך פערלאָזען: זי האָט שוין איינמאָל אַ גוסט ווייזט אויף דעם לאַנדשאפט. מעג זיך דער מחותן צו קוקען צו דעם. האָט עס ביי אונז פערפאַלען געלאָזט אַ גאַסט פאַר דריי נאַכט־לעגער.

ה׳ גרויסגליק.

קען שוין זיין... קען שוין זיין...

ראָזע.

צום פאָטער.

וועסט אפשר, טאַטע, טהע טרינקען?

מוטער.

ציהט דעם פאָטער ביים אַרבעל.

שווייג. צו די דינסט, וועלכע ווישט אויס דאָס בילד פון רבי נתנ׳ען, מיט איהרע גוי׳שקע הענד דעם רבי׳ס בילד. צו די טאָכטער, טאָכטער, דעם רבי׳ס בילד!

ראָזע.

נעהמט דאָס האנדטוך פון די דינסט און ווישט אליין אויס דאָס בילד זעהר פאָרזיכטיג.

מוטער.

קרעכצט.

גרויסע רבנים, גרויסע רבנים, זייער זכות זאָל אונז ביישטעהן.

פאָטער.

צום מחותן.

מ׳יר ווייסען, ווער רבי נתן איז געווען. א גרויסער רב, א גרויסע רב. צו זאָשקען און וואנדען, וועלכע קוקען איהם פערוואונדערט אָן. די פערד האָבען אידען אויסגעשפאַנט און... א גרויסער רב געוועזן... א גרויסער רב געוועזן. צום ה׳ גרויסגליק. מ׳יר ווייסען, מחותן.

ראָזע.

אנהעגנענדיג די בילדלעך.

דער שווער וועט זעהן, ווען אלעס וועט פאַרטיג ווערען, ווי שען דאָ וועט זיך מאַכען... עס וועט זיין א פערגעניגען אריינצוקומען. הייַנט האָבען מיר דאָך בעזוך... די סוחרים פון לאָדז קומען הייַנט אין אָבענד ענדיגען דעם קאָנטראַקט אויף א יאָהר טראַנספּאָרט, וועט דער שווער זיין דערביי?

ה׳ גרויסגליק

נעהמט צוזאַמען די אלטע בילדער, וויל זיי אריינטראָגען צו זיך אין צימער.

אָ, ניין... אָ, ניין, מאַך דו אליין אָב מיט זיי... לאָז לעאָן זיין דערביי... איך קען מיך נישט אויף אזעלכע זאַכען.

ראָזע

ביי דער ארבייט.

עס מאַכט נישט אויס... איך וועל שוין רעדען מיט זיי, נור דער שווער מוז דאָך זיין דערביי... עס וועט מעהר פער־גינפטיגער אויסזעהן, זיי וועלען מעהר צוטרויען האָבען, און די שוועגערין וואַנדע וועט דאָך אזוי גוט זיין פיאַנאָ שפּיעלען פאַר די קויפלייטע, ווען מיר וועלען זיי דאָ אין

עס-צימער אויף טהע פערבעטען. עס זענען דאָ גרויסע לייט, האַנדלען אין די טויזענדער, און דער אָבנאַהם אויף אַ גאַנץ יאָהר.

ה׳ גרויסגליק.

ניין, טאָכטער, פערזאָרג דאָך ליעבער דאָס אַליין... נעהם צו לעאָנ׳ען... איך קאָן נישט רעדען מיט זיי...

ראָזע.

אָבער שווער... פאַר׳ן שווער, פאַר׳ן ה׳ גרויסגליק וועלען זיי דאָך מעהר דרך-ארץ האָבען... מעהר צוטרויען... איבּ-ריגענס איז דאָך לעאָן הײַנט אין פאַבריק... ביים אויס-צאָהלען... און דאָ איז שוין אַזוי שפּעט, מען מוז דאָך צו-איילען, און דאָס קאַבינעט? איז שוין דאָס קאַבינעט אין אָרדנונג? מאַמע, מאַמע, רוף אַריין די דינסט... עס מוז דאָך אַנשטענדיג אויסזעהן... שוועגערינס, פריילין וואַנדע... זאָשע, וואָרום העלפט איהר מיר דען נישט צו... ביטע, ביטע העלפען זי דאָך מיר... צו די דינסט אין טהיר. איז דאָס קאַבינעט אין אָרדנונג?

דינסט

ווייזט אויף מאַמא׳ס צימער.

מען קען דאָך דרינען נישט אַריינגעהן.

ראָזע.

פאַרוואָס קען מען דען נישט אַריינגעהן?

דינסט.

דאָס פריילין זאָגט... איך ווייס... איך האָב מורא...

וואַנדע.

אָבער שוועגערין... ווייזט אויף די טהיר.

ראָזע.

נאַרישקייטען, פאַרוואָס האָט איהר דען מורא? וועט עטץ זעהען וועל איך אַריינגעהן אין צימער און וועל גאָרנישט קיין מורא האָבען. זי געהט אַהין צו דער טהיר, אַלע קוקען איהר נאָך מיט שרעק און נייגעריגקייט.

ה׳ גרויסגליק.

אָבער טאָכטער... דאָס קען דאָך נישט זיין... דאָרט אַהין... טאָכטער, וואָס טהוסט דו?

מ ו ט ע ר.

טאָכטער לעבען, איך וואָלט דיך אויך גערא̈טען... מיט יענע „לייט" לאָז געמאַך...

פ אָ ט ע ר.

שווייג, שווייג, זי ווייסט בעסער וואָס זי האָט צו טהאָן.

ר אָ ז ע

נעהמט איין דעם שווער.

שווער, עס איז דאָך נאָר אַ איינרעדעניש, פאַרוואָס האָט עטץ דען מורא? די וו̣ הנונג איז אַזוי לאַנג לעער געשטאַנען.. צופיל צימערן פאַר לעבעדיגע, האָבען זיך די טוידטע דערוויל אַריינגעצויגען... מען דאַרף די צימערן פאַר די לעבעדיגע צו האָבען... שווער, אָבער עס איז דאָך נור אַ איינרעדעניש. אָט אַזוי, לאָז דער שווער דאָ זיצען. זעצט דעם שווער אנידער אויף א שטול. און איך וועל מיר דאָ אַריינגעהן. געהט אריין אין מאמא'ס צימער.

ר אָ ז ע

עפענט די טהירען פון מאמא'ס צימער ברייט, אלע שפרינגען אָפ, פון דרינען שיינט ארויס ליכט.

זעהט'ס, און דאָ איז אויך דער עלעקטריק אַריינגעדרונגען. געהט אריין. אַה, ווי פאַרשטויבט דאָ אין!

ה' ג ר ו י ס ג ל י ק

נעהמט צוזאמען די אלטע בילדער.

מיר איז גאַנץ גלייך, טהוט וואָס איהר ווילט... לאָזט מיך צו-רוה, געהט פלינק אָב מיט די בילדער צו זיך אין צימער.

ר אָ ז ע.

קומט צוריק ארויס.

אַך, איז דרינען שטויב, שפינוועבס אָנגעוואַקסען! גאַנצע פוהרען, גאָרנישט ריין צו דערוואַשען. מאַמע, רוף אַריין דעם לאָקיי, די דינסטען, און קום מיט אַריין מיטהעלפען. וועט דאָ זיין אַרבייט... טאַקע קום אויך מיט. די עלטערן מיט די דינסטען אָב נאָך ראָזען מיט בערשטען און האנדטיכער אין מאַמא'ס צימער.

זאָשע.

זי איז אַריינגעגאַנגען.

וואַנדע.

קום, לאָז מען הערען וואָס דרינען טהוט זיך. געהען צו דער טהיר, האָרכען זיך איין.

זאָשע.

גאָרנישט, זיי שאַרן די פּאָדלאָגע.

וואַנדע.

און זיי האָבען פאַר גאָרנישט קיין מורא. עפענט אויף א שפּאַלט. און זעה, ליכטיג איז דרינען... זי פערברייטערט די שפּאַלט און קוקט אַריין.

בער

פיהרט צריין ליב'ן.

קום אַריין, ברודער, האָב קיין מורא. אַז מען האָט דיך געהייסען אַריינקומען, פרעג נאָך קיינעם.

ליב

מיט שרעק.

ראָזע נישט דאָ?

בער.

דו האָב קיין מורא. דערזעהט דאָס פריילײן זאָשע, פערנײגט זיך שען. שענעם גוטען אָבענד, פריילײן. װײזט אויף ליב'ן. ער האָט מורא.

ליב

מיט שרעק ארומקוקענדיג זיך.

ראָזע נישט דאָ?

בער.

נישט דאָ, נישט דאָ!

זאָשע.

פאַרוואָס האָסט דו מורא, ליב? האָב קיין מורא, מען וועט זיי נאָך היינט זאָגען, אַז מיר זענען חתן־כלה.

בער.

הערסט, וואָס מען זאָגט דיר? קלאַפּט אויפ'ן פּלייצע. האָב קיין מורא, מיר זענען דאָ.

ל י ב

פערשעמט.

לאָז דאָס פרייליין נישט שפעטען.

ז אָ ש ע .

גאָרנישט אויף קיין געלעכטער, אַנ'אמת, מיר זענען דאָך שוין חתן־כלה.. אָט געה איך זיי שוין אריין זאָגען.

ב ע ר

קלאפט איהם אויפ'ן פלייצע.

אַז מען זאָגט דיר, גלויב, ברודער.

ל י ב

מיט שרעק.

אָ, ניין, ניין! לאָז דאָס פרייליין נישט זאָגען. געדענקען זי אין גאָט, ראָזע וועט בייז זיין.

ז אָ ש ע .

ניין, פארוואָס זאָל זי בייז זיין? דו ביזט דאָך איהר קוזין, און איך בין דאָך איהר שוועגערין.

ל י ב .

אָבער דאָך... גרויסגליק'ס טאָכטער.

ז אָ ש ע .

געה שוין... עס מאכט נישט אויס... און לעאָן איז דאָך אויך מיין ברודער, און ראָזע איז דאָך דיין קוזינע.

ב ע ר .

אונזער קוזינע.

ל י ב .

ראָזע איז עפּעס אַנדערש.

ז אַ ש ע .

געה, עס איז נישט קיין חלוק... אַלעס איינס...

ב ע ר .

נישט קיין חלוק, זאָגט מען דיר... אַלעס איינס...

ז אָ ש ע .

אָט געה איך שוין אריין צו איהר, איך וועל עס איהר זאָגען, וועסט זעהען ווי זי וועט זיך פרעהען...

ליב

מיט שרעק.

אָ, ניין, נאָך נישט יעצט... שפעטער... שפעטער, איך האָב מורא...

בער.

שווייג, אַז מען זאָגט דיר, אַז דו זאָלסט קיין מורא האָבען— האָב קיין מורא.

זאָשע.

אָבער געהט׳ס יעצט אַהיים, טהוט זיך איבער די שבת־דיגע אָנצוגען, און קומט׳ס אַהער, באַלד אַהער. איך וועל מיך אויך שוין אָנטהאָן, און ווען זיי וועלען דאָ אַלע אַרום זיצען ביים טיש, וועלען מיר פּלוצלונג אַריינקומען און מיר וועלען זיך פאַר התן־כלה פאָרשטעלען, וועסט זעהן ווי זיי וועלען זיך פרעהען. געהט, טהוט אייך שען אָן, ס׳האָט געהערט?

בער.

געהערט, פריילין, אַלעס זיין אין אָרדנונג.

זאָשע.

נו, געהט׳ס פלינקער... איך געה מיך אויך איבערטהאָן...

בער

צו ליב׳ן.

קום, ברודער... אַלעס זיין אין אָרדנונג. געהען אָב, טרעפען זיך אין טהיר מיט די

טאַנטע

וועלכע איז פיין אנגעצויגען, קוקט דורך א פענסטע אויף די יונגען מיט אבשיי.

אויך דאָ, שוין דאָ.

די יונגען

טרעטען אָב פאַר איהר, פערנייגען זיך און לאָזען זי אריין.

בער

מיט רעספּעקט פערנייגט זיך.

שענעם גוטען אָבענד, מאַדאַם. שטופּט ליב׳ן. האָב דרך־ארץ פאַר אַ מענש, זאָג גוטען אָבענד. געהן אָב.

ט אַ נ ט ע

קומט אריין אין שטוב, קוקט זיך אום, דערקענט נישט דאָס צימער.

האָבען זיי זיך דאָ אַריינגעצויגען... האָבען זיי זיך דאָ אויסגעשפרייט, ה-מ-מ-ם... זעהט נאָר אַמאָל, ווי זיי האָבען דאָ געמאַכט?

ז אָ ש ע

דערזעהט די טאַנטע, מיט פרייד לויפט צו צו איהר.

ווייסט די טאַנטע, איך האָב די טאַנטע עפּעס וואָס צו זאָגען.

ט אַ נ ט ע

ארומקוקענדיק זיך אין צימער.

וואָס אַזוינס, אַזעלכעס?

ז אָ ש ע.

לאָז מיר די טאַנטע גראַטולירען, איך ווער היינט אַ כלה.

ט אַ נ ט ע.

אַ כלה, אַזוי? מיט וועם דאָס?

ז אָ ש ע.

איך ווער היינט אַ כלה. מיט איינעם... איך וועל די טאַנטע נישט זאָגען, עס איז אַ סוד... באַלד, באַלד וועט עס די טאַנטע געוואָהר ווערען. קען זיך אָבער נישט איינהאלטען. ווייסט די טאַנטע מיט וועם? מיט איינעם פון זייערע.

ט אַ נ ט ע.

פערוואונדערט

אַזוי, מיט וועמען דאָס?

ז אָ ש ע.

איך וועל די טאַנטע נישט זאָגען. לויפט ארויס.

ט אַ נ ט ע.

אַזוי האַלט עס שוין גאָר! אַריינגעקראָכען... אַריינגעקראָכען אין דער משפחה, הייסט עס, אָ-וואַ, מיטביידע פיס, ווי מען זאָגט דאָס.

ר אָ ז ע ׳ ס מ ו ט ע ר.

געהט ארויס פון מאמא׳ס צימער, מאכט פון זיך דעם שטויב אָב.

אַ ביסעל אַרבייט דאָ דרינען געווען, אַ ביסעל שטויב! קלאַפּט

זיך אַב די הענד. אַזעלכעס נישט געווען. דערזעהט די טאַנטע, ווערט פערשעמט, לאָזט אראָב דעם קאָפּ. אַ שענעם גוטען אָבענד, בעל־הבית׳טע לעבען, זאָל איך אַריינרופען מיין טאָכטער? רופט: ראָזע, געסט זענען געקומען.

ט אַ נ ט ע.

ניין, מען דאַרף נישט. אַהאַ, נו. פאַני גאָרקעכערין, ווי פיהלט איהר זיך דאָ? בעסער ווי אין דער שענק, נישט וואָהר?

ר אָ ז ע ׳ ס מ ו ט ע ר.

מיט אַ געלעכטעריל

אָ, געלויבט צו גאָט, מיין טאָכטער. ראָזע ווייזט זיך אין טהיר, די טאַנטע בעמערקט זי נישט.

ט אַ נ ט ע.

פיהלט זיך דאָ ווי אין דער היים, די גאָרקעכער׳ס. ס׳שאַרט׳ס... ס׳קעהרט... אַלעבען זיך דערלעבט די גרויסגליק׳ס.

ר אָ ז ע ׳ ס מ ו ט ע ר.

מיט אַ געלעכטעריל.

הם... הם... זי זאָלען מיר געזונד און שטאַרק זיין... מיין טאָכטער... ווייזט אויף ראָזען אין טהיר, לויפט אַב אין קיך־צימער מיט אַ שמייכעלע.

ט אַ נ ט ע.

דערזעהט ראָזען.

אַ, אַ גוטען אָבענד!

ר אָ ז ע.

גוט יאָהר. צו די מוטער ביים טהיר. מאַמע, מאַמע, בלייב, נישט־קשה, די גאָרקעכער׳ס פיהלען זיך גאַנץ גוט אין גרויסגליק׳ס הויז... זיי האָבען גאַנץ גוט בעצאָהלט דערפאַר... צו די טאַנטע. און זי, דאַכט זיך, האָבען אויך נישט צוגעלעגט צו די גאָרקעכער׳ס... איהנ׳ס חלק געקריגען אויסגעצאָהלט, פון געשעפט ארויס מיט פראָצענט... און פאַר׳ן שדכנות אויך... אַ גוטען ביין אָבגעלעקט פון די גאָרקעכער׳ס, הע, נישט וואָהר?... זיי האָבען זיך נישט צו קלאָגען אויף די גאָרקעכער׳ס...

ט אַ נ ט ע.

מיט אַ געמאַכט שמייכעלע.

גלאַט אַזוי... וואָס האָב איך דאָס געוואָלט זאָגען... איז דער שוואָגער נישט אין דערהיים?..

ר אָ ז ע.

אַקצענטירענדיג.

מיין שווער, ה' גרויסגליק, איז ביי זיך אין צימער... קום, מאַמאַ. *אַבגעהענדיג רופט זי אריין אין צווייטען צימער.* שוועה, שוועה, איהר האָט בעזוך. *אין די איינגאַנגס־טהיר ווייזט זיך לעאָן, אין די הענד רעכען־ביכער, אַ בלייפעדער אונטער'ן אויער, פערטהאָן, אַבגעמאַטערט פון די אַרבייט.* אַ, לעאָן איז דאָ... ווי מ'עד דו מוזט זיין? מאַמע, געה נאָר אין קיך אַריין, זעה, אַז דאָס עסען זאָל זיין פאַר לעאָנ'ען, דו מוזט דאָך הונגעריג זיין... פון מיטאָג אָן גאָרנישט אין מויל געהאַט. *ווישט איהם אַב מיט'ן טיכעל דעם שווייס פון שטערן.* אַך, ווי פערשוויצט דו ביזט... האָסט געוויס געמוזט האָבען אַ שווערע אַרבייט מיט די אַרבייטער'ס ביים אויסצאָהלען, הע?

ל ע אָ ן.

קרימט זיך.

וואָס האָט עטץ מיר אַיינגעשפּאַנט אין אַ פאַבריק, אַז איך זאָל מיט אַרבייטער צו טהאָן האָבען? וואָס ווילט עטץ פון מיר? *ווארפט די ביכער אויפ'ן טיש.*

ר אָ ז ע.

נו, נו, קינד־לעבען... נישט אויפגערעגט... ווער דען זאָל זיין ביים אויסצאָהלען? ווער דען זאָל זיך מישען אין געשעפט, אַז נישט דו? זעה, דער פאָטער. *ווייזט אויף ה' גרויס־גליק, וועלכער קומט ארויס פון זיין צימער.* קען זיך דאָך נישט מישען אין געשעפט. דער שוער אויף זיינע יאָהרען, און קיינמאָל נישט מיט דעם צו טהאָן געהאַט... דו ביזט דאָך דער איינציגער מאַנספּערזאָן אין הויז. *צום שוער.* נישט וואָהר, שוער, דער שוער קען זיך דאָך נישט מישען אין געשעפט... פערשטעהט זיך דאָך נישט אויף אַזעלכע זאַכען.

הי גרויסגליק.
נאָר מיך לאָזט צורוה... טהוט אייך וואָס איהר ווילט... איך קען מיך נישט אויף אַזעלכע זאַכען.

ראָזע.
זעהסט דו?

לעאָן.
אָבער איך קען דאָך אויך נישט, וואָס האָט איהר מיך איינגעשפּאַנט!

ראָזע.
איינציגווייז... איינציגווייז, לעאָן לעבען, וועסט דו זיך אויסלערנען... זעהסט, צייט דו האָסט זיך אָנגעהויבען אין געשעפט צו מישען, האָט דיר דער קאָפּ אויפגעהערט וועה צו טהאָן. זעהסט דו, ביזט שוין נישט אַזוי אויפגערעגט... *ליעבליך.* אַ יונגערמאַן מוז אַ בעשעפטיגונג האָבען, מוז נעבען וואָס אַרומגעהן, פערגעסט ער פון אַלע נאַרישקייטען. *אָבגעהאַקט.* האָסט דו געזעהן די לאָדזער סוחרים? נו, וואָס פאַרע בילאַנס איז היינט?

לעאָן.
מיט הונדערט פוד מעהר ווי די פאָריגע וואָך... און די סוחרים וועלען קומען היינט, זיי האָבען די פאַבריק בעזוכט... אָבער, ראָזע... נאָך אויסלאַנד וועט מען פאָהרען, ווען עס וועט זיך נאָר אַ ביסעל שטילער מאַכען אין געשעפט?

ראָזע.
אודאי וועט מען פאָהרען, זומער, אי״ה, אין באָד אַריין, נאָך קאַרלסבאַד, וואו אַלע פאָהרען... זעהסט דו, אַז מען גיט אַכטונג אויפ'ן געשעפט, געהט עס טאַקע בעסער. מיט הונדערט פוד מעהר.... די וואָך... וואויל... *צום שווער.* און דער שווער וועט אויך מיטפאָהרען אין באָד אַריין... נישט וואָהר, שווער? מיט הונדערט פוד מעהר. *רופט אין צווייטען צימער.* מאַמע, מאַמע, גרייט צום טיש, פאַר לעאָן... ביי אונז אין שטוב.

ה׳ גרויסגליק

שמועסענדיג מיט דער טאנטע.

וואָס האָסט דו געזאָגט?

ראָזע.

אין באָד אריין... וואו אהין פלעגט פאָהרען דער שווער מיט די שוויגער, עליה־השלום, נאָך קארלסבאַד?

ה׳ גרויסגליק

רעדענדיג מיט דער טאנטע ווארפט אריין א וואָרט.

נאָך אַסטענדע.

ראָזע.

נאָך אָסטענדע... נו, עס איז נאָך צייט צו רעדען דערפון. *די מוטער לויפט פארביי איבער די סצענע מיט׳ן עסען צו לעאָנ׳ען אין צימער.* נו קום, לעאָן, די מאַמע גרייט שוין צום טיש... נאָך אָסטענדע, מיר וועלען אויך פאָהרען נאָך אָסטענדע... מיט הונדערט פוד מעהר... די סוחרים קומען היינט. *אב מיט לעאָן אין זיין צימער רעדענדיג פון געשעפט.*

טאַנטע.

נו, נו האָט זי פון איהם א מענש געמאַכט... בעשעפטיגט זיך אין פאַבריק, איז ביי אויסצאָהלען, ווייסט פון א בילאַנס, וואָלט דאָס דער שוואָגער געגלויבט אמאָל?

ה׳ גרויסגליק.

עס איז מיר גאַנץ גלייך, זיי זאָלען נאָר מיך צורוה לאָזען. *ווייזט אויף דער וואנד.* האָבען די בילדער אראָבגעוואָרפען. *ווייזט אויף מאמא׳ס טהיר* איהר בעט ארויסגעשטעלט.

טאַנטע.

אריינגעקראָכען דאָ... גוט, אריינגעקראָכען. נו, וואָס וויל דער שוואָגער? בערנעהמט זיך מיט׳ן געשעפט, פון אלעס געמאַכט אַ קאַד, די חובות אויסגעצאָהלט, די פאַבריק ווייטער געלאָזט... יעצט איז דאָך כאָטש אַ שטיקעל ליכט אין שטוב דאָ... ליכטיג, אַ דינסט דאָ, נו? צום שלעכטען האָב איך דעם שוואָגער נישט צוגערעדט... דאָס היז פון אונזער זעליגען גרויספאַטער גרויסגליק. *זוכט אויף דער וואנד דאָס בילד, קרעכצט אַב.* זאָל נישט צו גרונד געהן... זאָל אין אַנדערע הענד,

ז׳

זאָל קיין אַנדערן נאָמען נישט איבערנעהמען, דאָס איז נאָר געווען מיין מיין, דאָס איז געווען מיין גאַנץ שטרעבען, אַזוי וואָהר זאָל מיר גאָט העלפען...

ה׳ גרויסגליק.

דאַנקען גאָט, אַז איך בעדאַרף מיר שוין נישט יעצט אין די אַלע געשעפטען מישען, מיט די אַלע לייט צו טהאָן האָבן... מיט די פּאַפּיערען... מיט די רעכנונגען... גאָט מיינער, ווי אונגליקליך איך בין געווען... אָבגעפּטרט זיך פון אַלעם... זאָלען זיי זיך דאָרט טהאָן. (ווייזט אויף לעאָנ׳ס צימער.) וואָס זיי ווילען... אַבי זיי זאָלען מיך רוהיג אין מיין צימער לאָזען... אין מיין גאָרטען מיין שפּאַציר מאַכען. אַ, דאָס איז ווירקליך געווען אַ גערעכטע זאַך... איינע זעהר טיכטיגע פרוי... די פרוי שנור, איינע טיכטיגע פרוי...

טאַנטע.

נישט וואָהר? און די פאַבריק געבעסערט... מען רעדט דערפון אין שטאָדט. (קרעכצט אָב, ארומקוקענדיג זיך.) אָבער זיך דאָ אויך אַריינגעצוגען מיט די גאַנצע, (איראָניש.) „פאַמיליע", מיט „פאָטער" מיט „מוטער".

ה׳ גרויסגליק.

אָנגענעהמע לייט.

טאַנטע.

אַזוי... נו, יאָ, דאָס איז וואָהר, פּראָסטע מענשען... זיי ווייסען זייער אַרבייט... אָבער מיט זייער געשמאַק, מיט זייער האַלטען, אין קיין אַנשטענדיגע געזעלשאַפט קען מען זיך דאָך מיט דעם נישט ווייזען. זי ווי זי, אָבער די פאַמיליע... און דאַן ווי זיי האָבען דאָ דאָס צימער איינגעאָרדענט. (קוקט זיך אום.) רעסטאָ אַציאָנס-אַרטיג, מיט די פּאַפּיערענע בלומען, און די פּאָרצעלאַנענע הינד דאָ... אַזוי קליין-בירגעריש... אַך, גאָט...

ה׳ גרויסגליק.

יאָ, דאָס איז אונאָנגענעהם... אָבער... לאָזען זיי זיך מאַכען וואָס זיי ווילען אין זייער צימער... לאָזען זיי מיך נאָר צופרידען לאָזען...

טאַנטע.

אָ, ניין... די גאָרקעכער'ס מוזען זיך פיהרען לויט'ן געשמאַק פון די גרויסגליק'ס, ווען זיי זענען אין די פאַמיליע אַריינגעקומען, נישט די גרויסגליק'ס צו די גאָרקעכער'ס... און דאָס איז נאָך גאָרנישט, אַז זיי האַלטען זיך גאָרנישט פון דערווייטענס... טיעף אין דער פאַמיליע אַריין... געהיימניספאָל. האָב איך געהערט יעצט אַזאַך!... איך וויל עס פערשווייגען דעם שוואָגער... האָט שוין נעבעך אַזוי אויך גענוג, פון די אָט. קוקט איהם אָהן מיט בעדויערן. אונזער פאַמיליע, גאָט, ווי גרויס די שאַנד איז... און ווי שמערצט עס דאָ, ווייזט זיך אויפ'ן הארץ. קען עס נאָר איינער פיהלען? אָבער נישט יעצט דערפון, מיט גאָטעס הילף, וועט עס זיך נאָך לאָזען מאַכען... מען מוז נאָר בעצייטענס פון דערווייטענס זיך האַלטען פון די שלעכטע וואָרצלען.. זיי קענען, חלילה, דעם גאַנצען שטאַם אונזערן פערדאַרבען, דעם שטאַם פון אונזער זעליגען גרויס־פאָטער.

ה׳ גרויסגליק

שאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

אונזער זעליגען גרויס־פאָטער.

טאַנטע.

נישט וואָהר?.. און קוים שטעהט מען מיט אַזעלכע אַזוי נאָהנט, מוז מען זעהר פאָרזיכטיג זיין, דאָס איז ווי סמי וועלכעס דרינגט טיעף אין בלוט אַריין... ווייסט דער שוואָגער וואָס? ניין, עס איז מיר טאַקע זעהר לייד, אָבער די געפאַהר פאַר די פאַמיליע... איך דאַרף אויף גאָרנישט קוקען און דאָך עס דעם שווער זאָגען... כדי עס זאָל צייט זיין פון שלעכטען זיך אָבצוהיטען... וואָרום די געפאַהר איז נאָהנט. זי קוקט אויפ'ן שוואָגער, וועלכער איז גאַנץ גלייכגילטיג. איז דער שוואָגער גאָרנישט נייגעריג?

ה׳ גרויסגליק.

דאָך, וואָס אַזעלכעס?

טאַנטע.

זאָל עס דער שוואָגער ערפאַהרען... זיין טאָכטער זאָשע,

פון דעם הויז גרויסגליק׳ס, שטעהט אין נאָהנטע פערבינדונג מיט איינעם פון זיי. ווייזט אויף לעאָנ׳ס טהיר.

ה׳ גרויסגליק

גלייכגילטיג.

מיט זיי.

טאַנטע.

מיט זיי, פון די פאַמיליע גאָרקעכער׳ס, יאַ.

ה׳ גרויסגליק.

אַזוי, יאָ? אַ טיכטיגער יונגערמאַן, איהר׳ס אַ ברודער, פי-לייכט? זייער אַנגענעהם.

טאַנטע.

וואָס? און דער שוואָגער ווערט גאָרנישט ערשטוינט?! ווערט גאָרנישט... ניין... דאָס איז דאָך אונערהערט.

ה׳ גרויסגליק.

וואָרום דען? איז דאָך זעהר אַנגענעהם, פון אַהר פאַמיליע... זי איז דאָך זעהר איינע טיכטיגע פרוי... האָט דאָ אין הויז... פאַבריק... וואָרום דען?

טאַנטע.

אָבער זי איז דאָך עטוואָס אַנדערש?

גרויסגליק.

אַ טיכטיגער יונגערמאַן?

טאַנטע.

אַזוי ווייט האַלט עס שוין... אַזוי טיעף זענען שוין די גאָר-קעכער׳ס אַריין אין דער פאַמיליע, אַז דער שוואָגער פיהלט שוין נישט, וואָס דאָס הייסט, משדך זיין זיך מיט זיי. גוט דערלעבט, גוט דערלעבט... אָ, גרויס-אַטער, גרויספאַטער! קוקט זיך אום און זוכט דאָס בילד פון גרויספאַטער. יאַ, דאָס בילד אויך אַראָבגענומען.

גרויסגליק.

ביי מיר דרינען אין צימער הענגט עס.

טאַנטע.

וואונדערט זיך שוין נישט אפילו דער שוואָגער... ועהמט עס גלייכגילטיג אָן. דאָס זיינע טעכטער פון די פאַמיליע

גרויסגליק... דאָס מאַכט דאָס פרעמדע בלוט, ווען עס קומט אין דער פאַמיליע אַריין... מאַטילדע, מאַטילדע! יאַ, די שוועגערין האָט געדאַרפט פון איהר גרוב אויפצושטעהן און צוזעהן... יאַ, נאָך איינע איז נאָך געבליבען פון די פאַמיליע... מיטע, מיטע, (צו די טהיר, וואו מיטע איז.) דאָס איז די לעבעדיגע מאַטילדע, די לעבעדיגע מיטע, פאַר איהר וועט איהר פעראַנטוואָרטליך זיין.

ה׳ גרויסגליק.

אָבער מיין טאָכטער האָט זיך דאָך פערשלאָסען פאַר מיר, (ווייזט זיך נישט פאַר מיר...)

טאַבטע.

זי האָט רעכט... דאָס איז שוין נישט מעהר גרויסגליק׳ס הויז, דאָס איז די גאָרקעכער׳ס הויז. (אב, ה׳ גרויסגליק דרעהט זיך אליין איבער׳ן צימער ארום, בעקוקט די בילדלעך, די לעמפלעך, קרעכצט אב. א לענגערע פויזע. פון מאמא׳ס צימער קומט ארויס דער גארקעכער, פאטשט זיך אב די הענד, מאכט זיך אב דעם ראק, דערזעהט דעם ה׳ גרויסגליק.)

גאָרקעכער.

אַך, מחותן, האָט מען אייך אויפגערוימט אַ קאַבינעט׳ל— אַ פערגעניגען אַריינצוגעהן! נו, וואָס פאַר אַרבייט געווען, איהר ווילט עס זעהן... (וויל אויפעפענען די טהיר.) אָט גיט נאַר אַ קוק.

ה׳ גרויסגליק.

ניין... ניין... איך דאַנק... עפענט נישט... (ער דערנעהנטערט זיך צום גארקעכער.) האָבען זי נאָר נישט דרינען בעמערקט... גאָרנישט?

גאָרקעכער.

גאָרנישט.

ה׳ גרויסגליק.

אַ וואונדער... עטוואָס אַזעלכעס, נאַ! וועלכעס... אַ שאָטען אויף דער וואַנד... עהנליך צו איינער פרוי... אָבער די פרוי האָבען זי נישט געזעהן... נישט וואָהר?

גאָרקעכער.

אַה, איהר מיינט דאָס, וואָס די דיענסט האָט פער־צײלט... ניין, גאָרנישט... קיין שאָטען... איבערגערוקט די שענק... דעם שרייבשטיש גלייכגעשטעלט... נישט׳ס בעמערקט... און אַ פרוי אַודאי נישטאָ.

ה׳ גרויסגליק.

אַזוי... אָבער דאָך... אַ שאָטען האָט געמוזט זיין... איך ווייס עס.

גאָרקעכער.

ביז יעצט אַליין דערינען געווען. ראָזע איז דרינען, ביי אונזער איידעם... גלייך געשטעלט, אַלעס... די סוחרים קו־מען היינט... האָב גאָרנישט בעמערקט.

ה׳ גרויסגליק.

וואונדערליך. און האָבען זי פיליכט אַזוי ווי טריט גע־הערט, אויף און אָבגעהן, דאָך קיין מענש האָבען זי נישט געזעהן, נישט וואָהר?

גאָרקעכער.

אוי, לאָז דער מחותן זיך די זאַכען פון קאָפּ אַרויסשלאָגען. איך שרעק מיך נישט פאַר די זאַכען, בין אַליין אַ חברה־קדישא-מאַן... און אויף די אַלע זאַכען האָב איך אַניעצה...

קוקט זיך אום צי קיינער געהט נישט. זעהט דער מחותן, ווען מיר האָבען נאָך דריבער די שענק געהאַט... האָב איך, מחותן, די געוואָהנהיינט געהאַט אין אַ בעזונדער שענקעלע אַ קליין ביסעלע משקה בעהאַלטען. נישט צום פערקויפען, פאַר מיר, און ווען עס איז מיר אַזוי געווען, ווי דער מחותן פערצעהלט יעצט... פאַסקודנע אויפֿן האַרצען... פלעג איך אַ לעק נעהמען. נישט פאַר שיכּרות, חלילה, אַלע שוסטערס געהען באָרפוס... אַלע שענקערס זענען קיינע פיאַקעס נישט, נאָר גלאַט אַזוי, די מרה־שחורה פון זיך צו פערטרייבען. דאָס איז אַ גוטע רפואה, איך ווייס עס מחותן...

א גרויסגליק.

אָבער האָט איהר גאָרנישט בעמערקט, אַזוי ווי עפּעס אַ שאָרך מיט אַ לאַנגען קלייד איבער דער פאַדלאָגע?...

גאַרקעכער.

דער מחותּן איז זעהר פּער־מרה־שחורה׳עט, זאָל מיך דער מחותּן פּאָלגען. ער נעהמט ארויס פון קרעדענס משקה מיט גלעזליך. לאָז דער מחותּן אַ ביסעל שנאַפּס נעמען... דערוואַרעמען זיך... וועט באַלד די מרה־שחורה אַוועקגעהן. גיסט זיך און א גלעזיל. צום געזונד!

גרויסגליק.

בעקוקט דאָס גלעזיל.

איך דאַנקע... אָבער ווירקליך נישט געזעהן, בעמערקט? ער טרינקט, ווישט זיך אָפּ די ליפּען. ניכטס בעמערקט?

גאַרקעכער.

ניין מחותּן, מיט אַנ׳אמת, גאָרנישט.

ה׳ גרויסגליק.

וואונדערליך. ערלויב... ווינקט צו איהם, ער זאָל זיך אויך זעצען ביים טיש און גיסט איהם אָן אַ גלעזיל. נישט קיין שלעכטער... אָבער וואונדערליך?

גאַרקעכער.

מעלכער זעצט זיך ביים טיש אַ ביסעל פון דערווייטענס, מיט פּאָרזיכטיקייט.

זעהט דער מחותּן, איך פערשטעה עס: איינער אַליין, מען לעבט אַזוי, אָהן אַ ווייב. מיין אַלטע ווי זי איז; לחיים, לחיים! טרינקט. ווי זי איז, אָבער דאָך אויף דער עלטער... איך פערשטעה עס. לאָז דער מחותּן נאָך אַ ביסעל נעהמען, אפשר עפּעס צו צובייסען. ער זוכט אין קרעדענס. אַ וואויל שטיקעל לעקעך, לאָז דער מחותּן נעהמען.

ה׳ גרויסגליק.

איך דאַנק. עסט. זעהסט דו, דו האָסט רעכט. זיצט איינער אַליין... טעכטער יעדע בעזונדער, זיצט איינע דרינען. ווייזט אויף מיטע׳ס טהיר. זי איז בייז אויף מיר... אין איהר מוטער גע־ראָטען... ווייזט זיך נישט פאַר מיר... רעדט נישט מיט מיר... געהט דורך איבער די שטוב, קאַלט, און דעם קאָפּ אַראָבּ־געבויגען... איינגעשלאָפען אַזוי אין זיך... קיינעם נישט צו־לאָזען צו זיך... קיינעם נישט זאָגען פון זיך... און דאָ נישט קיינעם... יעדען זיין וועלט, זיין צימער... איהר זענט גו־

טע מענשען... איהר זענט אינאיינעם... אַזוי צוזאַמען...
דאָס איז גוט... זעהר גוט... איהר זענט גוטע מענשען....

ג אָ ר ק ע כ ע ר

א ביסעל בעטרונקען, מעהר דרייסטער.

איך וועל דעם מחותן אָפען זאָגען, מיר זענען פּראָסטע מענשען, אָט אַזוי זענען מיר. איך ווייס, איהר זענט פּאַניע גרויסגליק, איהר דאַרפט נישט צו זיצען מיט מיר בּיי איין טיש. אָט ווי איך דאַרף שטעהן פאַר אייך! שטעלט זיך אויף און שטעלט זיך די האַנד צום שטערן, גריסט מיליטעריש. אַזוי דאַרף איך צו שטעהן פאַר אייך. איהר זענט דאָך פּאַני גרויס־גליק, און איך בּין נאָר דוד גאָרקעכער.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

ניין... ניין... נעהמט איהם אראָב די האַנד פון שטערען. איהר זענט גוטע מענשען... גוטע מענשען... אינאיינעם זיין... אַלע, אינאיינעם זיין... אַלע... זעץ דיך... טרינק... גיסט אים א א גלעזיל.

ג אָ ר ק ע כ ע ר

צופרידען, טרעהרען ווייזען זיך איהם אין די אויגען.

פּאַניע גרויסגליק... ניין... איך דאַרף דאָ נישט זיצען נעבען אייך... איך ווייס, ווער איר זענט... איך האָב בּיי אייך די טישען סערווירט... בּיי אייער פאָטער, עליו השלום, אויף אייער חתונה... איך ווייס, ווער די גרויסגליק׳ס זענען... לאָזט מיך אייך קושען, פּאַניע גרויסגליק... איהר דאַרפט נישט מיט מיר דאָ צו זיצען און צו טרינקען פאַן בראַט, איהר זענט די גרויסגליק׳ס. וויל איהם די האַנד קושען.

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק

ציהט אָב פון איהם די האַנד.

ניין... מחותן... ניין... איהר זענט גוטע מענשען... בראַווע מענשען... האַרציגע מענשען... אַוועק די גרויסגלייקס! שלעכטע מענשען... אַלע אינאיינעם זיין... אַלע... אַזוי...
עס קומט אריין צולויפען זאָשקע אין יום־טוב׳דיקען אנגעטהון, לויפט צו מיט פריידי צום פאָטער.

גאָרקעכער

שטעלט זיך אויף.

דאָס פריילין גרויסגליק. פערנייגט זיך.

זאָשע.

פאפּא, דער פּאפּאַ ווייסט? איך ווער היינט פערלויבט...

ה' גרויסגליק.

בעהמט זי ארום.

איך ווייס, טאָכטער... ווייזט אויף דוד'ן. מיט זיי... גוט, טאָכטער... גוטע מענשען...

דוד גאָרקעכער

כאפט זיך אויף פערוואונדערט.

ווער? וואָס?

ה' גרויסגליק.

נישט מורא... גוט... איך ווייס... מיט איינעם פון אייך... גאנץ גוט... גוטע מענשען... אלע אינאיינעם זיין... גוטע מענשען...

זאָשע.

איז דער פּאפּע איינשטימיג? אזוי, ווי גליקליך איך בין! קושט דעם פאטער. נישט וואָהר, וועט גוט זיין... מיר וועלען זיין אלע אינאיינעם... אַך, פאפּאַ! דערזעהט אין טהיר ליב'ן מיט בער'ן, וועלכע קומען ביידע אריין אנגעטהאן יום־טובדיג, אויסגעקעמט און אויסגעצירט. ליב זעהר פארזיכטיג, מיט מורא געפיהרט דורך בער'ן. אַ, ליב, ליב, קום אריין, און דער פּאפּא ווייסט שוין דער־פון... און דער פּאפּא בעשטעהט... קום אהער, קום אהער... לויפט צו צו די טהיר, כאפּט אַן ליב'ן ביי דער האנד און פיהרט איהם צו צום פאטער. זעהסט, פּאפּאַ, דאָס איז מיין ברויטיגאם.

בער

בעהט אויך צו, אביסעל פון דערווייטענס מיט רעספעקט, מיליטעריש.

איך דער קוזין.

ליב

בלאס, ציטערט, שטאמעלט.

איך בין גאָרנישט שולדיג... זי, וויל... ווייזט אויף זאשקען. איך בין גאָרנישט שולדיג...

פ אַ פּ אַ.

שאַדט נישט... נישט קיין מורא. בעקוקט איהם. גוט... גאַנץ גוט... בעקוקט איהם פון קאָפּ ביז פיס. שענער יונגע... קומסט אין דער פאַמיליע אריין... שאַדט נישט... גיט איהם די האַנד. זעץ דיך.

ז אָ ש ע

זעהסט... און פּאַפּאַ בעשטעהט... נישט וואָהר? האָב נישט קיין מורא, ליב, וועסט זעהן, אַלע וועלען זיך פרעהען, זעץ דיך.

ב ע ר

צו ליב'ן, לערנט איהם.

זעץ דיך, אַז מען האָט דיך געהייסען. זעצט איהם אַנידער.

ז אָ ש ע

צו בער'ן.

זעטצען זי זיך אויך, בער.

ב ע ר

פערנייגט זיך זעלנער-אַרטיג.

דאַנק. זעצט זיך.

ד ו ד

אויפגערוימט צו ליב'ן.

אַזוי, ברודער, קריכסט אַריין אין פאַמיליע גרויסגליק'ס... מוזט דאָך וויסען, ווי זיך צו האַלטען, ליב; דו ווייסט, ווער עס איז דאָס אַזעלכעס די גרויסגליק'ס? אונז האָט עס אָבגעקאָסט טויזענדער, איידער מען איז אין די פאַמיליע אַריינגעקומען... און דו אַזוי, אָהן אַ גראָשען—קריכסט דו אין דעם שמאַלץ-גרוב... האַלט דיך, ברודער... דו ווייסט, ווער עס איז אַזעלכעס די גרויסגליק'ס? דו ווייסט?

ב ע ר

שאָקעלט צו מיט'ן קאָפּ צו ליב'ן.

הער, וואָס מען זאָגט דיר, הער...

ה' ג ר ו י ס ג ל י ק

נישט... נישט... וועט שוין גוט זיין, בין צופריעדען... זעה-

צופריעדען... אַ טיכטיגער יונג... זענען טיכטיגע מענשען.
ווייזט אויף דוד'ן. אַלע אינאיינעם. צו דוד'ן. גיס איהם אָן אַ גלעזיל.

ד ו ד

גיסט איהם אָן אַ גלעזיל.

טרינק, ליב, לחיים, נאָר זיי אַ מענש, קען דיר גוט זיין.

ב ע ר.

הלואי אויף מיר געזאָגט געוואָרען!

ז אָ ש ע.

מיר וועלן זיך דינגען די גאָרקיך, וואָס איהר האָט געהאַט דריבען, און מיר וועלען זיך צליין מאַכן אַ שענק, ס'וואָהר, ליב?

ל י ב

נעהכט דאָס כוס אין האַנד צריין, וויל זאָגען לחיים, האַלט'ן לאַנג אין האַנד און וואַגט זיך נישט.

ב ע ר

שטופט איהם.

זאָג לחיים.

ל י ב

שטאַמעלט.

לחיים.

ה' ג ר ו י ס ג ל י ק.

צום וואָהל, יונגער מענש! די טהיר עפענט זיך, עס קומט אריין די מוטער.

ד י מ ו ט ע ר.

מיינע שונאים, וואָס זעה איך? איהר דאָ מיט'ן מחותן ה' גרויסגליק? ראָזע...

ג אָ ר ק ע כ ע ר.

קום אהער, אַלטע, קום אהער, דערכאַפּ דיר אויך דאָס האַרץ.

ה' ג ר ו י ס ג ל י ק.

יאָ, בּיטען זי, מחותנת'טע, קומען זי אויך צום טיש.

די מוטער

צו גאַרקעכער, ווייזענדיג אויפ׳ן ה׳ גרויסגליק.

מען מעג שוין זיצען מיט׳ן מחותן?

גאָרקעכער.

מען מעג שוין.

די מוטער קומט צו.

ה׳ גרויסגליק

גיסט איהר אָן א גלעזיל.

ביטע.

די מוטער

מחותן, איך בעט איבער ה׳ גרויסגליק, אַז מיר האָבען דערלעבט, אַז גאָט האָט אונז געהאָלפען, אַז מיר זאָלען זיך מיט די גרויס־גליק׳ס משדך זיין—מהותן ה׳ גרויסגליק. וויינט. אַז גאָט האָט אונז געהאָלפען צוזאַ נחת, אַזא גליק—טרינקט מיט׳ן מחותן

די טהיר עפענט זיך, עס קומט אריין ראָזע.

ראָזע

ווערכע בלייבט שטעהן פון דערווייטענס מיט שרעק.

וואָס טוט זיך דאָ צוזעלכעס?

זאָשע

דערזעהט זי, כאַפּט זיך אויף.

אַה, זעהסט דו, ראָזע!

ליב

כאַפּט זיך אויף מיט שרעק.

איך בין גאָרנישט שולדיג, זי. ווייזט אויף זאָשען. כ׳בין גאָר־נישט שולדיג.

ה׳ גרויסגליק.

בלייבענדיג זיצען, צו ראָזען. זעץ דיך, טאָכטער... דאַ אהער מיט. אונז. גיסט איהר אָן א גלעזיל. טרינק, אַלע אינאיינעם זיין... אַלע... גוטע מענשען...

זאָשע.

מיט פרייד.

און פּאַפּאַ בעשטעהט אויפ׳ן שידוך...

בער.

און איך... און ליב... ראָזע קוקט איהם אָן, האַקט ער אין מיט׳ן, פּלאָ־ליעיענדיג דאָס לשון.

ל י ב.

ט א איינגעשטרעקטע האנד האלט אין איין ציינען אויף זאשען.

זי.

ר אָ ז ע.

ערט בלייך, פערליערט זיך אָבער נאָר א״ין סעקונדע.

מאַמע, מאַמע. נעהמט דעם פאָטער, וועלכער איז שיכור׳ליך אין מיט

די מוטער אין האנד אריין: **נאַ, פיהר דעם טאַטען אין קיך**

אַריין. צו די יונגען. **אַהיים! די מינוט אַהיים!**

ל י ב

ווייזט נאָך איין מינוט אויף זאשען.

זי.

ג ר ו י ס ג ל י ק.

אָבער, טאָכטער, בלייבען... זאָל בלייבען... אַ טיכטיגער יונג.

ר אָ ז ע.

צו די יונגען, וועלכע שטעהען נאָך.

אַהיים. טאָפּעט מיט׳ן פוס. **די מינוט!**

ב ע ר.

פיהרט אָב ליב׳ן,

אַז מען זאָגט געהן, — געה, ברודער. געהט אָב נאָך ליב׳ן מיט

עלנערישע טריט.

מ ו ט ע ר.

די מוטער פיהרט אָב דעם פאָטער, וועלכער איז א ביסעל שיכור, אין קיך אריין, זי

שטופּט איהם נאָך.

צרות האָב איך פון דיר.

אָ ש ע

פאַלט צו צום פאָטער מיט א געוויין,

פּאַפּאַ!

ה׳ ג ר ו י ס ג ל י ק.

אָבער, טאָכטער, בלייבען. שרייט. **בלייבן! אַלע אינאיינעם**

זיין! אַלע!

ר אָ ז ע.

צום אלטען

אָבער שווער, ה׳ גרויסגליק, פּאַסט עס פאַר׳ן ה׳ גרויסגליק

צו זיצען דאָ אינאײנעם מיט זײ און צו טרינקען אינאײ-
נעם... הער גרויסגליק! איהר פערגעסט, ווער איהר זענט!

לעאָן.

ווייזט זיך אין טהיר.

וואָס איז דאָס אזעלכעס?

ראָזע.

גאָרנישט, נישט דײן געשעפט, לאָז מיך אַלײן בעזאָרגען...

שטופט איהם אָב אין טהיר און פערשליסט הינטער איהם די טהיר...

ה׳ גרויסגליק.

שוין אויס גרויסגליק... אויס... אויס... אַלע זײן אינאײנעם...
לאָז, טאָכטער... שוין... שוין... אינאײנעם...

ראָזע.

נײן, נישט אויס גרויסגליק... איך האָב חתונה געהאַט פאַר
די גרויסגליק׳ס... פאַר די גרויסגליקס האָב איך
מײן גאַנץ פערמעגען צוזאַמענגענומען, נישט געשלאָ-
פען, נישט דערעסען... יעדערן מײן קישען אוועקגע-
געבען פון אונטער מײן קאָפּ, יעדען מײן טעלער פון מויל
אוועקגעגעבען, געזאַמעלט אַ גראָשען צו אַ גראָשען... אז איך
זאָל מיט די גרויסגליק׳ס חתונה האָבען... איהר געהט און
שענקט דאָס אַלעס אַוועק... אָ, נײן... איהר שענקט דאָס
נישט אַזוי ביליג אַוועק... טײער קאָסט דער נאָמען... איהר
פערשטעהט זיך נישט דערויף. *צו זאַשען.* און זי, פרײלײן
גרויסגליק׳ס טאָכטער, נעמט דעם ערשטען בעסטען יונג פון
דער גאַס... אָהנע נאָך זײן פאַמיליע צו פרעגען, אָ, שע-
מען זי זיך אין ווײטען האַלז אַרײן! זי, לעאָנס שוועסטער,
מיט אײנעם פון דער גאַס, אָהנע נאָך זײן פאַמיליע צו
פרעגען... אָה, אויף דעם האָב איך מיך נישט גערעכט,
אויף די גרויסגליק׳ס...

ה׳ גרויסגליק.

אויפגערעגט, שרײט.

אָבער טאָכטער... איך וויל נישט מעהר די גרויסגליק׳ס...
נישט דאָ מעהר... געשטאָרבען... מיט זײ... אַלע אינאײנעם...
אַלע. *מאַכט מיט די הענד.* אַזוי, אַלע, אַלע, אינאײנעם זײן...

ראָזע.

אָ, ניין, שווער... די גרויסגליק'ס זענען נישט געשטאָרבען...
ווידער לעבען... איך האָב פאַר דעם מיין גאַנץ פערמעגענס,
מיין געלד געגעבען, די גרויסגליק'ס — מיין געלד... דאָס
איז מיין געלד...

די סוחרים.

קלאַפּען אין טהיר.

מען קען?

ראָזע.

מאַכט זיך גלייך די האָר.

ביטע, ביטע. צום שווער. שווער, די סוחרים זענען דאָ. ה' גרויס־
גליק וויל זיך אויפהויבען און אוועקגעהן, ראָזע האַלט איהם איין. די
סוחרים קומען אריין, פערנייגען זיך. אַ גוטען אָבענד.

ראָזע.

מאַכט אַ בעוועגונג מיט פּאַטאָס, ווייזט אויף ה' גרויסגליק, וועלכער וויל אָב־
געהן, קען נישט און קומט אין פערלעגענהייט.

האָבע די עהרע איהנען פאָרצושטעלען דעם שעף פון
אונזער פאַמיליע, דער שעף אונזערס געשעפט, ה' גרויס־
גליק. די סוחרים פערנייגען זיך טיעף פאַר איהם.

ראָזע.

אונזער פאַטער, דער שעף, האָט זיין וואונש אויסגעדריקט,
ער וויל מיט איהנען זעלבסט קאָנפערירען.

די סוחרים.

פערנייגען זיך.

מיר זענען זעהר געריהרט.

ה' גרויסגליק.

אָבער טאָכטער... קוקט זיך פערלעגען אום.

ראָזע

עפענט די טהיר פון מאַמאַ'ס צימער.

ביטע אינם קאַבינעט. די סוחרים געהען אַב אין קאַבינעט, פער־
בייגענדיג זיך.

ראָזע

ווייזט אויף מאַמאַ'ס צימער, דער ה' גרויסגליק נאָך די סוחרים.

ה׳ גרויסגליק.

אָבער טאָכטער, דרינען... געריהרט. ניין... עס איז דאָך אוג־מעגליך...

ראָזע.

שווער, דאָס געשעפט פערלאַנגט עס. פיהרט אַב נאָך די סוחרים דעם אַלטען, וועלכער האַלט זיך צוריק מיט מורא, אַב.

ראָזע

אין טהיר.

איינע סעקונדע, דער יונגער הערר קומט אַזוי גלייך. לויפט צו צו לעאָנ׳ס צימער, עפענט אויף די פערשלאָסענע טהיר. לעאָן, די קויפלייטע זענען דאָ.

לעאָן

קומט ארויס.

וואָס איז דאָ געוועזן?

ראָזע.

שאַ, די קויפלייטע זענען דאָ. פיהרט׳ן צו צום קאַבינעט. קום דאָך מיט אריין

לעאָן

כאַפּט זיך צוריק.

איך דרינען, „מאַמאַ׳ס״.

ראָזע.

קינד! שוין אויס מאַמאַ, פּאַפּאַ איז שוין דרינען. עפענט די טהיר, לעאָן דערזעהט די קויפלייטע מיט׳ן פאָטער, געהט אריין.

ראָזע

רופט נאָך אין צימער.

טעכטער, וואַנדע, מיטע, ווילט איהר פיעלייכט פאַר די העררן פּיאַנאָ שפּיעלען. אַב נאָך לעאָנ׳ען אין קאַבינעט.

מיטע.

קומט ארויס פון איהר צימער געפיהרט דורך וואַנדען, זי האַלט אויף איהרע הענד פערטריקענטע קרענצען, אַסטען פערטריקענטע, שווארצע טרויער־בענדער מיט אויפשריפטען.

וואַנדע.

און הערסט דו שוין נישט מאַמאַ׳ס כריט, שוועסטער?

מ י ט ע.

מאַמאַ האָט זיך אַרויסגעצויגען פון איהר צימער, און קומט שוין קיינמאָל נישט צוריק... נישט איך הער בייזאַכט איהרע טריט... נישט איך זעה איהר שאָטען אויף די וואַנד בלאָנ־דזשען. מאַמאַ האָט זיך ווייט אַרויסגעצויגען פון דאַנען, און קומט שוין קיינמאָל נישט צוריק.

וו אַ נ ד ע

וועלכע בעגלייט איהר ביז צום טהיר:

און וואו אַהין געהסט דו, שוועסטער?

מ י ט ע.

מאַמאַ זוכען... מאַמאַ זוכען... אַב.

פ אָ ר ה אַ נ ג.